

JOSÉ SARAMAGO

MỠI
CÁI TÊN

nhân văn

José Saramago

MỌI CÁI TÊN

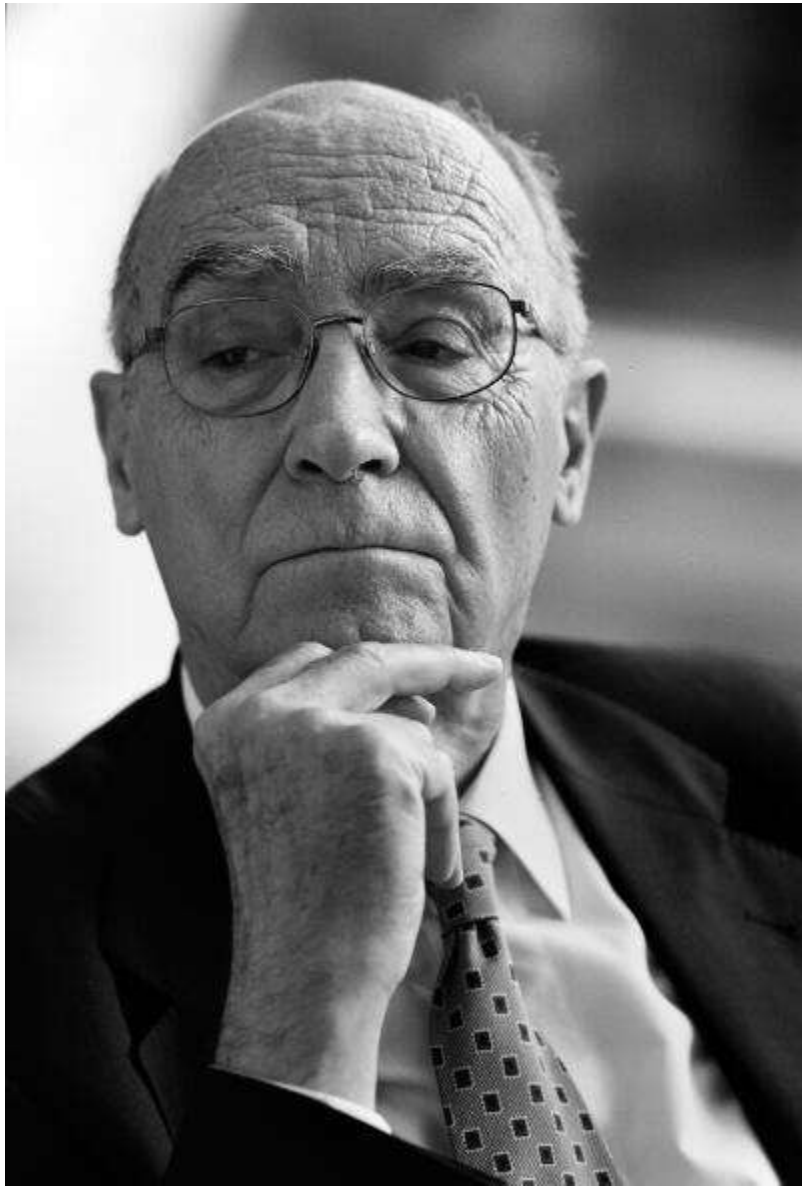
Phạm Văn *dịch*

Ebook: Thành viên Tve-4u

NHÀ XUẤT BẢN VĂN HỌC
2007

Tác giả

JOSÉ SARAMAGO (1922-2010)

“Là một nhà văn lớn của thời đại, dẫn thân vào con đường sáng tạo từ ngày trẻ, nhưng phải tới ngoài lục thập mới được xã hội nhìn nhận ít nhiều đúng tầm cỡ (Giải Nobel Văn học 1998). José Saramago đã có lúc phải cay đắng thở than: ‘Lên sao Hỏa còn dễ hơn gõ được vào trái tim những người đồng thời...’ Cách đây sáu năm, ngày 18-6-2010, ông đã qua đời trên đảo Lanzarote, thọ 87 tuổi.”

José Saramago sinh năm 1922, trong một gia đình nông dân nghèo ở cách thủ đô Bồ Đào Nha hơn trăm cây số. Cha ông từng là lính pháo binh trong chiến tranh thế giới thứ nhất và sau khi giải ngũ, đã trở lại với công việc đồng áng. Tuy nhiên, khi nhà văn tương lai lên ba tuổi, người cha đã quyết định tìm kế sinh nhai ở Lisbon. Và thủ đô cũng là nơi mà Saramago sẽ sống từ đó đến gần hết cuộc đời mình.

Saramago đã phải trải qua một tuổi thơ vất vả, thậm chí còn không được học hết trung học. Những công việc đầu tiên khi ở tuổi trưởng thành là làm thợ nguội sửa chữa ô tô, kỹ thuật viên vẽ thiết kế, nhân viên y tế, nhân viên bảo hiểm xã hội... Nhưng dù vất vả thế nào thì chàng thanh niên Saramago cũng rất hiếu học, rất chăm chỉ đọc sách và tự nghiên cứu các ngoại ngữ. Năm 22 tuổi, nhà văn tương lai đã lấy vợ là một nữ họa sĩ. Tới những năm 80 của thế kỷ trước, Saramago đã li dị người vợ đầu và cưới một nữ nhà báo làm vợ...

Tác phẩm đầu tay của Saramago “Mảnh đất tội lỗi” được xuất bản năm 1947 nhưng từ thời điểm đó, ông đã ngừng xuất hiện cho tới năm 1966 mới cho in tiếp tập sách mới là “Chùm thơ có thể”...

Theo các nhà phê bình văn học, tài năng ở Saramago nảy nở... hơi bị muộn. Ông từng làm phóng viên, từng viết nhiều về chính trị, nhưng chỉ từ năm 1976, ở tuổi 54, ông mới được sống hoàn toàn nhờ lao động văn học. Thành công vang dội đầu tiên tới với Saramago là vào năm 1980 với tiểu thuyết “Đứng lên từ cát bụi”, tác phẩm được dư luận chung đánh giá là cuốn tiểu thuyết vĩ đại đầu tiên của ông. Hai năm sau, tên tuổi của ông càng được tôn vinh với tiểu thuyết mới “Hồi ức về tu viện”. Cuốn sách này ngay sau khi ra đời đã được dịch ra vài thứ tiếng nước ngoài và mở cửa cho Saramago đi tới cùng thế giới. Trong những năm 80 của thế kỷ trước, Saramago hoàn toàn tập trung sức lực cho sáng tác văn học và đã liên tiếp cho ra đời các tập tiểu thuyết có ấn tượng như “Năm Ricardo Reis qua đời” (1984), “Chiếc bè đá” (1986), “Lịch sử cuộc phong tỏa Lisbon” (1989)...

Năm 1991, Saramago cho xuất bản tiểu thuyết “Phúc âm theo Jesus Christ” mang đậm cách nhìn tả khuynh vào lịch sử nhà thờ. Cuốn sách này

đã gây nên nhiều chuyện ồn ã nhưng vẫn được xuất bản tới hơn 20 lần tại Bồ Đào Nha và đã được dịch ra 25 thứ tiếng khác trên thế giới. Chính quyền Bồ Đào Nha dưới sức ép của Nhà thờ đã cắt xén bản thảo “Phúc âm theo Jesus Christ” nên Saramago đã rời bỏ đất nước sang cư trú tại quần đảo Canarias của Tây Ban Nha.

Trong nhiều cuốn sách của mình, Saramago đã lựa chọn những cốt truyện lạ, thậm chí mang tính dị thường. Thí dụ như trong cuốn “Chiếc bè đá”, câu chuyện diễn ra trên bán đảo Iberia bị tách lìa khỏi lục địa châu Âu và buộc phải trôi lênh đênh trên biển. Trong tiểu thuyết “Mù lòà” (1995), cư dân của một quốc gia đã phải gánh chịu bệnh dịch bí hiểm làm hỏng mắt, dần dà khiến cho xã hội bị tan rã. Trong tiểu thuyết “Những gián đoạn trong cái chết”, cư dân ở một quốc gia khác đã phải gánh chịu một tai họa khác – không ai bị chết cả nên đất nước phải đối mặt với nạn nhân mãn, các cơ sở mai táng và tổ chức lễ tang bị ăn không ngời rồi và thế là xuất hiện một tổ chức bất hợp pháp tìm cách sát hại những người già cả...

Mỗi một cốt truyện như thế đã được Saramago sử dụng như phương tiện để bày tỏ một hay một vài ý tưởng, nay đã tạo dựng thành di sản tinh thần đích thực của nhà văn. Để tiếp cận với những ý tưởng ấy, độc giả bắt buộc phải vượt qua được những cửa ải của thứ ngôn ngữ nặng nề của nhà văn vì Saramago hay sử dụng các cú pháp đã được phức tạp hóa và bất chấp các quy tắc ngữ pháp hay chính tả và vì thế, đã khiến cho không ít nhà phê bình văn học nhìn ra trong phong cách sáng tác này của ông những dư âm của vô thức... Một trong những thủ pháp điển hình khác của Saramago là nhà văn còn hay tạo nên một hiện thực khác. Thủ pháp này đã được thể hiện rõ nhất trong tiểu thuyết “Năm Ricardo Reis qua đời” (1984) mà trong đó nhà văn đã làm sống lại “cái tôi thứ hai” của thi sĩ Bồ Đào nha Fernando Pessoa hay trong “Lịch sử cuộc phong tỏa Lisbon” (1989) với nhân vật chính là người hiệu đính cuốn sách sử về thành phố và đã thêm một từ “không” vào đó khiến cho ý nghĩa cuốn sách trở nên hoàn toàn sai khác...

Những quan điểm chính trị và tôn giáo của José Saramago đã mang lại cho ông danh tiếng không kém gì những tác phẩm của ông. Ông gia nhập

đảng Cộng sản Bồ Đào Nha năm 47 tuổi và đã giữ nguyên danh hiệu đảng viên cộng sản cho tới khi trút hơi thở cuối cùng. Năm 1975, sau cuộc “cách mạng hoa cẩm chướng”, chính thể đảng Cộng sản đã trở thành nguyên do khiến ông bị loại khỏi vị trí Phó Tổng biên tập báo “Diario de Noticias”. Về sau ông đã đánh giá sự việc này là chuyện may mắn nhất của đời ông: “Khi đó, tôi đã dừng bước và suy ngẫm. Khi đó tôi lại tái sinh như một nhà văn”...

Saramago là người nhất quán phê phán mô hình hiện đại của xã hội tư bản chủ nghĩa ở phương Tây. Ông nói: “Con người là một sinh vật duy lý nhưng lại hành xử một cách phi lý. Nếu sự thật ngược lại thế thì trên thế giới đã không xảy ra nạn đói...” Những tuyên ngôn dễ quá mùa ra mưa của ông đã khiến Saramago trở thành mục tiêu phê phán cả từ phía những chế độ chính trị mà ông dị ứng lẫn từ phía các đồng nghiệp trí thức. Một trong những vụ việc gây tai tiếng nhất trong các hoạt động xã hội của Saramago là chuyến thăm của ông tới khu tự trị Palestine năm 2002. Ở Ramalla, ông đã so sánh thành phố đang bị phong tỏa này với các trại tập trung của bè lũ phát xít Đức trong chiến tranh thế giới thứ hai... “Sống trong âm vọng của nạn diệt chủng Do Thái Holocaust, người Israel cứ tưởng rằng họ làm gì cũng được vì họ đã phải trải qua một thảm kịch như thế. Quan điểm này theo tôi là rất đạo đức giả. Những khốn khổ của cha ông họ đã không làm họ sáng mắt thêm điều gì cả” – Saramago đã tuyên bố như thế sau một năm tới thăm Ramalla. Sau sự kiện này, ông đã bị buộc tội là một kẻ theo chủ nghĩa bài Do Thái và thật đáng tiếc là một bộ phận của xã hội phương Tây đã nghĩ ông quả thực là như vậy. Khi tin tức về việc ông qua đời lan đi trên thế giới, trên một số phương tiện thông tin đại chúng đã xuất hiện những dòng tít: “Người được nhận giải thưởng Nobel và người bài Do Thái đã mất”, “Đã qua đời một nhà văn Bồ Đào Nha, người từng so sánh Israel với nước Đức Quốc xã”...

Có thể đối với một số người, Saramago là một nhà văn “khẩu xà”, nhưng đó là một trí thức “tâm Phật”. Tuy nhiên, theo đánh giá của một ông chủ

nhà xuất bản có tiếng ở Bồ Đào Nha, Jorge De Avezado, đối với Saramago, “đen luôn là đen, không thể nào nói khác đi được”.

Saramago đã sáng lập Mặt trận Bảo vệ Văn hóa Quốc gia. Là một nhà văn vĩ đại, Saramago không hẳn đã được những người đồng bào đương thời của mình ưa chuộng nhất. Không ít người Bồ Đào Nha lại cho rằng khó chiều ông quá. Nhưng sách của ông ở Bồ Đào Nha thì ai cũng đọc và khi ông được trao giải Nobel văn chương năm 1998, thì rất nhiều người Bồ Đào Nha cảm thấy đó là một tin mừng. Khi hay tin nhà văn qua đời, Thủ tướng Bồ Đào Nha lúc đó là Jose Cocrates đã nói rằng, Bồ Đào Nha “đã bị mất một trong những nhà văn hóa chính yếu của mình mà sự ra đi của ông đã là một tổn thất lớn lao đối với đất nước”. Bản thân nhà văn lại coi thái độ không đồng nhất đối với mình từ phía độc giả là chuyện thường tình: “Tôi không phải là người xấu. Nếu tôi có thể làm hại gì đó thì chỉ bằng lời mà thôi”.

Sinh thời, Saramago dù muộn màng nhưng cũng đã được vinh danh không ít. Và ông cũng coi chuyện này rất bình thường. Trong một bài trả lời phỏng vấn trước khi mất không lâu, ông đã nói: “Tôi không phải thiên tài. Tôi đơn giản chỉ làm tròn phận sự của mình thôi”.

Trong một bài trả lời phỏng vấn khác trước khi qua đời ba năm, Saramago nói: “Tôi không có cơ gì để than thở cả. Trong cuộc đời có quá nhiều việc mà ta cứ tưởng là oách, nhưng thực ra chúng chẳng có ý nghĩa gì cả. Tôi đã nhận giải thưởng Nobel. Nhưng điều này thì cũng ích gì?”

Tác phẩm

José Saramago gọi cuốn “Mọi Cái Tên” của ông là câu chuyện giản dị nhất trong mọi chuyện. Câu chuyện của một người đi tìm một người khác, vì cuộc sống chẳng có gì quan trọng hơn. “Mọi Cái Tên” có sự hiện diện của mọi người đã và sắp sinh ra trên đời này. Nhân vật duy nhất có tên cụ thể trong tác phẩm là Senhor José, một cái tên không đầy đủ.

Senhor José là viên thư ký hạng bét trong Phòng Đăng ký Trung Ương, nơi giữ hồ sơ khai sinh, hôn thú và khai tử của mọi người. Người chết và người sống đều nằm trên những ngăn kệ trong Phòng Đăng ký, nơi có vị trưởng phòng được nhắc đến như chúa trời toàn trí toàn năng. Thú vui duy nhất trong cuộc sống công chức nhàm chán của Senhor José là làm bộ sưu tập chi tiết về cuộc đời của những người nổi tiếng. Một hôm tình cờ bắt gặp tờ khai sinh của một thiếu phụ vô danh, Senhor José quyết định đi tìm nàng. Cuộc sống sẽ trở nên vô nghĩa đối với Senhor José nếu anh không đi tìm người phụ nữ đó. Mọi cái tên dẫn người đọc vào cõi không gian vô tận, về nỗi cô đơn mênh mang cùng cực của cuộc sống, vì những sự kiện ngẫu nhiên sẽ thay đổi toàn bộ cuộc đời chúng ta.

Câu văn của Saramago đùng đĩnh, thường có nét lừng khừng, rất đáng sốt ruột, nhưng dí dỏm. Trong cùng một câu viết, người đọc có thể thấy Saramago vừa đóng vai nhân vật trong truyện để mô tả sự kiện đang xảy ra, vừa là kẻ bàng quan chen lời bình phẩm của hãn vào giữa dòng, nhân vật và tác giả luôn luôn chuyển đổi vị trí. Ẩn giữa hai dòng chữ, Saramago để lộ nụ cười tinh quái của ông, và dường như trong khi đọc sách, những sự việc được mô tả mơ hồ giữa hai dòng chữ thường là những điều gây ấn tượng nhất. Saramago dễ chuyển từ một suy nghĩ nghiêm trang sang lời nói kể cà như đùa bỡn, từ những câu nói khoa trương sang một ý niệm súc tích, khiến người đọc phải dừng lại, rồi vội vàng đọc tiếp, hoặc quay ngược lại đoạn trước, để nắm bắt cái tinh tế và đôi khi ranh mãnh của tác giả. Đùa cợt hoặc mỉa mai, ông có thể đặt một quan sát thô kệch ngay trước một ý tưởng lãng mạn.

Những tác phẩm khác

- Mảnh đất tội lỗi (Terra do Pecado, 1947), tiểu thuyết.
- Chùm thơ có thể (Os poemas possíveis, 1966), thơ.
- Đứng lên từ cát bụi (Risen from the ground, 1979), tiểu thuyết.
- Năm Ricardo Reis qua đời (O ano da morte de Ricardo Reis, 1984), tiểu thuyết.
- Chiếc bè đá (A jangada de pedra, 1986), tiểu thuyết
- Cuộc đời thứ hai của Francis Assisi (A segunda vida de Francisco de Assis, 1987), kịch.
- Phúc âm theo Jesus Christ (O evangelho segundo Jesus Cristo, 1991), tiểu thuyết.
- Mù loà (Ensaio sobre a cegueira, 1995), tiểu thuyết.

“Người biết cái tên do kẻ khác đặt cho,
người không biết cái tên người có”.

—Sách của những điều chắc chắn.

Phía trên khung cửa là tấm bảng kim loại tráng men dài và hẹp. Những chữ đen viết trên nền trắng ghi Phòng Đăng ký Trung ương – Khai sinh, Hôn thú và Khai tử. Lớp men ngoài đã rạn nứt và bong nhiều chỗ. Cánh cửa là cửa cũ, lớp sơn nâu ngoài cùng bắt đầu bong, để lộ thứ gỗ làm liên tưởng tới tấm da sống vằn vện. Dọc theo mặt tiền có năm cửa sổ. Vừa bước qua ngưỡng cửa, ta đã nhận ra ngay mùi giấy cũ. Đúng là chưa ngày nào trôi qua mà không có những tờ giấy mới vào Phòng Đăng ký Trung ương, giấy về những người nam và người nữ tiếp tục sinh ra ở thế giới bên ngoài, nhưng mùi giấy không bao giờ thay đổi, trước nhất, vì số phận của tất cả giấy tờ sau khoảnh khắc rời nhà máy là phải bắt đầu cũ, thứ nữa, vì trên những tờ giấy cũ, và thường là cả trên giấy mới, không một ngày nào trôi qua mà không có người viết lên chúng các lý do tử vong cũng như nơi và ngày chết tương ứng, mỗi tờ góp một mùi riêng, không hẳn sẽ luôn làm kinh tởm màng nhầy khứu giác, trong trường hợp này là mùi hương xông lên đôi lúc thoang thoảng tỏa ra khắp Phòng Đăng ký Trung ương, và những cái mũi nhạy cảm sẽ nhận thấy như mùi hương nửa hoa hồng, nửa hoa cúc.

Ngay sau lối vào chính là cánh cửa đôi, cao, lóng bóng, dẫn ta vào căn phòng khổng lồ hình chữ nhật, chỗ các nhân viên làm việc, ngăn cách với công chúng bằng một cái quầy dài liền một mảnh nối hai bức tường bên hông, chỉ trừ tấm ván mở lên ở một đầu cho phép người ta ra vào. Tất nhiên, căn phòng được sắp đặt theo đẳng cấp, nhưng như ta trông đợi, vì nó hài hòa về mặt đẳng cấp, nó cũng hài hòa về mặt hình học, điều đó hẳn cho thấy không có mâu thuẫn nào không khắc phục được giữa thẩm mỹ và thẩm quyền. Dãy bàn đầu nằm song song với quầy là chỗ của tám viên thư ký có nhiệm vụ tiếp xúc với công chúng. Sau họ là một dãy bốn bàn, cũng sắp xếp cân đối hai bên một trục thẳng kéo dài từ lối vào chính đến khi biến mất ở tận phía sau, vào chốn sâu thẳm tối tăm của tòa nhà. Bốn bàn này thuộc về các viên thư ký thâm niên. Sau các thư ký thâm niên là các phó phòng, có hai phó phòng. Cuối cùng, biệt lập và đơn độc, cũng như rất

đúng mực và thích đáng, là viên Trưởng phòng thường được người ta gọi là “Ông”.

Phân công giữa các cấp nhân viên được chia theo một quy tắc đơn giản, đó là: Nhiệm vụ của các thành viên trong mỗi cấp là làm càng nhiều việc càng tốt, để chỉ có một phần nhỏ của việc đó phải chuyển lên cấp trên. Điều này nghĩa là các viên thư ký có bốn phận làm việc không ngừng từ sáng đến tối, trong khi các thư ký thâm niên chỉ thỉnh thoảng mới phải làm như thế, hai phó phòng rất hiếm khi, và Trưởng phòng hầu như không bao giờ. Tám viên thư ký ở dây đầu bị bối rối liên tục, vừa ngồi xuống lại đứng lên, cứ luôn chạy từ bàn của họ đến quầy, từ quầy đến bộ thẻ danh mục, từ bộ thẻ danh mục đến văn khố, lặp lại không chán chuỗi hành động này và hỗn hợp của những chuỗi này trong sự lãnh đạm trơ trơ của cấp trên, cả cấp trên trực tiếp lẫn cấp cao hơn. Tâm trạng bối rối liên miên của tám viên thư ký ở dây đầu là yếu tố không thể thiếu để hiểu nguyên nhân đã xảy ra sự việc, thật ra là dễ dàng một cách đáng xấu hổ, những hành động lạm quyền, trái quy tắc và giả mạo, những sự kiện tạo thành việc chính của câu chuyện này.

Để khỏi lạc mất đầu mối của một vấn đề quan trọng như thế, tốt nhất có lẽ nên bắt đầu bằng cách mô tả nơi lưu trữ và cách tổ chức bộ thẻ danh mục và văn khố. Chúng được chia theo cấu trúc và thực chất, nói đơn giản hơn, chia theo luật tự nhiên, thành hai phần lớn: Văn khố và bộ thẻ danh mục của người chết; bộ thẻ danh mục và văn khố của người sống. Giấy tờ thuộc về những ai không còn sống sẽ được tìm thấy trong tình trạng tương đối có tổ chức ở đằng sau tòa nhà, bức tường phía sau này thỉnh thoảng cứ phải phá đi xây lại ra thêm vài mét do hậu quả của việc gia tăng không ngừng số người quá cố. Tất nhiên, những khó khăn liên quan đến việc cung cấp chỗ cho người sống ít bị thúc bách hơn mặc dù rắc rối, nên nhớ rằng người ta cứ sinh ra liên tục, và cho đến nay khó khăn đã được giải quyết khá tốt bằng cách đẩy ép các hồ sơ cá nhân đang đặt nằm ngang trên kệ trong văn khố, hoặc bằng cách dùng các phiếu danh mục mỏng và cực mỏng trong bộ thẻ danh mục. Tuy gặp trở ngại với vách tường phía sau như đã kể trên, tầm nhìn xa trông rộng của các kiến trúc sư ban đầu của Phòng Đăng ký Trung

ương rất xứng đáng với lời ca tụng cao nhất, vì họ đã đề nghị và bảo vệ, chống lại ý kiến bảo thủ của một số cá nhân phản động có đầu óc kém cỏi nào đó, để dựng năm hàng kệ khổng lồ cao từ sàn lên đến trần ngay sau lưng các viên thư ký, hàng kệ giữa được đặt lùi xa phía sau, một đầu gần đưng cái ghế to của Trưởng phòng, đầu của hai dãy kệ dọc hai bức tường bên hông gần chạm quây, và hai dãy kệ khác, nói một cách hình tượng, đặt giữa con tàu. Mọi người nhìn thấy đều cho là hoành tráng và siêu phàm, các công trình này nói sâu vào bên trong tòa nhà, xa khuất tầm mắt, và tới một lúc bóng tối ngự trị, đèn đóm chỉ được bật lên khi phải tra cứu hồ sơ. Những dãy kệ này mang sức nặng của người sống. Người chết, hay đúng ra là hồ sơ của họ, được cất sâu hơn bên trong, trong điều kiện đáng lẽ phải khá hơn, vì thế khó tìm bất cứ thứ gì khi người thân, công chứng viên hay một nhân viên pháp luật nào đó đến Phòng Đăng ký Trung ương xin giấy chứng nhận hoặc bản sao của các hồ sơ thời trước. Sự thiếu tổ chức ở bộ phận văn khố này càng trầm trọng thêm vì chính những người chết từ xưa nhất lại nằm gần nhất với khu được xem là còn đang dùng, ngay sát bên cạnh người sống, và theo nhận định sáng suốt của Trưởng phòng, tạo thêm gánh nặng không cần thiết, vì rất hiếm khi có ai lưu tâm đến họ, rất ít khi xuất hiện một kẻ quái đản nào tìm tòi những chuyện lắt nhắt quá khứ. Trừ phi một ngày nào đó quyết định tách người chết ra khỏi người sống và xây một phòng đăng ký mới nơi khác để chỉ dùng riêng cho người chết, hiện thời chưa có giải pháp nào cho tình huống đó, vì rõ ràng khi một trong hai phó phòng nêu lên một ý kiến đáng tiếc đề nghị văn khố cho người chết nên được sắp xếp ngược lại, chết trước cất xa và mới chết cất gần, cho thuận tiện truy cập, theo thuật ngữ quan liêu của ông ta, còn đối với người mới chết, như mọi người đều biết họ là những người viết di chúc, người chủ gia tài, và do đó dễ là đối tượng tranh chấp và cãi cọ trong lúc xác họ còn ấm. Vị Trưởng phòng giễu cợt chấp thuận ý kiến, với điều kiện người đề nghị sẽ tự mình chịu trách nhiệm ngày này sang ngày khác khuân ra phía sau tòa nhà khối lượng khổng lồ các hồ sơ cá nhân thuộc về những người chết đã lâu, để những người mới chết gần đây có thể bắt đầu lấp đầy chỗ trống vừa có. Để quét sạch khỏi ký ức ý kiến xấu số bất khả thi, và cũng để tự quên đi

nổi nhục nhã của ông ta, viên phó phòng cảm thấy cách cứu vãn tốt nhất là yêu cầu các thư ký chuyển cho ông một số việc của họ, vì thế tôn ti trật tự đang yên ổn xưa nay bị xáo trộn, cả trên lẫn dưới. Sau biến cố này, tình trạng xao lãng gia tăng, thói chệnh mảng sinh sôi, tính bất ổn nảy nở, quá tệ đến nỗi một hôm, mấy tháng sau đề nghị ngớ ngẩn của phó phòng, một nhà nghiên cứu lạc trong ngôi hầm mê hồn trận của văn khố người chết, ông ta được ủy thác đến Phòng Đăng ký Trung ương để thi hành một cuộc nghiên cứu phá hệ gì đó. Một tuần sau, gần như phép lạ, người ta tìm thấy ông, đói, khát, suy kiệt, mê sảng, đã sống sót nhờ liều mạng ăn vào bụng một số lượng lớn tài liệu cũ, chúng không nấn ná trong dạ dày và cũng chẳng bỏ đường, vì chúng tan trong miệng mà không cần nhai. Thủ trưởng của Phòng Đăng ký Trung ương coi như ông ta đã chết, đã ra lệnh mang phiếu lý lịch và hồ sơ của nhà viết sử bất cần đến bàn giấy của ông, nay ông quyết định phớt lờ tổn thất, chính thức đổ lỗi cho chuột, và lập tức ban hành một nội quy bắt buộc mọi người vào văn khố người chết phải dùng sợi chỉ Ariadne,^[1] nếu không sẽ bị phạt và treo lương.

Tuy nhiên, nếu quên những vấn đề của người sống là bất công. Từ lâu ai cũng biết, vì kém cỏi bẩm sinh hay vì tính tráo trở học được qua kinh nghiệm, thần chết không chọn nạn nhân theo tuổi thọ. Hơn nữa, nói một cách tùy tiện, nếu ta tin lời của vô số kẻ có thẩm quyền về triết học và tôn giáo từng tuyên bố về vấn đề này, tuổi thọ đã có ảnh hưởng nghịch lý trên loài người một cách gián tiếp từ những nguyên cơ khác nhau và đôi khi mâu thuẫn, và tuổi thọ làm nảy sinh trong họ một siêu thức về nỗi sợ chết tự nhiên. Nhưng trở về với vấn đề hiện có, không ai có thể buộc tội thần chết đã để quên lại trên thế gian một lão già nào đó chẳng có gì đặc biệt xứng đáng và không có lý do rõ ràng nào để cho lão ta già thêm nữa. Chúng ta đều biết rằng, người già dù sống lâu đến mấy, hạn của họ cũng sẽ đến. Không một ngày nào trôi qua mà các viên thư ký không phải lấy xuống những hồ sơ từ hàng kệ của người sống để mang vào hàng kệ phía sau, không một ngày nào trôi qua mà họ không phải đẩy những người còn ở đó tới cuối hàng kệ, mặc dù vì tính đồng bóng chua chát nào đó của định

mệnh bí ẩn, đôi khi họ chỉ còn ở nơi ấy đến ngày hôm sau. Theo cái gọi là trật tự tự nhiên của sự vật, tiến tới chỗ cuối của hàng kệ nghĩa là số phận đã dần tàn, là đường đi không còn dài. Chỗ cuối hàng kệ, nói chung, là chỗ bắt đầu của tàn tạ. Tuy nhiên, không biết vì lý do gì, có những hồ sơ đã lừng lờ trên mép hư không, lơ lơ với cảm giác chóng mặt tối hậu đó, năm này sang năm khác vượt quá độ dài hợp lý được coi là thông lệ của một đời người. Lúc đầu, các hồ sơ đó khơi dậy nỗi tò mò nghề nghiệp của các viên thư ký, nhưng chẳng mấy chốc họ bắt đầu cảm thấy sốt ruột, như thể tính dai dẳng lơ lơ của bọn Methuselah^[2] này đang làm suy giảm, ăn mòn và ngẫu nhiên viển ảnh sống của chính họ. Những viên thư ký mê tín này không sai hoàn toàn, nếu chúng ta nhớ đến nhiều trường hợp nhân viên các cấp có hồ sơ phải bị rút ra sớm hơn hạn định khỏi văn khố người sống, trong khi bìa hồ sơ của những kẻ sống sót dai dẳng đó càng lúc càng ngả vàng, đến khi biến thành những vết đen bẩn thiếu thẩm mỹ ở cuối hàng kệ, làm chướng mắt công chúng. Khi đó Trưởng phòng bảo một trong các viên thư ký, Senhor José, thay mấy cái bìa đó đi cho tôi được chứ.

2

Ngoài tên gọi José của anh, Senhor José cũng có họ, những tên họ rất bình thường, không gì quá đáng, một họ bên cha, một họ nữa bên mẹ, như thông thường, những cái tên truyền lại một cách hợp pháp, vì chúng ta có thể xác nhận trong Sổ Đăng ký Khai sinh ở Phòng Đăng ký Trung ương, nếu vấn đề đủ biện minh cho sự quan tâm của chúng ta và nếu kết quả của cuộc điều tra xứng đáng với công sức bỏ ra chỉ để xác minh điều chúng ta đã biết. Tuy nhiên, vì lý do nào không rõ, hoặc chỉ vì tương xứng với sự tầm thường của đương sự, khi thiên hạ hỏi Senhor José tên anh là gì, hay khi tình thế đòi hỏi anh tự giới thiệu, Tôi là vậy vậy, nói đầy đủ tên họ chả bao giờ đưa anh tới đâu, vì người mà anh đang đối thoại luôn luôn chỉ giữ lại phần tên gọi José, sau đó người ta có thêm hình thức xưng hô nhã nhặn hoặc thân tình hay không tùy theo mức độ trang trọng hay lịch sự. Và chúng ta hãy làm hết sức rõ điều này, vì chữ “Senhor” không có giá trị gì như thoạt tưởng, ít nhất tại Phòng Đăng ký Trung ương này, nơi mọi người xưng hô với nhau cùng một kiểu, từ Trưởng phòng xuống đến thư ký mới tuyển gần đây nhất, nó không nhất thiết có cùng nghĩa khi áp dụng cho những mối liên hệ thứ bậc khác nhau, vì con chữ ngắn ngủi này được nói nhiều cách khác nhau, và theo thứ bậc hay tính khí lúc nói, ta có thể nhận thấy cả một khoảng trầm bổng: hạ cố, cẩu kính, mỉa mai, khinh bỉ, khiêm tốn, nịnh bợ, biểu hiện rõ ràng tầm vóc tiềm năng diễn tả của hai âm ngắn, trong một phối hợp nhất định mới nghe qua tưởng như đang nói một điều duy nhất. Không nhiều thì ít, hai âm José cũng được phát âm như thế, cộng với hai âm Senhor khi đặt nó trước cái tên. Khi thiên hạ xưng hô với người có tên vừa kể trên cả bên trong hay bên ngoài Phòng Đăng ký Trung ương, ta có thể luôn nhận ra giọng khinh bỉ, mỉa mai, cẩu kính, hay hạ cố. Giọng vuốt ve êm ái của lời khiêm tốn và nịnh bợ chưa bao giờ hót trong tai thư ký Senhor José, chưa bao giờ có chỗ trong nửa cung bậc cảm giác anh thường được nghe. Tuy nhiên, ta nên vạch rõ rằng một số cảm giác này phức tạp hơn nhiều so với các cảm giác một chiều, khá cơ bản và hiển nhiên nêu trên. Chẳng hạn, khi Trưởng phòng ra lệnh, Senhor José, thay

mấy cái bìa đó đi cho tôi, được chứ, một cái tai chăm chú và tinh tế sẽ nhận ra trong giọng ông một điều có thể mô tả là sự lãnh đạm độc đoán, nếu bạn bỏ quá cho sự mâu thuẫn hiển nhiên của phép tu từ, đó là một quyền lực rất tự tin, không những hoàn toàn phớt lờ kẻ được nói tới, thậm chí không thèm nhìn hẳn, mà còn tỏ ra tuyệt đối rõ ràng rằng sau đó nó sẽ không hạ mình xuống để kiểm soát xem là mệnh lệnh đã được thi hành hay chưa. Để leo tới hàng kệ cao nhất, những hàng kệ đựng trần, Senhor José phải dùng chiếc thang cực dài, và không may cho anh, vì anh bị chứng mất thăng bằng thần kinh gây phiền hà mà chúng ta thường gọi là chứng sợ độ cao, và để tránh ngã sầm xuống đất, anh không còn cách nào khác hơn là buộc mình vào bậc thang bằng sợi dây đai bền chắc. Ở bên dưới, không đồng nghiệp nào cùng cấp bậc, cấp trên lại càng không, nghĩ tới việc nhìn lên để xem liệu anh leo lên có bình an vô sự. Làm ra vẻ rằng anh bình an vô sự chỉ là một cách nữa để biện minh cho sự lãnh đạm của họ.

Lúc ban đầu, cái ban đầu đã bao nhiêu thế kỷ, các nhân viên thực sự sống trong Phòng Đăng ký Trung ương. Thật ra không hẳn trong đó, trong sự chung chạ tập thể, mà trong một số căn hộ giản dị, thô sơ xây phía ngoài, dọc theo bức tường bên hông, như những nhà nguyện nhỏ không có khả năng tự vệ bám vào cái khung cường tráng của ngôi giáo đường. Những căn nhà có hai cửa, một cửa bình thường mở ra đường phố, và thêm một cửa kín đáo, hầu như vô hình, mở vào gian giữa vĩ đại của văn khố. Hồi đó và thật ra mãi nhiều năm sau, cách bố trí này được đánh giá là rất có lợi cho hoạt động suôn sẻ của ngành, vì nhân viên không phải phí thì giờ đi băng qua thành phố, và họ cũng không thể đổ lỗi cho lưu thông khi họ đến làm việc trễ. Ngoài những thuận lợi hợp lý này, còn cực kỳ dễ dàng cử thanh tra đến kiểm xem họ có thực sự ốm đau không khi họ gọi điện cáo ốm. Không may thay, khái niệm đô thị trong việc phát triển thành phố nơi đặt Phòng Đăng ký Trung ương đã thay đổi, vì thế những căn hộ nhỏ lý thú này đều bị kéo sập, ngoại trừ một căn mà giới chức thẩm quyền đã quyết định giữ lại như một thí dụ của kiến trúc một thời, và để nhắc nhớ đến một hệ tương quan lao động cũng có mặt tốt, cho dù nó rất có thể gây nhức nhối

cho những phán xét thay đổi thất thường của thời hiện đại. Senhor José sống trong căn nhà đó. Họ không chủ tâm chọn anh để làm kẻ ký thác những rơi rớt của thời đã qua, có thể do vị trí của căn nhà tại một góc xa khuất không làm hỏng sơ đồ mới, vì thế không phải là thưởng hay phạt, vì Senhor José không đáng phạt hay thưởng, chỉ đơn thuần là anh được phép tiếp tục sống trong căn nhà đó. Dù sao chẳng nữa, như dấu hiệu chứng tỏ thời đại đã thay đổi và để tránh tình trạng có thể dễ dàng bị diễn dịch là một đặc ân, cánh cửa mở thông vào Phòng Đăng ký Trung ương bị đóng lại vĩnh viễn, nghĩa là họ ra lệnh cho Senhor José khóa nó và bảo anh rằng anh không bao giờ được đi qua nó nữa. Do đó, mỗi ngày, thậm chí nếu bão táp dữ dội có quét lên thành phố, Senhor José vẫn phải ra vào bằng cửa chính của Phòng Đăng ký Trung ương như mọi người. Tuy nhiên, cần phải thừa rằng việc phải chấp hành nguyên tắc bình đẳng là hợp với bản chất phức tạp của anh, tuy rằng trong trường hợp này nguyên tắc làm khó anh, mặc dù xin thừa thật rằng anh ước ao mình không phải là kẻ cứ phải leo chiếc thang để thay bìa các hồ sơ cũ, nhất là vì như chúng ta đã nói ở trên, anh bị chứng sợ độ cao. Senhor José có tính khiêm tốn đáng khen của kẻ không đi quanh quẩn than phiền về chứng rối loạn thần kinh và tâm lý của mình, có thật hay tưởng tượng, và có thể anh chưa bao giờ kể về nỗi sợ hãi của anh với các đồng nghiệp, vì nếu anh kể, họ sẽ cứ phải mất thời giờ nhìn anh chăm chăm một cách sợ hãi mỗi khi anh chên vênh trên thang, sợ rằng dù có dây đai an toàn, anh có thể trượt chân trên nấc thang và lao thẳng xuống đầu họ. Khi Senhor José xuống lại mặt đất, vẫn cảm thấy hơi hoa mắt, nhưng hết sức che đậy dấu vết chóng mặt cuối cùng còn sót lại của mình, không một viên chức nào, cả đồng nghiệp gần nhất hay cấp trên, biết chút gì về mối hiểm nguy họ đã trải qua.

Đã đến lúc giải thích rằng dù cho anh phải đi một vòng xa để vào Phòng Đăng ký Trung ương hoặc trở về nhà, Senhor José chỉ cảm thấy hài lòng và nhẹ nhõm khi cánh cửa thông rớt cuộc được đóng lại. Anh chưa bao giờ là kẻ được đồng nghiệp ghé thăm vào giờ ăn trưa, và những khi hiếm hoi anh đau ốm đủ để nằm bẹp giường, anh chủ động đến chỗ làm và trình diện

trước phó phòng trực thuộc để không ai nghi ngờ lòng thành thật của một nhân viên như anh và để họ khỏi phải cử nhân viên y tế tới giường bệnh. Hiện nay anh bị cấm dùng cánh cửa thông, lại càng ít có khả năng bị xâm phạm bất ngờ vào cuộc sống riêng tại gia của anh, chẳng hạn, khi anh lỡ để mở trên bàn công trình anh đã gắng công làm nhiều năm dài, đó là bộ sưu tập lớn các mẫu tin về những người trong nước vì những lý do tốt hay xấu đã trở thành nổi tiếng. Anh không chú ý đến người nước ngoài, cho dù họ lừng danh đến mấy, vì hồ sơ của họ cất ở các khu đăng ký trung ương xa tít, giả sử rằng người ta gọi những chỗ đó như vậy, và được viết bằng những ngôn ngữ anh không thể giải đoán, được phê chuẩn bằng những luật lệ anh không biết, và anh không bao giờ với tới chúng được, ngay cả bằng cách dùng đến chiếc thang dài nhất. Khắp nơi đều có những người như Senhor José, những kẻ tiêu thì giờ, hoặc thì giờ rảnh rỗi theo họ nghĩ, bằng cách sưu tập tem, tiền đồng, huy chương, bình hũ, bưu thiếp, hộp diêm, sách, đồng hồ, áo thể thao, bút tích, đá, tượng nhỏ bằng đất sét, lon nước uống cạn, thiên thần nhỏ, cây xương rồng, tờ chương trình Opera, bật lửa, bút máy, con cú, hộp âm nhạc, chai lọ, cây cảnh, tranh vẽ, tách vaj, ống điếu, tháp thủy tinh, vịt sứ, đồ chơi cũ, mặt nạ hội hè. Có thể họ làm thế vì cái mà chúng ta có thể gọi là cảm giác bứt rứt siêu hình, có lẽ vì họ không thể chịu nổi sự hỗn loạn đang thống trị vũ trụ, vì thế dùng quyền năng giới hạn của họ và không có sự giúp đỡ của thần thánh, họ cố áp đặt một trật tự nào đó lên thế gian, và họ chế ngự nó một lúc ngắn ngủi, nhưng chỉ đến khi họ còn ở đó để bảo vệ bộ sưu tập của mình, vì khi đến ngày nó phải bị phân tán, và ngày ấy chắc chắn sẽ đến, hoặc với cái chết của họ hoặc khi nhà sưu tập trở nên mệt mỏi, khi ấy mọi thứ sẽ trở lại điểm ban đầu, mọi thứ sẽ hỗn loạn trở lại.

Nào, vì nỗi ám ảnh của Senhor José rõ ràng hoàn toàn vô tội, ta khó hiểu tại sao anh cố hết sức tránh không để ai nghi ngờ anh đang sưu tập những mẫu cắt trong báo và tạp chí chứa tin tức và hình ảnh những người nổi tiếng chỉ vì họ nổi tiếng, vì anh bất kể họ là chính trị gia hay tướng lãnh, diễn viên hay kiến trúc sư, nhạc sĩ hay cầu thủ bóng đá, tay đua xe đạp hay

nhà văn, kẻ đầu cơ hay diễn viên ba lê, tên sát nhân hay chủ ngân hàng, tội phạm hay hoa hậu. Nhưng anh không hẳn lúc nào cũng bí mật. Đúng là anh chưa bao giờ tự nguyện nói về sở thích này với vài đồng nghiệp anh tin cậy, nhưng đó là vì tính dè dặt tự nhiên của anh, chứ không phải vì lo sợ có ý thức rằng họ có thể chế giễu anh. Mỗi quan tâm khư khư bảo vệ đời tư của anh nảy ra không lâu sau khi dãy nhà của các nhân viên khác thuộc Phòng Đăng ký Trung ương bị phá sập, hay nói đúng hơn, sau khi được bảo rằng từ nay anh không được dùng cánh cửa thông nữa. Điều này có thể chỉ là trùng hợp ngẫu nhiên, xét cho cùng cuộc sống có rất nhiều trùng hợp ngẫu nhiên, vì ta không thể thấy mối liên hệ gần gũi hay trực tiếp nào giữa sự kiện đó và việc bỗng dưng cần phải bí mật, nhưng ai cũng biết rằng trí óc con người rất thường quyết định theo các nguyên do không rõ, đoán chừng nó làm thế là vì sau khi đã đi qua các lối mòn trong trí não với vận tốc nhanh đến nỗi sau đó nó không thể nhận ra các lối đi đó nữa, nói gì đến tìm lại chúng. Dầu đó có phải là câu giải thích hay không, một hôm đã khuya, trong khi anh ở nhà lặng lẽ cập nhật những mẫu tin về một vị giám mục, Senhor José đã có một khai ngộ sẽ biến đổi cuộc đời anh. Nó có thể là một nhận thức bất chợt, bản khoản hơn về sự hiện diện của Phòng Đăng ký Trung ương bên kia bức tường dày, những hàng kệ không lồ chất đầy người sống và kẻ chết, ngọn đèn nhỏ mờ nhạt thông từ trần xuống trên bàn giấy của Trưởng phòng, ngày đêm bật sáng, bóng tối đậm đặc trên lối đi giữa những hàng kệ, cái u ám khôn dò ngự trị trong sự sâu thẳm của gian nhà giữa, trạng thái tĩnh mịch, sự im lặng, có thể là tất cả những thứ đó, trong một khoảnh khắc, đi theo cùng một lối mòn nào đó trong tâm hồn đã nói ở trên, đã khiến anh nhận thức rằng bộ sưu tập của anh thiếu một điều gì cơ bản, căn nguyên, cội rễ, gốc nguồn, nói cách khác, thiếu tờ khai sinh thực của những danh nhân này, những người mà anh đã dành bao nhiêu thời giờ để sưu tập tin tức về những việc làm công khai của họ. Chẳng hạn, anh không biết tên cha mẹ của vị giám mục, hoặc ai là cha mẹ đỡ đầu có mặt lúc làm lễ rửa tội cho ông, hoặc nơi ông sinh ra chính xác ở đâu, trên đường gì, trong tòa nhà nào, trên tầng lầu nào, còn ngày sinh của ông nếu quả thật tình cờ xuất hiện trên một trong những mẫu báo cắt ra, thì chỉ có sổ sách

chính thức trong Phòng Đăng ký Trung ương mới có thể chứng nhận sự thật đó, hơn là một mẫu tin hú họa trên báo thậm chí có thể không đúng, vì phóng viên có thể nghe nhầm hoặc ghi chép sai, người biên tập có thể không sửa lại, đó chẳng phải là lần đầu tiên việc này xảy ra trong quá trình *deleatur*.^[3] Giải pháp nằm trong tầm tay anh. Lý do Senhor José vẫn giữ chiếc chìa khóa cánh cửa thông nằm trong niềm tin bất khả lay chuyển của Trưởng phòng về quyền lực tuyệt đối của ông, trong niềm tin vững chắc của ông rằng bất cứ lệnh lạc nào do ông thốt ra đều sẽ được thi hành nghiêm ngặt và thận trọng tối đa, không để rủi ro dẫn đến kết quả thất thường hay có những lơ đãng tùy tiện về phần kẻ thuộc cấp nhận lệnh. Senhor José chưa từng nghĩ đến việc dùng chiếc chìa khóa, anh sẽ không bao giờ lấy nó ra khỏi ngăn kéo anh đã cất, nếu anh không đi đến kết luận rằng những nỗ lực của mình để làm một nhà viết tiểu sử tự nguyện sẽ rất vô ích, nói một cách khách quan, nếu không kèm theo tài liệu làm bằng chứng, hay một bản sao trung thực, không những thực mà phải chính thức, về sự hiện hữu của đối tượng được viết tiểu sử.

Nào, ta hãy tưởng tượng nếu được, trạng thái bồn chồn, kích động khi Senhor José mở cánh cửa cấm lần đầu, cái run rẩy khiến anh dừng lại trước khi vào, như thể anh đã đặt chân lên ngưỡng cửa căn phòng chôn một vị thần, mà quyền năng của ngài, trái ngược với tín ngưỡng lưu truyền, không đến từ sự phục sinh của ngài, mà vì ngài đã khước từ sống lại. Chỉ các vị thần đã chết mới là thần thánh vĩnh cửu. Hình dáng lạ lùng của các hàng kệ chất đầy giấy tờ dường như chọc thủng mái nhà vô hình và vươn lên bầu trời tối đen, ngọn đèn mờ trên bàn giấy Trưởng phòng giống như vì sao le lói xa xăm. Tuy quen thuộc với khu vực anh phải đi qua, Senhor José nhận thấy, sau khi đã đủ bình tĩnh lại, rằng anh cần một ngọn đèn để khỏi va phải bàn ghế, và quan trọng hơn, để khỏi phí quá nhiều thời giờ tìm hồ sơ vị giám mục, trước tiên là phiếu lý lịch rồi đến hồ sơ cá nhân của ông. Trong ngăn kéo nơi anh cất chìa khóa có một chiếc đèn pin nhỏ. Anh đi lấy nó, rồi như thể có một ngọn đèn cầm tay đã khiến anh có dũng khí mới, anh gần như kiên quyết tiến tới giữa dãy bàn đến cái quầy, dưới quầy là bộ phiếu

danh mục lớn thuộc về người sống. Anh tìm thấy ngay tấm thẻ của vị giám mục, và may mắn thay, ngăn kệ giữ hồ sơ vị giám mục nằm trong tầm tay với. Vì thế anh không cần dùng thang, nhưng anh sợ hãi tự hỏi đời mình sẽ ra sao khi anh phải leo lên những vùng kệ trên cao, trên đó bầu trời tối đen bắt đầu. Anh mở tủ đựng các mẫu giấy tờ, lấy mỗi thứ một bản rồi quay về nhà mình, vẫn để mở cánh cửa thông. Rồi anh ngồi xuống, tay anh vẫn còn run, bắt đầu chép lại lý lịch vị giám mục lên mẫu đơn trống, đầy đủ tên họ ông, không bỏ sót một chữ tên họ hay chi tiết nào, ngày và nơi sinh, tên cha mẹ, tên cha mẹ đỡ đầu, tên vị linh mục làm phép rửa tội cho ông, tên của nhân viên Phòng Đăng ký Trung ương đã vào sổ khai sinh cho ông, mọi cái tên. Khi hoàn tất công việc khẩn gọn này, anh kiệt sức, tay anh toát mồ hôi và sống lưng anh run bần, anh biết rất rõ rằng anh đã phạm tội đi ngược lại tinh thần tập thể của ngành công chức, thật vậy, không gì làm người ta mệt mỏi hơn là phải tranh đấu, không phải với chính mình, mà với một điều trừu tượng. Ăn cắp những giấy tờ đó, anh đã vi phạm kỷ luật và đạo đức, thậm chí có lẽ trái pháp luật. Không phải vì thông tin chứa trong đó là kín hay mật, không, vì bất cứ ai cũng có thể đến Phòng Đăng ký Trung ương xin bản sao hay giấy chứng nhận hồ sơ vị giám mục mà không phải giải thích tại sao hoặc cho mục đích gì, nhưng vì anh đã phá vỡ mắt xích tôn ti trật tự qua việc tiến hành mà không có mệnh lệnh cần thiết hay sự ủy nhiệm của cấp trên. Anh nghĩ tới việc quay lại và sửa chữa việc làm trái quy tắc bằng cách xé bỏ hay tiêu hủy những bản sao bất chính này, giao chìa khóa lại cho Trưởng phòng, Thưa Ông, tôi không muốn chịu trách nhiệm nếu Phòng Đăng ký Trung ương bị mất cái gì, rồi sau khi làm xong điều đó, sẽ quên đi giây phút có thể tả là siêu phạm anh vừa mới trải qua. Tuy nhiên, lòng kiêu hãnh và sự toại nguyện đã thăng thế bây giờ anh cảm thấy mình biết mọi điều, anh dùng chữ đó, Mọi điều, về đời vị giám mục. Anh nhìn cái tủ nơi anh cất những hộp sưu tập mẫu báo của mình và mỉm cười vui thích trong lòng, nghĩ đến công việc trước mắt, những cuộc đột nhập về đêm, thu thập một cách thứ tự những phiếu lý lịch và hồ sơ, những bản sao tự mình nắn nét viết tay, anh cảm thấy sung sướng đến nỗi thậm chí anh không sợ khi nghĩ mình sẽ phải leo lên thang. Anh quay lại Phòng Đăng ký

Trung ương và đặt hồ sơ vị giám mục về đúng chỗ của nó. Rồi với cảm giác tự tin chưa từng trải nghiệm trong cả đời mình, anh chiếu đèn pin xung quanh, như thể rốt cuộc anh đang lấy lại điều vẫn thuộc về mình nhưng bây giờ mới có thể nhận biết nó là của mình. Anh dừng lại một thoáng để nhìn bàn giấy của Trưởng phòng, quầng sáng vàng vọt bên trên đổ xuống, ừ, anh nên làm thế, anh nên đến ngồi trên chiếc ghế đó, và từ nay anh sẽ là chủ nhân thực sự của văn khố, và nếu anh muốn, chỉ có anh, một kẻ buộc phải sống ban ngày nơi đây, cũng có thể chọn sống ban đêm ở chốn này, làm mặt trời và mặt trăng quay không một xung quanh Phòng Đăng ký Trung ương, một nơi vừa là thế giới và cũng vừa là trung tâm của thế giới. Khi chúng ta tuyên bố bắt đầu điều gì, chúng ta luôn nói về ngày khởi đầu, trong khi thực sự ta nên nói về đêm khởi đầu, có đêm mới có ngày, đêm sẽ là vĩnh cửu nếu không có đêm. Senhor José ngồi trên ghế Trưởng phòng và anh ngồi lại đó đến bình minh, lắng nghe tiếng hồ sơ người sống sột soạt yếu ớt trên sự câm nín dồn chặt của người chết. Khi đèn đường tắt và năm cửa sổ trên cánh cửa chính đổi màu tro sẫm, anh đứng lên khỏi chiếc ghế và về nhà, đóng cánh cửa thông lại sau lưng. Anh lau mặt, cạo râu, ăn chút điểm tâm, cất hồ sơ vị giám mục, mặc bộ complét đẹp nhất của mình, và khi đến giờ, anh bước qua cánh cửa kia, cánh cửa ra đường phố đi bộ vòng quanh tòa nhà rồi vào Phòng Đăng ký Trung ương. Không đồng nghiệp nào chú ý ai đã đến, họ đáp lại lời chào của anh như thông lệ, Chào anh, Senhor José, họ nói và họ không biết họ đang nói với ai.

May mắn thay, số người nổi tiếng không nhiều. Nhất là khi đề cập đến một nước nhỏ, như chúng ta đã thấy, ngay cả khi dùng mẫu mực và tiêu chuẩn chọn lọc rộng rãi chiết trung như Senhor José đã dùng, vẫn không dễ đạt đến đúng một trăm danh nhân thật sự mà không rơi vào tình trạng lỏng lẻo quen thuộc của bộ hợp tuyển một trăm bài thơ tình hay nhất hoặc một trăm khúc bi ca cảm động nhất, chúng thường khiến ta cảm thấy ngỡ vực một cách hoàn toàn chính đáng rằng bài được chọn sau cùng chỉ là để làm cho đủ số. Xét toàn bộ, bộ sưu tập của Senhor José vượt xa một trăm, nhưng đối với anh, giống như đối với nhà biên soạn tuyển tập bi ca và thơ tình, con số một trăm là lẩn ranh, là giới hạn, là ne plus ultra,^[4] hoặc nói theo ngôn ngữ bình thường, như cái chai một lít sẽ không bao giờ chứa hơn một lít chất lỏng, bất kể ta cố gắng đến mấy. Theo cách suy nghĩ này, chúng ta tin rằng bản chất tương đối của tiếng tăm có thể được mô tả một cách tốt nhất là “có tính năng động”, vì bộ sưu tập của Senhor José cần chia thành hai phần, một phần là một trăm người nổi tiếng nhất, phần kia là những kẻ chưa đến mức đó, liên tục biến động trong vùng chúng ta thường gọi là lẩn ranh. Danh tiếng, chao ôi, là ngọn gió thoảng đến rồi đi, là chiếc chong chóng gió hướng về cả hai phía bắc và nam, và cũng giống như một người có thể đi từ vô danh sang nổi tiếng mà không bao giờ hiểu tại sao, cũng bình thường như khi kẻ đó sau khi dương dương tự đắc trong hào quang ảm áp trước công chúng để rồi cuối cùng không biết cả tên của chính hẳn. Nếu ta áp dụng chân lý đáng buồn này cho bộ sưu tập của Senhor José, ta sẽ thấy nó cũng chứa đựng những thăng trầm vinh quang và bi đát, một người sẽ rời nhóm phụ để gia nhập đẳng cấp, kẻ khác sẽ không còn vừa vặn trong chai và sẽ bị vứt bỏ. Bộ sưu tập của Senhor José rất giống cuộc đời.

Làm việc với lòng quả quyết, đôi khi kéo dài từ đêm khuya đến rạng đông, với hậu quả xấu có thể dự đoán trong năng suất phải đạt được trong công việc thư ký bình thường của anh, Senhor José mất gần hai tuần để sưu tập và sao chép những dữ kiện gốc vào hồ sơ cá nhân của một trăm người nổi tiếng nhất trong bộ sưu tập của mình. Anh trải qua những lúc hoảng hốt

vô tả mỗi khi phải chênh vênh trên bậc thang cao nhất để với tới các ngăn kệ trên cao, và như thế nỗi khốn khổ vì chóng mặt của anh chưa đủ, dường như mọi con nhện trong Phòng Đăng ký Trung ương đã quyết định đến nơi đó đan những mạng lưới dày đặc nhất, bụi bặm nhất, rối rắm nhất để quét vào mặt người. Mỗi ác cảm, hay nói thô thiển hơn, sự sợ hãi khiến anh quơ tay dữ dội để thoát khỏi sự đùng chạm gớm guốc đó, sợ hãi cũng khiến anh buộc chặt vào bậc thang bằng sợi dây đai của mình, nhưng có những lúc cả anh lẫn chiếc thang suýt đổ nhào, lồi theo một đám mây bụi cũ kỹ và một trận mưa giấy đặc trắng. Trong khoảnh khắc tai ách như thế, anh thậm chí nghĩ đến việc gỡ sợi dây đai và chấp nhận rủi ro bị ngã thẳng xuống một lèo, ý nghĩ này xảy ra khi anh hình dung mỗi nhục nhã sẽ mãi mãi trôi nổi và những gì đáng nhớ về anh nếu một hôm sếp của anh đến và khám phá ra Senhor José chết chệt giữa hai hàng kệ, đầu vỡ toác và óc phòi ra, bị buộc một cách lố bịch vào chiếc thang bằng sợi dây đai. Khi ấy anh chợt nghĩ tháo sợi dây đai sẽ tránh cho anh khỏi bị chế giễu, nhưng không tránh khỏi chết, và vì thế không đáng. Đấu tranh chống lại bản tính sợ hãi vốn có từ khi anh ra đời, và mặc dù phải tiến hành công việc trong bóng tối gần như đen kịt, lúc gần xong mọi việc anh xoay xở sáng tạo và hoàn chỉnh một kỹ xảo tìm và thao tác hồ sơ sao cho có thể chớp nhoáng rút ra những tài liệu anh cần. Lần đầu tiên anh có can đảm không dùng sợi dây đai, lần đó giống như một chiến thắng bất hủ ghi trong sơ yếu lý lịch rất khiêm tốn của một thư ký như anh. Anh cảm thấy kiệt sức, cần ngủ, anh nôn nao trong đáy dạ dày, nhưng cả đời anh chưa bao giờ sung sướng hơn lúc nhân vật tiếng tăm xếp hạng thứ một trăm, bây giờ đã đầy đủ lý lịch đúng theo mọi quy định của Phòng Đăng ký Trung ương, nằm vào đúng chỗ của ông ta trong hộp. Khi ấy Senhor José nghĩ rằng sau một nỗ lực vĩ đại như thế anh cần nghỉ ngơi đôi chút, và vì ngày mai là bắt đầu cuối tuần, anh quyết định hoãn giai đoạn sau đến thứ Hai, bao gồm ghi chép toàn bộ hồ tịch của khoảng bốn mươi người nổi tiếng vẫn còn đang chờ trong nhóm sau. Anh chưa bao giờ mơ rằng có điều gì sẽ xảy đến với anh nghiêm trọng hơn là ngã xuống thang. Nếu ngã anh có thể mất mạng, dĩ nhiên mạng anh có một mức quan trọng nào đó về mặt cá nhân và thống kê, tuy vậy chúng ta thử

hỏi, nếu mạng sống đó dù giữ nguyên về mặt sinh học, nghĩa là cùng thể chất, cùng tế bào, cùng đặc điểm, cùng vóc dáng, cùng cách bên ngoài nhìn, thấy và nhận ra, và không thay đổi ngay cả trong sổ thống kê, nhưng điều gì sẽ xảy ra nếu mạng sống đó trở thành một cuộc đời khác, và đương sự trở thành một kẻ khác.

Anh thấy rất khó lòng chịu đựng sự chặm chạp dị thường của hai ngày lê lét kéo qua, thứ Bảy và Chủ nhật đối với anh dường như dài vô tận. Anh dùng thời giờ cắt những mẫu báo và tạp chí, thi thoảng mở cánh cửa thông để ngấm Phòng Đăng ký Trung ương trong toàn bộ sự huy hoàng câm nín của nó. Anh cảm thấy thích thú việc làm của mình hơn bao giờ, vì nó cho phép anh xâm nhập vào cuộc sống riêng tư của những người nổi danh đó, thí dụ, để biết những điều một số người cố hết sức giấu, chẳng hạn như họ là con gái của một ông bố hay một bà mẹ vô danh, hay có một trường hợp không biết cha mẹ là ai, hay bảo rằng họ xuất thân từ thủ phủ của một tỉnh hay một bang trong khi thật ra họ sinh trong một ngôi làng tồi tàn nào đó trên một giao lộ mang cái tên nghe man rợ, hay thậm chí trong một chỗ nong nặc mùi phân bón và chuồng bò không đáng có tên. Với suy nghĩ như thế và tâm trạng hoài nghi tương tự, đến thứ Hai Senhor José mới phục hồi lại sau những nỗ lực ghê gớm của mình, và tuy tinh thần căng thẳng không thể tránh khỏi vì giằng co thường xuyên giữa ước muốn và sợ hãi, anh vẫn kiên quyết thực hiện những chuyến du ngoạn khuya hơn và những cuộc leo trèo táo bạo hơn. Tuy nhiên, hôm đó bắt đầu không suôn sẻ. Viên phó phòng chịu trách nhiệm thủ kho nói với Trưởng phòng rằng trong hai tuần qua ông nhận thấy số phiếu lý lịch và bì hồ sơ dùng tăng đáng kể, và nếu tính cả số lỗi hành chính trung bình đã phạm trong khi điền hồ sơ, con số này không ăn khớp với số đăng ký trẻ mới sinh. Viên Trưởng phòng muốn biết phó phòng đã dùng biện pháp nào để khám phá ra nguyên nhân gia tăng tiêu thụ lạ lùng này, và ông định dùng biện pháp nào để ngăn ngừa sự việc tái diễn. Viên phó phòng thận trọng giải thích rằng ông chưa dùng biện pháp nào, thậm chí ông không tự cho phép mình có ý kiến, càng không đề xuất một sáng kiến, mà trước hết chưa giải thích vấn đề với cấp trên để cứu

xét, như ông đang làm lúc này. Trưởng phòng trả lời cộc lốc như thông lệ, Bây giờ anh đã giải thích xong rồi, anh có thể hành động, và tôi không muốn nghe vấn đề này nữa. Phó phòng quay về bàn để suy nghĩ, và một giờ sau, ông quay lại ông sếp với bản thảo tờ thông tư nội bộ, theo đó tủ chứa mẫu hồ sơ sẽ khóa lại, chìa khóa ông sẽ luôn giữ với tư cách là người chịu trách nhiệm thủ kho. Trưởng phòng ký và phó phòng rình rang khóa tủ để mọi người nhận biết sự thay đổi, và Senhor José sau cơn hoảng sợ lúc đầu, đã thở phào nhẹ nhõm vì ít nhất anh đã xoay xử hoàn tất phần công việc quan trọng nhất trong bộ sưu tập của mình. Anh cố nhớ đã trừ bao nhiêu phiếu lý lịch ở nhà, mười hai, có lẽ mười lăm. Không đến nỗi thảm hại lắm. Khi hết phiếu, anh sẽ chép lại trên giấy thường ba mươi hồ sơ còn lại, tổn thất duy nhất chỉ là không được đẹp, Mình đâu thể có mọi thứ được, anh nghĩ để tự an ủi.

Như một kẻ có thể chôm chia những mẫu phiếu đó, không có lý do gì để anh bị xem là đáng ngờ hơn các đồng nghiệp cùng cấp, vì chỉ có các thư ký là người điền thẻ và bìa hồ sơ, nhưng suốt ngày hệ thần kinh mỏng manh của Senhor José làm anh sợ rằng người ngoài có thể thấy và nhận ra anh run rẩy vì mặc cảm phạm tội. Dù vậy, anh tự bào chữa rất tài trong cuộc chất vấn mà anh phải trải qua. Điều chỉnh bộ mặt và giọng nói cho hợp với tình thế, anh nói rằng anh luôn cực kỳ thận trọng trong việc sử dụng mẫu hồ sơ, trước nhất vì bản chất anh như thế, nhưng trên hết, vì anh luôn ý thức rằng giấy dùng trong Phòng Đăng ký Trung ương do tiền thuế của công chúng chi trả, trả năm này sang năm khác bằng đồng tiền kiếm được khó khăn của người chịu thuế, và anh là một công bộc có trách nhiệm, có bốn phận nghiêm ngặt phải tôn trọng và tiết kiệm đồng tiền của họ. Lời tuyên bố của anh được cấp trên chấp nhận tốt cả về hình thức lẫn nội dung, tốt đến nỗi các đồng nghiệp sau đó bị gọi tới thẩm vấn đã lặp lại với một ít sửa đổi tối thiểu về phong cách, nhưng đó là nhờ niềm tin phổ quát tiềm ẩn, khắc sâu trong nhân viên sau bao năm vì cá tính khác thường của vị lãnh đạo, rằng bất kể điều gì xảy ra, không điều gì trong Phòng Đăng ký Trung ương được phép đi trái với lợi ích của công việc, rằng thậm chí không ai

nhận thấy Senhor José chưa bao giờ thốt ra nhiều lời liên tiếp như thế từ khi anh mới bắt đầu làm việc ở đó nhiều năm về trước. Nếu viên phó phòng thông thạo các phương pháp điều tra của ngành tâm lý ứng dụng, trước khi ta có thể la ó phản đối, thì bài diễn văn đối trá của Senhor José đã sụp đổ, như căn nhà xếp bằng những lá bài trong đó lá già bích mất thăng bằng, hay như một kẻ sợ độ cao trên chiếc thang khi thang rung. Ngẫm nghĩ lại, sợ rằng viên phó phòng chịu trách nhiệm thẩm tra có thể ngờ vực điều gì ám muội đang xảy ra, Senhor José quyết định để tránh rắc rối thêm, tối hôm đó anh sẽ ở nhà. Anh sẽ không rời khỏi cái xó của mình, anh sẽ không vào Phòng Đăng ký Trung ương, dù có ai hứa hẹn một dịp may phi thường là sẽ khám phá ra tài liệu mà mọi người đã tìm từ thuở sáng thế, tài liệu đó không gì khác hơn là tờ khai sinh của Thượng đế. Tục ngữ có câu kẻ khôn ngoan chỉ khôn ngoan khi hấn thận trọng, và ta phải thừa nhận rằng mặc dù Senhor José gần đây hành xử bất thường, anh có một thứ khôn ngoan phản xạ, tuy thiếu chính xác và thiếu rõ nét một cách đáng buồn, một loại khôn ngoan hình như đã đi vào thân thể qua đường hô hấp hoặc do quá nhiều năng nổ lên đầu, vì thế xem ra không đáng hoan nghênh chút nào. Nếu lúc này lòng thận trọng khuyên anh rút lui, anh sẽ khôn ngoan nghe theo tiếng nói của thận trọng. Ngưng cuộc điều tra của mình một hay hai tuần sẽ giúp xóa đi bất cứ dấu vết sợ hãi hay bồn chồn nào có thể xuất hiện trên mặt anh.

Sau bữa ăn tối đạm bạc, vì thói quen và vì hoàn cảnh bắt buộc, Senhor José thấy mình có cả buổi tối rảnh rỗi trước mặt. Anh loay hoay dùng nửa tiếng lật qua một số cuộc đời nổi danh nhất trong bộ sưu tập của mình, thậm chí cắt thêm vài mẫu báo mới đây, nhưng suy nghĩ của anh để nơi khác. Nó lang thang qua bóng tối Phòng Đăng ký Trung ương, như con chó mực trên lối mòn của bí ẩn tối thượng. Anh nghĩ rằng cứ dùng hết mấy mẫu đơn anh đã dự trữ cũng chẳng hại gì, mặc dù chỉ còn ba bốn bản, chỉ để bận rộn qua buổi tối rồi sau đó có thể ngủ bình yên. Lòng thận trọng cố giữ anh lại, nắm lấy tay áo anh, nhưng như mọi người đều biết, hay nên biết, lòng thận trọng chỉ có ích khi nó cố giữ điều gì chúng ta không còn thích nữa, vì

mở cánh cửa ra có hại gì đâu, tìm nhanh ba bốn phiếu lý lịch, thôi được, năm phiếu cho tròn con số, nhưng anh sẽ để các hồ sơ sang một dịp khác và như thế anh sẽ không phải dùng thang. Rốt cuộc đó là ý đã thúc đẩy anh. Với chiếc đèn pin trong bàn tay run rẩy rọi sáng lối đi, anh bước vào cái hang khổng lồ của Phòng Đăng ký Trung ương và đi đến bộ phiếu danh mục. Anh bồn chồn hơn anh nghĩ và cứ quay đầu dáo dác như sợ bị hàng ngàn con mắt nấp trong bóng tối của các lối đi giữa những hàng kệ quan sát. Anh vẫn chưa hết cơn sốc ban sáng. Ngay khi các ngón tay bớt run, anh bắt đầu mở rồi đóng các ngăn kéo, tra các mẫu tự để tìm những phiếu anh cần, cứ phạm hết lối này đến lối khác, đến khi cuối cùng anh xoay xở gom được năm người danh tiếng nhất trong loại hai. Bây giờ anh vừa hết sức hoảng sợ vừa hồi hả về nhà, tim đập mạnh, như đứa trẻ đi ăn trộm cái bánh trong chạn rồi bị cả bày yêu quái trong bóng tối đuổi theo. Anh đóng sập cửa vào mặt chúng và vặn chìa khóa hai vòng, thậm chí anh không muốn nghĩ tới việc sẽ phải quay lại đêm đó để trả lại những tờ phiếu khốn nạn ấy. Để cố tự trấn tĩnh, anh nhấp một hớp rượu mạnh chỉ dùng trong những dịp đặc biệt, cả dịp tốt lẫn dịp xấu. Trong lúc vội vã và do không quen uống, vì cho đến lúc đó cuộc đời tầm thường của anh hiếm khi có chuyện tốt và xấu, do đó rượu trôi xuống sai lối, anh ho, rồi lại ho, gần như nghẹt thở, một viên thư ký quên năm chặt năm tờ phiếu lý lịch, ít ra anh nghĩ là năm, anh ho sặc sụa đến nỗi đánh rơi chúng, và không chỉ là năm, mà sáu phiếu vung vãi trên sàn, vì bất cứ ai cũng có thể thấy và đếm, một, hai, ba, bốn, năm, sáu, một hớp rượu mạnh thường không có hậu quả đó.

Cuối cùng anh lấy lại được hơi thở, anh cúi xuống nhặt những tờ phiếu, một, hai, ba, bốn, năm, không nghi ngờ gì nữa, sáu, và khi nhặt chúng lên anh đọc những cái tên trên phiếu, tất cả đều nổi danh, trừ một người. Trong lúc vội vã và kích động thần kinh, tấm phiếu xen bừa vào đã vướng trong tờ phiếu phía trước, những tấm phiếu mỏng đến nỗi ta khó nhận ra độ dày khác biệt. Bây giờ dù cẩn thận và bận tâm nắn nót chữ viết đến mấy đi nữa, sao chép lại bản tóm tắt ngắn của năm sự ra đời và năm cuộc sống không phải là một việc lâu. Sau nửa giờ, Senhor José đã có thể làm xong việc buổi

tối và lại mở cánh cửa. Anh miễn cưỡng gom sáu tấm phiếu lại và đẩy ghế đứng lên. Anh không muốn quay lại Phòng Đăng ký Trung ương chút nào, nhưng chẳng có cách gì khác, sáng hôm sau bộ phiếu danh mục phải đầy đủ và đúng thứ tự. Nếu có ai phải tra cứu một trong những phiếu đó và nó không nằm tại chỗ, tình thế có thể trở nên nghiêm trọng. Nghi ngờ sẽ dẫn tới nghi ngờ, điều tra dẫn tới điều tra, rồi không thể tránh khỏi rằng sẽ có người nhận xét Senhor José sống ngay bên cạnh Phòng Đăng ký Trung ương, mà, như chúng ta đều biết, không thêm làm việc bảo vệ cơ bản của người gác đêm, có kẻ sẽ nghĩ đến việc hỏi chiếc chìa khóa chưa nộp lại đâu rồi. Việc phải đến, sẽ đến, và ta chẳng làm gì được, Senhor José nghĩ một cách khá sáo mòn, rồi bước tới cánh cửa. Nửa chừng anh chợt dừng lại, Kỳ thật, sao mình không thể nhớ tấm phiếu dư thuộc về một ông hay một bà. Anh quay về, anh lại ngồi xuống, do đó anh sẽ tạm hoãn thêm chút nữa trước khi tuân theo lực của việc phải đến. Tấm phiếu thuộc về một phụ nữ ba mươi sáu tuổi, sinh ra tại đúng thành phố đó, và có hai mục, một mục hôn nhân, mục kia ly dị. Có hàng trăm, nếu không nói là hàng ngàn phiếu như thế trong hệ thống danh mục, vì thế khó hiểu tại sao Senhor José nhìn nó một cách lạ lùng như vậy, thoát xem dường như chăm chú, nhưng cũng mơ hồ và bực bội, có lẽ đây là cái nhìn của một kẻ không ý thức mình đang dần dần buông lỏng tay nắm trên một vật và chưa tìm thấy một chỗ bầu vú khác. Tất nhiên, có người sẽ vạch ra những điều được cho là mâu thuẫn không thể chấp nhận trong những từ như “bực bội”, “mơ hồ” và “chăm chú”, nhưng họ là những người thụ động chấp nhận cuộc sống, những người chưa bao giờ phải đối diện với số phận. Senhor José nhìn, rồi nhìn lần nữa những chữ viết trên phiếu, nét chữ viết tay, không cần phải nói, không phải của anh, nó là nét chữ kiểu xưa, ba mươi sáu năm về trước một viên thư ký khác viết những chữ ta có thể đọc ở đây, tên một bé gái, tên cha mẹ và cha mẹ đỡ đầu, ngày và giờ sinh, tên đường và số chung cư nơi đứa bé mở mắt chào đời và lần đầu tiên cảm thấy đau đớn, cái khởi đầu như mọi người, những sự khác biệt lớn hay nhỏ sẽ đến sau, một số người sinh ra trở thành một mục trong bộ sách bách khoa, trong sách sử, trong các cuốn tiểu sử, trong bộ danh mục, trong cuốn cẩm nang, trong bộ sưu tập các mẫu

cắt báo, kẻ khác, nói trắng ra, như một gợn mây bay qua không để lại dấu vết nào, và thậm chí nếu mưa rơi từ gợn mây đó cũng không đủ ướt đất. Như mình, Senhor José nghĩ. Anh có một tủ đầy các ông bà mà báo chí viết đến hầu như mỗi ngày, trên bàn là tấm giấy khai sinh của một người vô danh, và nếu anh đặt chúng lên hai đĩa cân, một trăm bên đĩa này, một bên đĩa kia, rồi ngạc nhiên khám phá ra rằng tất cả họ nặng không hơn một người này, một trăm bằng một, một đáng giá như một trăm. Nếu ai vào nhà anh lúc ấy, và bỗng dưng vô cớ hỏi anh, Thưa ông, ông có thật sự tin rằng một mình ông cũng đáng giá như một trăm, rằng một trăm người, nói cho chính xác, một trăm người trong tủ của ông cũng đáng giá bằng ông, anh sẽ trả lời không do dự, Thưa ông, tôi chỉ là thư ký, một thư ký năm mươi tuổi bình thường, thậm chí chưa bao giờ được thăng cấp lên thư ký thâm niên, nếu tôi nghĩ mình đáng giá bằng một trong số những người trong đó thôi, hay đáng giá như bất cứ người nào trong số năm người ít danh tiếng hơn, thì tôi đã không bao giờ làm bộ sưu tập của mình, Thế thì tại sao ông cứ nhìn đăm đăm tấm phiếu của người phụ nữ vô danh đó, như thể cô ta bỗng dưng quan trọng hơn tất cả những người kia, Đúng thế, thưa ông, vì cô ấy vô danh, Ôi dào, bộ phiếu danh mục trong Phòng Đăng ký Trung ương đây những kẻ vô danh, Nhưng họ ở trong bộ phiếu danh mục chứ không ở đây, Ông nói thế nghĩa là gì, Tôi cũng không biết, Thế thì hãy quên đi tất cả những suy nghĩ siêu hình có vẻ không thích hợp lắm với bộ não của ông, hãy đi trả tấm phiếu lại vào chỗ của nó rồi ngủ cho ngon, Tôi muốn thế lắm, như mỗi tối tôi vẫn làm, giọng anh trả lời hòa hoãn, nhưng Senhor José còn một điều muốn nói thêm, Còn về những suy nghĩ siêu hình, thưa ông, cho phép tôi thưa rằng bất cứ bộ óc nào cũng có khả năng sản xuất ra chúng, chỉ là chúng ta không phải lúc nào cũng có thể tìm được chữ.

Trái với ước muốn của mình, Senhor José không có giấc ngủ tương đối yên bình thông lệ như mọi đêm. Anh đuổi qua mê hồn trận hỗn loạn trong bộ óc phi siêu hình của mình, tìm dấu vết của những nguyên cơ dẫn anh đến việc sao chép chi tiết tấm phiếu của người phụ nữ vô danh, và anh không thể tìm thấy một lý do nào thôi thúc một cách có ý thức hành động

bất ngờ đó. Anh chỉ có thể nhớ cử động của tay trái nhặt mẫu phiếu trắng, rồi tay phải viết, đôi mắt anh đi từ tờ phiếu này sang tờ phiếu kia, như thể trong thực tế chúng mang chữ từ nơi này sang nơi kia. Anh cũng ngạc nhiên nhớ rằng mình đã bình tĩnh đi vào Phòng Đăng ký Trung ương, chiếc đèn pin nắm chặt trong tay, không cảm thấy một chút bồn chồn hay lo lắng, anh đã đặt sáu tấm phiếu về chỗ của chúng ra sao, tờ phiếu cuối cùng là của người phụ nữ vô danh, được ánh đèn pin rọi sáng đến giây phút cuối, rồi trượt xuống, biến mất, biệt tăm giữa tờ phiếu mang mẫu tự trước và tờ phiếu mang mẫu tự sau, mỗi tờ phiếu một tên, thế thôi. Giữa đêm, mệt mỏi vì mất ngủ, anh bật đèn. Rồi anh đứng dậy, mặc áo mưa bên ngoài bộ đồ lót rồi ra ngồi ở bàn. Rất lâu sau anh thiếp ngủ, đầu anh tựa trên cánh tay phải và bàn tay trái đặt trên bản sao tờ phiếu lý lịch anh đã chép.

Quyết định của Senhor José hiện ra hai hôm sau. Nói chung, chúng ta không nói về một quyết định hiện ra cho chúng ta, thiên hạ khư khư bảo vệ cả lý lịch dù cho mơ hồ của họ, lẫn quyền hạn dù họ chẳng có là bao, và thích tạo ấn tượng rằng họ đã ngẫm nghĩ kỹ trước khi đi bước cuối cùng, rằng họ đã suy xét lợi hại, rằng họ đã cân nhắc nhiều khả năng và giải pháp khác nhau, và sau nỗ lực tinh thần căng thẳng, cuối cùng họ đi tới quyết định. Phải nói rằng chẳng có điều gì xảy ra như thế. Tất nhiên, chẳng ai đâu không thấy đói mà bụng lại nghĩ tới ăn, và cái đói không tùy thuộc vào ý muốn của chúng ta, nó tự ý đến, kết quả của nhu cầu cơ thể khách quan, nó là vấn đề vật lý và hóa học, mà giải pháp thỏa đáng nhiều hay ít sẽ được tìm thấy qua nội dung đĩa thức ăn. Ngay cả một hành động đơn giản như xuống phố mua tờ báo bao hàm không những ước muốn nhận tin tức, vì là ước muốn nên nó tất nhiên là sự thèm khát, hậu quả của những hoạt động hóa-lý đặc trưng trong cơ thể, mặc dù bản chất khác nhau, hành vi hằng ngày mua báo đó cũng bao hàm, chẳng hạn, sự vững tin, niềm tin hoặc hy vọng vô thức rằng chiếc xe tải giao báo không đến trễ hay sập báo không đóng cửa vì chủ sạp đau ốm hay tự ý vắng mặt. Hơn nữa, nếu chúng ta khẳng khái nói rằng mình là kẻ quyết định, khi ấy chúng ta sẽ phải giải thích, nhận rõ, phân biệt ai trong chúng ta đã quyết định và ai sau đó sẽ thi hành, đó là một cuộc mổ xẻ bất khả theo tiêu chuẩn của bất cứ ai. Nói đúng ra, chúng ta không tạo quyết định, quyết định tạo chúng ta. Chứng cứ có thể tìm thấy trong sự kiện là, tuy cuộc sống khiến chúng ta thực hiện những hành động rất đa dạng, hết hành động này sang hành động khác, chúng ta không dạo đầu mỗi hành động bằng một quãng thời gian suy ngẫm, đánh giá và tính toán, rồi sau đó mới tự tuyên bố là chúng ta có thể quyết định sẽ đi ăn trưa hay mua tờ báo hay tìm kiếm người phụ nữ vô danh.

Vì những lý do đó, ngay cả nếu chúng ta đưa anh vào buồng chất vấn, Senhor José sẽ lúng túng giải thích quyết định tạo ra anh thế nào và tại sao. Chúng ta hãy nghe câu giải thích của anh. Tôi chỉ biết lúc đó là tôi thứ Tư và tôi ở nhà, cảm thấy mệt đến nỗi thậm chí không muốn ngó ngang đến

bữa ăn, đầu tôi vẫn còn quay cuồng sau cả ngày trên đỉnh chiếc thang khốn nạn đó, ông sếp tôi đáng lẽ phải biết tôi đã quá già đối với trò nhào lộn như thế tôi đâu còn là cậu bé mảnh khảnh nữa, chưa kể tới khó khăn của tôi, khó khăn gì, tôi bị chứng choáng váng, chóng mặt, sợ ngã, ông muốn dùng chữ gì thì dùng, Anh chưa bao giờ than phiền chuyện đó. Không, tôi không thích than phiền, anh rất có ý tứ, rồi sao nữa. Ôi dào, tôi có ý đi ngủ, không, tôi nói sai, tôi chỉ mới cởi giày lúc tôi bắt chợt quyết định, nếu anh quyết định, anh có biết tại sao anh tạo quyết định. Tôi không nghĩ tôi đã tạo quyết định, quyết định đã tạo tôi, Người bình thường vẫn tạo quyết định, họ không do quyết định của họ tạo nên. Trước tối thứ Tư đó tôi cũng nghĩ thế. Chuyện gì xảy ra tối thứ Tư đó, tôi đang kể đây này, tôi có tờ phiếu lý lịch của người phụ nữ vô danh trên bàn ngủ và tôi nhìn nó đăm đăm như thể lần đầu, Nhưng trước đó anh đã thấy nó. Tôi đã không làm gì khác ở nhà từ hôm thứ Hai. Vậy là anh đang nghiên ngẫm quyết định, Hoặc là nó nghiên ngẫm tôi, nào đừng trở lại chuyện đó nữa. Ôi dào, tôi xỏ giày lại, mặc cái áo khoác và áo mưa rồi đi ra, thậm chí tôi không nhớ đeo cà vạt. Lúc đó mấy giờ, khoảng mười rưỡi, anh đi đâu, đến con đường người phụ nữ vô danh ra đời. Với ý định gì, tôi muốn thấy địa điểm, tòa cao ốc, căn nhà. Thế thì rốt cuộc anh sẵn sàng thú nhận là có một quyết định và quyết định đó do anh tạo ra, như lẽ thường tình, Không, thưa ông, tôi chỉ nhận ra nó. Một thư ký quèn như anh rõ ràng cũng biết cãi. Nói chung, chẳng ai chú ý đến thư ký, thiên hạ đánh giá họ thấp, Cứ nói tiếp, có tòa cao ốc, có đèn sáng trong các ô cửa sổ. Anh muốn nói đến căn nhà người phụ nữ ra đời, Vâng, rồi kể đó anh làm gì, tôi đứng đó vài phút, nhìn, vâng, thưa ông, nhìn, chỉ nhìn thôi. Vâng, thưa ông, chỉ nhìn thôi, rồi sao nữa, rồi chẳng sao nữa. Anh không gõ cửa, anh không lên nhà, anh không hỏi, chắc chắn là không, thậm chí tôi không nghĩ mình sẽ làm như thế lúc đêm đã khuya. Lúc đó mấy giờ? Lúc đó chắc khoảng mười một rưỡi. Anh đi bộ tới đó, Vâng, thưa ông, và anh về bằng cách nào, Tôi đi bộ, Anh muốn nói là không có nhân chứng, Nhân chứng gì, Người mở cửa nếu anh có lên nhà, hoặc tài xế xe điện hay xe buýt chẳng hạn, Họ là nhân chứng cho cái gì, cho sự kiện là anh quả thật đã tới con phố của người phụ nữ vô danh, Những người chứng đó để làm

gì, Họ có thể chứng nhận rằng tất cả mọi chuyện này không phải chỉ là giấc mơ. Tôi kể sự thật cho ông, toàn bộ sự thật và không có gì ngoài sự thật, tôi đã tuyên thệ, lời nói của tôi là đủ, có lẽ đủ, nếu không có một chi tiết rất đáng nói, anh gọi là phi lý cũng được, chi tiết gì, cái cà vạt, cái cà vạt của tôi dính dáng gì. Một thư ký Phòng Đăng ký Trưng ượng không bao giờ đi đâu mà không đeo cà vạt, không thể xảy ra được, điều đó trái tự nhiên. Như tôi đã kể với ông, tôi mất tự chủ, tôi bị quyết định chi phối. Vì thế càng chứng tỏ nó là giấc mộng. Tôi không hiểu tại sao. Đơn giản thôi, nếu anh nhận rằng anh đã tạo quyết định như mọi người, tôi sẽ sẵn sàng tin rằng anh đã đến phố của người phụ nữ vô danh mà không đeo cà vạt, một lầm lạc đáng hổ thẹn xa rời đạo đức nghề nghiệp mà lúc này tôi chưa muốn xét đến, hoặc nếu anh cứ tiếp tục nói rằng quyết định tạo ra anh, vân vân và vân vân, cũng như vấn đề tất yếu của cái cà vạt, thì điều đó chỉ có thể xảy ra trong trạng thái nằm mơ. Tôi xin lặp lại rằng tôi không tạo ra quyết định, tôi nhìn tấm phiếu, tôi xỏ giày rồi tôi đi ra, Vậy là anh mơ, Không, tôi không mơ, Anh nằm xuống, thiếp ngủ và mơ thấy anh đến khu phố của người phụ nữ vô danh. Tôi có thể tả con phố cho ông, Anh phải chứng minh cho tôi thấy trước kia anh chưa từng đến đó, Tôi có thể kể cho ông tòa cao ốc như thế nào, Ôi dào, tòa nhà nào cũng xám xịt trong bóng đêm, Họ vẫn nói vậy về mấy con mèo. Các cao ốc cũng vậy, Thế ông không tin tôi, Không, Tôi xin phép hỏi tại sao nếu ông không chấp. Vì lời anh kể không hợp với thực tế của tôi, và cái gì không hợp với thực tế của tôi thì sẽ không hiện hữu, Cơ thể nằm mơ là cơ thể thực, do đó, trừ phi có người nào đó có thẩm quyền cao hơn về vấn đề này, giấc mơ mà cơ thể đang mơ cũng phải thực, Giấc mơ chỉ xác thực như một giấc mơ, Ông muốn nói thực tại duy nhất của tôi là một giấc mơ. Đúng, đó là thực tại duy nhất anh đã trải qua. Bây giờ tôi có thể quay lại làm việc chưa. Anh cứ đi, nhưng hãy chuẩn bị, vì chúng ta vẫn còn phải bàn đến vấn đề cái cà vạt.

Sau khi làm xong bốn phạm một cách tốt đẹp trong cuộc thẩm tra hành chính về vụ biến mất mẫu đơn, để khỏi mất thể diện chứng đã đạt được, Senhor José bịa đặt trong trí mình câu chuyện tưởng tượng về cuộc đối

thoại mới này, cho dù giọng điệu mỉa mai và đe dọa của đối thủ, nhưng anh nổi lên như một kẻ chiến thắng dễ dàng, như đọc kỹ thêm một lần nữa sẽ thấy. Và anh làm điều ấy đầy thuyết phục đến nỗi thậm chí anh có thể tự dối mình và giữ sự dối trá mà không ân hận, như thế anh không phải là kẻ đầu tiên biết rằng quả thật anh đã vào tòa cao ốc và lên lầu, rằng anh đã dán tai lên cánh cửa căn nhà nơi người phụ nữ vô danh sinh ra theo tấm phiếu đã ghi. Đúng vậy, anh đã không dám nhấn chuông, anh nói thật việc ấy, nhưng anh đã nán lại vài giây trong bóng tối nơi đầu cầu thang, bất động, căng thẳng, cố giải mã những tiếng động bên trong, tò mò đến nỗi anh hầu như quên nỗi lo sợ bị khám phá và tưởng lầm là kẻ trộm. Anh nghe tiếng khóc thét của một đứa bé, chắc là con cô ấy, tiếng thì thầm dịu dàng của người phụ nữ đang đu đưa đứa con. Chắc là cô ấy, rồi một giọng đàn ông bên kia cánh cửa, Con bé đó có im đi không, tim của Senhor José thót một nhịp vì sợ chết khiếp, nếu cánh cửa mở ra thì sao. Rất có thể lắm, có lẽ gã sắp ra ngoài, Anh là ai, anh muốn gì, hẳn sẽ hỏi, Mình nên làm gì bây giờ, Senhor José tự hỏi, tội nghiệp, anh chẳng làm gì, anh đứng đó, tê liệt, bất khả tự vệ, nhưng may mắn cho anh vì cha đứa bé không dự phần vào cái thói quen của giống đực cổ xưa là ra quán cà phê sau bữa ăn tối để tán gẫu với bạn bè. Rồi khi chỉ còn nghe tiếng khóc của đứa bé, Senhor José từ từ xuống thang, không bật đèn, nhẹ lướt tay trái dọc vách tường để khỏi sẩy chân, tay thang uốn cong quá gắt, có lúc hầu như anh bị ngọn sóng kinh hoàng phủ chụp lấy khi anh nghĩ đến chuyện gì sẽ xảy ra nếu một người khác, lạng lẽ, vô hình, cùng lúc đó lên thang lầu, tay phải hẳn ta lướt dọc vách tường, họ chắc chắn sẽ tông vào nhau, đầu người kia húc vào ngực anh, như thế còn tệ hơn cả lúc ở trên đỉnh chiếc thang và bị mạng nhện quệt vào mặt, có thể đó là người của Phòng Đăng ký Trung ương theo dõi anh đến đó để bắt quả tang, và vì thế việc xét xử kỷ luật, hiển nhiên đã tiến hành, có thể thêm một chứng cứ buộc tội không thể chối cãi còn đang thiếu. Khi Senhor José rốt cuộc đã ra tới đường, chân anh run, mồ hôi nhỏ giọt trên trán, Mình đúng là đồ chết nhát, anh giận dữ tự nhủ. Rồi, một cách lố bịch, như thể bộ óc anh bỗng ngưng mất kiểm soát và nổ văng tứ phía, như thể thời gian đã đổ sập mọi thứ, nhào tới trước và ngã ra sau, dồn nén mọi

thứ vào một khoảnh khắc cô đọng, anh nghĩ đứa bé mà anh đã nghe tiếng khóc sau cánh cửa là người phụ nữ vô danh ba mươi sáu năm trước, rằng chính anh là thằng bé mười bốn không có lý do đi tìm ai cả, nói gì đến vào lúc đêm hôm khuya khoắt này. Đứng trên vỉa hè, anh nhìn con phố như chưa bao giờ thấy nó, ba mươi sáu năm trước đèn đường mờ hơn, con đường lát đá chưa tráng nhựa, tấm bảng trên cửa hiệu ở góc phố ghi là hàng giày, chứ không phải chỗ bán thức ăn nhanh. Thời gian chuyển động, bắt đầu nở ra chậm chậm, rồi nhanh hơn, dường như vùng vẫy mãnh liệt, như thể nó ở bên trong một quả trứng và đang gắng sức thoát ra, những con đường kế tiếp nhau, chồng lên nhau, những tòa nhà xuất hiện rồi biến mất, đổi màu sắc, đổi hình dáng, mọi thứ nôn nóng giành vị trí trước khi ánh ban mai đến biến tất cả thành màu đen. Thời gian bắt đầu đếm từng ngày từ hồi khởi thủy, nó đang dùng bảng cửu chương để bù lại cho sự chậm trễ, và làm tính nhân chính xác đến nỗi Senhor José lại một lần nữa năm mươi tuổi lúc anh về đến nhà. Còn đối với đứa bé đăm lẹ, nó chỉ lớn thêm một giờ, như đã cho thấy, mặc dù đồng hồ muốn thuyết phục chúng ta thấy khác đi, thời gian không đồng nhất cho mọi người.

Senhor José vẫn còn một đêm khó nhọc nữa thêm vào những đêm không khá gì hơn dạo gần đây. Trong khi đó, mặc dù trải qua những xúc động mạnh trong chuyến dạ hành ngắn ngủi, anh kéo tấm trải giường ngoài cùng để che tai theo thói quen, rồi chìm vào giấc ngủ, ai thoát trông cũng tưởng như ngủ say và thư thái, nhưng anh lại giật mình thức giấc, như có kẻ xấc xược và nhẵn tâm nào đó đã lắc mạnh vai anh. Anh tỉnh dậy vì một ý nghĩ bất ngờ nổ ra tan tành giữa giấc ngủ đến nỗi không có cả thời giờ cho giấc mơ đan kết lại, ý nghĩ về người phụ nữ vô danh trên tấm phiếu có lẽ đúng là người phụ nữ mà anh nghe đu đưa đứa bé, người có ông chồng nóng nảy, nếu như thế cuộc tìm kiếm của anh sẽ chấm dứt một cách ngu xuẩn ngay đúng lúc nó đáng lẽ bắt đầu. Cố hòng anh thắt lại vì mối lo bất chợt, trong khi lý lẽ bị vây bủa của anh cố chống đỡ, nó muốn anh phớt lờ, nó muốn anh nói. Thật ra cũng tốt, mình càng ít việc phải làm, nhưng mối lo không buông tha, nó tiếp tục càng lúc càng thắt chặt, và bây giờ nỗi lo âu của anh

đang cật vấn lý trí, Anh ta sẽ làm gì nếu không thể thực hiện được ý định này của anh ta, Anh ta cứ tiếp tục điều vẫn làm, anh ta sẽ sưu tập các mẫu cắt báo, hình ảnh, bản tin, bài phỏng vấn, như không có chuyện gì xảy ra, Tội nghiệp, tôi không nghĩ anh ta có thể làm được, Tại sao không, Vì khi đã lo lắng thì không dễ dứt bỏ nó, Anh ta có thể chọn một phiếu lý lịch khác rồi đi tìm người đó vậy, May rủi không chọn lựa, nó đề xuất, chính may rủi đã mang người phụ nữ vô danh đến cho anh ta, và chỉ có may rủi mới có tiếng nói trong những vấn đề này. Đâu có thiếu người lạ trong tủ hồ sơ, nhưng anh ta không có lý do nào để chọn người này hay kẻ kia, một kẻ nào đó, và không chỉ cứ chọn một trong số nhiều người, để may rủi hướng dẫn mình thì có vẻ không phải là quy tắc sống tốt cho lắm, bất kể nó là quy tắc tốt hay xấu, thuận tiện hay không, chính may rủi đã đặt tấm phiếu ấy trong tay anh ta, Và nếu người phụ nữ đó cũng là người sau cánh cửa thì sao, nếu thế thì là may rủi đưa đến, không có hệ quả nào nữa sao, chúng ta tư cách gì mà nói đến hệ quả, khi ta chỉ có thể nhận thấy hệ quả đầu tiên trong dòng hệ quả vô tận không ngớt tiến tới chúng ta, thế nghĩa là vẫn còn điều gì đấy có thể xảy ra chẳng, không chỉ điều gì đấy, mà là mọi điều. Tôi không hiểu, chỉ vì chúng ta sống chìm đắm trong chính mình đến nỗi chúng ta không nhận thấy điều gì quả thật đang xảy đến cho chúng ta đều để lại nguyên vẹn, trong từng giây khắc, những gì có thể đã xảy ra cho chúng ta. Như thế phải chẳng cái gì đã có thể xảy đến sẽ lập tức được tái tạo, không những tái tạo, mà còn sinh sôi nảy nở, anh chỉ cần so sánh các biến cố của hai ngày liên tiếp. Tôi chưa bao giờ nghĩ về nó như thế. Đây là những điều chỉ có cảm giác đầy bất cứ mới biết.

Như thế cuộc đối thoại này không liên can gì tới anh, Senhor José trần trọc trên giường không thể ngủ lại. Nếu bà ta là người phụ nữ trên tấm phiếu, anh lặp lại, nếu rốt cuộc cùng là một người, ta sẽ xé tờ phiếu khốn nạn đó và không nghĩ đến nữa. Anh biết anh chỉ cố che giấu nỗi thất vọng của mình, anh biết anh không thể chịu nổi cảnh trở lại những cử chỉ và suy nghĩ quen thuộc của mình, như thế anh đã ở điểm khởi hành để đi khám phá một hòn đảo huyền bí, và đến phút cuối, khi chân anh đã đặt trên ván

cầu tàu, có người đến đưa anh tấm bản đồ cảng rộng, Bây giờ chuyển đi của anh vô ích, hòn đảo vô danh anh muốn tìm đây này, xem đây, trên vĩ độ thế này, thế nọ, kinh độ thế nọ, thế kia, nó có các bến cảng và thành phố, núi non và sông ngòi, tất cả đều có tên tuổi và lịch sử, anh nên cam chịu là chính mình thì hơn. Nhưng Senhor José không muốn cam chịu, anh tiếp tục nhìn đăm đăm đường chân trời dường như mất tăm, và bất thần, như thể đám mây đen đã bạt đi để mặt trời rọi xuống, anh nhận ra rằng ý tưởng đã khiến anh không ngủ là sai lầm, anh nhớ có hai mục trên tấm phiếu, một cho hôn nhân, mục kia cho ly dị, và người đàn bà trong căn chung cư đó hiển nhiên có chồng, nếu là cùng một người, phải có một mục nữa trên tấm phiếu cho lần lấy chồng thứ nhì, tất nhiên Phòng Đăng ký Trung ương đôi khi sơ suất, nhưng Senhor José thà là không nghĩ tới chuyện đó.

Đưa ra những lý do cá nhân vì tình huống bất khả kháng, anh khẩn nài không phải giải thích, dù sao chẳng nữa hãy nhớ đến hai mươi lăm năm chấp hành nhiệm vụ và luôn đúng giờ, đây là lần đầu tiên Senhor José xin phép ra về sớm một tiếng. Theo luật lệ chi phối mỗi liên hệ đăng cấp phức tạp trong Phòng Đăng ký Trung ương, anh bắt đầu bằng cách đưa lời yêu cầu tới viên thư ký thâm niên trong ban của mình ở Phòng Đăng ký, tùy theo tâm trạng vui hay buồn của ông ta sẽ định đoạt thuật ngữ trong lời yêu cầu chuyển lên phó phòng liên hệ, rồi đến lượt ông này bằng cách cắt bớt hay thêm vào vài chữ, bằng cách nhấn mạnh một âm tiết hay nín lặng một âm khác, trong một chừng mực nào đó có thể ảnh hưởng đến quyết định cuối cùng. Tuy nhiên, vấn đề này có nhiều hồ nghi hơn là chắc chắn, vì chỉ có Trưởng phòng mới biết lý do chấp thuận hay từ chối cấp phép này nọ, và vì trong bảng ấy năm hiện hữu của Phòng Đăng ký Trung ương không ai nhớ trong đầu hay có hồ sơ về một báo cáo nào, bằng chữ viết hay bằng lời nói, để làm cứ liệu cần thiết. Vì thế, ta sẽ không bao giờ biết tại sao Senhor José được cấp phép về sớm nửa giờ thay vì đủ một giờ như anh đã xin. Ta có thể tưởng tượng một cách hoàn toàn chính đáng, tuy là suy đoán vu vơ vô cớ, rằng trước tiên viên thư ký thâm niên hay sau đó ông phó phòng, hoặc cả hai, đã vạch ra rằng vắng mặt lâu như thế sẽ gây ảnh hưởng tai hại cho công việc, cũng rất có thể ông sếp chỉ quyết định lợi dụng cơ hội để làm bề mặt các phụ tá một lần nữa bằng cú biểu dương quyền lực tùy tiện của ông. Được viên thư ký thâm niên thông báo quyết định, ông ta đã được phó phòng chuyển lời, Senhor José tính toán thời gian cho phép và kết luận rằng nếu anh không đến nơi trễ, nếu anh không muốn đối mặt với người đàn ông chủ gia đình đã từ sở về tới nhà, anh sẽ phải đi taxi, một thứ xa xỉ anh hầu như chưa hề biết. Không ai trông đợi anh, thậm chí có thể không ai ở nhà vào giờ đó, nhưng anh muốn tránh phải đối phó với tính nóng nảy của ông chồng, vì cố thỏa mãn sự nghi ngờ của một kẻ như thế sẽ rầy rà hơn là trả lời những câu hỏi của một người đàn bà đang bế đứa bé trên tay.

Không có ông nào xuất hiện ở cửa và anh cũng không nghe giọng nói của ông ta trong căn nhà, như thế ông ta chắc vẫn còn ở sở hay đang trên đường về nhà, và người đàn bà không bế đứa bé trên tay. Senhor José nhận ra ngay tức khắc người phụ nữ vô danh, có chồng hay ly dị, không thể là người đứng trước anh. Dù giữ gìn đến mấy, dù thời gian có ân cần đối với cô ta đến mấy, một người mang trên vai ba mươi sáu tuổi trông trẻ hơn hai mươi lăm là phản tự nhiên. Senhor José có thể dễ dàng quay lưng lại, bịa ra một cố tức thì nào đó, nói ví dụ, Xin lỗi, tôi nhầm, tôi tìm người khác, nhưng dù sao đi nữa đoạn cuối sợi chỉ Ariadne của anh ở đó, nói theo ngôn ngữ thần thoại của Phòng Đăng ký Trung ương, và cũng đừng quên rằng rất có khả năng đối tượng anh đang tìm là một trong những người sống tại căn nhà này, mặc dù như chúng ta biết, trong đầu của Senhor José dứt khoát khước từ giả thuyết đó. Anh vừa lấy tấm phiếu lý lịch ra khỏi túi áo vừa nói, Chào bà, Chào ông, ông cần gì, người đàn bà hỏi, Tôi làm việc cho Phòng Đăng ký Trung ương và tôi phụ trách điều tra một số việc còn hồ nghi về hồ sơ của một người chúng tôi biết là sinh ra trong căn nhà này, Tôi và chồng tôi chẳng ai sinh ra ở đây, chỉ có con gái tôi, mà bây giờ nó mới ba tháng, tôi không nghĩ là ông muốn biết về nó. Không, tất nhiên là không, người tôi đang tìm là một phụ nữ ba mươi sáu tuổi, Ồ, tôi hai mươi bảy, bà hẳn nhiên không đúng là người ấy, Senhor José nói, rồi tiếp tục, Tên bà là gì. Người đàn bà nói tên cho anh, anh ngừng lại mỉm cười, rồi hỏi, Bà đã ở đây lâu chưa, Hai năm, Bà có biết những người sống ở đây trước kia không, những người này, anh đọc tên người phụ nữ vô danh và tên cha mẹ cô ấy. Chúng tôi không biết gì về họ, tôi rất tiếc, căn chung cư bỏ trống, chồng tôi thu xếp hợp đồng thuê nhà với người quản lý. Có người lớn tuổi nào sống trong tòa nhà không? Có một bà cụ rất già ở căn hộ tầng trệt bên phải, tôi nghe người ta nói bà ấy là người ở lâu nhất, Tuy vậy, chưa chắc bà ấy đã ở đây ba mươi sáu năm trước, ngày nay người ta hay dọn nhà loanh quanh lắm, Tôi thật tình không biết, ông nên nói chuyện với bà ấy, bây giờ tôi xin kiếu, chồng tôi sắp về đến, anh ấy không thích thấy tôi nói chuyện với người lạ, vả lại, tôi còn phải nấu ăn tối. Như tôi đã thưa, tôi làm việc cho Phòng Đăng ký Trung ương, vì thế tôi không hẳn là người lạ, và tôi đến

đây vì việc công, tuy vậy tôi rất tiếc đã làm phiền bà. Giọng nói thương tổn của Senhor José đã xoa dịu người đàn bà, Không, không, không phiền phức gì, tôi chỉ muốn nói nếu chồng tôi ở đây, anh ấy sẽ lập tức hỏi giấy công tác của ông. Tôi có thể đưa bà xem thẻ nhân viên của tôi, đây này.Ồ đúng, tên ông là Senhor José, nhưng tôi nói giấy công tác nghĩa là tài liệu chính thức nào đó ghi chi tiết trường hợp ông chịu trách nhiệm điều tra. Ông Trưởng phòng không nghĩ rằng sẽ có ai ngờ vực. Mỗi người mỗi khác, bà cụ sống ở tầng trệt chẳng hạn, bà ấy không mở cửa cho bất cứ ai, tôi thì khác, tôi thích chuyện trò với mọi người, Vâng, rất cảm ơn sự giúp đỡ của bà, Tôi chỉ tiếc là tôi không giúp được gì nhiều cho ông, trái lại, bà đã giúp rất nhiều, bà nhắc đến bà cụ tầng dưới và vấn đề giấy công tác. Ôi dào, tôi cũng mừng nếu ông nghĩ thế. Cuộc nói chuyện có vẻ sẽ tiếp tục thêm vài phút nữa, nhưng sự yên bình trong căn nhà bỗng nhiên bị gián đoạn vì tiếng khóc của đứa bé, chắc nó đã tỉnh giấc, Con trai bà, Senhor José nói, Không phải trai, bé gái, tôi đã kể cho ông rồi, người đàn bà mỉm cười, và Senhor José cũng mỉm cười. Đúng lúc đó, cánh cửa ngoài đường sập mạnh và đèn cầu thang bật lên, Chồng tôi, tôi nhận ra cách anh ấy bước vào cửa, người đàn bà thì thào, đi đi và giả vờ ông không có nói chuyện với tôi. Senhor José không đi xuống thang. Không một tiếng động, rón rén, anh leo vọt lên đầu cầu thang phía trên rồi đứng yên đó, nép sát vào tường, tim anh đập như đang trải qua một cuộc phiêu lưu nguy hiểm, trong khi ấy tiếng chân chắc nịch của người đàn ông trẻ càng lúc càng tiến gần và lớn dần. Chuông reng, giữa khoảng thời gian cánh cửa mở ra và đóng lại anh có thể nghe tiếng đứa bé vẫn đang khóc, rồi im lặng bao trùm thang lầu. Khoảnh khắc sau, đèn tắt. Chỉ khi đó Senhor José mới nhận ra hầu như toàn bộ cuộc đối thoại của anh với người thiếu phụ đã xảy ra trong bóng tối đồng lõa của thang lầu, như thế cả hai có điều gì giấu giếm, “đồng lõa” là từ ngữ bất ngờ đến trong đầu anh. Mình đang âm mưu gì, tại sao “đồng lõa”, anh tự hỏi, sự thể là cô ta không bật lại ngọn đèn lúc đèn tắt sau khi họ trao đổi vài lời đầu tiên. Cuối cùng, anh khởi sự đi xuống thang, lúc đầu thận trọng, rồi nhanh chóng, anh chỉ dừng trong khoảnh khắc để lắng nghe bên ngoài cánh cửa căn chung cư tầng trệt, anh nghe tiếng động bên trong chắc là tiếng radio,

anh quyết định không nhấn chuông, anh sẽ để cuộc điều tra mới này lại cuối tuần, thứ Bảy hay Chủ nhật, nhưng lần này anh sẽ không bị bất ngờ, anh sẽ tự giới thiệu với tờ giấy công tác trong tay, được chính thức ủy quyền để không ai dám chất vấn. Tất nhiên, đó sẽ là giấy công tác giả, nhưng sẽ mang sức mạnh khôn cưỡng của con dấu và niêm ấn chính thức, và chúng sẽ giúp anh khỏi phải xua tan nghi ngờ trước khi bắt tay vào việc, về chữ ký của ông sếp, anh tuyệt đối không cảm thấy e sợ, bà cụ trong căn chung cư tầng trệt khó lòng đã thấy chữ ký của Trưởng phòng, những nét ngoáy tí của chữ ký, mỗi khi anh nghĩ đến, chính vì bản chất quái dị và hào nhoáng của nó nên không khó bắt chước lắm. Nếu lần này mọi sự trót lọt, như sẽ phải trót lọt, anh sẽ tiếp tục dùng văn kiện đó mỗi khi anh gặp hoặc tiên đoán có khó khăn trong những lần điều tra về sau, vì anh chắc chắn việc tìm kiếm của mình sẽ không chấm dứt trong căn chung cư tầng trệt đó. Dù cho bà cụ ở đó lúc gia đình người phụ nữ vô danh sống trong tòa nhà, họ có thể không biết nhau, trong trí nhớ mỗi mòn của bà cụ có thể chỉ còn vài kỷ niệm mơ hồ, tùy thuộc vào đã bao nhiêu năm trôi qua từ khi gia đình trên tầng hai dọn đi nơi khác trong thành phố hoặc một nơi nào đó trong nước hay thậm chí trên thế giới, anh bồn chồn nghĩ khi anh đã ra đến đường. Bất cứ nơi nào những người nổi danh trong bộ sưu tập của anh đến, họ luôn có một tờ báo hay tạp chí dõng theo dấu vết của họ và đánh hơi xung quanh họ chỉ để chụp thêm một tấm ảnh, hỏi thêm một câu, nhưng không ai muốn biết về người thường, không ai thực sự quan tâm đến họ, không ai cần biết họ sẽ làm gì, họ nghĩ gì, họ cảm thấy gì, ngay cả khi họ cố làm ta nghĩ ngược lại, tất cả đều là giả vờ. Nếu người phụ nữ vô danh đã đi sống ở ngoại quốc, cô ấy sẽ ngoài tầm với của anh, cô ấy cũng có thể đã chết. Chấm hết, hết chuyện, Senhor José lẩm bẩm, rồi anh nghĩ, có thể không hẳn, vì khi ra đi, cô ấy ít nhất đã để lại một cuộc sống, có lẽ chỉ một cuộc sống ngắn ngủi, bốn năm, năm năm, gần như số không, hay mười lăm, hay hai mươi năm, một cuộc gặp gỡ, một điều mê đắm, một nỗi thất vọng, vài nụ cười, vài giọt nước mắt, thoát trông dường như ai cũng thế nhưng thật ra đều khác đối với tất cả chúng ta. Và mỗi lần cũng mỗi khác. Mình sẽ cố hết sức, Senhor José kết luận một cách thanh thản khác thường. Như thế đây là

kết luận hợp lý cho những gì anh đã nghĩ, anh đi đến hiệu bán văn phòng phẩm và mua một quyển sổ dày có những trang giấy kẻ hàng, giống như thứ sổ học trò dùng để ghi chép bài học trong trường, tin rằng chúng thực sự học trong lúc ghi chép. Anh chẳng mất bao lâu để giả mạo mấy tờ giấy công tác. Hai mươi lăm năm viết nắn nót mỗi ngày dưới sự trông chừng của các viên thư ký thâm niên sốt sắng và những vị phó phòng khắt khe đã khiến anh làm chủ hoàn toàn các ngón tay, cổ tay và lòng bàn tay, tự tin tuyệt đối khi thể hiện cả những nét cong lẩn đường thẳng, một cảm nhận hầu như bản năng về những nét dày và mỏng, một nhận thức tột bậc về độ lỏng và độ sệt của các loại mực, mà khi đặt vào thử thách trong dịp này sẽ cho ra một tài liệu có thể chống lại sự tra xét của cặp kính phóng đại mạnh nhất. Dấu vết buộc tội duy nhất là dấu tay của anh và vết mồ hôi vô hình dính lên giấy, nhưng dĩ nhiên khả năng những dấu vết này bị kiểm tra là không đáng kể. Người đoán nét chữ tài ba nhất được gọi đến để chứng nhận sẽ thề rằng bản tài liệu có vấn đề đã do chính Trưởng phòng viết và xác thực như thể nó đã được viết trước sự hiện diện của các nhân chứng thích đáng. Để ủng hộ ý kiến của vị đồng nghiệp khả kính của ông ta, một nhà tâm lý học sẽ thêm rằng nội dung lá thư, phong cách và ngữ vựng đủ là bằng chứng tác giả của nó là một người cực kỳ độc đoán, có bản chất khắc nghiệt, cứng rắn, bí ẩn, tin vào tính đúng đắn trong quan điểm của chính mình, miệt thị ý kiến kẻ khác, và thậm chí một đứa bé cũng sẽ kết luận như thế khi đọc bản văn ghi rằng, Nhân danh thẩm quyền được trao cho tôi, và dưới lời tuyên thệ mà tôi gìn giữ, thi hành và bảo vệ, Tôi, Trưởng phòng của Phòng Đăng ký Trung ương, tuyên bố cho tất cả những ai thuộc tổ chức dân sự hay quân sự, tư nhân hay nhà nước, sẽ thấy, đọc và thẩm tra lá thư này, được viết và ký bằng chính tay tôi, rằng Senhor như-thế-như-thế thư ký trong ngành của tôi và trong ngành Đăng ký Trung ương do tôi điều khiển, cai quản và trông nom, đã nhận lệnh và sự ủy nhiệm trực tiếp từ tôi để tìm hiểu và điều tra mọi việc liên quan đến cuộc đời, quá khứ, hiện tại và tương lai, của người-ấy-người-nọ, sinh tại thành phố này vào ngày-nọ-ngày-kia, con gái của ông-này và bà-nọ, và phải được công nhận mà không đòi hỏi thêm chứng từ nào khác, rằng trong suốt thời gian điều tra, anh ta

có những quyền hạn tuyệt đối do tôi, từ đầu đến cuối tài liệu này, ủy thác cho anh ta. Đây là chủ ý minh bạch của Phòng Đăng ký Trung ương và của chính tôi. Thế thôi. Run rẩy vì sợ hãi, khó nhọc đọc đến cuối mảnh giấy oai vệ này, đứa bé kể trên trốn vào lòng mẹ, tự hỏi làm sao một viên thư ký như Senhor José, bản chất nhút nhát, cử chỉ hòa nhã, lại có thể hình thành, tưởng tượng, bịa đặt lối biểu lộ nói nhẹ nhất cũng là chuyên chế này, mà không có mẫu sẵn nào để dùng theo, vì chưa từng có quy phạm hay nhu cầu chuyên môn nào để Phòng Đăng ký Trung ương viết một lá thư ủy quyền như thế. Đứa bé khiếp hãi sẽ phải ăn rất nhiều bánh mì và muối trước khi nó bắt đầu học từ cuộc sống, khi đó nó sẽ không còn ngạc nhiên để khám phá ra rằng, khi cơ hội đến, ngay cả người tốt cũng có thể trở nên cứng rắn và độc tài, dù chỉ để viết một lá thư ủy quyền giả mạo hay không. Họ sẽ nói để tự bào chữa, Đâu phải tôi, tôi chỉ viết, chỉ làm dưới danh nghĩa người khác, và họ có thể chỉ cố tự lừa dối, vì thật ra sự cứng rắn và chuyên chế đó, thấy được hay không, chưa nói đến tàn nhẫn, là từ trong chính họ chứ không phải từ ai khác. Dù vậy, xét đến hậu quả của những gì đã xảy ra cho tới lúc này, khó mà nói thế gian sẽ bị thiệt hại nghiêm trọng vì ý định và hành động trong tương lai của Senhor José, do đó chúng ta hãy tạm khoan phán xét cho tới khi có các biến cố khác, sáng rõ hơn, cả trong nghĩa tốt lẫn xấu, cho chúng ta một hình ảnh cuối cùng.

Thứ Bảy, mặc bộ complet đẹp nhất, áo sơ mi giặt và ủi, cà vạt gằn như tương xứng và phù hợp không nhiều thì ít, chiếc phong bì mang con dấu chính thức và chứa lá thư ủy quyền nằm an toàn nơi túi trong của áo khoác, Senhor José đi taxi tới cửa căn nhà, không vì tiết kiệm thời giờ, anh có cả ngày, nhưng vì trời có vẻ mưa, và anh không muốn xuất hiện trước bà cụ căn chung cư tầng trệt với nước mưa nhỏ giọt xuống tai và gấu quần lấm đầy bùn, để có nguy cơ bị bà đóng sầm cánh cửa vào mặt ngay cả trước khi anh có cơ hội giải thích vì sao anh đến đó. Anh sôi nổi tưởng tượng cách bà cụ tiếp anh, bà già sẽ bị tác động gì, cái từ bà già miệt thị tự ý bật ra trong trí anh, khi bà đọc tờ văn kiện nghiêm nghị và long trọng như thế, một số người không có chút phản ứng nào như ta mong đợi, anh chỉ hy vọng bà ta

sẽ không thuộc loại đó. Có lẽ cách hành văn anh dùng quá cứng rắn và chuyên chế, mặc dù nó phải đúng cả về cá tính lẫn kiểu viết chữ của Trưởng phòng để cho có vẻ thật, vả lại, ai cũng biết đúng là không thể bắt ruồi bằng dấm, nhưng đôi khi ngay cả mật cũng chẳng bắt được ruồi. Để xem sao, anh thở dài. Ngay sau khi trả lời những câu hỏi khư khư từ trong nhà vọng ra, Ai đây, Anh muốn gì, Ai cử anh đến, Chuyện đó dính dáng gì tới tôi, điều đầu tiên anh thấy là bà cụ ở căn chung cư tầng trệt, xét cho cùng không lụ khụ như anh tưởng, cặp mắt sáng đó, cái mũi thẳng đó, đôi môi mỏng và cương quyết đó, khóe môi không cong xuống, không thuộc về một cụ già, tuổi tác của bà chỉ nhận thấy qua làn da nhăn trên cổ, có lẽ anh dăm dăm nhìn nó vì anh đã bắt đầu nhận thấy chính mình cũng có dấu hiệu xuống sắc không thể chối cãi đó, mà anh chỉ mới năm mươi. Bà cụ không mở hết cửa, bà cứ lặp lại rằng bà không quan tâm tới chuyện của láng giềng, một câu trả lời hoàn toàn hợp lý vì Senhor José đang dùng sai chiến thuật, bắt đầu bằng cách nói anh tìm một người trên lầu hai. Sự nhàm lẫn hình như chấm dứt khi cuối cùng anh nhắc đến tên của người phụ nữ vô danh, khi ấy cánh cửa mở hé thêm, nhưng để rồi lại trở về vị trí cũ, Cụ có biết cô ta không, Senhor José hỏi, Biết, tôi biết, bà cụ nói, Tôi muốn hỏi cụ vài câu về cô ấy. Nhưng anh là ai, Tôi đã thưa với cụ rồi, tôi là nhân viên được ủy nhiệm của Phòng Đăng ký Trung ương, Làm sao tôi biết là thật hay giả, Tôi có thư ủy nhiệm có chữ ký của Trưởng phòng, Này, tôi đang ở nhà riêng và không muốn bị quấy rầy, Tôi e rằng cụ phải cộng tác với Phòng Đăng ký Trung ương trong những vụ việc như thế này, Vụ việc gì, Việc giải quyết một số vấn đề còn tồn tại ở Phòng Đăng ký Trung ương, Tại sao anh không đi hỏi cô ta, Chúng tôi không có địa chỉ hiện thời của cô ta, nếu cụ biết, có lẽ cụ bảo cho tôi, rồi tôi sẽ không phải làm phiền cụ thêm nữa, Phải đến ba mươi năm nay tôi không liên lạc với nó, Lúc ấy chắc cô ta còn nhỏ. Ừ. Với một tiếng cộc lốc đó, bà cụ có vẻ xem như cuộc nói chuyện chấm dứt, nhưng Senhor José không bỏ cuộc, một liều ba bảy cũng liều. Anh rút phong bì trong túi, mở lấy lá thư một cách chậm rãi như đe dọa, Đọc đi, anh ra lệnh. Bà cụ lắc đầu, Không, tôi không đọc, chẳng dính dáng gì đến tôi, Nếu cụ không đọc, tôi sẽ mời cảnh sát lại, và như thế chỉ

không hay cho cụ. Bà cụ cam chịu cầm lấy văn kiện anh đưa cho bà, bà bật đèn trong hành lang, đeo cặp kính đang treo trên cổ lên và đọc. Rồi bà trả thư lại cho anh, vừa đứng nép sang một bên, vừa nói, Anh nên vào nhà, họ có thể đang nghe chúng ta sau cánh cửa trên đó. Đại danh từ chỉ định “chúng ta” dường như hàm ý cùng phe, Senhor José biết anh đã thắng ván này. Trong một chùng mực mơ hồ nào đó, đây là chiến thắng khách quan đầu tiên trong cả đời anh, tuy là một chiến thắng cực kỳ gian lận, nhưng ngoài đời có rất nhiều người rao giảng cứu cánh biện minh cho phương tiện, anh là ai mà cãi. Anh khiêm tốn bước vào, như một kẻ chiến thắng quảng đại tránh không nhượng bộ cám dỗ dễ dãi là muốn làm nhục kẻ bại trận, nhưng dù vậy vẫn đánh giá cao sự vĩ đại của mình đã được đối phương nhận biết.

Bà cụ dẫn anh vào căn phòng nhỏ, gọn, sạch, trang hoàng theo thị hiếu của một thời đại khác. Bà mời anh ngồi, bà ngồi xuống và không để khách có thì giờ hỏi thêm câu nào, bà nói, Tôi là mẹ đỡ đầu của cô ấy. Senhor José đã trông mong đủ loại phát hiện, nhưng không phải điều này. Anh đến đó với tư cách là một công chức quen thi hành lệnh của cấp trên, và vì thế không dính líu đến chuyện cá nhân, ít nhất đó phải là cách bà cụ ngồi đối diện nên nhìn anh, nhưng chỉ anh mới biết mình đã cố không mỉm nụ cười sung sướng tràn trề. Anh rút bản sao phiếu lý lịch trong túi áo kia, anh xem một lúc lâu như để ghi nhớ mọi cái tên trên đó, rồi anh nói, Và chồng bà là cha đỡ đầu, Vâng, Tôi có thể thừa chuyện với cả ông được không, Tôi góa chồng, Ồ, trong tiếng cảm thán nhỏ ấy vừa có nỗi nhẹ nhõm thật sự vừa có nỗi cảm xúc giả vờ, đó là bớt được một người phải đối phó. Bà cụ nói, Chúng tôi thân nhau, tôi muốn nói là hai gia đình, gia đình tôi và gia đình họ, chúng tôi là bạn thân, và khi đứa bé gái ra đời họ mời chúng tôi làm cha mẹ đỡ đầu cho nó, Họ dọn đi lúc đứa con gái mấy tuổi, Tôi nghĩ nó khoảng tám tuổi, Lúc này cụ nói gần ba mươi năm nay cụ không nghe tin cô ấy, Đúng, Cụ có thể giải thích thêm không, Ngay sau khi họ dọn đi, tôi nhận được một lá thư, Của ai, Của nó, Cô ấy nói gì, Chẳng gì nhiều, thư trẻ con chưa đến tám tuổi viết cho mẹ đỡ đầu ấy mà, có biết mấy chữ đâu, Cụ còn

giữ lá thư ấy không, Không, Còn bố mẹ cô ấy, có bao giờ họ viết thư không, Không, Cụ không thấy lạ à, Không, Sao thế, Chuyện riêng tư, người ngoài không cần biết, Đối với Phòng Đăng ký Trung ương thì không có chuyện gì là riêng tư. Bà cụ chăm chăm nhìn anh, Anh là ai, Thư ủy quyền có cho cụ biết tôi là ai, Lá thư chỉ cho tôi biết tên anh, Senhor José, phải không, Đúng, Senhor José, Thế anh có thể hỏi tôi câu hỏi gì cũng được, và tôi không được hỏi anh câu nào à, Người duy nhất có thể hỏi tôi là viên chức cấp trên trong Phòng Đăng ký Trung ương, Thế thì anh là người hạnh phúc, anh có thể giữ bí mật của anh, Tôi tin rằng hạnh phúc không chỉ là có thể giữ bí mật của mình, Anh có hạnh phúc không, Như tôi đã thưa, tôi làm gì không thành vấn đề, chỉ có cấp trên mới được quyền hỏi tôi, Anh có bí mật nào không, Tôi sẽ không trả lời, Nhưng tôi phải trả lời, Tốt nhất cụ nên trả lời, Anh muốn tôi nói gì cho anh, Những chuyện riêng tư này là gì. Bà cụ đưa tay lên trán và từ từ khép mi mắt nhắm nheo, rồi bà nói trong lúc mắt vẫn nhắm, Mẹ nó ngờ tôi lảng nhãng với chồng bà ấy, Có đúng không, Đúng, chuyện đã xảy ra một thời gian dài, Vì thế họ dọn đi, ừ. Bà cụ mở mắt rồi hỏi, Anh có thích bí mật của tôi không, Tôi chỉ muốn biết tới mức độ dính líu tới người mà tôi đang tìm, ngoài ra, tôi không được quyền tìm hiểu bất cứ điều gì khác, Thế anh không muốn biết chuyện gì xảy ra sau đó sao, Chính thức thì không, Nhưng cá nhân thì có lẽ anh muốn biết, Tôi không có thói quen soi mói vào đời người khác, Senhor José nói, quên mất khoảng một trăm bốn mươi người mà anh có trong tủ nhà mình, rồi anh nói thêm, Nhưng chắc chuyện xảy ra không có gì đặc biệt lắm, vì cụ bảo cụ góa chồng. Anh có trí nhớ tốt, đó là đặc tính cơ bản của mọi nhân viên Phòng Đăng ký Trung ương, cho cụ một thí dụ nhé, ông sếp của tôi chẳng hạn biết nằm lòng mọi cái tên hiện có hay đã có, mọi cái tên và mọi cái họ, Như thế để làm gì, Bộ óc của Trưởng phòng như là bản sao Sổ Đăng ký Trung ương, Tôi không hiểu, Vì ông ấy có khả năng làm đủ loại kết hợp mọi tên và họ, bộ óc của ông sếp tôi không những biết tên của tất cả mọi người hiện đang sống và đã chết, ông ấy cũng có thể bảo cho bà tên của mọi người sẽ sinh ra từ nay đến khi tận thế, Anh biết nhiều hơn ông sếp anh, Không bao giờ, tôi là số không so với ông ấy, đó là lý do ông ấy là Trưởng phòng còn

tôi chỉ là thư ký. Cả anh và ông ấy đều biết tên tôi. Đúng, Nhưng ông ấy chỉ biết đến thế về tôi, Bà nói đúng, điều khác biệt là ông ấy đã biết từ trước, trong khi tôi chỉ biết sau khi tôi được giao việc này, Và anh đi trước ông ta một bước, anh đang ở trong nhà tôi đây, anh có thể thấy mặt tôi, nghe tôi kể tôi đã lừa dối chồng, và trong suốt bao nhiêu năm nay, anh là người duy nhất mà tôi kể, anh còn cần bằng chứng nào nữa để nói so với anh, sếp anh là một đứa dốt. Đừng nói thế, nói thế không đúng. Anh còn câu hỏi nào để hỏi tôi nữa không, Câu hỏi gì, Chẳng hạn, tôi có hạnh phúc với chồng sau khi chuyện xảy ra hay không, Chuyện ấy không liên can gì đến vấn đề này, Không có gì không liên can, cũng như mọi cái tên trong đầu ông sếp của anh, đời của một người là đời của mọi người, Cụ rất uyên thâm, Tôi phải thế, tôi đã sống lâu rồi, So với cụ thì tôi chẳng biết gì mà tôi đã năm mươi, Anh sẽ ngạc nhiên khi biết từ năm mươi đến bảy mươi mình học được bao nhiêu thứ, Cụ bấy nhiêu tuổi à, Thật ra hơn một ít, Cụ có hạnh phúc sau khi chuyện xảy ra không, Thế thì anh muốn biết? Chỉ vì tôi không biết nhiều về cuộc sống của người khác, Giống như ông sếp của anh, như Phòng Đăng ký Trung ương của anh, Vâng, tôi đoán thế, Ôi dào, tôi được tha thứ, nếu muốn nói thế cũng được, Tha thứ, ừ, thường là như thế, tha thứ cho nhau, như thiên hạ nói, Câu thường nói là thương yêu lẫn nhau, Cũng thế thôi, anh tha thứ cho nhau vì anh yêu nhau, anh yêu nhau vì anh tha thứ cho nhau, anh chỉ là một đứa trẻ, anh còn phải học nhiều, Tôi hiểu, Anh có vợ không, Không, Anh chưa bao giờ sống với một phụ nữ nào à, Chưa, quả thật tôi không thể nói tôi đã từng sống với ai, Chỉ liên hệ qua đường, tạm thời, Thậm chí cũng chẳng phải như thế, tôi sống một mình, khi nào cảm thấy cần, tôi làm điều mọi người khác đều làm, tôi tìm một phụ nữ và trả tiền, Anh có thấy là anh đang trả lời các câu hỏi của tôi không, Vâng, nhưng bây giờ tôi chẳng bận tâm, có lẽ ta học hỏi bằng cách đó, bằng cách trả lời các câu hỏi, Bây giờ tôi sẽ kể cho anh một chuyện, Cụ cứ nói, Tôi sẽ bắt đầu bằng cách hỏi anh biết có bao nhiêu người trong một cuộc hôn nhân, Hai, một người đàn ông và một người đàn bà, Không, có ba người trong một cuộc hôn nhân, một người đàn bà, một người đàn ông, và một người tôi gọi là người thứ ba, người quan trọng nhất, người tổng hợp của

người đàn ông và người đàn bà, Tôi chưa bao giờ nghĩ đến điều ấy, Chẳng hạn, nếu một trong hai người ngoại tình, người bị tổn thương nhất, bị đau đớn sâu nhất, dù cho dường như khó tin, không phải là người kia, mà là người kia “kia”, cả đôi, không phải một mà cả hai, Quả thật cụ có thể sống với người được tạo ra từ hai người đó không, tôi sống với mình đã đủ thấy phiền phức rồi, Điều thông thường nhất trong hôn nhân là thấy người đàn ông hay người đàn bà, hay cả hai, từng người theo cách riêng của họ, cố tiêu diệt người thứ ba mà họ cùng nhau tạo thành, người chống lại, người muốn tồn tại bất chấp điều gì. Bài tính quá phức tạp đối với tôi. Lấy vợ đi, tìm một người đàn bà, rồi anh sẽ thấy, Ồ, không, đối với tôi quá trễ rồi. Đừng nói chắc, đâu có ai biết anh sẽ tìm thấy điều gì khi anh làm xong sứ mệnh của anh, hay bất kể anh gọi nó là gì, Những việc còn hoài nghi tôi được lệnh làm sáng tỏ là những hồ nghi của Phòng Đăng ký Trung ương, không phải của tôi, Thế thì hồ nghi điều gì, nếu anh không nề hà câu hỏi của tôi, Đó là vấn đề mật, tôi không thể nói cho cụ được, Bí mật của anh to ghê nhỉ, Senhor José, chốc nữa anh sẽ phải ra về, và anh sẽ về mà không biết gì hơn lúc anh đến đây, số không, Đúng thế và Senhor José lắc đầu một cách chán nản.

Bà cụ nhìn anh như xem xét, rồi bà hỏi, Anh can dự vào vụ điều tra này bao lâu rồi. À, thưa thật, tôi chỉ mới bắt đầu hôm nay, nhưng Trưởng phòng sẽ diên tiết nếu tôi trở về trắng tay, ông ấy là người rất nóng tính, đối xử như thế rất bất công đối với một thư ký có vẻ không nề hà phải làm việc ngày thứ Bảy. Ồ, tôi chẳng bận bịu gì khác, cách này giúp tôi làm kịp công việc của mình, Anh chẳng bắt kịp bao nhiêu, Tôi sẽ phải suy nghĩ thêm. Hỏi ý kiến ông sếp của anh, ông ấy là sếp mà. Cụ không biết ông ta, ông ta không cho phép ai hỏi câu nào, ông ấy chỉ ra lệnh, Thế thì bây giờ thế nào, Như tôi đã thưa, tôi sẽ phải suy nghĩ thêm, Thế thì cứ suy nghĩ, Cụ quả thật không biết gì hơn sao, họ sống ở đâu sau khi rời nơi này, lá thư cụ nhận phải có địa chỉ người gửi trên đó, phải có, ừ, nhưng lá thư ấy không còn nữa, Cụ không trả lời thư, Không, Sao thế, Nếu phải chọn giữa tiêu diệt một cái gì hay là để nó chết, tôi sẽ chọn tiêu diệt, ấy tất nhiên là nói một

cách hình tượng như thế, Đường như tôi gặp ngõ cụt, Có lẽ không, Cụ muốn nói sao, Anh đưa tôi một mẫu giấy và cái gì để viết. Tay Senhor José run rẩy đưa bà một cây bút chì, Cụ cứ viết lên đây, trên mặt sau tấm phiếu, nó là bản sao. Bà cụ đeo kính lên và nguệch ngoạc vài chữ, Đây này, không phải là địa chỉ hay cái gì cả, chỉ là tên con đường có ngôi trường con gái đỡ đầu của tôi vẫn học sau khi họ dọn đi, có lẽ ở đó anh sẽ tìm thấy điều anh cần biết, tất nhiên nếu trường học còn đó. Trong đầu Senhor José vừa biết ơn riêng về thiện ý đó, vừa có nỗi bực dọc của công chức vì mất nhiều thời giờ như thế. Anh tỏ lòng biết ơn bằng cách nói Cảm ơn cụ, thế thôi, rồi với giọng ôn tồn, anh cho phép nỗi bực dọc của mình thổ lộ, Tôi không hiểu tại sao mãi cụ mới cho tôi địa chỉ trường, khi đã biết là thông tin nào dù nhỏ bé cũng rất quan trọng đối với tôi. Đừng nói quá lời, tuy nhiên, tôi rất biết ơn cụ và tôi nhân danh cá nhân mình cũng như Phòng Đăng ký Trung ương mà tôi đại diện, nhưng tôi vẫn muốn biết vì sao mãi cụ mới cho tôi cái địa chỉ đó, Đơn giản thôi, vì tôi không có ai nói chuyện. Senhor José nhìn bà cụ, bà đang nhìn anh, chẳng có lý do gì để phí lời giải thích biểu lộ trong mắt họ, chỉ đáng lưu ý là điều anh cố nói sau một chốc im lặng, Tôi cũng thế. Khi ấy bà cụ đứng lên khỏi ghế, mở ngăn kéo tủ buffet phía sau bà rồi lấy ra một quyển như tập ảnh, ảnh chụp, Senhor José sững sốt nghĩ. Bà cụ mở tập ảnh và lật qua các trang, vài giây sau bà tìm thấy cái bà muốn, bức ảnh không dán vào tập mà chỉ được giữ bằng bốn miếng góc ảnh nhỏ làm bằng bìa cứng, Đây rồi, giữ lấy, bà nói, tôi chỉ có tấm này của nó thôi, đừng hỏi tôi có ảnh bố mẹ không, Tôi sẽ không hỏi. Senhor José đưa bàn tay run rẩy ra nhận tấm ảnh đen trắng của một bé gái tám chín tuổi, khuôn mặt nhỏ, gầy, có thể hơi xanh, cặp mắt nghiêm trang dưới mái tóc ngang chân mày, cái miệng cô mỉm cười mà không được và cứ giữ nguyên thế. Senhor José là một tâm hồn nhạy cảm, thấy mắt mình nhòa lệ, Chẳng ai nghĩ anh làm việc cho Phòng Đăng ký Trung ương, bà cụ nói, Ôi dào, tôi làm ở đó, anh nói, Anh muốn uống cà phê không, Xin cụ một tách.

Họ không trò chuyện nhiều trong lúc uống cà phê và nhấm nháp bánh, chỉ vài lời về thời gian tàn nhẫn trôi nhanh. Thời gian trôi qua mà chúng ta

thậm chí không biết. Mới sáng đó mà bây giờ trời đã gần tối, thật vậy, buổi chiều sắp tàn, nhưng có lẽ họ đang nói về cuộc đời, về cuộc đời của họ, về cuộc đời nói chung, sự thế vẫn thế khi chúng ta nghe trò chuyện mà không chú ý, chúng ta luôn bỏ qua những điều quan trọng nhất. Cà phê đã hết, câu chuyện đã hết, Senhor José đứng lên nói, Tôi phải đi, cảm ơn cụ về bức ảnh và địa chỉ trường học, bà cụ nói, À, nếu anh lại có dịp đi ngang lối này, rồi bà theo anh ra cửa, anh đưa tay ra và nói, Cảm ơn bà rất nhiều, rồi như một người lịch thiệp từ một thời đại khác, anh nâng bàn tay bà lên môi, lúc đó bà cụ mỉm cười láu lỉnh và nói, Sao anh không thử tìm cô ấy trong cuốn danh bạ điện thoại.

Cú đấm này mạnh đến nỗi, khi đôi chân lão đảo của anh ra đến đường, Senhor José phải mất một lúc mới nhận thấy mưa phùn rất nhẹ đang rơi lên người anh, thứ mưa ngấm vào ta ướt ngang ướt dọc, và từ đủ mọi hướng. Sao anh không thử tìm cô ấy trong cuốn danh bạ điện thoại, bà già đã tinh quái nhắc lúc họ chia tay, và từng lời nói, tự thân vô hại, không thể làm mất lòng ngay cả sinh vật nhạy cảm nhất, lập tức chuyển thành lời sỉ nhục công kích, một bằng chứng của sự ngu xuẩn không chịu nổi, như thể trong suốt buổi trò chuyện đó, có lúc đầy xúc cảm, bà đã lạnh lùng quan sát anh rồi đi đến kết luận rằng gã viên chức vụng về này do Phòng Đăng ký Trung ương cử đến để tìm những điều vừa xa xôi vừa bí ẩn không có khả năng thấy điều ngay trước mắt và trong tầm tay hãn. Không mũ, không dù, bụi nước bắn thẳng vào mặt Senhor José, những hạt mưa hỗn loạn quay cuồng như những ý nghĩ cau có đến rồi đi trong đầu anh, nhưng anh nhận thấy tất cả chúng quay quanh một tâm điểm vẫn chưa rõ ràng, nhưng dần dần trở nên sáng sủa hơn. Đúng là anh đã không nghĩ đến một việc đơn giản và tầm thường như tra cuốn danh bạ điện thoại để tìm cả số điện thoại lẫn địa chỉ liệt kê dưới tên của người đó. Nếu anh muốn khám phá ra nơi ở của người phụ nữ vô danh, việc đầu tiên của anh là phải làm điều đó, chưa tới một phút anh sẽ tìm ra cô ấy ở đâu, rồi viện cớ làm sáng tỏ một số câu hỏi tưởng tượng nào đó trong hồ sơ cô ta tại Phòng Đăng ký Trung ương, anh có thể thu xếp gặp cô tại nhà cô ta, bảo rằng anh muốn giúp cô khỏi phải trả một món thuế chẳng hạn, rồi ngay lập tức sau đó đánh liều bằng một cử chỉ táo bạo, hay vài ngày sau khi anh đã được cô tin cậy, nói với cô, Kể cho tôi về đời cô. Anh đã không làm như thế, và tuy anh khá dốt về những mảnh lời của ngành tâm lý học và những bí ẩn của vô thức, bây giờ anh bắt đầu hiểu một cách khá chính xác tại sao anh đã không làm thế. Hãy thử tưởng tượng một kẻ thợ săn, anh tự nhủ, hãy tưởng tượng một gã thợ săn vui vẻ gom dụng cụ, súng trường, băng đạn, túi lương thực, bình nước, bao lưới đựng chiến lợi phẩm, đôi giày đi bộ của hãn, hãy tưởng tượng hãn đang cùng đàn chó lên đường, quyết tâm, tự tin, sẵn sàng, như bất cứ ai trong những

chuyển đi săn, cho một ngày dài, và rồi khi rẽ ở góc đường kế cận, hẳn bắt gặp một đàn gà gô ngay cạnh nhà, sẵn sàng và chờ bị giết, và tuy chúng bay, tuy rất nhiều con bị bắn rơi, chúng vẫn không bay mất hẳn, trước sự vui mừng và ngạc nhiên của đàn chó chưa bao giờ trong đời chúng thấy lộc thánh từ trên trời rơi xuống nhiều như thế. Senhor José tự hỏi, Một vụ săn dễ dàng như thế có thích thú gì đối với gã thợ săn không, có thể nói là lũ gà gô tự dâng mình trước mũi súng của hắn, và anh có câu trả lời hiển nhiên, Không. Mình cũng thế, anh nghĩ thêm, trong đầu mình, và có lẽ trong đầu mọi người, phải có một loại suy nghĩ độc lập tự nghĩ cho chính nó, tự quyết định mà không có suy nghĩ nào khác can dự vào, loại suy nghĩ chúng ta đã biết từ khi biết chính mình và ta xưng hô với nó một cách thân mật là “tu”, loại suy nghĩ cho phép ta hướng dẫn nó để nó đưa ta đến nơi chúng ta tưởng mình chủ động muốn đến, nhưng rốt cuộc bị dẫn theo một lối hoàn toàn khác, vào một hướng khác, và không tới cái góc đường gần nhất nơi đàn gà gô đang đợi chúng ta mà không biết, mặc dù chúng ta biết rằng chính hành động tìm kiếm mang lại ý nghĩa cho vật tìm thấy, và ta thường phải đi một quãng đường dài để đến một điểm gần. Sự sáng rõ của ý nghĩ này, bất kể ý trước hay ý sau, ý đặc biệt hay ý quen thuộc, sự thật là khi ta đã đến thì cách ta đến không quan trọng nữa, chân lý đó đáng kinh ngạc đến nỗi Senhor José dừng lại, sửng sốt, giữa vỉa hè, bao phủ trong mưa phùn và trong ánh đèn đường bất chợt sáng lên đúng khoảnh khắc đó. Rồi trong tận đáy lòng ăn năn và biết ơn, anh hối tiếc những suy nghĩ xấu xa bất xứng, những suy nghĩ quá tình tảo anh đã đổ lên bà cụ tử tế trong căn chung cư tầng trệt, trong khi thật ra anh đã nợ bà không những cái địa chỉ trường học và tấm ảnh, mà anh nợ cả một lời giải thích đầy đủ và hoàn chỉnh về cái việc làm hiển nhiên không có lời giải thích. Và vì bà đã thả lỏng lời mời trở lại gặp bà, Nếu anh lại có dịp đi ngang lối này, đó là lời bà, đối với bà là đủ rõ để không phải bận tâm nói hết câu, anh tự hứa sẽ có ngày gõ cửa nhà bà lần nữa, vừa để kể cho bà cuộc tìm kiếm của anh tiến triển ra sao, vừa để khiến bà ngạc nhiên bằng cách tiết lộ lý do thực sự của anh khi không tra cuốn danh bạ điện thoại. Dĩ nhiên điều này có nghĩa là phải thú nhận với bà rằng lá thư ủy nhiệm là giả, rằng cuộc tìm kiếm không

phải do lệnh của Phòng Đăng ký Trung ương, mà là theo ý riêng của anh, và nhất thiết cũng phải kể hết mọi thứ khác cho bà. Mọi thứ khác là bộ sưu tập các danh nhân của anh, chứng sợ độ cao của anh, những tài liệu cũ mèm, mạng nhện, những hàng kệ buồn tẻ của người sống, hỗn loạn của người chết, mùi ẩm mốc, bụi bặm, tuyệt vọng, và cuối cùng, tờ phiêu lý lịch vì lý do nào đó đã vướng vào những tờ khác, Vì thế nó và cái tên nó mang sẽ không bị quên lãng, Cái tên của đứa bé gái ta có bên mình, anh biết, và nếu cơn mưa phùn không tiếp tục từ bầu trời đổ xuống, anh sẽ lấy tấm ảnh ra khỏi túi để xem. Nếu có bao giờ anh tả bên trong Phòng Đăng ký Trung ương ra sao cho ai, người đó sẽ là bà cụ ở trong căn chung cư tầng trệt. Vấn đề cứ để thời gian giải quyết, Senhor José nghĩ. Đúng lúc đó, thời gian mang đến cho anh chiếc xe buýt sẽ đưa anh về gần nhà, chiếc xe đầy những người ướt sũng, đàn ông và đàn bà đủ mọi lứa tuổi và vóc dáng, có trẻ, có già, có trẻ hơn, có già hơn. Phòng Đăng ký Trung ương biết họ hết, biết tên của họ, nơi họ sinh ra và cha mẹ họ là ai, nó cộng thêm và trừ đi từng ngày của họ, chẳng hạn, người phụ nữ đang nhắm mắt đó, cái cô tựa đầu lên cửa sổ, chắc khoảng chừng bao nhiêu, ba mươi lăm, ba mươi sáu, điều đó đủ để trí tưởng tượng của Senhor José chấp cánh bay, Và nếu cô ta là người phụ nữ mình đang tìm thì sao, không phải, thật ra không thể được, trong đời này chúng ta luôn gặp người lạ, và ta phải chịu thôi, chúng ta không thể cứ đi loanh quanh hỏi từng người, Tên cô là gì, rồi lấy tờ phiêu lý lịch trong túi ra xem có đúng là người mình muốn hay không. Sau hai trạm ngừng, người phụ nữ xuống xe, rồi đứng trên lề đường đợi xe buýt tiếp tục chuyển đi của nó, có thể cô muốn băng qua bên kia đường, và vì cô không mang dù, Senhor José có thể thấy cả khuôn mặt của cô tuy những hạt mưa li ti bám trên cửa sổ xe buýt, có một khoảnh khắc có lẽ nôn nóng vì chiếc xe buýt ngừng lâu, cô ta ngược lên, và lúc đó mắt cô bắt gặp mắt anh. Cả anh lẫn cô giữ nguyên như thế đến khi chiếc xe buýt lại chuyển bánh, họ giữ nguyên như thế đến khi còn có thể nhìn nhau, Senhor José quay đầu và ngھnh cổ, người phụ nữ đứng đó dõi theo cử chỉ của anh, có lẽ cô đang tự hỏi, Không hiểu ai đây nhỉ, anh tự nhủ, Đúng cô ấy.

Nơi Senhor José xuống xe không xa Phòng Đăng ký Trưng ương lắm, đó là sự quan tâm đáng ca tụng nhất của ngành chuyên chở đối với những người phải đến Phòng Đăng ký Trưng ương để liên hệ nhiều loại giấy tờ, tuy vậy, Senhor José về đến nhà ướt sũng từ đầu đến chân. Anh cởi nhanh áo mưa, thay quần, vớ và giày, lau mái tóc nhỏ giọt bằng chiếc khăn tắm, và trong khi làm những việc này, anh tiếp tục cuộc đối thoại nội tâm, Đúng cô ấy, Không phải cô ấy, Có thể, Có thể, nhưng không phải, Nhưng nếu đúng thì sao, Mà sẽ biết khi tìm thấy người phụ nữ trên tờ phiếu. Nếu là cô ấy, tôi sẽ nói chúng ta đã gặp, chúng ta đã thấy nhau trên xe buýt, Cô ta sẽ không nhớ, Nếu tôi tìm thấy cô ta sớm, cô ta sẽ phải nhớ, Nhưng mà không muốn tìm cô ta vội, có lẽ ngay cả sau này, nếu quả thật mà muốn mà sẽ tra tên cô ấy trong cuốn danh bạ điện thoại, mà nên bắt đầu từ đó, Tôi quên mất, Cuốn danh bạ điện thoại trong kia, Tôi không cảm thấy muốn vào Phòng Đăng ký Trưng ương lúc này, Mà sợ bóng tối, Không hẳn, tôi biết rõ bóng tối đó như lòng bàn tay, Mà không biết ngay chính lòng bàn tay của mà, Nếu anh nghĩ thế thì cứ để tôi đắm mình trong sự ngu dốt của chính mình, dẫu sao, lũ chim không biết vì sao chúng hót, nhưng chúng vẫn hót, Mà cũng thơ thẩn góm, Không, chỉ buồn thôi, Chẳng ngạc nhiên gì vì mà sống như thế mà, Thử tưởng tượng người phụ nữ trên xe buýt là người phụ nữ trên tấm phiếu, tưởng tượng tôi không bao giờ tìm thấy cô ấy nữa, đó là lần duy nhất, vận số của tôi ngay đó mà để trượt qua, Mà có một cách để tìm cho ra. Cách gì, Làm như bà già trong căn chung cư tầng trệt nói, Làm ơn giữ mồm miệng, Nhưng bà ta là một bà già, Bà ấy mới xấp xỉ, Ồ, đạo đức giả của mà đủ rồi, chúng ta đều xấp xỉ, vấn đề là bao nhiêu, nếu không nhiều thì mà trẻ, nếu nhiều thì mà già, còn lại chỉ là nhảm nhí vớ vẩn, Ồ, thôi đi, Được rồi, Dù sao đi nữa, tôi sẽ đi tra cuốn danh bạ điện thoại, Tao đã bảo mà làm như thế nửa tiếng trước rồi. Trong bộ áo ngủ và đi dép và quần chần, Senhor José đi vào Phòng Đăng ký Trưng ương. Bộ y phục bất thường khiến anh cảm thấy hơi bứt rứt, như thể anh đang tỏ ra bất kính đối với tòa văn khố thiêng liêng, đối với ngọn đèn vàng bất diệt tựa như mặt trời tàn tạ lơ lửng trên bàn giấy Trưởng phòng. Cuốn danh bạ điện thoại ở đó, trên một góc bàn, ta không

được tra cứu nó nếu không được phép, ngay cả nếu là yêu cầu công vụ, và giờ đây, Senhor José có thể ngồi xuống bàn, như trước kia anh đã làm, đúng là anh đã làm như thế chỉ một lần trước đó, trong khoảnh khắc có một không hai đối với anh như thế đặc thẳng và huy hoàng, nhưng lần này anh không dám, có lẽ vì anh mặc không chỉnh tề, ngoài nỗi sợ vô lý rằng có người sẽ làm anh giật mình, nhưng có kẻ nào khác ngoài anh lang thang ở đó sau giờ làm việc. Anh nghĩ tốt nhất nên mang cuốn danh bạ điện thoại theo, ở nhà anh sẽ cảm thấy thoải mái hơn, không bị sự hiện diện đe dọa của các hàng kệ ngắt ngưỡng dường như sắp lật nhào xuống từ trần nhà tắm tối, trên đó lũ nhện đan dệt và ngẫu nhiên. Anh rùng mình như thể mạng nhện bụi bặm và nhớp dính đang rơi xuống anh thật, và anh suýt hấp tấp phạm sai lầm là nhặt cuốn danh bạ điện thoại mà không thận trọng trước tiên đo khoảng cách chính xác từ nó đến các cạnh bàn, cạnh trên và bên hông, và không chỉ khoảng cách, mà cả góc độ chính xác nữa, mặc dù may mắn thay, khuynh hướng hình học và địa hình của Trưởng phòng cho thấy rõ ràng ông thích góc vuông và đường song song. Anh quay về nhà tin chắc rằng, một chốc nữa, khi anh đặt lại cuốn danh bạ điện thoại, nó sẽ nằm đúng chỗ, đúng từng ly, và Trưởng phòng sẽ không phải ra lệnh cho các phụ tá của ông tìm xem ai đã dùng nó thế nào, khi nào và tại sao. Đến tận phút giây cuối cùng, anh vẫn mong có điều gì xảy ra để ngăn anh đừng lấy cuốn danh bạ, một tiếng rì rầm, một tiếng kẻo kẹt đáng ngờ, một ánh đèn sáng lên bất chợt trong sự sâu thẳm tang tóc của văn khố, nhưng tuyệt đối yên lặng, không cả tiếng mọt gặm rì rào.

Lúc này, Senhor José với tâm chần quẩn quanh vai, đang ngồi ở bàn mình, trước mặt anh là cuốn danh bạ điện thoại, anh mở trang đầu và nấn ná trên những lời chỉ dẫn, số mã, bảng giá, như thể chúng là những thứ anh đang tìm. Giây lát sau, một thôi thúc vô thức bất chợt khiến anh lật nhanh các trang, lật xuôi lật ngược, đến khi anh ngừng ở trang sách phải có tên của người phụ nữ vô danh. Hoặc nó không có đó, hoặc mắt anh không thấy nó. Không, nó không có ở đó. Nó đáng lẽ phải đứng sau tên này, nhưng không. Nó đáng lẽ phải đứng trước tên kia, nhưng không. Đúng như mình

nói, Senhor José nghĩ thầm, và thật ra anh chẳng nói điều gì như thế, đó chỉ là một cách chứng tỏ mình đúng trong mắt thế gian, cách biểu lộ, trong trường hợp này, biểu lộ niềm vui. Bất cứ viên thanh tra cảnh sát nào cũng sẽ tỏ ra sự bức dọc của mình bằng cách đấm lên bàn, Senhor José thì không, Senhor José mỉm nụ cười mĩa mai của kẻ bị cử đi tìm một điều hẳn biết là không hiện hữu, từ cuộc tìm kiếm trở về với những lời này trên môi, Như tôi đã nói, hoặc cô ta không có điện thoại, hoặc cô ta không muốn tên mình xuất hiện trong cuốn danh bạ. Anh hài lòng đến nỗi, lập tức sau đó, không buồn cân nhắc lợi hại, anh tìm tên người cha của người phụ nữ vô danh, và tên ông ở đó. Không một tế bào nào trong anh run rẩy. Ngược lại, giờ đây quyết định xả láng, bị thôi thúc như nhà nghiên cứu chính hiệu, anh tìm tên người đàn ông mà người phụ nữ vô danh đã ly dị, và hẳn cũng ở đó. Nếu có tấm bản đồ thành phố anh sẽ có thể đánh dấu năm điểm được xác minh đầu tiên, hai điểm trên khu phố đưa bé gái trong ảnh sinh ra, một điểm khác tại trường học, và bây giờ những điểm này, điểm khởi đầu của một phác thảo, như khởi điểm của mọi cuộc đời, bao gồm những đường đứt khúc, những ngã tư, những giao lộ, nhưng không bao giờ chia thành hai nhánh, vì linh hồn không bao giờ đi được đến đâu nếu không có đôi chân, và cơ thể sẽ không thể cử động nếu không có đôi cánh của linh hồn. Anh chép hai địa chỉ xuống, rồi ghi những món anh sẽ cần mua, một tấm bản đồ lớn của thành phố, một tấm bìa dày cùng cỡ để đính bản đồ lên, một hộp đinh ghim màu, màu đỏ để có thể thấy được từ xa, vì cuộc đời như bức tranh, ta phải cần nhìn nó cách xa bốn bước, dù cho có ngày ta định sờ vào da nó, ngửi nó, nếm nó. Senhor José khá bình tĩnh, anh không bối rối vì sự kiện giờ đây anh đã biết chỗ ở của cha mẹ và người chồng cũ của người phụ nữ vô danh, người chồng, thật lạ lùng, sống khá gần Phòng Đăng ký Trung ương, hiển nhiên, không sớm thì muộn, Senhor José sẽ đi gõ cửa nhà họ, nhưng chỉ khi nào anh cảm thấy đã đến lúc, chỉ khi nào lúc đó bảo anh, Bây giờ. Anh gấp cuốn danh bạ điện thoại, trả nó về bàn giấy của sếp, đúng chỗ anh đã lấy, rồi anh quay về nhà. Theo đồng hồ, đã đến giờ ăn tối, nhưng các cảm xúc trong ngày chắc đã làm dạ dày anh xao lãng, không tỏ dấu hiệu sốt ruột gì. Anh lại ngồi xuống, kéo chăn quanh người, lồi góc

chăn để phủ đôi chân, rồi lấy quyển sổ anh đã mua ở hiệu văn phòng phẩm. Đã đến lúc bắt đầu ghi chép cuộc tìm kiếm tiến hành ra sao, những người mà anh đã gặp, những cuộc đối thoại anh đã có, các suy nghĩ của anh, các dự tính và sách lược cho một cuộc điều tra hứa hẹn phức tạp. Những bước đi của một người để tìm một người khác, anh nghĩ, và sự thật là, tuy tiến trình chỉ mới ở giai đoạn đầu, anh đã có nhiều điều để nói, Nếu đây là cuốn tiểu thuyết, anh thì thậm chí mở quyển sổ ghi chép, cuộc đối thoại với bà cụ trong căn chung cư tầng trệt đủ là một chương. Anh cầm bút lên bắt đầu, nhưng dừng lại nửa chừng, mắt anh bắt gặp tờ giấy anh đã ghi những địa chỉ, có điều gì trước đó anh chưa nghĩ đến, giả thuyết hoàn toàn hợp lý rằng người phụ nữ vô danh sau khi ly dị đã về sống với cha mẹ, giả thuyết hợp lý tương đương là người chồng đã rời căn chung cư và để lại số điện thoại mang tên anh ta. Nếu như thế, và hãy nhớ rằng con đường đang nói đến ở gần Phòng Đăng ký Trung ương, người phụ nữ trên xe buýt rất có thể là cô ấy. Cuộc đối thoại nội tâm dường như muốn bắt đầu trở lại, Đúng, Không đúng, Đúng, Không đúng, nhưng lần này Senhor José không doái hoài tới nó, và cúi trên cuốn sổ ghi chép, anh bắt đầu viết những chữ đầu tiên, Vì thế, tôi vào tòa nhà, lên thang lầu đến tầng hai và lắng nghe cánh cửa của căn chung cư nơi người phụ nữ vô danh ra đời, khi ấy tôi nghe tiếng em bé khóc, tôi nghĩ nó có thể là con của cô ấy, và đồng thời, tôi nghe một phụ nữ hát ru dịu dàng, Phải là cô ấy, sau đó tôi biết ra là không đúng.

Trái với điều người ta có thể nghĩ khi nhìn những việc này từ bên ngoài, cuộc sống trong cơ quan chính quyền không nhất thiết dễ dàng, chắc chắn không dễ nơi Phòng Đăng ký Trung ương – Khai sinh, Hôn thú và Khai tử, ở đó thời gian được mô tả là trong tầm với của trí nhớ vì Phòng Đăng ký chứa đựng hồ sơ của mọi việc và mọi người, nhờ nỗ lực bền bỉ của liên tục nhiều thế hệ Trưởng phòng vĩ đại, tất cả những gì siêu phàm nhất và tầm thường nhất của công sở đã được gộp chung lại, những đặc tính biến công chức thành một loài riêng, vừa hưởng lợi vừa lệ thuộc vào tầm chi phối cả về vật chất lẫn tinh thần của ngòi bút Trưởng phòng. Từ quan điểm của lời đạo đầu này dẫn tới một hiểu biết chính xác hơn về những sự kiện chung ghi trong câu tóm tắt trừu tượng ở trên, nói một cách đơn giản, Senhor José có một vấn đề phải giải quyết. Biết rằng rất khó rặn ra được nửa tiếng khốn nạn để được về sớm vì sự miễn cưỡng do luật lệ trói buộc của bộ máy tôn ti trật tự, nửa tiếng để anh không bị ông chồng của người thiếu phụ ở căn chung cư tầng hai bắt quả tang, chúng ta có thể hình dung cảnh gieo neo hiện thời của anh, khi anh ngày đêm nặn óc tìm một cơ nào đó có sức thuyết phục để cho phép anh hỏi xin không chỉ một tiếng, mà hai tiếng, không chỉ hai tiếng, mà ba tiếng, có lẽ là quãng thời gian anh sẽ cần nếu phải thực hiện một cuộc tìm kiếm hữu ích trong chỗ lưu trữ văn thư của nhà trường. Hậu quả của nỗi băn khoăn ám ảnh liên tục này chẳng mấy chốc thể hiện ra qua những lỗi lầm lúc làm việc, qua sự thiếu tập trung, qua những cơn đờ đẫn bất chợt lúc ban ngày do mất ngủ, nói tóm lại, Senhor José cho đến lúc đó được các cấp trên đánh giá là một công chức tài giỏi, ngăn nắp và tận tâm, nay bắt đầu là đối tượng bị cảnh cáo gay gắt, những lời khiển trách và cảnh tỉnh chỉ khiến anh bối rối thêm, và chẳng cần phải nói, với cách anh làm việc, chắc chắn anh sẽ bị từ chối nếu đến một lúc nào đó anh quả thật lấy được can đảm để hỏi xin vài giờ nghỉ như anh ao ước. Sự việc tới một mức độ, sau sự phân tích vô hiệu quả của các thư ký thâm niên rồi đến lượt các phó phòng, họ không còn cách nào khác hơn là trình vấn đề lên cho Trưởng phòng cứu xét, mà thoát tiên ông thấy toàn bộ sự việc vô lý

đến mức ông không hiểu nổi chuyện gì nặng nịch. Sự kiện một công chức xao lãng nhiệm vụ của anh ta một cách trầm trọng đã khiến cho bất cứ khuynh hướng rộng lượng nào dẫn tới quyết định bào chữa đều trở thành bất khả, nó là một vi phạm nghiêm trọng truyền thống làm việc của Phòng Đăng ký Trung ương, một điều chỉ có thể biện minh bằng căn bệnh trầm trọng nào đó. Khi kẻ chèn mảng nhiệm vụ được đưa đến trước ông, Trưởng phòng hỏi Senhor José chính xác như sau, Anh ốm hả, Tôi không nghĩ vậy, thưa ông, Ôi dào, nêu anh không ốm, anh giải thích làm sao về mức làm việc kém cỏi của anh dạo này, Tôi không biết, thưa ông, có lẽ vì tôi ngủ không yên giấc, Nếu thế thì anh ốm rồi, Không, tôi chỉ ngủ không ngon lắm thôi, Anh ngủ không ngon là vì anh ốm, một người khỏe mạnh luôn ngủ ngon, trừ phi anh ta có điều gì đè nặng lên lương tâm, có một lỗi lầm đáng khiển trách nào đó, loại lỗi lầm mà lương tâm anh không thể tha thứ, vì lương tâm là quan trọng nhất, Vâng, thưa ông, Nếu sai sót trong công việc của anh là do mất ngủ và nếu chứng mất ngủ của anh là do lương tâm cắn rứt, khi đó chúng ta phải tìm xem lỗi lầm của anh là gì, Tôi chưa phạm một lỗi lầm nào, thưa ông, Không thể được, người duy nhất ở đây không làm một lỗi lầm nào là tôi, nhưng sao vậy, tại sao anh cứ nhìn đăm đăm cuốn danh bạ điện thoại, Xin ông thứ lỗi, tôi lơ đãng, Một dấu hiệu xấu, anh hoàn toàn biết rõ rằng anh phải luôn luôn nhìn tôi khi tôi nói với anh, điều đó có trong nội quy kỷ luật, tôi là người duy nhất có quyền nhìn ra chỗ khác, Vâng, thưa ông, Nào, lỗi lầm của anh là gì, Tôi không biết, thưa ông, Thế thì càng làm vấn đề trầm trọng hơn, những lỗi bị lãng quên luôn luôn là lỗi nặng nhất, Tôi hoàn tất mọi nhiệm vụ của mình, Những thông tin tôi có về hạnh kiểm của anh là thỏa đáng, nhưng như thế lại càng cho thấy rằng năng suất chuyên môn kém cỏi dạo này của anh không phải là kết quả của một lỗi lầm bị lãng quên nào đó, mà là hậu quả của một lỗi lầm gần đây, một lỗi lầm anh vừa mới phạm, Lương tâm tôi trong sạch, Lương tâm thường im lặng nhiều hơn là đáng lẽ phải nói ra, vì thế mới phải đặt ra luật lệ, Vâng, thưa ông, Bây giờ tôi phải quyết định, Vâng, thưa ông, Thật ra, tôi đã quyết định rồi, Vâng, thưa ông, Tôi đình chỉ anh một ngày, Thưa ông, đình chỉ lương hay cũng đình chỉ làm việc, Senhor José hỏi, thấy

hy vọng le lói, Dĩ nhiên là lương, chúng ta không thể để công việc bị gián đoạn hơn nữa, mới mấy hôm trước tôi cho anh về sớm nửa tiếng, anh tất nhiên đừng mong hạnh kiểm xấu của anh sẽ được thưởng nguyên một ngày nghỉ, Không, thưa ông, Vì lợi ích của anh, tôi hy vọng đây là một bài học, và vì lợi ích của Phòng Đăng ký Trung ương, anh sẽ mau chóng trở lại là một nhân viên kỹ lưỡng như từ trước đến nay. Vâng, thưa ông, Xong rồi, anh có thể trở về bàn của anh.

Tuyệt vọng, gần khóc, thần kinh anh te tua, Senhor José làm theo lệnh. Trong vài phút đối thoại gay go với thủ trưởng, công việc đã chất đống trên bàn anh, như thể các viên thư ký kia, các đồng nghiệp của anh, lợi dụng tình thế bị kỷ luật nhất thời của anh, đã trừng phạt anh theo cách riêng của họ. Vài người dân cũng đang đợi đến lượt họ được tiếp. Họ đang đứng trước anh không vì tình cờ hay vì họ nghĩ, khi họ đến Phòng Đăng ký Trung ương, rằng viên thư ký vắng mặt có lẽ tử tế hơn, niềm nở hơn những kẻ họ thấy sau quầy, mà vì các viên thư ký kia đã bảo họ qua đó. Nội quy nói rằng tiếp khách là ưu tiên hàng đầu so với bất cứ việc nào ta có trên bàn, do đó Senhor José tiến đến quầy, biết rằng phía sau anh giấy tờ sẽ tiếp tục đổ xuống như mưa. Anh đã làm hỏng việc. Bây giờ, sau lời cảnh cáo giận dữ dẫn đến trừng phạt của Trưởng phòng, ngay cả nếu anh có bịa ra một đứa bé mới sinh vợ vẫn hay một người thân mới chết mơ hồ nào đó, anh hết còn hy vọng rằng trong tương lai gần họ sẽ cho phép anh đi trễ hay về sớm, dù chỉ một giờ, nửa giờ, thậm chí một phút. Trong tòa nhà văn khố này, trí nhớ rất dai dẳng, chậm quên, chậm đến nỗi nó sẽ không bao giờ hoàn toàn quên điều gì. Mười năm sau đó, nếu Senhor José thiếu chú tâm, dù nhỏ bao nhiêu, ta có thể chắc chắn rằng sẽ có người lập tức nhắc anh từng chi tiết về những ngày bất hạnh này. Có lẽ đó là điều Trưởng phòng muốn nói khi ông bảo những lỗi tệ nhất chính là những lỗi đã bị quên tiệt. Đối với Senhor José, điên cuồng vì công việc, bị suy nghĩ giày vò, cả ngày còn lại là trận tra tấn cùng cực. Trong khi một phần đầu óc tỉnh táo của anh giải thích rõ ràng cho công chúng, điền phiếu và đóng dấu hồ sơ, lưu trữ các phiếu lý lịch, phần đầu óc kia đều nguyên rủa số phận hay sự ngẫu

nhiên chẳng hiểu vì sao đã biến thành nổi tò mò bệnh hoạn, một thứ thậm chí sẽ không lóe lên trong trí tưởng tượng của một kẻ có óc xét đoán và chừng mực. Ông sếp nói đúng, Senhor José nghĩ, lợi ích của Phòng Đăng ký Trung ương nên đặt trước mọi thứ khác, nếu mình sống đúng đắn và bình thường, chắc chắn ở tuổi này mình sẽ không bắt đầu sưu tập các tài tử, vũ công ba lê, giám mục và cầu thủ bóng đá, nó ngu xuẩn, vô dụng, lỗ bịch, một di sản bảnh bao mình sẽ để lại sau khi chết, dù thật ra chẳng có ai để truyền lại, có thể tất cả bắt nguồn từ sống độc thân, bây giờ nếu mình có vợ. Khi đến điểm này, suy nghĩ của anh dừng lại, rời rã sang lối khác, một ngõ hẹp, bất định, ở đầu ngõ anh thấy hình ảnh một đứa bé gái, ở cuối ngõ là một người thật, nếu cô ta ở đó, một phụ nữ trưởng thành, một người lớn, ba mươi sáu tuổi và đã ly dị, Mình muốn cô ấy để làm gì, mình sẽ làm gì với cô ấy nếu mình gặp cô ấy. Ý nghĩ lại gián đoạn rồi bất chợt đi lùi lại, nó hỏi anh, Và mày nghĩ kỹ xem nếu họ không cho mày nghỉ để đi tìm thì làm sao mày tìm được cô ta, và anh không trả lời câu hỏi ấy, đúng lúc đó anh đang bận nói với người cuối cùng trong hàng rằng giấy khai tử ông ta đã yêu cầu sẽ có vào ngày hôm sau.

Tuy nhiên, một số câu hỏi rất kiên quyết, chúng không chịu bỏ cuộc, và câu hỏi này trở lại tấn công khi rốt cuộc Senhor về đến nhà, thân thể mệt mỏi, tinh thần suy kiệt. Anh ném mình xuống giường như miếng giẻ rách, anh muốn ngủ, để quên bộ mặt ông sếp, quên sự trừng phạt bất công, những câu hỏi đến nằm xuống cạnh anh, thì thầm nói xa nói gần, Mày không thể đi tìm cô ta, họ không để cho mày đi, lần này không thể giả vờ rằng anh đang bận tiếp chuyện công chúng, nhưng anh vẫn cố tảng lờ nó, anh nói anh sẽ phải tìm cách và nếu không được thì khi đó anh sẽ bỏ cuộc, nhưng câu hỏi vẫn không buông, Mày chịu thua dễ khủng khiếp, nếu như thế thì không đáng công giả mạo lá thư ủy nhiệm rồi khiến bà cụ tử tế và bất hạnh ở căn chung cư tầng trệt nói về quá khứ tội lỗi của bà ta, viếng thăm nhà họ như thể rồi soi mói vào đời tư họ là thiếu tôn trọng kẻ khác. Lời nói bóng gió về lá thư ủy nhiệm khiến anh ngồi bật dậy trên mép giường, hoảng sợ. Anh để nó trong túi áo khoác, anh đã đi khắp nơi với nó những ngày vừa qua, thử

tưởng tượng nếu vì lý do này hoặc lý do khác anh đánh rơi nó, hay trong trạng thái căng thẳng của anh lúc này, nếu anh ngất xỉu, bất tỉnh, và một trong các đồng nghiệp của anh, không có một ý xấu nào, trong lúc ông ta cởi cúc áo khoác cho anh thở, thấy chiếc phong bì trắng có con dấu Phòng Đăng ký Trung ương, rồi nói, Cái gì thế này, khi ấy viên thư ký thâm niên, rồi phó phòng, rồi giám đốc. Senhor José không muốn nghĩ đến chuyện xảy ra kế tiếp nữa, anh nhồm lên, đi đến cái áo khoác móc trên lưng ghế, lấy lá thư ra, và bồn chồn nhìn quanh mình, tự hỏi anh có thể giấu nó ở cái chỗ quái quỷ nào. Đồ đạc chẳng món nào có khóa, tất cả đồ dùng ít ỏi của anh đều dễ dàng nằm trong tầm với của bất cứ kẻ lẳng xăng tọc mạch nào vào được trong phòng. Lúc ấy anh thấy bộ sưu tập của mình xếp hàng trong tủ áo, giải pháp cho khó khăn này nằm tại đó. Anh tìm hồ sơ vị giám mục và nhét chiếc phong bì vào trong, một vị giám mục không bao giờ gây tò mò nhiều tuy rằng ông nổi tiếng sùng đạo, không như tay đua xe đạp hoặc gã lái xe đua Formula One. Thở phào nhẹ nhõm, anh trở lại giường, nhưng câu hỏi đang ở đó đợi anh, Mà chẳng giải quyết được cái gì, vấn đề không phải là lá thư, mà giấu nó đi hay bày nó ra chẳng thay đổi gì, nó không dặt mày tới người phụ nữ đó, Này, tôi đã nói tôi sẽ tìm cách, Tao ngờ lắm, ông sắp trối tay trối chân mày, ông ấy sẽ không để mày đi bước nào, Vậy thì tôi sẽ đợi đến khi mọi thứ lắng xuống, Rồi sao nữa, Tôi không biết, tôi sẽ tìm một cách nào đó, Mà có thể giải quyết vấn đề ngay bây giờ, Cách nào, Mà có thể gọi điện thoại cho bố mẹ cô ta, nói mày gọi nhân danh Phòng Đăng ký Trung ương và hỏi họ cho mày địa chỉ cô ta, Tôi không thể làm thế, Ngày mai mày đến nhà cô ấy, mày định nói chuyện gì thì tao không tưởng tượng được, nhưng ít ra mày sẽ tỉnh hồn lại, Tôi có thể không muốn nói chuyện với cô ấy tận mặt, Ôi dào, thế thì tại sao mày tìm cô ta, tại sao mày điều tra cuộc đời cô ta, Tôi sưu tập cả những bài viết về ông giám mục nữa cơ mà, thế nhưng tôi cũng đâu muốn nói chuyện với ông ấy, Tao thấy có vẻ vô lý, Thì vô lý, nhưng đã đến lúc tôi làm một điều gì vô lý trong đời mình rồi, Mà định nói với tao là nếu mày xoay xử tìm được người phụ nữ này, cô ta cũng không biết là mày tìm cô ta à, Có thể, Tại sao, Tôi không giải thích được, À, thậm chí mày sẽ không đến thăm trường của đứa bé à,

trường học cũng giống như Phòng Đăng ký Trung ương, cuối tuần đóng cửa, Tôi có thể vào Phòng Đăng ký Trung ương bất cứ lúc nào tôi muốn, Thành tựu đáng kể nhĩ, cửa nhà mà mở thẳng vào đó, Anh rõ ràng chưa bao giờ phải dẫn xác vào đó, Tao vào mỗi khi mà vào và thấy những cái mà thấy, Cứ nói tiếp đi, Tao sẽ nói, nhưng mà không định vào ngôi trường đó chứ, Chờ xem. Senhor José đứng dậy, đã đến giờ ăn tối, nếu bữa ăn rất nhẹ anh vẫn ăn mỗi đêm đáng được gọi cái tên đó. Trong lúc ăn, anh suy nghĩ, rồi vẫn suy nghĩ lúc anh rửa đĩa, ly và dao nĩa, gom vụn bánh rơi trên khăn trải bàn, và như thế cử chỉ đó là kết luận tất yếu của tư duy, anh mở cánh cửa dẫn ra đường. Đối diện anh, trên vỉa hè bên kia là phòng điện thoại, ta có thể nói là chỉ cách một tầm ném, chỉ hai mươi bước và anh sẽ đến đầu sợi chỉ đưa tiếng nói của anh đến cô ấy, cũng sợi chỉ đó sẽ mang đến cho anh câu trả lời, và thế là, bằng cách này hay cách khác, cuộc tìm kiếm của anh sẽ chấm dứt, anh có thể điềm tĩnh trở về nhà, lấy lại niềm tin của ông sếp, rồi thế giới, quay trong vòng quay vô hình của chính nó, sẽ tiếp tục quỹ đạo vẫn có, lấy lại sự yên bình sâu lắng của một kẻ chỉ chờ đợi giờ phút mọi việc sẽ xong, luôn nghĩ rằng những lời đó, thường được nói rồi lặp lại, có ý nghĩa nào đó thực sự đáng kể. Senhor José không băng qua đường, anh mặc áo khoác và áo mưa rồi đi ra.

Anh phải đổi xe buýt hai lần trước khi đến nơi. Ngôi trường là một tòa nhà dài, hai tầng, với cửa sổ trên mái, tách khỏi đường phố bằng dãy hàng rào cao. Khoảng trống ở giữa là một dải đất lát đá cây cối hơi thấp, có thể được dùng làm sân chơi cho học sinh. Khắp sân không có ngọn đèn nào. Senhor José nhìn xung quanh, mặc dù chưa khuya lắm con đường đã vắng ngắt, những nơi khuất xa như nơi này được ở điểm đó, nhất là nếu thời tiết bắt ta phải đóng cửa sổ, dân địa phương rúc vào nhà họ, và lại, chẳng có gì để xem ở bên ngoài. Senhor José bước đến cuối đường, băng qua vỉa hè bên kia và bước chậm rãi ngược về hướng ngôi trường như một kẻ ra ngoài hưởng thú tản bộ trong buổi tối mát trời và không có ai đợi hẵn ở nhà. Đến cạnh cửa chính, anh cúi xuống như thể vừa nhận thấy dây giày tuột ra, một mảnh khốe cũ mềm chẳng lừa nổi ai, nhưng vẫn dùng được nếu muốn khi

trí tưởng tượng không nảy ra cách nào khác khá hơn. Anh dùng khuỷu tay khẽ đẩy cánh cổng, nó hơi chuyển động, nó không khóa. Rất cẩn thận Senhor José thắt nút thứ hai trên nút trước, đứng dậy, giậm chân trên đường để thử cái nút có chắc không, rồi tiếp tục bước đi, bây giờ nhanh hơn, như bỗng dưng anh nhớ rằng thật ra là có người đang đợi mình.

Senhor José sống qua những ngày trong tuần như thể anh đang nhìn giấc mơ của chính mình. Trong Phòng Đăng ký Trung ương không ai thấy anh phạm một lỗi nhỏ nào, anh không bao giờ lơ đãng, anh không một lần nào lẫn lộn tài liệu này với tài liệu khác, anh làm xong khối lượng công việc khổng lồ, nếu lúc khác sẽ khiến anh phản đối, dĩ nhiên một cách lặng lẽ, chống lại cách đối xử đã man mà các thư ký luôn là nạn nhân, và tất cả việc này được thi hành và gánh vác mà không một lời than, không một tiếng lầm bầm. Trưởng phòng liếc anh đôi lần từ xa, chúng ta biết ông không có thói quen nhìn cấp dưới, càng không thèm ngó cấp dưới ở mức thấp như thế, nhưng tinh thần của Senhor José tập trung tới mức mãnh liệt đến nỗi không thể bỏ qua trong bầu không khí tê cứng muôn thuở của Phòng Đăng ký Trung ương. Đến thứ Sáu, khi văn phòng đóng cửa, Trưởng phòng không báo trước, phá bỏ mọi luật lệ, miệt thị mọi truyền thống, khiến tất cả nhân viên đều bàng hoàng, vì khi đi ngang Senhor José trên đường ông ra về, ông hỏi anh, Anh cảm thấy khỏe chưa. Senhor José nói anh đã khỏe, anh đã khỏe hơn rất nhiều, anh không bị mất ngủ nữa, và Trưởng phòng nói, Cuộc nói chuyện bữa đó của chúng ta chắc chắn tốt cho anh, trông ông có vẻ như sắp nói thêm điều gì nữa, một ý nghĩ chợt đến với ông, nhưng ông khép miệng và ra về, ông đã nói khá đủ, xóa bỏ hình phạt đã đặt ra sẽ phá hoại tinh thần kỷ luật. Các viên thư ký khác, các thư ký thâm niên và ngay cả hai phó phòng nhìn Senhor José như thấy anh lần đầu, vài lời của giám đốc đã biến anh thành một người khác, giống như mang một đứa bé đi rửa tội, mang một đứa đến, mang một đứa hoàn toàn khác về. Senhor José dọn dẹp bàn giấy của mình xong, rồi đợi đến lượt mình ra về, theo lệ là người đầu tiên ra về luôn luôn là phó phòng phục vụ lâu nhất, rồi tới các thư ký thâm niên, rồi đến các thư ký, luôn luôn theo thứ tự thâm niên công vụ, để lại

viên phó phòng thứ hai đóng cửa. Khác với thường lệ, Senhor José không lập tức đi vòng tòa nhà của Phòng Đăng ký Trung ương để về nhà, anh bước vào những phố kế cận, anh đi đến ba cửa hiệu khác nhau và trong mỗi hiệu anh mua một món hàng, nửa ký mỡ lợn trong một hiệu, một chiếc khăn tắm mềm ở hiệu khác, và một món nhỏ thứ ba, một món đồ vật vừa trong lòng bàn tay, và món này anh đút vào túi áo khoác vì không cần gói. Sau đó anh mới về nhà. Rất lâu sau nửa đêm anh lại ra ngoài. Vào giờ đó, ít xe buýt chạy, rất hiếm khi có một chiếc xuất hiện, vì thế đây là lần thứ nhì kể từ khi anh bắt gặp tờ phiếu của người phụ nữ vô danh, Senhor José quyết định đi taxi. Anh cảm thấy đầy bao tử hơi cồn cào, như tiếng âm ừ, tiếng mê loạn, nhưng đầu anh vẫn bình tĩnh, hay đúng hơn, anh không thể suy nghĩ. Có lúc Senhor José gặp người phía sau chiếc taxi như sợ bị nhìn thấy, anh vẫn cố tưởng tượng điều gì có thể xảy đến cho anh, đời anh sẽ chịu hậu quả gì, nếu hành động anh sắp làm bị trục trặc, nhưng ý nghĩ vừa nấp sau bức tường vừa nói, Tôi không ra đâu, khi ấy anh hiểu, vì anh biết mình rất rõ, anh biết rằng ý nghĩ muốn bảo vệ anh, không phải vì sợ, mà vì hèn nhát. Khi gần đến nơi, anh bảo taxi ngừng lại, anh sẽ đi bộ quãng đường ngắn còn lại. Anh cho hai tay vào túi, giữ cái gói đựng mỡ lợn và khăn tắm dưới cái áo mưa cài cúc đến cổ. Khi anh vừa rẽ vào con đường có ngôi trường, vài giọt mưa rơi lên người anh, rồi khi anh gần đến cổng, mưa lập tức trở nên xối xả, rơi lộp độp trên vỉa hè. Từ xưa đến nay người ta đã nói vận may đãi kẻ gan dạ, trong trường hợp này, kẻ trung gian chịu trách nhiệm làm việc đó là mưa, hay nói cách khác, là Trời, ai đi ngang qua lúc khuya khoắt đó chắc chắn sẽ lo cố tránh bị ướt sũng bất chợt hơn là nhìn những hành động của một gã mặc áo mưa, nhìn bên ngoài ở tuổi của hãn, đã tránh thoát cơn mưa rào bằng một vận tốc không ngờ, mới phút trước hãn ở đó, phút sau hãn biến mất. Trú dưới một gốc cây bên trong hàng rào, tim anh đập loạn xạ, Senhor José thở mạnh, ngạc nhiên vì sự nhanh nhẹn trong cử động của mình, anh, một kẻ khi nói đến thể dục thì không đi xa hơn việc leo lên đỉnh chiếc thang trong Phòng Đăng ký Trung ương, và có Trời biết anh ghét nó. Anh đã khuất khỏi con đường, và anh tin rằng bằng cách di chuyển thận trọng từ cây này sang cây khác, anh có thể đến cửa

trường mà không bị ai bên ngoài nhìn thấy. Anh tự tin rằng bên trong không có người gác, trước tiên vì không có ánh đèn, cả hôm trước lẫn hôm nay, và thứ nữa vì trường học, ngoại trừ những lý do rất đặc biệt và ngoại lệ nào đó, không phải là nơi cho thấy đáng để trộm cắp. Lý do của anh hiển nhiên là ngoại lệ và đặc biệt, đó là lý do tại sao anh đến đây trang bị nửa ký mỡ lợn, một chiếc khăn tắm và cái cắt kính, vì đó là món đồ mà anh đã không cần gói. Trong khi đó, anh phải suy nghĩ cẩn thận về điều anh sắp làm. Vào phía trước là thiếu thận trọng, những người sống trên các tầng lầu bên kia đường có thể hé nhìn ra mưa vẫn đang rơi nặng hạt và thấy một gã đang đập một trong các cửa sổ của ngôi trường. Có khối kẻ sẽ không nhắc một ngón tay để ngăn ngừa một hành động bạo lực xảy ra, ngược lại, họ sẽ buông màn cửa xuống rồi vừa trở vào giường ngủ vừa nói, Chuyện thiên hạ, nhưng có kẻ khác sẽ cứu vãn thế giới nếu thế giới để họ cứu, họ sẽ lập tức gọi cảnh sát rồi chạy ra bao lơn quất tháo, Ăn trộm, một tên gọi thô bạo không xứng đáng với Senhor José, tề lăm anh chỉ là kẻ giả mạo giấy tờ nhưng chỉ có chúng ta biết việc ấy. Mình sẽ đi vòng ra phía sau tòa nhà, ở đó có thể dễ hơn, Senhor José nghĩ, và có lẽ anh đúng, thông thường mặt sau các tòa nhà không được chăm sóc kỹ, với hàng đồng đồ tạp nhạp cũ, thùng thảng đợi có ngày dùng lại, mấy hộp sơn rỗng, gạch vỡ lúc xây dựng, những thứ nếu ai muốn chế tạm một cái thang cao tới cửa sổ để trèo vào đều có thể ao ước. Thật thế, Senhor José tìm thấy vài món hữu dụng này, nhưng như anh có thể sờ thấy trong bóng tối, chúng đều sắp xếp rất gọn gàng dưới mái hiên, dựa vào tường, và sẽ mất rất nhiều thời gian và cố gắng để chọn lựa và khiêng ra những món thích hợp nhất cần để dựng cái khung hình chóp cho anh leo. Mình chỉ cần lên trên mái, anh thì thầm, và trên nguyên tắc, ý tưởng đó tuyệt vời, vì có một ô cửa sổ khoảng nửa thước phía trên chỗ mái hiên nối với bức tường, anh nghĩ, dù vậy vẫn không dễ dàng, mái rất dốc và trận mưa này khiến nó trơn trượt và nguy hiểm. Senhor José bắt đầu cảm thấy hết hăng hái, đó là điều xảy ra khi ta không có kinh nghiệm ăn trộm, khi ta không được học hỏi từ những bậc thầy leo trèo, thậm chí anh không nghĩ tới xem xét địa điểm trước, đáng lẽ anh đã có thể làm hôm anh biết cánh cổng không khóa, chắc lúc đó anh nghĩ mình đã tốt

số nên không muốn thử thời vận thêm nữa. Anh có trong túi chiếc đèn pin nhỏ mà anh đã dùng trong Phòng Đăng ký Trung ương để có thể đọc phiếu lý lịch, nhưng anh không muốn bật nó lên nơi đây, một cái bóng trong đêm tối ít nhiều có thể không bị thấy là một chuyện, một vòng sáng di động nộp mạng anh là chuyện khác, rất khác, tệ hơn nhiều, nó tuyên bố đây này, tôi đây này. Trú dưới hiên, anh có thể nghe mưa đổ như gõ trống không ngừng trên mái, và anh không biết làm gì. Mặt bên này cũng có cây, cao hơn và rậm lá hơn mặt trước, nếu có tòa nhà nào khác ẩn sau hàng cây, anh có thể không thấy nó từ chỗ anh đang đứng, vì thế, họ cũng không thể thấy mình, Senhor José nghĩ, và sau một thoáng do dự, anh bật đèn pin và rọi nhanh hai bên. Anh hoàn toàn đúng, những vật trong sân để đồ phế thải của trường được bố trí và sắp xếp rất cẩn thận, gọn gàng như mẫu ráp mộng đuôi én. Anh lại bật đèn pin, lần này rọi lên phía trên. Nằm bên kia đồng đồ phế thải nhưng cách xa các thứ khác, như thế một món thỉnh thoảng được dùng đến, là cái thang gấp. Hoặc vì khám phá có tính chất bất ngờ, hay vì tình cờ chợt nhớ đến những nơi cao ngất anh phải leo trong Phòng Đăng ký Trung ương, Senhor José cảm thấy phấn khích, một từ phổ biến và diễn cảm ngày nay thường dùng để tránh chữ “choáng váng” khó cho những cái miệng không phát âm lưu loát, và do đó giúp cho sự giao tiếp được dễ dàng. Cái thang gấp không đủ dài để với tới cửa sổ, nhưng nó đủ để leo lên mái hiên, và sau đó anh sẽ phó mặc cho bàn tay của Chúa.

Được cầu khẩn như thế Chúa quyết định giúp Senhor José ra khỏi khó khăn, tuy không ghê gớm lắm nếu ta xét đến hằng hà sa số kẻ trộm từ thuở khai thiên lập địa đã có đủ may mắn để trở về sau chuyến làm ăn không những nặng trĩu đồ đạc, mà cũng chẳng bị thương tích, nghĩa là không chịu một hình phạt thiêng liêng nào. Thượng đế quyết định rằng tấm tôn xi măng lợp mái hiên vừa có một lớp nhám, vừa có mép dưới nhô ra, mà nhà thiết kế của xí nghiệp đã không thể không cho nó một nét trang trí hấp dẫn một cách thiếu thận trọng. Nhờ thế, mặc dù độ dốc của mái hiên, Senhor José một chân chỗ này, một tay chỗ kia, rên rỉ, hỗn hển, bấu móng tay, lê mũi giày, xoay xở leo lên. Bây giờ anh chỉ còn phải đột nhập vào. Đã đến

lúc tiết lộ rằng phương pháp Senhor José dùng, như tên ăn trộm vặt và kẻ đào tường khoét vách, là hoàn toàn lỗi thời, nếu không nói là cũ rích, thậm chí cổ lỗ sĩ. Khá lâu trước kia, ngay cả anh cũng không nhớ trong cuốn sách hay tờ báo nào, anh đã đọc thấy mờ lợn, một cái khăn mềm và một cái cắt kính là đồ nghề chủ yếu cho bất cứ ai định vào bằng cửa sổ với ý đồ xấu, và với niềm tin mù quáng, anh đã trang bị cho mình những trợ cụ bất thường này. Tất nhiên, để đẩy nhanh công việc, anh có thể chỉ cần đập vỡ kính, nhưng lúc lập kế hoạch đột nhập, anh sợ tiếng kính vỡ tung tóe không thể tránh khỏi sẽ báo động láng giềng, và dù thời tiết xấu cùng tiếng ồn ào tự nhiên của mưa có thể giảm bớt rủi ro, tốt nhất vẫn là theo đúng phương pháp nhà nghề. Thế rồi, tì chân lên mép tôn trời cho nhô ra đó, đầu gối ấn chặt vào gợn mái nhám, Senhor José khởi sự cắt kính bằng lưỡi dao kim cương dọc theo khung cửa. Rồi thở hốt hển vì cố gắng và tư thế bất tiện của mình, anh lau kính thật kỹ bằng chiếc khăn tay để giúp mờ lợn dính như ý muốn, hay đúng hơn, phần còn lại của mờ lợn, vì những cố gắng mạnh bạo của anh trong lúc trèo lên mái dốc đã khiến gói mờ thành một khối nhộp nhúa không hình thù gì, với hậu quả không thể tránh khỏi cho sự sạch sẽ của bộ y phục anh đang mặc. Dù vậy, anh xoay xở bôi một lớp mờ dày khả dĩ chấp nhận lên khắp cửa sổ, rồi hết sức cẩn thận, anh đặt tấm khăn lên đó, sau những vận vẹo tay chân mình mấy không ngừng để cuối cùng rút được nó từ trong túi áo mưa ra. Lúc này anh sẽ phải tính toán chính xác lực đập cần thiết, đừng yếu quá để khỏi phải đập lại, cũng đừng mạnh quá để tấm kính không dính vào cái khăn. Tay trái anh giữ phần trên cái khăn tì vào khung cửa sổ để nó khỏi trượt, Senhor José vung nắm tay phải, đưa cánh tay ra sau và đấm miếng kính một cú mạnh, may mắn thay chỉ gây nên một tiếng đục như tiếng súng gấn ống hãm thanh. Anh thành công ngay cú đầu, một thành tựu đáng kể cho kẻ mới vào nghề. Một hai mảnh kính nhỏ rơi vào trong, thế thôi, nhưng không quan trọng, trong đó không có ai. Mặc dù trời mưa, Senhor José nắm dang tay dang chân trên mái hiên vài giây, vừa lấy lại sức khỏe vừa thưởng thức chiến thắng của mình. Rồi anh đứng thẳng dậy, thò tay vào, sờ soạng rồi tìm thấy then cửa sổ, lạy Chúa, điều mạo hiểm kẻ trộm phải trải qua, mở rộng cửa, rồi nắm

chặt bệ cửa, chân anh quờ quạng điên cuồng tìm chỗ đặt chân không hiện hữu, anh xoay xở nhấc người lên, giơ một chân, rồi chân kia, và cuối cùng rơi qua bên kia, nhẹ như chiếc lá lìa cành.

Nghĩa vụ đơn giản của lương tâm là đừng xúc phạm tính cả tin của những ai sẵn sàng chấp nhận những gian nan để một kỳ công phi thường như thế là đáng tin và hợp lý, lòng tôn trọng sự thật đòi hỏi phải lập tức làm sáng tỏ câu cuối. Senhor José không rơi nhẹ qua bệ cửa sổ như chiếc lá lìa cành. Ngược lại, anh ngã rất nặng, như cả một cái cây đổ, khi anh có thể hoàn toàn dễ dàng thả người dần xuống từ chỗ ngồi tạm tới khi bàn chân anh chạm đất. Cú ngã huých xuống đất và hậu quả va chạm đau đớn kế tiếp cho anh thấy, trước khi mắt anh có thể xác định sự kiện, rằng nơi anh rơi xuống giống như phần nổi dài của mái hiên bên ngoài, vì cả hai nơi đều được dùng như một chỗ chứa những thứ không cần đến nữa, mặc dù có thể xảy ra ngược lại, chỗ này có trước, rồi sau đó chỉ khi đã hết chỗ trong này họ mới dùng đến mái hiên bên ngoài. Senhor José ngồi đó một lúc, đợi cho hơi thở trở lại bình thường và để tay chân hết run. Rồi anh bật đèn pin, cẩn thận chỉ rọi lên sàn nhà phía trước mình, và thấy giữa đám bàn ghế chất đống hai bên có một lối đi dẫn tới cánh cửa. Anh lo lắng khi nghĩ rằng cánh cửa có thể bị khóa, nếu thế anh sẽ phải phá cửa mà không có dụng cụ cần thiết và sẽ gây tiếng ồn. Bên ngoài trời vẫn mưa, mọi người chắc đã ngủ, nhưng chúng ta không chắc được, có kẻ ngủ rất tỉnh đến nỗi ngay cả tiếng một con muỗi vo ve cũng đủ đánh thức họ, khi ấy họ sẽ ngồi dậy, ra bếp uống một ly nước, nhìn băng quơ qua cửa sổ và thấy một cái lỗ đen hình chữ nhật trên bức tường của ngôi trường, và có thể nghĩ, Mấy người trong trường bất cẩn quá, thử nghĩ xem để cửa sổ mở trong thời tiết thế này, hoặc là, Nếu mình nhớ không lầm, cái cửa sổ đó đóng, chắc nó bị gió thổi bật ra, sẽ không ai nghĩ có kẻ trộm bên trong, vả lại, họ hết sức sai lầm, chúng tôi xin nhắc lại cho các bạn một lần nữa, vì Senhor José không đến đây để ăn trộm. Anh chợt nghĩ nên đóng cửa sổ để không ai bên ngoài nhận ra vụ đột nhập, nhưng rồi anh ngờ vực, anh tự hỏi tốt hơn có nên để nguyên như thế hay không, Họ sẽ nghĩ là gió hay nhân viên nào đó bất cẩn, nếu mình đóng cửa, họ sẽ nhận ra ngay là không có kính, nhất là kính trắng đục như sữa. Tin tưởng rằng toàn thế giới đi theo con đường suy diễn như mình, anh

quyết định để cửa sổ mở và bắt đầu trườn qua đồng bàn ghé tới cánh cửa. Nó không khóa. Anh thở dài nhẹ nhõm, từ đây sẽ không còn chướng ngại nào khác nữa. Bây giờ điều anh cần là một cái ghế thoải mái, hay tốt hơn nữa là một chiếc sofa, để nghỉ qua đêm, nếu thần kinh của anh để cho anh ngủ. Như một kẻ kinh nghiệm chơi cờ vua, anh đã tính nước cờ, thật ra, khi ta biết khá chắc những nguyên do khách quan ngay trước mắt, thì không khó nhìn vấn đề qua loạt liên hệ nhân quả khả dĩ có thể xảy ra, tất cả lần lượt tạo nên quả nhân quả và nhân quả nhân, rồi cứ thế tiếp tục khôn cùng, nhưng chúng ta biết rằng Senhor José không cần tính xa như thế. Đối với những người thận trọng, nếu viên thư ký bước thẳng vào hang cọp dường như đã là ngu xuẩn, rồi như thể chưa đủ táo bạo, còn bình thản ở lại đó cho hết đêm và cả ngày hôm sau, để có thể rủi ro bị bắt quả tang bởi một kẻ có khả năng suy diễn xa hơn anh nhiều trong vấn đề cái cửa sổ để mở. Tuy nhiên, ta phải hiểu rằng nếu vừa đi từ phòng này sang phòng khác vừa bật đèn thì càng thiếu suy xét hơn nữa. Khi thiên hạ biết người sử dụng hợp pháp của một căn nhà hay một trường học vắng mặt, thì hình ảnh cửa sổ mở lần đèn sáng là một cú động não cho bất cứ ai, dù có thể cả tin đến mấy, chắc chắn họ sẽ gọi cảnh sát.

Senhor José đau nhức khắp người, đầu gối anh xước, có thể chảy máu, nổi khó chịu vì quần cọ xát đầu gối có thể chỉ thế thôi, ngoài việc đó, anh ướt sũng và bắn từ đầu tới chân. Anh cởi chiếc áo mưa nhỏ giọt và nghĩ, Nếu nơi này có căn phòng phía trong thì mình có thể bật đèn, và có một phòng tắm, phòng tắm để rửa ráy, hay ít ra là rửa tay. Mò mẫm đường, mở rồi đóng cửa, anh tìm thấy cái mình tìm, trước tiên, một phòng nhỏ không cửa sổ dọc theo hàng kệ chứa văn phòng phẩm của trường và văn phòng, bút chì, sổ ghi chép, giấy rời, bút mực, cục tẩy, lọ mực, thước kẻ, thước vuông góc, thước nhọn góc, thước đo góc, bộ đồ vẽ, tuýp keo, hộp đinh bấm, và những thứ khác anh không thấy rõ. Dưới ánh đèn, rớt cuộc anh có thể xem xét vết thương do cuộc mạo hiểm của mình gây ra. Vết thương ở đầu gối không tệ như anh tưởng, chỉ xước bên ngoài, tuy vẫn đau. Đến sáng, khi không cần bật đèn, anh sẽ tìm cái mà trường học nào cũng có, tủ

cứu thương màu trắng, thuốc sát trùng, rượu cồn, peroxide, bông gòn, băng, gạc, thuốc bột, anh không cần hết những thứ đó. Chẳng phương thuốc nào giúp được cho chiếc áo mưa bắn hết thuốc chữa của anh, mỡ lợn đã thấm vào vải, Có lẽ mình có thể dùng rượu cồn để tẩy chỗ bẩn nhất, Senhor José nghĩ. Rồi anh đi tìm phòng tắm, và may mắn, anh không phải đi xa lắm trước khi tìm thấy, đánh giá qua sự sạch sẽ và ngăn nắp của nó, nó phải là phòng vệ sinh của giáo viên. Cửa sổ cũng mở ra sau trường, ngoài tấm kính mờ hiển nhiên là cần thiết ở nơi đây hơn là trong phòng chứa đồ chỗ anh đột nhập, còn có cánh cửa chớp bằng gỗ bên trong, nhờ thế Senhor José rất cuộc có thể bật đèn, rửa ráy và có thể thấy mình đang làm gì. Rồi, sạch sẽ không nhiều thì ít, sức khỏe của anh hồi phục, anh đi tìm chỗ ngủ. Mặc dù hồi còn đi học, anh chưa từng học trường nào như thế, sang trọng và rộng rãi, anh biết mỗi trường có một hiệu trưởng, và mỗi hiệu trưởng có một phòng làm việc, và phòng làm việc nào của hiệu trưởng cũng có chiếc ghế sofa đúng như cái mà thân thể anh đang kêu đòi. Anh tiếp tục mở và đóng cửa, nhìn vào các phòng, ánh sáng bên ngoài rọi vào khiến chúng có bầu không khí ma quái, bàn của học trò trông như những dây mộ, bàn giáo viên như án thờ ảm đạm, và bảng đen là chỗ mọi người bị gọi đến để giải thích. Ghim trên tường, như những vết mờ thời gian để lại trên làn da con người và đồ vật, anh thấy những tấm bản đồ bầu trời, thế giới và các quốc gia, những tấm bản đồ thủy văn và sơn văn của cơ thể loài người, mạch máu, đường tiêu hóa, các loại bắp thịt, mạng thông tin của hệ thần kinh, khung xương, buồng phổi, mê hồn trận của bộ óc, tiết diện của con mắt, mớ rối rắm của bộ sinh dục. Các phòng học nối tiếp nhau dọc theo hành lang vòng quanh ngôi trường, khắp nơi có mùi phấn, xưa cũ như mùi thân thể, thậm chí có những người tin rằng Thượng đế sau khi nặn đất sét để sau đó làm nên họ, đã bắt đầu bằng cách dùng viên phấn vẽ một người đàn ông và một người đàn bà lên bề mặt của đêm đầu tiên, nhờ thế chúng ta xác tín rằng chúng ta đã, đang và sẽ là bụi, và chúng ta sẽ mất đi trong một đêm khác tối tăm như đêm khởi đầu. Có những phòng tối tăm dày đặc tuyệt đối, như được cắt từ tấm vải đen, nhưng ở nơi khác lớn vờn ánh lung linh rực rỡ của cái bể nuôi cá, ánh lân quang, ánh xanh phốt, không thể do những ngọn đèn

đường, hay nếu là đèn đường, nó đã chuyển hóa khi rọi qua tấm kính. Nhớ đến ngọn đèn mờ mãi mãi treo trên bàn của Trưởng phòng, bóng tối xung quanh nó dường như luôn luôn sắp sửa ăn tươi nuốt sống, Senhor José lăm lăm, Phòng Đăng ký Trung ương khác, rồi anh nói thêm, như thể đòi hỏi có câu trả lời cho nhận xét của chính mình, Có thể càng khác thì càng giống, và càng giống thì càng khác, lúc đó anh chưa biết mình nói đúng đường nào.

Tầng đó chỉ có lớp học, phòng làm việc của hiệu trưởng chắc chắn ở tầng trên, xa những tiếng động, tiếng ồn khó chịu, tiếng huyên náo của học trò ra vào lớp. Trên mái cầu thang có một khuôn cửa sổ nhìn lên bầu trời, khi lên thang, anh di chuyển từ bóng tối ra ánh sáng, và trong hoàn cảnh này ta không được phép nghĩ gì khác hơn ý nghĩa nôm na của nó là, rốt cuộc ta có thể nhìn thấy chỗ để đặt bàn chân của mình. Trong cuộc tìm kiếm mới này, định mệnh buộc rằng trước khi gặp phòng làm việc của hiệu trưởng, Senhor José thoát tiên phải vào văn phòng thư ký, một căn phòng có ba cửa sổ nhìn ra đường. Căn phòng chứa bàn ghế như thường thấy trong loại văn phòng này, vài cái bàn và băng ấy cái ghế cũng như tủ vật dụng, tủ hồ sơ, bộ phiếu danh mục, tìm Senhor José đập mạnh khi thấy chúng, anh đến đây để tìm nó, hồ sơ, phiếu danh mục, phiếu điểm, báo cáo, ghi chú, tiểu sử của người phụ nữ vô danh lúc còn là một đứa bé rồi là thiếu nữ, cứ giả sử rằng không có ngôi trường nào khác trong đời nàng sau trường này. Senhor José mở hủ hợa một ngăn kéo phiếu danh mục, nhưng ánh đèn từ ngoài đường không đủ sáng cho anh thấy nó chứa loại hồ sơ gì. Mình có khối thì giờ, Serthor José nghĩ, bây giờ mình cần ngủ. Anh rời văn phòng, và cách đó hai cánh cửa, rốt cuộc anh tìm thấy văn phòng hiệu trưởng. So sánh với nét khắc khổ của Phòng Đăng ký Trung ương, ta có thể nói không phóng đại rằng nơi đây xa xỉ. Sàn trải thảm, cửa sổ treo màn dày, kéo kín, bàn làm việc lớn, kiểu xưa và ghế da hiện đại màu đen, Senhor José khám phá ra tất cả những thứ này vì khi mở cửa thấy tối đen, anh không ngần ngại bật đèn pin của mình trước tiên, rồi mở ngọn đèn giữa phòng. Vì ta không thấy ánh sáng rọi vào từ bên ngoài, không ai bên ngoài có thể thấy ánh đèn bên trong. Ghế

của vị hiệu trưởng thoải mái, anh có thể ngủ ở đó, nhưng còn khá hơn nữa, chiếc sofa dài, rộng, ba chỗ ngồi dường như độ lượng mở vòng tay đón chào và đỡ dành tấm thân mệt lử của anh. Senhor José nhìn đồng hồ đeo tay của mình, vài phút nữa mới ba giờ. Thấy trời đã khuya, vì anh thậm chí đã không để ý đến thời gian trôi qua, anh bỗng cảm thấy rất mệt mỏi, Đủ rồi, anh nghĩ, và không kìm được, thuần túy vì căng thẳng cùng cực, anh bắt đầu nức nở, khóc không thể kìm nén, hầu như bị kinh phong, đứng đó, như thể một lần nữa anh lại là đứa học trò bé nhỏ lớp Một, trong một ngôi trường khác, tình nghịch và bị hiệu trưởng gọi lên để nhận hình phạt đích đáng. Anh ném cái áo mưa sũng nước của mình xuống sàn, lấy khăn tay trong túi quần đưa lên mắt, nhưng chiếc khăn tay cũng ướt như mọi thứ khác, vì cả người anh, từ đầu đến chân, bây giờ anh mới nhận ra, dường như chảy nước, như thể không khác gì vắt giẻ, thân thể anh bần thiêu, tâm hồn anh thâm tím, và cả hai cảm thấy khốn nạn như nhau, Mình đang làm gì ở đây, anh tự hỏi, nhưng anh không muốn trả lời, anh sợ rằng một khi đã lật trần ra, anh sẽ thấy nguyên do đưa anh đến nơi này là vô lý, lỗ bịch, điên cuồng. Anh chột rùng mình. Mình bị cảm lạnh rồi, anh nói lớn và lập tức hắt hơi hai lần, rồi trong lúc xì mũi, anh thấy mình đang cuốn theo con đường bất thường của một suy nghĩ tự ý nó chọn lối mà không đưa ra lời giải thích, và nhớ những tài tử xi nê cứ mặc nguyên áo quần phóng xuống nước hay bị ướt sũng vì trận mưa như trút, và họ không bao giờ bị sưng phổi hay thậm chí cảm lạnh xoàng như xảy ra hằng ngày trong đời thật, cùng lắm họ chỉ quấn chăn bên ngoài bộ quần áo ướt, hình như là một việc lỗ bịch nếu chúng ta không biết cảnh quay phải bị gián đoạn lại để tài tử có thể về phòng thay áo, tắm nước nóng và mặc bộ áo choàng ghi tên của họ. Senhor José bắt đầu cởi giày, rồi cởi áo khoác và sơ mi, cởi quần rồi móc lên cột treo mũ anh thấy ở một góc phòng, bây giờ anh chỉ cần quấn quanh mình tấm chăn không thể tránh khỏi đó của phim ảnh, một vật dụng khó tìm trong văn phòng hiệu trưởng, trừ phi vị hiệu trưởng là một người lớn tuổi, loại người đầu gối bị lạnh mỗi khi ngồi xuống bất kể lâu hay mau. Sức suy diễn của Senhor José một lần nữa dẫn anh đến kết luận đúng, cái chăn gấp cẩn thận nằm trên mặt ghế. Tấm chăn không lớn, không đắp được toàn

thân anh, nhưng vẫn hơn là nằm trần truồng suốt đêm. Senhor José tắt ngọn đèn giữa phòng, dùng đèn pin đưa mình về ghế sofa, rồi thở dài, duỗi dài trên ghế, nhưng lập tức cuộn tròn lại để vừa cả người dưới tấm chăn. Anh vẫn run, anh vẫn mặc đồ lót còn ướt, có lẽ vì mồ hôi, vì cố sức, mưa không thể ngấm xa như thế. Anh ngồi lên sofa, tuột áo quần lót, tháo vớ, rồi quấn chăn quanh người như cố làm thêm một lớp da thứ hai, và do đó cuộn tròn như con mối, anh thả mình chìm trong bóng tối của phòng làm việc, đợi niềm ấm áp nhỏ nhoi nhân từ sẽ đưa anh vào giấc ngủ hạnh phúc. Cả hai niềm ấm áp và giấc ngủ đều lâu đến, bị xua đuổi vì một ý nghĩ không buông tha anh, Nếu có ai bước vào và thấy mình trong tình trạng này, nghĩa là trần truồng, họ sẽ gọi cảnh sát, họ sẽ còng tay anh, họ sẽ hỏi tên anh, tuổi và nghề nghiệp, vị hiệu trưởng sẽ là người đến trước tiên, rồi tới Trưởng phòng, và cả hai sẽ nhìn anh với cặp mắt lên án nghiêm khắc, Anh làm gì ở đây, họ sẽ hỏi, và anh sẽ không có giọng để trả lời, anh không thể giải thích cho họ rằng anh đang tìm một phụ nữ vô danh, họ có thể sẽ bật cười rồi hỏi lại, Anh làm gì ở đây, và họ sẽ cứ hỏi đến khi anh thú nhận mọi điều, bằng chứng của việc này là chúng vẫn lặp lại trong giấc mơ của anh, khi ánh ban mai trở lại trên thế gian, Senhor José rốt cuộc từ bỏ đêm thao thức kiệt lực của mình, hay nó bỏ anh.

Anh thức dậy trễ, mơ thấy mình lại đang ở trên mái hiên lúc mưa tầm tã trút xuống anh ầm ĩ như thác nước, và người phụ nữ vô danh, trong hình dáng một tài tử xi nê trong bộ sưu tập của anh, đang ngồi trên gờ cửa sổ với cái chăn của vị hiệu trưởng gấp trên đùi, vừa đợi anh leo xong, vừa nói, Sao không gõ cửa trước phải hay hơn không, anh hỗn hển đáp, Tôi không biết cô ở đây, và nàng nói, Tôi vẫn luôn ở đây, tôi chưa bao giờ ra ngoài, rồi ngay lúc hình như sắp cúi tới giúp anh lên, nàng bỗng nhiên biến mất, mái hiên biến mất theo nàng, và chỉ còn mưa, rơi, rơi không ngừng trên chiếc ghế của Trưởng phòng, nơi Senhor José thấy mình đang ngồi. Đầu anh hơi nhức, nhưng cơn cảm lạnh của anh hình như không nặng hơn. Một sọc sáng mờ len vào giữa màn cửa, nghĩa là trái với vẻ bề ngoài, màn không đóng hoàn toàn. Không ai nhận ra, anh nghĩ, và anh đúng, ánh sáng của một vì

sao sáng hơn ta nghĩ, nhưng vì phần lớn ánh sáng của nó mất đi trong không gian, chỉ một màn sương cũng đủ che ánh sáng chói chang khỏi mắt chúng ta. Ngay cả những người sống bên kia đường đến cửa sổ hé nhìn ra để xem thời tiết, họ sẽ nghĩ sợi chỉ sáng chập chờn giữa những giọt nước chảy xuống ô kính cửa sổ chỉ là mưa lấp lánh, vẫn quấn trong chăn, Senhor José mở hé màn cửa, đến lượt anh xem thời tiết ra sao. Lúc đó mưa đã tạnh, nhưng một cụm mây đen đơn độc bao phủ bầu trời, mây thấp như chạm nóc nhà, như tấm bia mộ khổng lồ. Càng tốt, anh nghĩ, càng ít người ngoài đường càng tốt. Anh đến sờ thử áo quần đã cởi ra để xem có mặc chúng lại được hay không. Sơ mi, áo lót, quần lót và vớ tạm khô đủ, quần còn ẩm, nhưng áo khoác và áo mưa còn phải mất nhiều giờ nữa mới khô. Để tránh cho vải cứng vì ẩm cọ vào đầu gối bị xước, anh mặc hết mọi thứ trừ cái quần, rồi đi tìm tủ cứu thương. Hợp lý ra, nó phải ở tầng trệt, gần phòng tập thể dục, ở đó có khuynh hướng xảy ra tai nạn, gần sân chơi, nơi trong giờ ra chơi học sinh đến để trút sinh lực của chúng ra bằng các trò chơi có ít nhiều thô bạo và quan trọng hơn, để tống khứ sự buồn tẻ và lo lắng của chúng do học hành gây nên. Anh đúng. Sau khi rửa các vết thương bằng peroxide, anh thấm vết thương với ít thuốc sát trùng có mùi iodine và thận trọng băng lại, dùng nhiều thuốc bột đến nổi nom như anh đang mang đệm đầu gối. Dù vậy, anh vẫn có thể co chân bước. Anh mặc quần và cảm thấy như một người mới, tuy không đủ mới để quên nỗi khó chịu chung đang ảnh hưởng khắp cơ thể mình. Ở đây phải có thuốc cảm và thuốc nhức đầu, anh nghĩ, và ngay sau đó tìm thấy thuốc anh cần, anh uống hai viên vào bụng. Anh không cần cần thận tránh bị bên ngoài nhìn thấy, vì như ta vẫn biết, cửa sổ phòng cứu thương cũng làm bằng kính mờ, nhưng từ nay anh sẽ phải chú ý mỗi cử động của mình, anh không thể phạm bất cứ lỗi lầm nào, anh phải tránh thật xa các cửa sổ, và nếu anh nhất định phải đi qua cửa sổ, khi ấy anh sẽ phải bò xuống, nói tóm lại, anh phải hành xử như anh chưa từng làm gì khác trong đời ngoài việc đào tường khoét vách. Bao tử anh chợt cồn cào nhắc anh nhớ là đã sai lầm khi uống thuốc mà không ăn gì kèm theo, cho dù chỉ một cái bánh quy, Đúng, mình tìm đâu ra bánh ở đây, anh tự hỏi, biết rằng bây giờ anh có một vấn đề mới cần giải quyết, vấn đề thực phẩm, vì

anh sẽ không thể rời tòa nhà trước khi trời tối, Rất tối, anh nói thêm. Mặc dù, như chúng ta biết, anh dễ thỏa mãn trong vấn đề thực phẩm, nhưng anh phải ăn chút gì để đỡ đói trước khi về đến nhà, tuy vậy, Senhor José trả lời nhu cầu đó bằng những lời khắc kỷ này, Chỉ có một ngày, chẳng ai chết vì không ăn vài tiếng bao giờ.

Anh rời phòng cấp cứu, và mặc dù văn phòng thư ký là nơi anh sẽ tìm kiếm nằm trên tầng hai, anh quyết định, hoàn toàn vì tò mò, đi một vòng các phòng ở tầng trệt. Anh tìm thấy ngay phòng tập thể dục có phòng giữ áo quần, các thanh sắt tường và các dụng cụ khác, thanh ngang, thùng, vòng, ngựa gỗ, ván nhún, đệm. Ở thời anh, trường học không có tất cả những dụng cụ thể thao này, và anh cũng chẳng muốn có, vì hồi đó cũng như bây giờ, anh là một kẻ nói chung là khá nhút nhát. Bao tử anh cồn cào hơn, chất đắng trào lên miệng làm ngứa cổ, phải chi anh có thể hết nhức đầu, Cảm rồi, có lẽ mình sốt, anh vừa nghĩ vừa mở một cánh cửa khác. Chúa ban phúc lành cho tâm hồn tò mò, đó là phòng ăn. Khi ấy suy nghĩ của Senhor José mọc cánh, anh chạy vào tìm thức ăn, Nơi nào có phòng ăn sẽ có nhà bếp, nơi nào có nhà bếp, anh không cần nghĩ hết, nhà bếp kia rồi, với lò nướng, nồi và chảo, đĩa và ly, tủ thức ăn, cái tủ lạnh khổng lồ. Anh đi thẳng đến nó, mở toang cánh cửa, thức ăn sáng rực, một lần nữa đội ơn thần tò mò, cũng như thần đạo chích trong một số trường hợp cũng xứng đáng không kém. Mười lăm phút sau, Senhor José rõ ràng là một người mới, hồi phục thể xác và tinh thần, áo quần của anh gần khô, đầu gối được băng bó, và dạ dày làm việc với những món bổ dưỡng và chất lượng hơn hai viên thuốc đắng chống cảm. Khoảng giờ ăn trưa, anh sẽ trở lại gian bếp này, cái tủ lạnh tử tế này, nhưng bây giờ anh phải đi kiểm tra các phiếu danh mục trong văn phòng thư ký để tiến thêm một bước, bước dài hay ngắn anh chưa biết, trong việc dò tìm các hoàn cảnh của cuộc đời người phụ nữ vô danh ba mươi năm trước, khi nàng chỉ là một bé gái với cặp mắt nghiêm nghị và mái tóc phủ xuống ngang mày, đứa bé đã ngồi trên băng ghế đó ăn bánh mì và mứt, có lẽ buồn vì nó đã làm vấy mực cuốn tập đồ xinh đẹp, có lẽ vui vì mẹ đỡ đầu đã hứa cho nó một con búp bê.

Tấm nhãn trên ngăn kéo ghi rõ, Học sinh theo thứ tự chữ cái, các ngăn kéo kia được ghi cách khác, Học sinh lớp Một, Học sinh lớp Hai, Học sinh lớp Ba, vân vân, tới năm cuối của trường. Senhor José lặng lẽ hài lòng về nghiệp vụ của hệ thống lưu trữ, được tổ chức thuận tiện cho việc tìm phiếu của học sinh bằng hai đường hội tụ và bổ sung nhau, một chung, một riêng. Một ngăn kéo riêng chứa phiếu lý lịch giáo viên, như ta có thể thấy ghi trên nhãn, Giáo viên. Nhìn tấm nhãn đó trí óc Senhor José lập tức chuyển động các bánh xe trong bộ máy suy diễn hiệu quả cao độ của anh, Nếu như theo logic giả định, anh nghĩ, các giáo viên trong ngăn kéo này là những người đang dạy trong trường, thì những phiếu học sinh, ngoài lý do lưu trữ đơn thuần, phải thuộc về số học sinh đang học, vả lại, ai cũng có thể thấy các phiếu lý lịch của học sinh trong ba mươi năm, đó là ước tính thấp thôi, không bao giờ có thể cất vừa trong nửa tá ngăn kéo này, cho dù các tấm phiếu mỏng đến mấy. Không hy vọng tìm thấy tấm phiếu, nhưng chỉ để xoa dịu lương tâm mình, Senhor José mở ngăn kéo nơi đáng lẽ sẽ có tấm phiếu thuộc về người phụ nữ vô danh nếu dựa theo mẫu tự. Nó không có ở đó. Anh đóng ngăn kéo và nhìn xung quanh, Phải có một bộ phiếu khác cho cựu học sinh, anh nghĩ, họ không thể hủy chúng khi hết khóa, như thế sẽ vi phạm quy tắc lưu trữ sơ đẳng nhất. Tuy nhiên, nếu có bộ phiếu đó thì nó không nằm ở đây. Lo lắng, và biết chắc cuộc tìm kiếm sẽ vô hiệu quả, anh mở các tủ và ngăn kéo bàn làm việc. Số không. Như thế không chịu nổi thất vọng, cơn nhức đầu của anh tăng lên. Làm gì bây giờ, José, anh tự hỏi. Mình phải tìm chỗ khác, anh đáp. Anh rời văn phòng thư ký và nhìn dáo dác dãy hành lang dài. Ở đây không có lớp học, do đó những phòng trên tầng lầu này, ngoài văn phòng hiệu trưởng, phải dùng vào những việc khác, một trong số đó, như anh nhìn thấy ngay, là phòng nhân viên, một phòng nữa dường như là kho chứa học liệu dư thừa, và cuối cùng hai phòng khác hình như là, phải là, nơi chứa hồ sơ cũ của trường, cất trong thùng trên những ngăn kệ lớn. Thoạt nhìn Senhor José đặc chí, và đó là lợi thế của kẻ có kinh nghiệm trong nghề, hay vì đó là niềm hy vọng mỏng manh chợt tới, nhưng cũng là điều bất lợi đau đớn, chỉ vài phút là đủ cho anh nhận ra rằng thứ anh muốn cũng không có ở đó, các hồ sơ này thuộc loại hành chính đơn

thuần, thư nhận được, bản sao thư gửi đi, thống kê, số điểm danh, các biểu đồ tiến triển, vở nội quy. Anh tìm lại, hai lần nữa, vô ích. Tuyệt vọng, anh ra hành lang, Bấy nhiêu cố gắng chẳng được tích sự gì, anh nói, rồi một lần nữa buộc mình phải tuân theo logic, Không thể được, những phiếu lý lịch khốn nạn này phải ở đâu đó, nếu bọn này giữ tất cả thư từ bao năm qua chẳng ai dùng đến, họ phải giữ phiếu lý lịch học sinh, những tài liệu quan trọng cho tiểu sử, mình sẽ chẳng ngạc nhiên chút nào nếu một số người trong bộ sưu tập của mình là học sinh ở trường này. Trong hoàn cảnh khác, chẳng hạn như khi anh làm phong phú thêm bộ sưu tập các mẫu cắt báo của mình bằng các bản sao giấy khai sinh của những người liên hệ, Senhor José có thể nghĩ rằng có thêm hồ sơ điểm danh và thành tích học tập cũng là điều lý thú. Tuy nhiên, điều đó chẳng khác gì hơn là mơ mộng hão. Có giấy khai sinh trong tầm tay ở Phòng Đăng ký Trung ương là một việc, đi lang thang trong thành phố rồi đột nhập vào trường học để tìm xem ông này bà nọ được tám hay mười lăm điểm toán năm lớp Bốn là việc khác, và liệu ông kia có quả thật là đứa học trò ngỗ nghịch như ông ta quả quyết trong các buổi phỏng vấn hay không. Và nếu để vào từng trường, anh phải chịu khổ sở như khi đột nhập trường này, thì thà là sống bình an và lặng lẽ ở nhà còn hơn, thà là chấp nhận biết thế gian qua những gì bàn tay có thể nắm được mà không phải xa rời nhà, chữ nghĩa, hình ảnh, ảo tưởng.

Cương quyết đào đến tận cùng sự việc một lần cho xong, Senhor José quay lại thư khố, anh nói, Nếu trên thế gian này có gì hợp lý thì các phiếu lý lịch phải ở đó. Anh lục hàng kệ trong căn phòng đầu tiên, thùng này qua thùng khác, bó này sang bó kia, với chiếc lược răng mịn, theo cách nói chắc phải có nguồn gốc từ hồi thiên hạ cần chải tóc bằng cái còn gọi là lược chải chỉ để bắt những con đã bị một chiếc lược thường bỏ sót, nhưng cuộc tìm kiếm lại cho thấy vô ích, không có bộ phiếu lý lịch. Có, có các tờ lý lịch cất lộn ngổn trong một thùng lớn, nhưng chỉ từ năm năm vừa qua. Bấy giờ anh tin rằng tất cả phiếu lý lịch khác đã bị tiêu hủy, xé bỏ, vứt vào thùng rác, nếu không đốt bỏ, Senhor José vào căn phòng thứ hai với tâm trạng vô vọng, với sự lãnh đạm của kẻ chỉ làm tròn một nhiệm vụ vô ích. Tuy nhiên,

nếu có thể nói một cách không hoàn toàn sai, đôi mắt anh thấy thương hại cho anh, mặc dù cố đến mấy ta cũng không tìm được câu giải thích nào khác cho sự kiện là chúng lập tức đặt anh trước một cánh cửa hẹp giữa hai hàng kệ, như thể chúng biết ngay từ đầu rằng có cánh cửa ở đó. Senhor José nghĩ anh đã đến chặng cuối của công việc, lúc chu toàn mọi nỗ lực của anh, thực vậy, nếu không định mệnh sẽ cho thấy một khắc nghiệt không thể tha thứ, dù mọi nỗi thăng trầm của cuộc đời, phải có lý do vì sao người bình thường cứ nói rằng vận rủi không phải lúc nào cũng cứ đợi sau cánh cửa, sau cánh cửa này phải có một kho tàng, ôi dào, như trong những câu chuyện cổ tích, tuy vẫn có thể phải đánh nhau với một con rồng mới tới được nó. Con rồng này không có hàm răng nhốt dài hung dữ, mũi nó không phun khói lửa, nó không găm to như động đất, nó chỉ là bóng tối uể oải chờ đợi, dày đặc và lặng lẽ như biển sâu, có những kẻ được coi là gan dạ không có can đảm tiến xa hơn, có kẻ thậm chí lập tức bỏ chạy, kinh khiếp, sợ rằng con thú gớm ghiếc sẽ dùng móng vuốt chộp cổ họ. Dù không phải là kẻ dừng cảm điển hình hay gương mẫu, Senhor José sau nhiều năm ở Phòng Đăng ký Trung ương đã có hiểu biết về ban đêm, về bóng tối, sự vô danh và kín đáo bù đắp cho bản chất rụt rè của anh, và giờ đây cho phép anh không quá sợ đưa tay vào cơ thể con rồng để tìm cái công tắc đèn. Anh tìm thấy nó, anh bật nó lên, nhưng không có ánh sáng. Lết chân đi tới để khỏi vấp, anh tiến một quãng ngắn đến khi va ống quyển bên phải vào một vật cứng. Anh cúi xuống sờ chướng ngại vật, và đúng lúc nhận ra đó là cái bọc sắt, anh cảm thấy hình dáng của chiếc đèn pin trong túi, giữa bao nhiêu cảm xúc trái ngược, anh đã quên tiệt nó. Trước mặt anh là cái cầu thang tròn ốc vươn vào bóng đen dày đặc hơn cả bóng tối ở ngưỡng cửa, và nó nuốt chửng chùm ánh sáng trước khi tia sáng có thể chỉ lối cho anh lên. Cầu thang không có tay thang, đúng là cái mà một kẻ chóng mặt kính niên không cần đến, ở bậc thứ năm, nếu anh xoay xử lên được tới đó, Senhor José sẽ mất mọi khái niệm về độ cao thực sự anh đã đến, anh sẽ cảm thấy mình sắp rơi xuống đất một cách vô vọng, và anh sẽ rơi. Nhưng điều đó không xảy ra. Senhor José lỗ bịch, nhưng mặc kệ, chỉ có anh mới biết điều anh đang làm là vô lý và lỗ bịch ra sao, không ai thấy anh kéo lê mình lên

chiếc thang đó như một con thằn lằn vừa tỉnh dậy sau giấc ngủ dài, lo sợ bám vào bậc thang, từng bậc từng bậc, thân thể anh cố uốn theo vòng tròn ốc dường như vô tận, đầu gối anh một lần nữa lại mang gánh nặng chính. Khi bàn tay của Senhor José rốt cuộc chạm mặt sàn bóng của tầng gác sát mái nhà, sức mạnh thể chất của anh từ lâu đã thua trong cuộc chiến đấu với tâm hồn hoảng sợ của mình, vì thế anh không thể đứng dậy ngay, anh nằm đó, áo sơ mi và mặt anh tì lên lớp bụi phủ trên sàn, chân anh buông thõng trên các bậc thang, đúng là nỗi khổ người ta phải trải qua khi họ rời chốn an toàn của nhà mình để bị lôi kéo vào những cuộc phiêu lưu điên rồ.

Một lúc sau, vẫn nằm sấp mặt, vì anh không dại gì cố gắng đứng lên giữa bóng tối để gặp cảnh rủi ro bước hụt chân rồi lao ngược vào vực thẳm từ đó anh đã leo lên, Senhor José xoay sở một cách khó khăn để xoay người và rút chiếc đèn pin anh đã bỏ trong túi sau quần. Anh bật đèn và rọi lên sàn nhà ngay phía trước mình. Giấy tờ nằm rải rác, thùng các tông, một số dây nịch, tất cả dày bụi. Cách đó vài mét anh thấy hình như là những cái chân ghế. Anh hơi nâng ngọn đèn lên, một cái ghế. Hình như nó còn tốt, mặt ghế, lưng ghế, và trên đó một bóng đèn không chao treo lơ lửng từ trần nhà thấp, Senhor José nghĩ, Y như trong Phòng Đăng ký Trung ương. Anh rọi ánh đèn quanh phòng và thấy hình dáng bông bênh của những hàng kệ đường như che kín hết các vách tường. Những chiếc kệ không cao, không thể cao vì mái nhà dốc, và chúng nặng trĩu những thùng và các bó giấy không hình dáng nhất định. Không rõ công tắc đèn ở đâu, Senhor José nghĩ, và câu trả lời như mong đợi là, Công tắc ở tầng dưới, nó hỏng rồi, mình không nghĩ là có thể tìm được các tờ phiếu lý lịch với cây đèn pin này, vả lại có thể pin sắp hết, Đáng lẽ mà phải nghĩ tới trước, Có lẽ có một cái công tắc nữa ở đây, Dù cho có đi nữa, mình đã biết bóng đèn đã hỏng, Mình chưa biết, Nếu không nó đã bật lên rồi, Điều duy nhất mình biết là đã thử bật đèn và đèn không sáng, Đúng thế,

Nó có thể vì cái gì khác, Cái gì, Ở tầng dưới không có bóng đèn, Vậy thì ta đúng, bóng đèn ở đây cũng đã cháy, Nhưng không có điều gì nói rằng không có hai cái công tắc và hai cái bóng đèn, một cái trên thang lầu và cái

kia trong tầng gác sát mái nhà, bây giờ đèn tầng dưới đã cháy bóng, nhưng mình vẫn không biết cái đèn ở tầng trên ra sao, Nếu may mắn thông minh để suy diễn như thế, vậy thì tìm công tắc đi. Senhor José bỏ tư thế vụng về anh đang nằm rồi ngồi dậy, Áo quần mình sẽ dễ sợ lúc mình ra khỏi chỗ này, anh nghĩ, và rọi đèn lên bức tường gần chỗ đầu thang, Nếu có công tắc thì sẽ ở chỗ này. Anh tìm thấy nó đúng vào lúc anh nản lòng kết luận rằng cái công tắc duy nhất quả thật ở tầng dưới. Trong lúc anh lê bàn tay không cầm đèn pin trên sàn để được thoải mái hơn, đèn bật lên, cái công tắc loại nút bấm được gắn lên sàn để người leo thang lên có thể với tới ngay. Anh sáng vàng vọt của bóng đèn chiếu chưa tới bức tường phía sau, không có dấu chân nào trên sàn gác. Nhớ đến những tờ phiếu lý lịch anh đã thấy ở tầng dưới, Senhor José thốt lớn, ít nhất sáu năm rồi chưa có ai lên đây. Khi tiếng vọng của lời anh nói đã tắt, Senhor José nhận thấy tầng gác sát mái im lặng vô bờ, như thể sự im lặng đã ở đó trước khi chứa đựng một sự im lặng lớn hơn, bọn mọt gỗ chắc đã ngưng việc đào bới của chúng. Từ trên trần nhà thông xuống những mạng nhện bám bụi đen, bọn chủ của chúng chắc đã chết từ lâu vì thiếu thức ăn, nơi này không có gì để hấp dẫn một con ruồi bay lác, nhất là cánh cửa tầng dưới đóng, và lũ bọ đêm, loài nhậy và lũ mọt gỗ trong các xà rầm không có lý do gì đối những gian phòng gỗ nơi chúng đang ở để ra thế giới bên ngoài. Senhor José đứng dậy, cố gắng một cách vô ích phui bụi khỏi quần áo mình, mặt anh trông như khuôn mặt của một gã hề quái gở nào đó, với vết bẩn lớn trên một bên mặt. Anh đến ngồi lên chiếc ghế dưới bóng đèn, và bắt đầu nói với chính mình, Thử nhìn một cách hợp lý xem sao, anh nói, nếu các tờ phiếu lý lịch cũ ở đây, và mọi sự kiện đều chứng tỏ chúng ở đây, thì khó lòng chúng được phân loại theo từng học sinh, nghĩa là các tờ phiếu của mỗi học sinh sẽ xếp chung với nhau để ta có thể liếc qua là thấy ngay toàn bộ quá trình học tập của chúng, mà rất có khả năng là vào cuối mỗi niên khóa, cô thư ký sẽ bó lại tất cả các phiếu của năm đó rồi để ở đây, mình ngờ là cô ta cũng chẳng thêm bận tâm cất chúng vào thùng, hay có lẽ cô ta có cất thì mình sẽ phải thấy thôi, mình hy vọng nếu cô ta cất vào thùng, ít nhất cô ta cũng nghĩ tới việc viết năm học lên đó, nhưng dù sao đi nữa cũng chỉ là vấn đề thời gian và kiên nhẫn. Kết luận này

không thêm thắt được gì nhiều vào giả thuyết ban đầu của anh, ngay từ thuở đầu đời, Senhor José đã biết anh chỉ cần thời gian để sử dụng lòng kiên nhẫn, và ngay từ thuở ban đầu anh đã hy vọng lòng kiên nhẫn sẽ không thiếu thời gian. Anh đứng dậy, và trung thành với quy luật rằng trong mọi cuộc tìm kiếm, kế hoạch tốt nhất là bắt đầu ở một điểm rồi tiến hành từ điểm đó một cách có phương pháp và kỷ luật, anh bắt đầu ở cuối một dây kệ, quyết định không để một mảnh giấy nào không lật, luôn kiểm soát để không mảnh giấy nào bị khuất giữa tờ trên và tờ dưới. Mỗi cử động của anh, mở thùng, cởi bọc giấy, đều tung lên một lớp bụi, nhiều bụi đến nỗi để khỏi bị ngạt thở, anh phải buộc khăn mùi soa lên mũi và miệng, một biện pháp phòng ngừa mà các viên thư ký được khuyên nên tuân theo mỗi lần họ vào văn khố người chết trong Phòng Đăng ký Trung ương. Trong khoảnh khắc, hai tay anh đã đen và khăn mùi soa đã mất mọi dấu vết trắng trẻo còn lại của nó, Senhor José trở thành anh thợ đào than hy vọng tìm viên kim cương thuần chất nơi đáy mỏ sâu.

Nửa giờ sau anh tìm thấy hồ sơ đầu tiên. Đứa bé gái không còn mái tóc cắt ngang trán, nhưng trong tấm ảnh chụp lúc mười lăm tuổi này, đôi mắt nó có cùng một vẻ nghiêm nghị tổn thương. Senhor José cẩn thận đặt hồ sơ lên ghế và tiếp tục cuộc tìm kiếm của mình. Anh làm việc trong trạng thái gần như mơ màng, tỉ mỉ, sốt nóng, lũ nhậy vẩy cánh bay ra dưới ngón tay anh, hoảng sợ vì ánh sáng, và từng chút từng chút, như thể anh đang lục soát phế tích của một ngôi mộ, bụi bặm bám lên da anh, bụi mịn đến nỗi nó thấm qua y phục của anh. Thoạt đầu, khi nhặt một bó phiếu lý lịch lên, anh đi thẳng đến thứ anh thực sự quan tâm, rồi anh bắt đầu nấn ná trên những cái tên, hình ảnh, không vì lý do gì, chỉ vì chúng ở đó và vì không có ai khác lên căn gác sát mái nhà này để quét đi lớp bụi phủ lên chúng, hàng trăm, hàng ngàn khuôn mặt trai gái nhìn thẳng vào máy ảnh, ở bên kia thế giới, đợi chờ, chờ điều gì chúng không biết rõ. Phòng Đăng ký Trung ương không như thế, trong Phòng Đăng ký Trung ương chỉ có chữ, trong Phòng Đăng ký Trung ương ta không thể thấy các bộ mặt thay đổi hoặc tiếp tục thay đổi ra sao, khi đứng ra điều đó là điều quan trọng nhất, điều thời gian

làm thay đổi, chứ không phải cái tên, một thứ không bao giờ thay đổi. Khi dạ dày Senhor José bắt đầu sôi, trên ghế có bảy tờ phiếu lý lịch, hai tờ có ảnh giống nhau, mẹ đưa bé hẳn đã nói, Lấy tấm ảnh năm ngoái này, chẳng cần đến ông thợ chụp ảnh nữa, và đưa bé lấy tấm ảnh, buồn vì năm nay nó không có ảnh mới. Trước khi xuống bếp, Senhor José đi tới phòng vệ sinh của hiệu trưởng để rửa tay, anh sửng sốt vì điều anh nhìn thấy trong gương, anh đã không tưởng tượng được khuôn mặt mình có thể rơi vào tình trạng này, bần thiêu, ngang dọc những vết mờ hôi, Thậm chí trông chẳng giống mình, anh nghĩ, nhưng có lẽ anh chưa bao giờ giống mình hơn như thế. Sau khi ăn xong, anh lên tầng gác sát mái nhà nhanh như đầu gối của anh cho phép, anh chợt nghĩ nếu đèn tắt, một điều có thể xảy ra sau trận mưa này, anh sẽ không thể hoàn tất cuộc tìm kiếm của mình. Giả thử cô ấy không ở lại lớp, anh chỉ còn phải tìm thêm năm tấm phiếu nữa, và nếu bây giờ anh bị lao vào bóng tối, mọi nỗ lực của anh sẽ bị mất một phần, vì anh sẽ không bao giờ có thể trở lại ngôi trường nữa. Đắm chìm trong công việc, anh đã quên cơn nhức đầu và cảm lạnh của mình, và bây giờ anh nhận ra mình cảm thấy tệ hơn. Anh lại xuống tầng dưới để uống hai viên thuốc nữa, rồi leo lên lại bằng một cố gắng tối đa, và tiếp tục việc làm của mình. Buổi chiều đang tàn lúc anh tìm thấy tấm phiếu lý lịch cuối cùng. Anh tắt đèn trong tầng gác sát mái nhà, đóng cửa, và như một kẻ mộng du, mặc áo khoác và áo mưa, xóa đi mọi dấu vết về sự có mặt của mình càng nhiều càng tốt rồi ngồi xuống đợi đêm đến.

Sáng hôm sau, gần như lúc Phòng Đăng ký Trung ương vừa mở cửa và khi mọi người khác đều ngồi vào bàn làm việc, Senhor José mở hé cánh cửa thông và gọi suýt suýt để gọi sự chú ý của viên thư ký ở gần nhất. Ông ta quay lại và thấy bộ mặt ửng đỏ cùng cặp mắt nhấp nháy, Anh muốn gì, ông ta thấp giọng hỏi như để khỏi làm phiền ai, nhưng với vẻ buộc tội mĩa mai trong lời nói, như thể việc bê bối vắng mặt chỉ xác minh mỗi nghi ngờ tệ hại nhất của một người đã bị ngứa mắt vì sự trễ nải của Senhor José, Tôi ốm, Senhor José nói, tôi không đi làm được. Bực mình, đồng nghiệp của anh đứng lên, đi ba bước về hướng viên thư ký thâm niên phụ trách ban của ông, và nói, Xin lỗi, thưa ông, Senhor José đằng kia nói anh ấy ốm. Viên thư ký thâm niên cũng đứng lên, đi bốn bước về hướng phó phòng liên hệ và thưa với ông ta, Xin lỗi, thưa ông, thư ký Senhor José đằng kia nói anh ấy ốm. Trước khi đi năm bước từ ông tới bàn giấy của Trưởng phòng, viên phó phòng đi đến để xác định bản chất của cơn bệnh, Anh làm sao thế, ông ta hỏi, Tôi bị cảm lạnh, Senhor José nói, Cảm lạnh chưa bao giờ là lý do để khỏi đi làm, Tôi bị sốt, Làm sao anh biết là anh bị sốt, Tôi dùng nhiệt kế, Anh sốt cỡ bao nhiêu, cao hơn bình thường vài độ, Không thưa ông, nhiệt độ của tôi hơn 100^[5] nhiều, Cảm lạnh bình thường chẳng bao giờ sốt cao như thế, Vậy thì có thể tôi bị cúm, Hay viêm phổi, Cảm ơn ông rất nhiều, Chỉ có thể thôi, tôi không nói là anh bị viêm phổi thật, Vâng, tôi biết ông không nói thế, Và làm sao anh đến nông nỗi này, Có thể vì tôi bị trúng mưa, Bất cần thì phải chịu, Ông nói đúng, Bất cứ bệnh tật nào mắc phải vì những lý do không liên quan đến công việc đều sẽ không được cứu xét, Ồ, thật ra tôi không mắc bệnh lúc làm việc, Tôi sẽ trình Trưởng phòng, Vâng, thưa ông, Đừng đóng cửa, ông ấy có thể muốn chỉ thị thêm cho anh, Vâng, thưa ông. Trưởng phòng không cho chỉ thị gì, ông chỉ nhìn qua những cái đầu đang cúi của các viên thư ký rồi khoa tay, một cử chỉ ngẩn, như thể gạt bỏ vấn đề không quan trọng hoặc như thể hoãn bất cứ sự quan tâm nào ông có lại sau này, từ đằng xa, cứ giả sử rằng cặp mắt đỏ kèm nhèm của anh có thể thấy xa cỡ đó, Senhor José không thể nói rõ. Dù sao chẳng nữa, dường

như Senhor José hoảng sợ vì cái nhìn đó và không nhận ra anh đang làm gì, anh mở cánh cửa to thêm, vì thế để lộ cả toàn thân ra Phòng Đăng ký Trung ương, một cái áo choàng cũ mặc ngoài bộ quần áo ngủ, chân xỏ đôi dép mòn vẹt gót, cái vẻ teo tóp của một kẻ bị cảm lạnh ghê gớm, hoặc một loại cúm ác tính, hoặc một thứ viêm cuống phổi chết người, ta chả bao giờ biết, nó xảy ra rất thường, một cơn gió thoảng nhẹ có thể dễ dàng biến thành trận cuồng phong. Viên phó phòng bước đến để bảo anh rằng hôm nay hay ngày mai sẽ có bác sĩ của cơ quan đến thăm bệnh, nhưng rồi, ồ phép lạ, ông thốt ra vài lời mà chưa từng có viên thư ký thấp hèn nào trong Phòng Đăng ký Trung ương trước kia, cả anh hay người khác, được có niềm vui nghe thấy, Trưởng phòng hy vọng anh sẽ sớm bình phục, và chính viên phó phòng dường như cũng không tin lắm điều ông đang nói. Điếng người, Senhor José vẫn còn đủ tâm trí để nhìn về phía Trưởng phòng để cảm ơn lời chúc lành bất ngờ của ông, nhưng Trưởng phòng đã cúi đầu xuống, như thể ông rất bận việc, mà chúng ta biết là khó có thể xảy ra theo lẽ lối làm việc của Phòng Đăng ký Trung ương đặc thù này. Chậm chậm, Senhor José đóng cửa, vừa run rẩy vì hào hứng và sốt, vừa đi trở về giường.

Anh đã bị ướt sũng không chỉ vì mưa rơi trong lúc anh trượt trên mái hiên để cố vào trường. Khi đêm xuống và rét cuộc anh lách qua cửa sổ để xuống đường, tội nghiệp, anh không thể tưởng tượng nổi chuyện gì đang đợi anh. Hoàn cảnh leo lên cực kỳ gian nan của anh, nhưng nhất là bụi bặm chất chứa trong khu lưu trữ văn thư trên gác mái khiến anh ở vào tình trạng lem luốc không thể tả từ đầu tới chân, tóc và mặt anh hoen ố tay anh như khúc than cháy, chưa kể đến y phục, áo mưa như miếng giẻ cũ thấm đẫm mỡ lợn, cái quần trông như đã cọ xát với hắc ín, áo sơ mi như đã được dùng để thông ống lò sưởi dày hàng thế kỷ bồ hóng, ngay cả một gã ma cà bông sống cực kỳ nghèo khó đi dạo trên đường phố cũng có phẩm cách hơn. Lúc Senhor José cách xa ngôi trường hai khu phố, khi đó mưa đã tạnh, anh gọi taxi đưa anh về nhà, và chuyện tất yếu phải đến, người tài xế thấy hình dáng đen đúa đó bất thần hiện ra từ đêm thâu, ông ta hoảng hốt và phóng nhanh, và đó không chỉ xảy ra một lần duy nhất, Senhor José gọi ba chiếc

taxi khác và chúng đều biến mất sau góc phố như thể thấy anh bị ma đuổi. Senhor José cam chịu phải cuộc bộ về nhà, chắc chắn anh sẽ không lên xe buýt, ôi dào, chỉ thêm một cái chán ngán cộng vào với cái mệt lử khiến anh không lê nổi đôi chân, nhưng tệ nhất là chẳng bao lâu sau mưa lại bắt đầu rơi không ngừng suốt lần cuộc bộ vô tận đó, phố xá, vỉa hè, quảng trường, đại lộ, xuyên qua một thành phố dường như hoang vắng, ngoài gã đàn ông cô đơn đó ra, nước nhỏ giọt, thậm chí không có cả một cây dù tạm che thân, ta có thể hiểu vì sao, không ai mang dù theo khi đi ăn trộm, cũng như ta không mang dù khi ra trận mạc, lẽ ra anh có thể trú trong một ô cửa và đợi cho mưa tạnh, nhưng chẳng đáng, anh không thể ướt hơn được nữa.

Lúc Senhor José về đến nhà, phần y phục duy nhất còn khá khô là một túi áo khoác của anh, túi trong bên trái, nơi anh để những phiếu học bạ của đứa bé gái xa lạ, anh luôn che chúng bằng tay phải suốt buổi, để che chúng khỏi cơn mưa, kẻ nào gặp anh sẽ nghĩ rằng anh bị đau tim, nhất là khi thấy vẻ đau đớn trên mặt anh. Run rẩy, anh vừa cởi hết y phục, vừa bối rối tự hỏi làm thế nào giải quyết vấn đề giặt giũ đồng áo quần trên sàn nhà, anh không có nhiều complet, giày vớ và sơ mi để có thể đưa hết ra thợ giặt sấy như một kẻ có nhiều của cải, một bộ complet, anh cần một trong những món y phục đó khi anh phải mặc mớ áo quần còn lại vào ngày mai. Anh quyết định sẽ lo nghĩ đến sau, bây giờ anh chỉ phải gột rửa những thứ bẩn thỉu khỏi thân mình, điều tệ nhất là máy nước nóng không tốt lắm, đôi khi nước chảy ra sôi bỏng, đôi khi lạnh như nước đá, chỉ nghĩ đến cũng khiến anh rùng mình, rồi như một kẻ cố tự thuyết phục, anh lẩm bẩm, Không chừng lại chữa được cảm lạnh, xịt nước nóng rồi qua nước lạnh, đại khái mình nghe người ta nói cách chữa cảm như vậy. Anh vào ngách phòng nhỏ được dùng làm phòng tắm, nhìn vào gương và hiểu vì sao bọn tài xế taxi hoảng vía. Anh sẽ cảm thấy sợ đúng như thế và sẽ chạy trốn khỏi con ma với cặp mắt sâu hoắm và nước dãi đen xì chảy xuống khoe miệng này. Máy nước nóng lần này chạy không tệ lắm, nó chỉ xịt ra một đôi nhát lạnh lúc đầu, rồi sau đó ấm áp dễ chịu, ngoại trừ thỉnh thoảng tuôn nhanh một luồng nước nóng bỏng thậm chí giúp tẩy sạch đất bẩn. Lúc ra khỏi vòi nước,

Senhor José cảm thấy khỏe khoắn lại như mới, nhưng vừa lên giường, anh lại bắt đầu run rẩy, khi đó anh nghĩ đến việc mở ngăn kéo bàn ngủ nơi anh cất nhiệt kế, một lúc sau anh nói, Một trăm độ, nếu sáng mai còn cảm thấy như thế này thì mình sẽ không đi làm nổi. Do hậu quả của cơn sốt hoặc vì kiệt sức, hoặc cả hai, ý nghĩ này không làm anh bận tâm, ý tưởng bất thường về việc vắng mặt tại chỗ làm hình như không xa lạ với anh, vì lúc đó Senhor José dường như không là Senhor José, hoặc đúng hơn, có hai Senhor José đang nằm trên giường, chần kéo lên tận mũi họ, một gã Senhor José đã mất mọi ý thức trách nhiệm, còn gã kia thì hoàn toàn dừng đứng. Anh ngủ chập chờn một lát dưới ngọn đèn sáng rồi giật mình thức giấc khi mơ rằng anh đã để các tờ phiếu lý lịch lại trên ghế trong căn gác sát mái nhà, rằng anh đã cố tình để chúng lại đó, như thế trong suốt cuộc phiêu lưu này mục đích duy nhất của anh chỉ là lục lọi và tìm chúng. Anh cũng mơ rằng có người vào căn gác sát mái nhà sau khi anh đã rời khỏi, thấy đồng mười ba tờ phiếu lý lịch và hỏi, Bí ẩn gì đây. Mê mụ, anh đứng lên đi tìm chúng, anh đã đặt chúng trên bàn lúc anh trút hết túi áo khoác của mình ra, rồi trở về giường. Các tờ phiếu lý lịch lem luốc vết ngón tay đen đúa, một số thậm chí hẳn rõ dấu tay của anh, ngày mai anh phải lau sạch chúng để chặn đứng mọi cố gắng nhận dạng, Ngu quá, anh nghĩ, mình để lại dấu tay trên mọi thứ mình đụng đến, nếu lau dấu này mình sẽ để lại dấu khác, chỉ khác là có dấu rõ có dấu mờ. Anh nhắm mắt và không lâu sau ngủ lại, bàn tay nắm hờ các tờ phiếu lý lịch buông thõng trên tấm vải trải giường, vài tờ trượt xuống sàn, những tấm ảnh của một bé gái ở các độ tuổi khác nhau, từ đứa trẻ con đến tuổi niên thiếu, bị mang đến đây một cách sai trái, không ai có quyền chiếm đoạt những tấm ảnh không thuộc về họ, trừ phi chúng là món quà, mang ảnh người khác trong túi áo giống như mang một chút linh hồn của họ. Giấc mơ của Senhor José bây giờ đã khác, từ lúc này anh không tỉnh dậy, anh thấy mình đang lau những dấu tay anh đã để lại nơi trường học, chúng ở khắp nơi, trên cửa sổ anh trèo vào, trong phòng cứu thương, trong văn phòng thư ký, trong phòng làm việc của hiệu trưởng, trong phòng ăn, trong nhà bếp, trong chỗ lưu trữ hồ sơ, anh quyết định rằng không đáng lo về những dấu tay trong căn gác sát mái nhà, chẳng ai vào đó

rồi hỏi, Bí ẩn gì đây, rắc rối là bàn tay lau những dấu vết hiển hiện đã để lại một dấu vết vô hình, nếu vị hiệu trưởng ở trường báo cáo vụ trộm với cảnh sát và họ điều tra kỹ, Senhor José sẽ vào tù, chắc chắn như hai với hai là bốn, hãy tưởng tượng sự ô danh và nhục nhã sẽ vĩnh viễn làm hoen ố tiếng tăm của Phòng Đăng ký Trung ương.

Giữa đêm, Senhor José tỉnh giấc, nóng bừng vì sốt, hôn mê rõ ràng, anh nói, Tôi không ăn cắp cái gì, tôi không ăn cắp cái gì, và thật thế, nói đúng ra anh đã không ăn cắp cái gì, dù cho vị hiệu trưởng tìm kiếm và điều tra đến mấy, dù cho ông có kiểm tra, đếm và đối chiếu nhiều lần, với bản kiểm kê trong tay, đánh dấu từ món này sang món khác, kết luận của ông sẽ như nhau, Không bị mất trộm, ít nhất không thể nói là bị trộm, tất nhiên người phụ trách nhà bếp sẽ nhắc ông rằng mất thực phẩm trong tủ lạnh, nhưng giả thử rằng đây là tội phạm duy nhất, theo cái nhìn của khá đông người thì lấy để ăn không phải là trộm cắp, ngay cả vị hiệu trưởng cũng đồng ý điểm đó, dĩ nhiên trên nguyên tắc cảnh sát có ý kiến khác, nhưng họ sẽ không có chọn lựa nào khác hơn là càu nhàu ra về, Có bí ẩn gì đó, không ai đột nhập vào trường học chỉ để quơ lấy một chút thức ăn sáng. Dù sao đi nữa, vì bản báo cáo chính thức của vị hiệu trưởng ghi rằng nhà trường không mất vật gì quý giá hay không quý giá, cảnh sát đã quyết định không lấy dấu tay như đòi hỏi thông lệ, người phụ trách nhóm điều tra nói, Chúng tôi có quá đủ việc phải làm rồi. Mặc dù có những lời trấn an này, suốt đêm Senhor José không thể ngủ tiếp, sợ rằng giấc mơ lặp lại và cảnh sát sẽ quay lại với kính lúp và phấn đặc biệt dùng để lấy dấu tay của họ.

Trong nhà anh không có gì để có thể giúp giảm cơn sốt và bác sĩ tới chiều tối mới đến, thậm chí hôm nay ông ấy có thể không đến và không mang thuốc theo, ông ta sẽ chỉ viết toa như thông lệ cho những ca cảm lạnh và cúm. Áo quần bẩn vẫn còn một đống giữa phòng, và Senhor José nằm trên giường nhìn nó với vẻ bối rối như nó không thuộc về anh, chỉ nhờ sự tỉnh táo còn sót lại mới ngăn anh không hỏi, Ai vào đây cởi quần áo của họ ra thế kia, và cũng sự tỉnh táo đó rốt cuộc buộc anh suy nghĩ về những hậu quả sẽ đưa đến, cả cho cá nhân lẫn nghề nghiệp, nếu một đồng nghiệp bước

qua cửa để xem anh ra sao, theo chỉ thị của Trưởng phòng hay theo ý riêng, và đối diện với đồng bản thiêu này. Khi đứng dậy, anh cảm thấy như có ai bỗng dưng đặt anh lên chót đỉnh chiếc thang, nhưng lần này anh cảm thấy chóng mặt kiểu khác, nó là hậu quả của cơn sốt cũng như vì yếu sức, vì món anh đã ăn ở trường, hiển nhiên lúc đó là đủ, chỉ giúp xoa dịu thần kinh anh hơn là nuôi dưỡng cho cơ thể. Dựa vào tường, anh xoay xử khá khó khăn để đi đến ghế rồi ngồi xuống. Anh đợi cho đầu óc trở lại bình thường trước khi nghĩ nơi anh có thể giấu quần áo bẩn của mình, không trong phòng tắm, bác sĩ luôn luôn phải rửa tay trước khi họ ra về, và anh chắc chắn không thể giấu chúng dưới gầm giường, một loại giường kiểu cũ, chân cao, ai cũng có thể thấy quần áo dưới đó ngay cả không cần cúi xuống, và chúng cũng không nhét vừa trong cái tủ nơi anh cất những danh nhân của mình, và lại như thế không đúng, sự thật đáng buồn là tuy đầu anh bây giờ hết quay cuồng, nó vẫn chưa làm việc một cách đích đáng, chỗ duy nhất để cất áo quần bẩn khỏi những con mắt soi mói là nơi chúng vẫn được treo khi chúng còn sạch, đó là phía sau tấm màn che hốc tường anh dùng làm tủ áo, chỉ có kẻ xác xược nhất trong các đồng nghiệp hoặc bác sĩ mới chõ mũi vào đó. Tự hài lòng vì đã đi đến kết luận sau khi cân nhắc lâu như thế, một kết luận trong tình huống khác lẽ ra là quá hiển nhiên, Senhor José bắt đầu dùng chân đẩy áo quần tới tấm màn để khỏi làm bẩn bộ đồ ngủ của mình. Trên sàn có một vết ướm lớn cần vài giờ mới hoàn toàn biến mất, nếu trước lúc nó khô mà có ai vào hỏi, anh sẽ nói anh đã làm đổ nước hay trên sàn có vết bẩn anh đã cố chùi sạch. Từ lúc đứng lên, dạ dày của Senhor José đã xin anh cứu tế một tách cà phê sữa, một cái bánh quy, một lát bánh mì bơ, bất cứ thứ gì làm nguôi cơn thèm ăn bỗng dưng thức dậy, giờ đây nỗi lo âu về số phận trước mắt của bộ áo quần đã chấm dứt. Bánh mì khô và cứng, bơ chỉ còn một quẹt, sữa đã hết, anh chỉ còn một ít cà phê xoàng, như chúng ta biết, một gã đàn ông chưa bao giờ tìm được một người đàn bà yêu hẳn đủ để đồng ý ở chung với hắn trong căn hộ tồi tàn này, một gã như thế, ngoài những trường hợp ngoại lệ hiếm hoi không có chỗ trong truyện này, sẽ không bao giờ hơn là một thằng quý tội nghiệp, cũng lạ chúng ta luôn nói là thằng quý tội nghiệp mà không bao giờ nói là ông thần tội nghiệp,

nhất là khi hẳn thiếu may mắn đủ để gặp phải bất hạnh như cảnh này, à này, chúng ta đang nói đến con người chứ không phải thần thánh. Tuy thức ăn đạm bạc và đáng chán, Senhor José cảm thấy đủ khỏe để đi cạo mặt, sau đó anh đánh giá mình nom khá hơn rất nhiều, nhiều đến nỗi rốt cuộc anh nói với tấm gương, Cơ sốt của mình hình như đã bớt. Ngẫm nghĩ này khiến anh tự hỏi liệu vắc xác đi làm có là cách xử sự đúng và khôn ngoan hay không, nó chỉ cách vài bước, anh sẽ nói, Công việc của Phòng Đăng ký Trung ương là ưu tiên, và Trưởng phòng, nên nhớ là bên ngoài lạnh, sẽ tha thứ cho anh vì đã không đi đường vòng xa như quy định, và thậm chí có thể ghi nhận chứng cứ rõ ràng về tinh thần tập thể và lòng tận tụy cho công việc vào hồ sơ của Senhor José. Anh suy nghĩ việc này, nhưng quyết định gạt đi. Toàn thân anh đau nhức, như có người đâm gục anh, đánh anh và lắc anh, bắp thịt anh ê ẩm, khớp xương anh đau nhức, và nó không phải vì cố leo trèo và đột nhập, ai cũng có thể thấy những đau nhức và ê ẩm này là khác. Anh kết luận, Đây là cúm.

Vừa nằm xuống giường anh nghe tiếng người gõ cánh cửa mở qua Phòng Đăng ký Trung ương, chắc là một đồng nghiệp nhân đức nào đó hết lòng tuân theo lời giáo huấn Ky Tô đi thăm người bệnh và tù nhân, không, không thể là đồng nghiệp, còn mấy tiếng nữa mới đến giờ ăn trưa, và việc thiện chí có thể làm ngoài giờ làm việc, Cứ vào, cửa chỉ khép thôi, anh nói, cánh cửa mở ra và viên phó phòng mà anh đã kể bệnh xuất hiện ở khung cửa, Trưởng phòng bảo tôi xem anh có ăn uống gì trong lúc đợi bác sĩ đến hay không, Không, thưa ông, trong nhà tôi không có gì ăn uống được, Thế thì uống mấy viên thuốc này, Cảm ơn ông rất nhiều, tôi sẽ trả lại cho ông sau nếu ông không phiền lòng, để tôi khỏi phải ngồi dậy thôi, tôi thiếu ông bao nhiêu, Đây là lệnh của Trưởng phòng, anh không hỏi Trưởng phòng là anh nợ ông ấy bao nhiêu, Tôi biết, tôi xin lỗi, Anh nên uống một viên lúc này, rồi viên phó phòng đi vào mà không đợi trả lời, Vâng, cảm ơn ông, ông tử tế quá, Senhor José không thể ngăn ông ta bước vào, anh không thể nói, Đứng lại, thưa ông, ông không được vào đây, đây là nhà riêng, trước hết vì ta không thể nói như thế với cấp trên, thứ nữa vì tập tục truyền miệng

còn nhớ được của Phòng Đăng ký Trung ương cũng như sổ sách ghi chép hằng năm của Trưởng phòng chưa bao giờ quan tâm như thế đến sức khỏe của một viên thư ký tới mức gửi một người nào đó mang vài viên thuốc đến cho anh ta. Chính viên phó phòng cũng lúng túng vì điều rất mới lạ này, ông sẽ không bao giờ tự ý làm, tuy nhiên, ông không cho phép mình xao lãng, ông cư xử như một kẻ biết hoàn toàn rõ điều ông sắp làm và quen thuộc với mọi góc ngách của căn hộ, một điều không có gì để ngạc nhiên, vì trước khi các nhà quy hoạch thị trấn đến xây khu lân cận, ông cũng đã sống trong một căn hộ như thế này. Điều đầu tiên ông nhận thấy là vết ướm lớn trên sàn, Từ đâu ra thế, nước rò rỉ à, ông hỏi, Senhor José định nói vâng, chỉ để khỏi phải giải thích thêm, nhưng anh thà gạt đi để nhận là rủi ro do anh làm, như anh đã tính trước, anh không muốn thợ ống nước đến nhà rồi viết báo cáo lên Trưởng phòng nói rằng tuy ống cũ nhưng nó không chịu trách nhiệm cho sự xuất hiện của vết ấm trên sàn. Vị phó phòng đến gần, mang theo ly nước và viên thuốc, sứ mạng được chỉ định làm y tá đã khiến vẻ uy quyền thường lệ của ông dịu đi, nhưng vẻ nhìn đó trở lại ngay, hiện rõ lên vì một điều có thể được tả là ngạc nhiên vì bị xúc phạm, vì khi ông tiến gần đến giường, ông nhận ra các tờ học bạ của đứa bé gái vô danh nằm trên bàn ngủ. Senhor José nhận thấy ngay vẻ ngạc nhiên của ông và dường như cả thế giới của anh sụp đổ chung quanh anh. Ốc anh tức khắc ra lệnh cho bấp thịt cánh tay bên phía đó, Lấy đi ngay, đồ ngốc, nhưng lập tức với cùng vận tốc, xung điện nối tiếp xung điện, nó đổi ý định, nếu ta có thể nói như thế, như một kẻ vừa mới nhận ra sự xuân ngược của hẳn, Làm ơn đừng đụng tới nó, giả vờ như mày không biết. Vì thế với sự lạnh lợi hoàn toàn bất ngờ của một kẻ đang trong gọng kìm của suy nhược thể xác lẫn tinh thần, vốn là hậu quả tất yếu đầu tiên của bệnh cúm, Senhor José ngồi trên mép giường giả vờ muốn giúp phó phòng trong cố gắng nhân đức của ông ta, anh đưa một tay nhận viên thuốc rồi bỏ vào miệng, cũng như lấy ly nước để giúp nó trôi xuống cổ họng bó cứng và nôn nóng của anh, đồng thời, lợi dụng tấm nệm giường anh đang nằm có cùng chiều cao với bàn ngủ, anh che những tấm phiếu bằng khuỷu tay kia của mình, buông thõng cánh tay ra phía trước, lòng bàn tay khẩn thiết mở ra, như thể anh đang nói

với vị phó phòng, Dừng ngay lại đó. Tấm ảnh dính với tờ phiếu lý lịch đã cứu anh, đó là khác biệt dễ nhận nhất giữa phiếu học bạ với phiếu khai sinh và hộ tịch, Phòng Đăng ký Trung ương không thể nào mỗi năm mỗi nhận ảnh mới của tất cả những người có tên ghi trong văn khố người sống, và không phải mỗi năm, mà là mỗi tháng, mỗi tuần, mỗi ngày, mỗi giờ một tấm ảnh, trời ơi, thời gian trôi qua, và công việc nó tạo nên, họ phải tuyển bao nhiêu thư ký, mỗi tấm ảnh một phút, một giây, số lượng keo dán, kéo mòn, sự cẩn trọng trong việc tuyển chọn nhân viên để loại những kẻ mơ mộng có thể ngồi nhìn đăm đăm mãi mãi vào một tấm ảnh, để trí óc lang thang như bọn ngốc nhìn mây trôi. Mặt viên phó phòng lúc này mang biểu lộ giống như vào những ngày tệ nhất của ông, khi giấy tờ chất đống trên tất cả các bàn làm việc và Trưởng phòng gọi ông đến để hỏi liệu ông có thật sự chắc rằng ông làm việc đúng cách hay không. Nhờ tấm ảnh, ông không nghĩ rằng các tờ phiếu lý lịch trên mặt bàn ngủ của người dưới quyền ông thuộc về Phòng Đăng ký Trung ương, nhưng tốc độ Senhor José che đậy chúng khiến ông nghi ngờ, nhất là vì Senhor José đã làm như thể tình cờ hay lơ đãng, vết ẩm trên sàn đã khơi dậy lòng ngờ vực của ông, bây giờ mỗi hoài nghi lại dâng lên vì vài tờ phiếu lý lịch của một bản thể vô danh có gắn tấm ảnh, một tấm ảnh trẻ con, như ông kịp nhận ra. Ông không thể đếm các tờ phiếu, vì chúng đặt chồng lên nhau, nhưng qua bề dày, phải có ít nhất mười tờ, Mười phiếu lý lịch gắn ảnh trẻ con, kỳ thật, chúng ở đó làm gì, ông nghĩ, tò mò, và ông sẽ tò mò hơn nữa nếu biết những tờ phiếu thật ra đều thuộc về cùng một người, và những tấm ảnh trên hai tờ cuối là của một thiếu nữ có vẻ mặt nghiêm trang nhưng dễ thương. Viên phó phòng đặt vỉ thuốc trên bàn ngủ rồi đi ra. Khi ra ông ngoái lại và thấy Senhor José vẫn ở đó, khụy tay anh che các tờ phiếu, Mình nên nói với sếp, ông tự nhủ. Ngay khi cửa đóng, Senhor José bằng một cử chi thô bạo như thể sợ bị bắt gặp, nhét các tờ lý lịch xuống dưới đệm giường. Không có ai ở đó để bảo anh rằng đã quá trễ, và vả lại, đó là điều anh không muốn nghĩ tới.

Cúm, bác sĩ nói, bây giờ anh nên cáo ốm ba ngày. Đầu bỗng bình, chân yếu ớt, Senhor José ra khỏi giường để mở cửa, Xin lỗi đã để ông đợi bên ngoài, thưa bác sĩ, sống một mình thế đấy, viên bác sĩ bước vào vừa càu nhàu, Thời tiết khốn kiếp, vừa xếp cây dù nhiều nước lỏng tỏng rồi để nó ở hành lang, Có vấn đề gì đây, ông hỏi khi Senhor José rãng đánh lập cập, vừa mới chui lại vào chăn, rồi không đợi anh trả lời, ông nói, Cúm. Ông đo mạch của anh, bảo anh há miệng, nhanh nhẹn đặt ống nghe lên ngực và lưng anh, Cúm, ông lại nói, anh may lắm, nó có thể dễ chuyển sang viêm phổi, nhưng là cúm, bây giờ anh nên cáo ốm ba ngày, rồi sau đó xem sao. Ông vừa mới ngồi xuống bàn viết toa thuốc thì cánh cửa thông mở ra, nó chỉ khép, và Trưởng phòng xuất hiện, Chiều nay tốt chứ bác sĩ, Ông muốn nói là chiều nay tệ hại đấy phải không, thưa ông, nếu tôi ngồi thoải mái ầm cúng trong phòng khám của tôi thay vì lang thang ngoài phố dưới thời tiết khủng khiếp này thì mới là buổi chiều khỏe khoắn, Bệnh nhân của mình ra sao, Trưởng phòng hỏi, và bác sĩ đáp, Tôi cho anh ấy nghỉ ốm ba ngày, chỉ là một trận cúm thôi. Lúc đó không phải chỉ là một trận cúm. Khăn trải giường kéo lên tận mũi, Senhor José run lập cập như đang bị sốt rét, run đến nỗi khung giường sắt anh nằm rung lên, tuy nhiên, cái run không thể kìm nén đó không phải là hậu quả của cơn sốt, mà hoàn toàn vì kinh hoàng, đầu óc hoàn toàn mất phương hướng, Ông Trưởng phòng, ở đây, anh nghĩ, Trưởng phòng trong nhà mình, Trưởng phòng hỏi anh, Anh cảm thấy thế nào, Đã khá hơn, thưa ông, Anh đã uống thuốc tôi đưa chưa, Rồi, thưa ông, Có đỡ chút nào không, Có, thưa ông, Tốt, bây giờ anh có thể ngưng uống thuốc đó và uống thuốc bác sĩ đã kê toa, Vâng, thưa ông, Trừ phi là cùng loại thuốc, để tôi xem nào, ừ, cùng loại, cộng với vài mũi chích, tôi sẽ lo vụ này. Senhor José khó có thể tin rằng người ngay trước mắt anh đang gấp toa thuốc rồi cẩn thận cất vào túi ông ta lại đúng là Trưởng phòng. Ông sếp mà anh đã biết một cách rất khó khăn sẽ không bao giờ cư xử kiểu này, ông ta sẽ không bao giờ đích thân đến hỏi han sức khỏe của anh, và ý tưởng ông muốn tự mua thuốc cho một viên thư ký quèn là hoàn toàn ngớ ngẩn. Bác sĩ

nói, Anh ấy cần y tá tiêm thuốc cho anh ấy. Ông đặt vấn đề cho người nào sẵn sàng hoặc có khả năng giải quyết, chứ không phải anh chàng khốn khổ đáng thương gầy nhom, bị cúm hành, bắt đầu mọc râu xám lờm chờm dưới cằm này, như thể bằng chứng thiếu tiện nghi của căn nhà và vết ẩm trên sàn nom rất có vẻ vì ống nước rò rỉ chưa đủ là câu chuyện buồn mà bác sĩ có thể kể về cuộc đời, nếu nó không phải là chuyện kín. Bác sĩ nói thêm, Không có lý do gì anh phải ra ngoài trong tình trạng này, Trưởng phòng nói, Tôi sẽ lo hết, bác sĩ, tôi sẽ điện thoại cho y tá Phòng Đăng ký Trung ương, ông ta sẽ mua thuốc rồi đến đây chích, Chẳng còn có mấy ông sếp như ông, bác sĩ nói. Senhor José yếu ớt gật đầu, anh chỉ làm được có thế, tuân phục và nhờ vả, vâng, lúc nào anh cũng thế, và đã hãnh diện một cách nghịch lý, mặc dù chưa từng bợ đỡ và khúm núm, anh sẽ không bao giờ, chẳng hạn như, bình phẩm ngu xuẩn và nịnh hót như, Ông ấy là Trưởng phòng tốt nhất từ xưa tới nay, Trên đời không có ai được như ông ấy, Ông ấy là độc nhất vô nhị, Mặc dù chóng mặt, tôi vẫn leo lên chiếc thang khốn kiếp đó vì ông ấy. Bây giờ Senhor José lo lắng và bồn chồn vì cái khác, anh muốn sếp anh đi khỏi, đi trước khi bác sĩ đi, anh run rẩy tưởng tượng chỉ có mình anh với ông, phó mặc số phận cho các câu hỏi chí tử, Vết ẩm đó là sao, Mấy tờ phiếu lý lịch trên bàn ngủ của anh là gì, Anh lấy ở đâu ra, Anh giấu chúng ở đâu, Ảnh của ai trên đó. Anh nhắm mắt, giữ một vẻ đau đớn khôn kham, Để tôi yên trên giường bệnh của tôi, anh dường như đang khấn nài các câu hỏi, nhưng anh thình lình mở mắt lại khi kinh hoàng nghe bác sĩ nói, Thôi, tôi về, gọi cho tôi nếu anh ta bệnh nặng hơn, nhưng tôi chắc là không, chắc chắn không phải viêm phổi, Tôi sẽ cho bác sĩ biết, Trưởng phòng nói trong lúc đi theo ông ra cửa. Senhor José lại nhắm mắt, nghe tiếng cửa đóng, Thôi rồi, anh nghĩ. Bước chân mạnh mẽ của Trưởng phòng tiến tới gần giường, rồi dừng lại, Có thể ông ấy lúc này đang nhìn mình, Senhor José không biết làm gì, anh có thể giả vờ đã ngủ, như kiểu một bệnh nhân kiệt sức thiếp ngủ, nhưng mi mắt nhấp nháy của anh phản bội anh, anh cũng có thể bất chấp hậu quả để thốt lên một tiếng rên thống thiết, tiếng rên xuyên thấu tim, nhưng như thế là quá đáng đối với một trận cúm xoàng, chỉ có thẳng ngực mới bị mắc lừa, chắc chắn không phải là ông

Trưởng phòng này, người biết mọi thứ cần biết về các lĩnh vực hữu hình và vô hình. Anh mở mắt và thấy Trưởng phòng ở đó, cách giường vài bước, mặt ông vô cảm, chỉ nhìn anh. Rồi Senhor José bật ra một ý mà anh nghĩ có thể cứu nguy cho mình, anh sẽ cảm ơn mọi sự chăm sóc của Phòng Đăng ký Trung ương, anh sẽ cảm ơn một cách hùng hồn, dạt dào, có lẽ cách đó sẽ giúp anh tránh các câu hỏi, nhưng vừa lúc anh sắp mở miệng để thốt lên câu nói quen thuộc, Tôi không biết làm sao cảm ơn ông, ông sếp của anh đã quay lưng, đồng thời nói năm chữ, Lo giữ gìn sức khỏe, ông nói bằng giọng vừa tôn trọng vừa ra lệnh, chỉ có những ông sếp giỏi nhất mới có thể kết hợp những cảm xúc trái ngược một cách hài hòa như thế, đó là lý do cấp dưới sùng kính họ. Senhor José chỉ ít cũng cố nói Cảm ơn ông, nhưng Trưởng phòng đã ra khỏi, nhẹ nhàng khép cửa lại phía sau, như người ta vẫn làm khi rời phòng người bệnh. Senhor José nhức đầu, nhưng cơn nhức đầu hầu như không đáng gì so với nỗi hỗn độn đang xảy ra trong lòng. Senhor José thấy mình trong trạng thái rối loạn đến nỗi hành động đầu tiên của anh, khi Trưởng phòng đã đi khỏi, là thò tay dưới nệm giường để đoan chắc các tờ phiếu lý lịch vẫn còn đó. Hành động thứ nhì của anh còn thậm chí quái gở hơn nữa, vì anh ra khỏi giường và đi vặn chìa khóa ở cánh cửa thông hai vòng, như một kẻ tuyệt vọng chặn cửa sau khi nhà mình đã bị trộm. Năm xuống lại chỉ là hành động thứ tư, thứ ba là khi anh quay lưng, suy nghĩ, Nếu ông Trưởng phòng quay lại thì sao, trong trường hợp đó, khôn ngoan hơn là chỉ khép cánh cửa thôi để tránh bị nghi ngờ thêm. Senhor José bị kẹt giữa thế tiến thoái lưỡng nan.

Lúc y tá đến thì trời đã tối. Theo lệnh ông đã nhận được của Trưởng phòng, ông ta mang theo thuốc viên và thuốc chích bác sĩ đã kê toa, nhưng Senhor José ngạc nhiên, ông ta cũng mang một gói và rón rén đặt lên bàn rồi nói, Hy vọng còn nóng, hy vọng là tôi không làm đổ, nghĩa là có thức ăn bên trong, như lời nói sau đây xác minh, Ăn đi cho nóng, nhưng trước tiên để tôi chích thuốc cho anh đã. Nào, Senhor José không thích tiêm, nhất là những mũi tiêm vào mạch máu nơi cánh tay, khi đó anh luôn luôn phải nhìn đi nơi khác, vì thế anh rất mừng khi viên y tá bảo anh rằng sẽ tiêm vào

mông, ông ta rất lịch sự, người y tá này thuộc một thời đại khác, ông đã quen dùng từ “mông” thay vì đít để khỏi đụng đến tính nhạy cảm của các bệnh nhân phụ nữ, và đã hầu như quên từ ngữ thông dụng, ông dùng từ “mông” ngay cả khi ông tiêm cho các bệnh nhân mà “đít” đối với họ chỉ là một lỗi nói trại buồn cười và họ thích từ thô bỉ “mông đít” hơn. Thức ăn xuất hiện bất ngờ và cảm giác yên chí không bị tiêm vào cánh tay đã phá vỡ hàng rào phòng thủ của Senhor José, hay có lẽ anh chỉ tạm quên, hay đơn giản hơn, có lẽ đến lúc đó anh vẫn chưa nhận thấy quần ngủ của anh bị vấy máu nơi đầu gối, hậu quả của chuyến mạo hiểm đêm làm kẻ trèo lên mái trường học. Viên y tá cầm ống tiêm đã chuẩn bị và sẵn sàng, thay vì nói Năm sắp lại, ông hỏi, Gì thế kia, và Senhor José, kẻ đã được biến cải bằng bài học từ cuộc đời cho đến sự ân cần dứt khoát của mũi tiêm vào cánh tay, đáp theo bản năng, Tôi ngã, Anh xui xẻo quá nhỉ, trước tiên là anh ngã, rồi anh bị cúm, may là anh có ông sếp tử tế, nào năm sắp lại, rồi tôi sẽ xem đầu gối sau. Thân thể, linh hồn và ý chí sa sút, thần kinh anh rạn vỡ, Senhor José suýt bật khóc như một đứa trẻ khi anh cảm thấy mũi kim chích vào và cái đau chằm chằm của chất lỏng đi vào bắp thịt, Mình là một đứa bạc nhược, anh nghĩ, và đúng thế, một sinh vật cảm sốt khốn khổ đang nằm trên chiếc giường khốn khổ trong căn nhà khốn khổ, với đồng áo quần bẩn thỉu mặc lúc thi hành tội phạm được cất giấu, và một vết ẩm trên sàn hình như không bao giờ khô. Năm ngửa lại, xem đầu gối thế nào, viên y tá nói, và vừa thở dài vừa ho, Senhor José tuân theo, cố xoay mình lại rồi cúi tới trước, anh thấy người y tá cuộn ống quần ngủ của anh lên quá đầu gối, anh thấy ông ta bóc miếng thuốc bột dơ bẩn, chấm peroxide lên, rồi rất cẩn thận từ từ gỡ nó, may mắn thay ông đúng là dân nhà nghề, cái túi ông mang theo là bộ đồ cứu thương đúng nghĩa, ông có thuốc cho hầu hết mọi thứ. Khi ông thấy vết thương, vẻ nhìn trên mặt ông như của một người không tin lời giải thích của Senhor José về cái việc ngã, kinh nghiệm của ông về xước da và bầm tím thậm chí khiến ông thốt ra lời nhận xét mình hẳn vô tình, Ai cũng nghĩ là anh cọ đầu gối vào tường, Tôi thừa với ông là tôi ngã, Anh có nói với sếp anh việc này chưa, Nó chẳng dính dáng gì tới công việc, người ta có thể ngã mà không cần trình với cấp trên, Trừ phi người y tá họ gọi đến

tiêm thuốc cho anh phải làm thêm việc, Tôi đâu có yêu cầu, ừ, đúng là anh không yêu cầu, nhưng nếu mai anh quy vì nhiễm trùng nặng do vết thương này, rồi ai sẽ bị khiển trách vì cấu thả và thiếu trình độ chuyên môn, tôi, và lại, ông sếp muốn biết mọi việc, ông ấy chỉ giả vờ là không thèm đoái hoài đến bất cứ cái gì, Thôi được, ngày mai tôi sẽ nói với ông ấy, Tôi thành thật khuyên là anh nên nói, để báo cáo được xác nhận, Báo cáo gì, Báo cáo của tôi, Tôi không nghĩ chỉ một tí xước da cũng đáng để nhắc tới trong báo cáo, Ngay cả một vết xước nhỏ cũng đủ, Khi vết xước của tôi lành sẽ không để lại gì ngoại trừ vài dấu sẹo nhỏ sẽ biến mất dần, À, đúng, vết thương lành trên thân thể, nhưng vẫn nằm trong báo cáo, chúng không khép lại cũng không biến mất, Tôi không hiểu, Anh làm việc ở Phòng Đăng ký Trung ương bao lâu rồi, Gần hai mươi sáu năm, Cho đến nay anh có bao nhiêu Trưởng phòng, Kể cả ông này là ba, và anh không bao giờ nhận thấy điều gì à, Nhận thấy cái gì, Anh chưa bao giờ nhận ra, Tôi không hiểu ông nói gì, Các ông Trưởng phòng có rất ít việc phải làm, đúng hay không, Đúng, ai cũng nói thế, Thế thì đến lúc anh biết rằng trong bao nhiêu giờ phút rảnh rỗi họ hưởng trong lúc nhân viên của họ làm việc, việc chính của họ là gom góp thông tin về cấp dưới, đủ loại thông tin, họ còn gom góp chùng nào Phòng Đăng ký Trung ương còn hiện diện, ông này đến ông khác, ngay từ buổi mới khởi đầu. Senhor José rùng mình, viên y tá không bỏ qua hành động ấy, Anh rùng mình, ông ta nói, Vâng, tôi biết, Chỉ nói cho anh có một ý niệm rõ hơn điều tôi đang kể thôi, ngay cả cái rùng mình đó cũng phải ghi trong báo cáo của tôi, Nhưng ông không ghi, Không, tôi không ghi, Tôi biết tại sao, Nói xem, Vì khi ấy ông sẽ phải nói rằng cái rùng mình xảy ra khi ông bảo tôi rằng các ông sếp gom góp thông tin về nhân viên ở Phòng Đăng ký Trung ương và ông sếp sẽ phải muốn biết vì sao ông nói chuyện đó với tôi và vì sao một anh y tá lại biết đến một vấn đề mật như thế, mật đến nỗi trong hai mươi lăm năm làm việc ở Phòng Đăng ký Trung ương tôi chưa hề nghe, Người ta tâm sự rất nhiều với y tá, mặc dù không nhiều bằng tâm sự với bác sĩ, Ông có ý ám chỉ Trưởng phòng tâm sự với ông hay sao, Tôi không nói thế, thậm chí tôi không nói bóng gió là ông ấy sẽ tâm sự với tôi, tôi chỉ nhận lệnh, Thế ông chỉ phải làm theo lệnh thôi à, Không, anh nói

không đúng, tôi phải làm nhiều hơn là chỉ theo lệnh, tôi phải diễn dịch chúng, Sao thế, Vì luôn luôn có sự khác biệt giữa điều ông ấy bảo tôi làm và điều ông ấy thực sự muốn, Ông ấy muốn gửi ông đến đây để chích cho tôi, Bề ngoài thì như thế, Vậy ông thấy gì trong trường hợp này, ngoài cái vẻ bề ngoài, Anh không thể tưởng tượng được bao nhiêu thứ anh có thể khám phá ra bằng cách nhìn vào vết thương của một người, Ông chỉ tình cờ thấy, Anh không bao giờ được xem thường sự tình cờ, nó rất có ích, Thế ông khám phá ra cái gì trong vết thương của tôi, Thấy anh cọ vào bức tường, Tôi ngã, Anh đã nói như thế rồi, Cứ giả thiết là đúng đi, tin tức như vậy sẽ chẳng giúp gì nhiều cho ông Trưởng phòng, Giúp được hay không đối với tôi không thành vấn đề, tôi chỉ viết báo cáo, Ông ấy đã biết về bệnh cúm của tôi, Nhưng không biết về vết thương trên đầu gối anh, Ông ấy cũng biết về vết ẩm trên sàn nhà, Nhưng không biết về cái rùng mình, Nếu ông không còn việc gì làm ở đây, tôi mời ông về, tôi mệt, tôi cần ngủ, Trước tiên anh phải ăn đã, đừng quên, tôi hy vọng thức ăn của anh không ngượng hăn sau bấy nhiêu lời chuyện trò này, Nằm trên giường thì ta chẳng cần ăn gì mấy, Nhưng anh cần ăn, Có phải Trưởng phòng bảo ông mang thức ăn cho tôi không, Anh còn biết ai khác vào đây nữa, Có, nếu bà ấy biết tôi ở đâu, Ai thế, Một bà cụ sống ở căn chung cư tầng trệt, Mấy vết thương trên đầu gối, một cái rùng mình bất chợt không giải thích, một bà cụ trong căn chung cư tầng trệt, Ừ, đúng tầng trệt, Đây là bản báo cáo quan trọng nhất tôi từng viết trong đời, nếu tôi viết, Nhưng ông sẽ không viết, Tôi sẽ viết, nhưng chỉ nói tôi đã tiêm thuốc cho anh, Cảm ơn ông đã lau vết thương của tôi, Trong tất cả những thứ tôi được huấn luyện, lau vết thương là việc tôi giỏi nhất. Sau khi viên y tá ra về, Senhor José nằm nán thêm vài phút nữa, bất động, lấy lại bình tĩnh và sức khỏe. Điều đó chứng tỏ cuộc đối thoại gay go, với cạm bẫy và những cánh cửa bất trắc bật mở trong từng bước đi, một cái sơ sẩy nhỏ nhất cũng có thể lôi anh vào lời thú tội hoàn toàn và đầy đủ, nếu trí óc anh không chú ý tới ý nghĩa nhiều mặt của lời nói anh cẩn thận thốt ra, nhất là những lời có vẻ chỉ mang một nghĩa, những lời nói đó ta phải thận trọng nhất. Trái với niềm tin chung, ý nghĩa và cảm nhận không bao giờ là một, ý nghĩa tự bộc lộ ngay, trực tiếp, theo nghĩa

đen, rõ ràng, tự gói gọn, đơn nghĩa, nếu ta muốn nói thế, trong khi cảm nhận không thể đứng yên, nó sôi sục với các cảm nhận thứ hai, thứ ba và thứ tư, tỏa ra nhiều hướng khác nhau, chia nhỏ rồi nhỏ hơn thành những cành và những nhánh, đến khi chúng biến mất khỏi cái nhìn, cảm nhận của mỗi lời nói giống như một vì sao kéo thủy triều vào không gian, như những cơn gió vũ trụ, những xáo trộn từ tính, những tai họa.

Cuối cùng, Senhor José ra khỏi giường, xỏ chân vào dép rồi choàng cái áo khoác mặc trong nhà anh vẫn dùng như tấm chăn đắp thêm vào những đêm lạnh. Mặc dù đói meo, anh mở cửa nhìn vào Phòng Đăng ký Trung ương. Anh cảm thấy trong mình một sự táo tợn lạ lùng, một cảm giác xa vắng, như thể nhiều ngày đã trôi qua sau lần cuối cùng anh ở đó. Nhưng không có gì thay đổi, đằng kia là cái quầy dài nơi họ tiếp những người đến nộp đơn và những kẻ xin xỏ, dưới quầy là ngăn kéo nơi họ cất những phiếu danh mục của người sống, rồi tám cái bàn cho thư ký, bốn bàn cho thư ký thâm niên, hai bàn cho phó phòng, bàn giấy lớn thuộc về Trưởng phòng với ngọn đèn bên trên vẫn sáng, những hàng kệ khổng lồ vươn cao lên đến trần nhà, bóng tối đậm đặc bên phía người chết cư ngụ. Mặc dù không có ai trong Phòng Đăng ký Trung ương, Senhor José khóa cánh cửa, không có ai trong Phòng Đăng ký Trung ương, nhưng anh vẫn khóa cửa. Nhờ miếng thuốc cao mới của viên y tá dán lên đầu gối anh, anh có thể bước dễ dàng hơn, miếng băng không còn kéo vết thương của anh. Anh ngồi xuống bàn, mở gói, có hai cái xoong đặt chồng lên nhau, bên trên đựng súp và dưới là món thịt và khoai, còn ấm. Anh hăm hờ ăn súp, rồi thông thả ăn hết thịt và khoai. Mình may mắn có ông sếp như ông ấy, anh lầm bầm, nhớ đến lời của viên y tá, nếu không nhờ ông ấy, mình đã chết gí ở đây vì bị đói và bỏ mặc, như con chó lạc. Ủ, mình may mắn, anh lặp lại, như cần thuyết phục chính mình về điều anh vừa nói. Cảm thấy hồi phục, anh quay về giường, sau khi thăm gian phòng nhỏ dùng làm buồng tắm. Lúc sắp chợp ngủ, anh nhớ quyển sổ tay trong đó anh đã ghi lại giai đoạn đầu cuộc tìm kiếm của anh. Ngày mai mình sẽ viết, anh nói, nhưng thôi thúc mới này giục già như đòi ăn, vì thế anh đi tìm quyển sổ tay. Rồi ngồi trên giường, choàng áo khoác

mặc trong nhà, áo ngủ cài cúc lên tới cổ và quần trong chẵn, anh tiếp tục câu chuyện đã bỏ dở. Ông Trưởng phòng bảo tôi, Nếu anh không ốm thì làm sao anh giải thích được công việc kém cỏi anh làm dạo gần đây, Thưa ông, tôi không biết, có lẽ vì tôi ngủ không ngon. Với sự trợ giúp của cơn sốt, anh tiếp tục viết mãi trong đêm khuya.

Không phải ba ngày mà một tuần sau cơn sốt của Senhor José mới thuyên giảm và chứng ho của anh đỡ hơn. Viên y tá đến mỗi ngày để tiêm thuốc và mang thức ăn cho anh, bác sĩ đến cách ngày, nhưng sự siêng năng phi thường này của ông bác sĩ không nên dẫn chúng ta đến kết luận vội vã về hiệu năng tưởng tượng nào đó của các viên chức y tế và những lần thăm bệnh tại gia, vì đó chỉ là hệ quả của một mệnh lệnh dứt khoát từ thủ trưởng của Phòng Đăng ký Trung ương, Bác sĩ, chữa cho anh này như ông chữa cho tôi, anh ta quan trọng. Ông bác sĩ không hiểu những lý do hậu thuẫn cho cách đối xử thiên vị lộ liễu mà ông được yêu cầu phải thi hành, ông lại càng không hiểu tính thiếu khách quan của câu đánh giá kể trên, ông ta đã thỉnh thoảng đến viếng nhà riêng của Trưởng phòng vì những lý do nghề nghiệp, và ông ta đã thấy cách sống văn minh, thoải mái của ông, một thế giới bên trong chẳng giống gì với căn hộ tồi tàn thô thiển của anh chàng Senhor José thường cạo râu không kỹ này, một kẻ thậm chí hình như không có tấm vải trải giường để thay. Senhor José có tấm vải trải giường, anh không nghèo đến thế, nhưng chỉ có anh biết lý do anh đã từ chối thẳng tay lời đề nghị của viên y tá giúp thông thoáng nệm giường cho anh và thay tấm vải trải giường, vì chúng nồng nặc mùi mồ hôi và bệnh tật, Tôi chỉ cần năm phút là giường sẽ như mới, Không, tôi thế này cũng được, đừng lo, Việc của tôi cả đấy mà, Tôi đã nói là tôi thế này cũng được. Senhor José không thể để cho ai thấy anh giấu giữa nệm và sàn giường những tờ phiếu học bạ của một phụ nữ vô danh và quyển sổ tay chứa đựng câu chuyện anh đột nhập vào ngôi trường cô ta đã học hồi còn bé và khi niên thiếu. Cát chúng đi nơi khác, giữa những tập hồ sơ anh chứa các mẫu cắt báo về các danh nhân chẳng hạn, sẽ lập tức giải quyết khó khăn, nhưng cảm giác bảo vệ bí mật bằng thân thể của chính mình quá mạnh, thậm chí quá ly kỳ, nên Senhor José không thể từ bỏ. Để khỏi phải thảo luận vấn đề lần nữa với viên y tá, hay với bác sĩ, dù ông ấy không bình phẩm gì, nhưng đã ném một cái nhìn chỉ trích lên tấm trải giường nhàu nát và nhăn mũi một cách lộ liễu vì mùi hôi, một tối Senhor José đứng lên và cố hết sức tự mình thay tấm vải

trái giường. Và thế là không cho cả bác sĩ và y tá một cơ nhỏ nhất nào để khơi lại vấn đề, và biết đâu họ đi báo cáo cách ăn ở thiếu vệ sinh hết thuốc chữa của viên thư ký với Trưởng phòng, anh đi vào phòng tắm, cạo râu và tắm gội hết sức kỹ, rồi mặc bộ quần áo ngủ cũ nhưng sạch trong ngăn kéo và quay về giường. Anh cảm thấy tự hài lòng và hồi phục đến nỗi, như một kẻ chơi bài với chính mình, anh quyết định ghi trong quyển sổ tay một bản kê chi tiết và rõ ràng tất cả những sửa soạn vệ sinh và điều trị anh vừa buộc mình làm xong. Sức khỏe anh đang phục hồi, như vị bác sĩ nhanh nhẩu báo với Trưởng phòng, Anh ta đã khỏi, trong hai ngày nữa anh ta có thể trở lại làm việc mà không sợ tái phát. Trưởng phòng chỉ nói, Tốt, nhưng bằng một giọng lơ đãng, như thể ông đang nghĩ về việc gì khác.

Senhor José khỏi bệnh, nhưng anh sút cân rất nhiều, mặc dù viên y tá mang bánh mì và thức ăn đến thường xuyên, tuy chỉ một lần mỗi ngày, nhưng khá đủ lượng để nuôi dưỡng một cơ thể người lớn không phải vận động gì nhiều. Tuy nhiên, ta nên cứu xét đến hậu quả suy nhược của cơn sốt và sự mất mô mỡ một thời gian dài, nhất là trong trường hợp này cơ thể không có nhiều mỡ ngay từ đầu. Những lời phê bình cá nhân không được tán thành trong Phòng Đăng ký Trung ương, nhất là nếu dính líu đến tình trạng sức khỏe của con người, vì thế vẻ xanh xao và cực kỳ gầy gò của Senhor José không phải là đối tượng của bất cứ lời phê bình nào từ phía đồng nghiệp hay cấp trên, không có bất cứ lời phê bình thành tiếng nào, vì cách họ nhìn anh cũng đủ diễn tả khá hùng hồn một thứ thương hại khinh bỉ, mà những kẻ không quen với lễ thói của chốn này sẽ diễn giải sai lầm là dè dặt thận trọng và kín đáo. Vì thế người ta thấy việc anh vắng mặt nơi làm việc bằng ấy ngày đã gây rắc rối cho anh ra sao. Senhor José là kẻ đầu tiên xếp hàng ở cửa Phòng Đăng ký Trung ương vào buổi sáng, đợi viên phó phòng ít thâm niên đến, việc của ông ta là mở cửa và đóng nó lúc cuối ngày. Trưởng phòng giữ chiếc chìa khóa gốc, một tác phẩm nghệ thuật đúng nghĩa của người thợ chạm già theo xu hướng Baroque, nó cũng là biểu tượng cụ thể của quyền hành, trong khi chiếc chìa khóa của phó phòng chỉ là một bản sao chân phương, kém cỏi, dù Trưởng phòng tất nhiên chẳng

bao giờ dùng chìa khóa, hoặc vì nó nặng và kiểu dáng phức tạp khiến mang nó theo bất tiện, hoặc vì theo nghi thức tôn ti trật tự bất thành văn nào đó có hiệu lực từ xưa xưa xưa xưa, ông luôn luôn phải là người cuối cùng bước vào tòa nhà. Một trong nhiều bí ẩn của cuộc sống ở Phòng Đăng ký Trung ương, quả thật rất đáng điều tra nếu vấn đề của Senhor José và người phụ nữ vô danh không thu hút hết sự chú ý của chúng ta, là làm thế nào các nhân viên luôn thu xếp đến chỗ làm đúng theo thứ tự, mặc dù thành phố khổ sở vì nạn kẹt xe, trước tiên là các thư ký, bất kể thời gian phục vụ, rồi đến viên phó phòng mở cửa, rồi đến các thư ký thâm niên, theo thứ tự thâm niên, rồi phó phòng thâm niên, và cuối cùng là Trưởng phòng, ông đến lúc ông phải đến và không phải giải thích với một ai. Dù sao, sự việc được ghi nhận như thế.

Như chúng ta đã nói, cảm giác thương hại khinh bỉ chào đón sự trở lại làm việc của Senhor José kéo dài tới khi Trưởng phòng đến, nửa giờ sau khi văn phòng mở cửa, và nó lập tức bị thay thế bằng cảm giác ganh tị, có thể hiểu được trong các tình huống, nhưng may thay, không biểu thị thành lời nói hoặc hành động. Người ta có thể trông đợi điều gì khác hơn, tâm hồn con người như chúng ta biết ấy mà, mặc dù chúng ta không thể nói mình biết hết mọi điều. Tin đồn đã lan khắp Phòng Đăng ký Trung ương, lén vào qua cửa sau, nói một cách hình tượng như thế, và thì thầm trong các xó xỉnh, rằng Trưởng phòng đã quan tâm một cách bất thường tới trận cúm của Senhor José, thậm chí tới mức cử y tá mang thức ăn đến cho anh, cũng như đã đến thăm anh tại nhà ít nhất một lần, và lại còn thăm vào giờ làm việc trước mặt mọi người, biết đâu ông ấy cũng có thể đã đến thăm anh ta lần nữa. Vì thế, dễ hình dung lòng oán hận bị đè nén của mọi cấp, khi Trưởng phòng, thậm chí trước khi đi đến bàn giấy của ông, đã ngừng bên Senhor José và hỏi anh bây giờ đã hoàn toàn bình phục chưa. Sự oán hận càng lớn hơn vì đây là lần thứ nhì xảy ra việc này, họ đều nhớ dịp kia, không lâu trước đó, khi ông sếp hỏi Senhor José liệu chứng mất ngủ của anh có đỡ hơn không, như thế bệnh mất ngủ của Senhor José là vấn đề sống chết trong sinh hoạt bình thường của Phòng Đăng ký Trung ương. Không

tin nổi điều họ đang nghe, các nhân viên chứng kiến cuộc đối thoại giữa hai kẻ ngang hàng, vô lý cùng cực mặc cho ta nghĩ thế nào, Senhor José cảm ơn lòng tử tế của Trưởng phòng, thậm chí công khai nhắc đến thức ăn, một điều báng bố, một thứ tục tũ trong bầu không khí nghiêm khắc của Phòng Đăng ký Trung ương, và Trưởng phòng giải thích rằng ông không thể bỏ rơi anh ta cho số phận ngặt nghèo của kẻ sống độc thân, mà không cử ai mang đến cho anh một bát súp và vuốt thẳng lại tấm vải trải giường của anh. Sự cô đơn, Senhor José, Trưởng phòng long trọng tuyên bố, chưa bao giờ là kẻ đồng hành tốt, mọi nỗi buồn lớn, mọi cảm dỗ lớn và mọi lỗi lầm lớn hầu như luôn luôn là hậu quả của cuộc sống cô đơn, của thiếu vắng một người bạn khôn ngoan để khuyên chúng ta khi chúng ta bị rắc rối vì một điều nào đó nghiêm trọng hơn những rắc rối thường ngày của mình, Senhor José đáp, Ồ, tôi không biết có nên nói mình quả thật có buồn hay không, thưa ông, có lẽ bản chất tôi khá u sầu, nhưng điều đó khó là nhược điểm, còn về các cảm dỗ, ồ, tôi xin thưa rằng tôi ít ngã theo nó có thể vì tuổi tác hoặc vì hoàn cảnh của tôi, tôi muốn nói là, tôi không tìm nó và nó không tìm tôi, Còn các lỗi lầm thì sao, Ông muốn nói đến lỗi lầm trong công việc, thưa ông, Không, tôi kể đến những lỗi lầm nói chung, lỗi lầm trong công việc là những lỗi hành chính mà cuối cùng phòng sẽ giải quyết, Tôi chỉ có thể thưa là tôi chưa bao giờ làm hại ai, ít nhất là không cố ý, Thế những lỗi lầm làm thiệt đến bản thân thì sao, Chắc tôi đã phạm rất nhiều lỗi như thế, có lẽ đó là lý do tôi độc thân, Để phạm thêm lỗi lầm à, Tôi chỉ phạm những lỗi lầm bắt nguồn từ sự cô đơn thôi, thưa ông. Senhor José theo đúng bốn phận đã đứng lên khi Trưởng phòng đến gần, bỗng dưng cảm thấy chân anh run lập cập và mồ hôi chảy đầm đìa khắp thân thể. Anh tái xanh, tay anh bồn chồn tìm chỗ dựa trên bàn làm việc của mình, nhưng chỗ dựa đó không đủ, Senhor José phải ngồi xuống ghế, lẩm bẫm, Xin lỗi, thưa ông, tôi xin lỗi. Trưởng phòng chăm chú nhìn anh vài giây bằng cái nhìn khôn dò trên mặt ông rồi đi về bàn giấy của ông. Ông gọi viên phó phòng chịu trách nhiệm bộ phận của Senhor José và lẩm bẫm ban lệnh, rồi nói thêm, nghe rõ hơn, Không cần đi qua hệ thống hành chính, nghĩa là phó phòng nên tự thi hành những chỉ thị vừa nhận được về một viên thư ký, trái với tất cả điều

lệ, tập quán và truyền thống. Mắt xích tôn ti trật tự đã bị phá hoại một lần trước đó, khi Trưởng phòng ra lệnh cho cũng ông phó phòng này mang thuốc cho Senhor José, nhưng vi phạm đó có thể bào chữa được vì ngỡ rằng viên thư ký thâm niên chịu trách nhiệm không thể thi hành sứ mệnh một cách thỏa đáng, một việc chẳng phải chỉ là mang vài viên thuốc cúm cho người bệnh mà phải quan sát căn hộ rồi báo cáo lại. Một thư ký thâm niên sẽ thấy vết âm trên sàn là hoàn toàn có thể chấp nhận được, không có gì đáng kể và dễ dàng giải thích là vì thời tiết mùa đông lúc đó, và có thể thậm chí không để ý đến các tờ phiếu lý lịch trên bàn ngủ, ông ta sẽ trở về Phòng Đăng ký Trung ương vui vẻ tin rằng ông đã hoàn thành nhiệm vụ, tuyên bố với Trưởng phòng, Thưa ông, không có gì bất thường để báo cáo. Tuy nhiên, phải nói rằng hai phó phòng, và nhất là viên phó phòng dính dáng trực tiếp vào vụ việc bằng sự tham dự tích cực của ông ta, nhận thấy cách cư xử của Trưởng phòng là do một mục đích, một chiến lược, một ý niệm chủ đạo định đoạt. Họ không thể hình dung được ý niệm hay mục đích nào, nhưng tất cả kinh nghiệm và hiểu biết của họ về ông sếp đã bảo cho họ rằng, trong vụ này, mỗi lời nói và mỗi hành động phải dứt khoát nhằm vào một đích cuối, và anh chàng Senhor José này, vì những hành động của chính hắn hay vì một hoàn cảnh ngẫu nhiên đã nằm trên hướng tới của đích đó, hẳn chỉ là công cụ hữu ích vô tình hoặc chính hắn là nguyên cơ bất ngờ và hoàn toàn đáng kinh ngạc của đích đó. Những lý giải đối nghịch này, những cảm nghĩ mâu thuẫn này, có nghĩa là mệnh lệnh, qua giọng nói trao đổi sau đó với Senhor José, có vẻ giống như một đặc ân mà Trưởng phòng đã ban bố cho anh hơn là một chỉ thị khẳng định rõ ràng được đưa ra một cách có hiệu lực, viên phó phòng nói, Senhor José này, vì anh vừa mới ngắt mấy phút trước, Trưởng phòng có ý kiến là sức khỏe anh chưa đủ phục hồi để anh đến làm việc, Đâu phải là ngắt, tôi không bất tỉnh, chỉ thoáng mệt thôi, Ôi dào, mệt hay ngắt, thoáng qua hay kéo dài, Phòng Đăng ký Trung ương muốn anh hồi phục hoàn toàn, Tôi sẽ cố làm việc ngời nhiều, trong vài ngày tôi sẽ khỏe như vâm, Trưởng phòng nghĩ tốt nhất anh nên nghỉ ít ngày, tất nhiên không nghỉ cả hai mươi ngày phép của anh, có lẽ mười ngày, mười ngày nghỉ ngơi rồi lấy lại sức khỏe, cứ thông thả, tản bộ vài

vòng thành phố, đến thăm vườn cây, công viên, và lúc này thời tiết đang rục rờ, một dịp tốt để dưỡng bệnh, rồi chúng tôi sẽ thậm chí không nhận ra anh đâu khi anh trở lại. Senhor José sững sốt nhìn ông phó phòng, quả thật đây không phải là loại trò chuyện giữa một ông phó phòng với một viên thư ký quèn, gần như nó có điều gì trái với khuôn phép. Hiển nhiên ông Trưởng phòng muốn anh nghỉ phép, tự bản thân nó đã là bí ẩn, nhưng như thế chưa đủ, ông còn tỏ ra lưu tâm bất thường, đúng ra là bất cân xứng, đến sức khỏe của anh. Điều này trái ngược với khuôn mẫu thông thường về cách cư xử trong Phòng Đăng ký Trung ương, nơi các kế hoạch nghỉ phép luôn được tính toán với độ chính xác tỉ mỉ, bằng cách cân nhắc các hệ số nhân mà một vài hệ số chỉ có Trưởng phòng biết, để đạt đến sự phân bổ công bằng thời gian dành riêng cho nghỉ thường niên. Người ta chưa bao giờ nghe Trưởng phòng phớt lờ các kế hoạch đã định cho năm hiện tại và cứ cho thư ký về nhà. Senhor José lúng túng, ta có thể thấy điều đó trên mặt anh. Anh có thể cảm thấy những cặp mắt khó hiểu của đồng nghiệp trên lưng anh, anh có thể cảm thấy sự sốt ruột đang gia tăng của phó phòng đối với điều ông ta xem là thiếu quả quyết vô căn cứ, và anh định nói như một kẻ chỉ biết tuân lệnh, Vâng, thưa ông, khi mặt anh bỗng sáng lên, anh vừa thấy mười ngày tự do đó có thể nghĩa là gì, mười ngày anh có thể tiến hành cuộc điều tra của mình mà không bị buộc vào gánh nặng công việc, vào bảng giờ, chưa kể đến công viên, vườn tược hay dưỡng bệnh, Chúa ban phước lành cho kẻ nào đã tạo ra bệnh cúm, vì thế Senhor José mỉm cười nói, Vâng, thưa ông, lẽ ra anh nên thận trọng hơn trong cách tỏ ý, ta chẳng bao giờ biết ông phó phòng có thể đi kể với sếp điều gì, Theo ý tôi, anh ta phản ứng rất lạ lùng, lúc đầu hình như anh ta khó chịu, hay như thể anh ta đã không hiểu rõ lắm điều tôi nói, rồi như thể anh ta trúng số độc đắc, anh ta có vẻ như người khác, Ông có chứng cứ nào anh ta là kẻ bài bạc hay không, Tôi không nghĩ thế, chỉ là cách nói thôi, Thế thì phải có lý do nào khác. Senhor José đã nói với phó phòng, Quả thật được nghỉ vài ngày sẽ rất thích hợp với hoàn cảnh của tôi, tôi phải cảm ơn ông Trưởng phòng, Tôi sẽ chuyển lời cảm ơn của anh đến ông ấy, Có lẽ tôi nên đích thân, Anh biết rất rõ rằng như vậy không đúng với tập tục, Tuy nhiên, xét vì tính chất ngoại lệ của vấn đề, và sau khi

nói xong một cách rất trịnh trọng những chữ thích đáng nhất đó, Senhor José quay về phía Trưởng phòng đang ngồi, anh không trông đợi ông đang nhìn về hướng anh, càng không mong đợi ông đã nghe toàn bộ cuộc đối thoại, ông đã hiển nhiên tỏ ý bằng cử chỉ đột ngột của bàn tay, vừa chán chường vừa độc đoán, Làm ơn dẹp những lời cảm ơn lố bịch đi, cứ điền đơn xong rồi về.

Về đến nhà, quan tâm chính của Senhor José là mở quần áo cất trong hộc tường anh dùng làm tủ áo. Trước kia chúng đã dơ bẩn, nhưng bây giờ biến thành như rác rưởi, bốc ra một mùi chua trộn với luồng hơi mốc, thậm chí nấm mốc trong gấu quần, tưởng tượng mà xem, một đồng ướat át, áo khoác, sơ mi, quần, vớ, đồ lót, tất cả quần trong áo mưa lúc đó còn ướt nhỏ giọt, cả tuần sau ta mong thấy cái gì trong đó. Anh nhồi quần áo vào túi nhựa lớn, kiểm soát xem các tờ phiếu lý lịch và quyển sổ tay vẫn còn nhét an toàn giữa nệm và sàn giường, quyển sổ tay ở đầu, phiếu lý lịch ở chân, anh kiểm lại khóa cánh cửa thông với Phòng Đăng ký Trung ương, và cuối cùng, mệt lử nhưng yên tâm, anh ra hiệu giặt gần đó nơi anh là khách quen, mặc dù khó lòng là khách hàng thường xuyên nhất. Người đàn bà ở đó không thể hoặc không cần giấu vẻ nhìn khiển trách khi bà đổ những thứ trong túi lên quây, Xin lỗi ông, nhưng mọi người sẽ nghĩ là mở quần áo này đã lê qua bùn, Bà nói không sai lắm, vì Senhor José phải nói láo, anh quyết định nói láo trong giới hạn cho phép, Hai tuần trước, lúc tôi mang đồng quần áo này tới để bà giặt, cái túi bỗng dựng bực ra và toàn bộ quần áo rơi vào vũng bùn lớn cạnh chỗ làm đường lúc đó, bà nhớ bữa đó mưa lớn chứ, Vậy tại sao anh không mang quần áo đến ngay, Tôi nằm liệt giường vì cúm, không dám liều lĩnh rời nhà, tôi có thể bị viêm phổi, Anh sẽ tốn nhiều tiền hơn đấy, phải giặt máy hai lần cũng chưa chắc, Không sao, Còn cái quần này, anh có thấy tình trạng cái quần này không, có đáng giặt không, tôi muốn nói là đầu gối mòn hết rồi, nom như anh cọ nó vào tường. Senhor José đã không để ý đến tình trạng khủng khiếp mà cú leo trèo đã để lại trên cái quần khốn khổ của anh, mòn gần thủng đầu gối, với một chỗ rách nhỏ ở một ống chân, một vấn đề nghiêm trọng đối với một người ít quần áo như anh. Anh hỏi, Bà

không làm gì được à, Ồ, tôi làm cũng được, nhưng phải đưa cho người mạng không thấy, Tôi không biết ai, Ồ, chúng tôi có thể lo hộ cho anh, nhưng không rõ đâu, mấy người thợ mạng giỏi này tính khá đắt, Vẫn hơn là không có quần, Hay là chúng tôi vá cho, Nếu vá, tôi chỉ có thể mặc ở nhà, không bao giờ mặc đi làm được, Ừ, tất nhiên là không, Bà biết nhé, tôi làm cho Phòng Đăng ký Trung ương, A, anh làm cho Phòng Đăng ký Trung ương, người đàn bà nói bằng một giọng tôn kính mới mà Senhor José nghĩ tốt nhất nên tảng lờ, vừa tiếc rằng đã thiếu thận trọng lần đầu tiên tiết lộ nơi anh làm việc, một tay trộm nhà nghề thứ thiệt sẽ không đi rải manh mối lung tung như thế nếu bà trong hiệu giặt cưới ông làm trong tiệm bán dụng cụ nơi Senhor José đi mua dao cắt kính hay ông hàng thịt nơi anh mua mỡ lợn, rồi tối hôm đó trong lúc trò chuyện tầm phào qua đêm giữa các ông chồng và các bà vợ, một trong hai người bỗng kể ra những tình tiết nhỏ nhặt này trong cuộc sống buôn bán hằng ngày thì sao, bọn tội phạm tin rằng chúng chẳng bị nghi ngờ gì, đã vào tù vì ít bất cẩn hơn. Mà thôi, hình như không nguy hiểm lắm, trừ phi người đàn bà đang che giấu ý đồ đê tiện, xảo trá nào sau những lời bà hiện đang nói với anh, với một nụ cười tử tế, là lần này họ sẽ tính anh giá đặc biệt, dùng tiền giặt để trả cho người thợ mạng khéo, Thấy cái ông lịch thiệp làm việc cho Phòng Đăng ký Trung ương đó chứ, bà giải thích. Senhor José cảm ơn bà một cách lịch sự nhưng không nòng nòng rồi ra về. Anh cảm thấy không vui. Anh đang để lại quá nhiều dấu vết khắp thành phố, nói chuyện với quá nhiều người, đây không phải là loại điều tra anh đã hình dung, nói của đáng tội thật ra anh chẳng hình dung điều gì, ý nghĩ mới vừa chợt đến với anh lúc này, ý nghĩ tìm kiếm và thấy người phụ nữ vô danh mà không ai biết gì về hành động của anh, như thế nó là chuyện của một kẻ vô hình đi tìm một người vô hình khác. Thay vì bí mật hoàn toàn, bí ẩn tuyệt đối, nay đã có hai người, cô vợ với anh chồng ghen tuông và bà cụ trong căn chung cư tầng trệt, họ biết anh định làm gì, và tự điều đó đã nguy hiểm, chẳng hạn, chúng ta hãy giả sử một trong hai người, với mục đích đáng khen ngợi muốn giúp cuộc tìm kiếm của anh, làm nhiệm vụ một công dân tốt, xuất hiện ở Phòng Đăng ký Trung ương trong lúc anh vắng mặt, Tôi muốn thừa chuyện với Senhor José, Senhor José

không có đây, anh ấy đang nghỉ phép, Ồ, tiếc quá, tôi có một số thông tin quan trọng cho ông ấy về người ông ấy đang tìm, Thông tin gì, người nào, Senhor José thậm chí không muốn nghĩ tới chuyện kế tiếp, phần còn lại của cuộc đối thoại giữa người phụ nữ có ông chồng ghen tuông và viên thư ký thâm niên, Tôi tìm thấy cuốn nhật ký dưới tấm ván lỏng trên sàn nhà trong phòng tôi, Bà muốn nói là một cuốn tạp chí, Không, thưa ông, một cuốn sổ ghi chép, một cuốn nhật ký, cái thứ một số người thích giữ, tôi cũng có một cuốn trước khi tôi lấy chồng, Vậy cái đó có dính dáng gì với chúng tôi, ở Phòng Đăng ký Trung ương này chúng tôi chỉ quan tâm muốn biết ai sinh ra và ai chết đi, Có lẽ cuốn nhật ký tôi tìm thấy thuộc về người bà con nào đó của người mà Senhor José đang tìm, Tôi không biết Senhor José đang tìm ai, và lại, việc đó không ảnh hưởng đến Phòng Đăng ký Trung ương, Phòng Đăng ký Trung ương không dính líu vào đời tư của nhân viên, Đâu phải riêng tư gì, Senhor José bảo tôi là anh ấy thừa lệnh của Phòng Đăng ký Trung ương, Xin đợi đó rồi tôi sẽ gọi phó phòng, nhưng khi viên phó phòng tới quây, bà cụ ở căn chung cư tầng trệt đã đi khỏi, cuộc đời đã dạy bà rằng cách tốt nhất để bảo vệ bí mật của riêng mình là tôn trọng bí mật của kẻ khác, Khi Senhor José trở lại sau khi nghỉ phép, phiên ông bảo anh ấy rằng bà cụ ở căn chung cư tầng trệt có đến đây, Bà có muốn để lại tên không, Chả cần, anh ấy sẽ biết tôi là ai. Senhor José có thể thở ra nhẹ nhõm, bà cụ trong căn chung cư tầng trệt rất dè dặt, bà sẽ không bao giờ kể cho phó phòng là bà vừa mới nhận một lá thư của con gái đỡ đầu, Bệnh cúm làm mình rối trí, anh nghĩ, toàn là chuyện hão huyền thôi, chẳng có cuốn nhật ký nào giấu dưới ván sàn cả, và sau bằng ấy năm im lặng, cô ta sẽ không bỗng dưng nghĩ tới viết một bức thư cho mẹ đỡ đầu, cũng giống như bà cụ đã sáng suốt không cho biết tên bà ấy, Phòng Đăng ký Trung ương chỉ cần nắm lấy một manh mối nhỏ đó để tìm ra mọi việc, bản sao các tờ phiếu lý lịch, lá thư ủy quyền giả mạo, cũng dễ như họ vừa chơi trò lắp hình vừa nhìn tấm ảnh trên nắp hộp. Senhor José về nhà, anh không muốn theo lời khuyên của phó phòng ngay ngày đầu tiên, đi tản bộ, đi tới công viên và đón ánh nắng tốt lành trên khuôn mặt dường bệnh xanh xao của anh, nói cách khác, để phục hồi sức khỏe đã bị hao mòn vì cơn sốt. Anh cần quyết

định những bước nên làm sắp tới, nhưng trên hết anh cần chế ngự mỗi lo âu. Anh đã để căn nhà nhỏ của anh ở đó phó mặc cho Phòng Đăng ký Trung ương, bám vào bức tường ma quái như sắp bị nó nuốt chửng. Cơ sốt còn rơi rớt chắc đang nấn ná trong trí óc anh vì ý nghĩ đó hiện ra, rằng đây là điều đã xảy ra cho các căn nhà nhân viên khác, tất cả bị Phòng Đăng ký Trung ương nuốt chửng để nó có thể nở rộng bức tường của nó. Senhor José bước nhanh chân, nếu khi anh đến nơi, căn nhà đã biến mất, cùng với các tờ phiếu lý lịch và cuốn sổ tay, thậm chí anh không muốn tưởng tượng đến một bất hạnh như thế, những nỗ lực của nhiều tuần lễ sẽ trở thành số không, những nguy hiểm anh đã trải qua đều vô ích. Kẻ hiếu kỳ ở đó sẽ hỏi anh có mất vật gì quý giá trong thảm họa ấy hay không, và anh sẽ nói có, Một số giấy tờ, và họ sẽ hỏi lại, Cổ phần, Trái phiếu, Tín dụng, đó là điều đầu tiên sẽ nảy ra trong trí người thường, những người không có những chân trời tinh thần, suy nghĩ của họ chỉ quan tâm đến những lợi ích vật chất và tiền thu nhập, anh sẽ nói vâng, nhủ thầm trong đầu cho những lời nói đó một ý nghĩa khác, chúng sẽ là cổ phần của anh trong cuộc đời người khác, những trái phiếu anh bắt đầu hình thành, tín dụng anh đã kiếm được.

Căn nhà còn đó, nhưng dường như nó nhỏ hơn rất nhiều, trừ phi Phòng Đăng ký Trung ương đã lớn ra trong vài tiếng vừa qua. Senhor José bước vào, cúi thấp đầu, mặc dù không cần thiết, cánh cửa ra phố vẫn cùng độ cao như cũ, và như ta có thể thấy, những cổ phần, trái phiếu và tín dụng đó đã không làm thân xác anh to ra. Anh đến nghe cánh cửa thông, không vì anh muốn nghe tiếng nói từ phía bên kia, tục lệ ở Phòng Đăng ký Trung ương là làm việc trong im lặng, nhưng để làm dịu bớt cảm giác bối rối ngỡ anh đã cảm thấy từ khi Trưởng phòng ra lệnh cho anh nghỉ phép vài ngày. Rồi anh đến nâng tấm nệm giường, lấy các tờ phiếu lý lịch và bày chúng ra trên bàn theo thứ tự thời gian, từ cũ nhất đến mới nhất, mười ba tấm bìa nhỏ hình chữ nhật, một chuỗi khuôn mặt từ đứa bé đến lớn, từ đầu tuổi niên thiếu đến thanh nữ. Trong những năm đó gia đình đã di chuyển ba lần, nhưng không bao giờ xa lắm để cô phải đổi trường. Không cần gì phải thảo

những kế hoạch hành động phức tạp, điều duy nhất Senhor José có thể làm lúc này là đi đến địa chỉ ghi trên tấm phiếu cuối cùng.

Sáng hôm sau anh đến đó, nhưng anh quyết định không lên hỏi những người hiện đang cư ngụ tại căn chung cư và các người ở thuê khác trong tòa nhà để xem họ có biết đưa bé gái trong ảnh không. Rất có thể họ sẽ bảo anh rằng họ không biết, rằng họ mới sống nơi đó không lâu, hay họ không nhớ, Anh cũng biết là người ta đến rồi đi, tôi thật không thể nhớ bất cứ điều gì về gia đình đó, chẳng đáng rỗi trí làm gì, và nếu có ai nói họ biết và có vẻ chỉ nhớ mơ hồ, họ có thể nói thêm rằng mối liên hệ của họ chỉ là bình thường giữa các tầng lớp lịch sử, Thế bà chưa bao giờ gặp lại họ à, Senhor José sẽ hỏi, Không, chưa bao giờ, sau khi họ dọn ra, tôi chưa từng gặp lại họ, Tiếc quá, Tôi đã kể hết với anh những gì tôi biết rồi, tôi rất tiếc là không giúp ích được gì cho Phòng Đăng ký Trung ương. Tìm được ngay bà cụ trong căn chung cư tầng trệt, rất am hiểu, rất gần với nguồn tin, là một may mắn không thể xảy ra hai lần, nhưng chỉ rất lâu sau, khi tất cả những gì có liên quan ở đây không còn mang ý nghĩa quan trọng nào nữa, khi ấy Senhor José mới khám phá ra rằng cũng ở nơi này cũng sự may mắn đó đã rất hậu hĩnh đối với anh, giúp anh khỏi gặp những hậu quả tai hại nhất. Anh không biết là, vì một sự tình cờ quái gở nào đó, một trong hai phó phòng ở Phòng Đăng ký Trung ương sống trong tòa nhà này, ta có thể tưởng tượng cảnh kinh hoàng, anh chàng Senhor José không ngờ vực gì của chúng ta gõ cửa, trình tờ phiếu danh mục, thậm chí có thể cả lá thư ủy quyền giả mạo, và người đàn bà ra cửa nói một cách xảo trá, Mời anh trở lại lúc chông tôi ở nhà, ông ấy vẫn luôn giải quyết những vấn đề như vậy, và Senhor José sẽ quay lại, lòng anh đầy hy vọng, và sẽ mặt đối mặt với viên phó phòng thịnh nộ, ông sẽ bắt anh ngay tại chỗ, theo nghĩa đen chứ chả phải nghĩa bóng, vì luật của Phòng Đăng ký Trung ương không cho phép những hành vi nông nổi hay tùy tiện, và điều tệ nhất là chúng ta thậm chí không biết hết tất cả luật lệ. Như thế thần hộ mệnh đã khẩn cấp thì thào lời khuyên bảo vào tai anh, lần này anh quyết định chú ý đến những cửa hiệu trong vùng, Senhor José đã vô tình tự cứu mình khỏi cảnh nhục nhã xấu xa nhất trong sự nghiệp công bộc lâu năm của anh. Anh tạm chấp nhận nhìn lên các ô cửa sổ

của căn chung cư nơi người phụ nữ vô danh đã sống khi còn trẻ, và để hoàn toàn nhập vai một điều tra viên thực thụ, anh tưởng tượng cô đang rời nhà để tới trường, vừa xách cặp, vừa bước đến trạm xe buýt rồi đợi nơi đó, không đáng đi theo cô, Senhor José biết rất rõ cô đang đi đâu, anh có chứng cứ đầy đủ giấu giữa nệm và sàn giường của anh. Mười lăm phút sau, cha cô rời nhà, ông đi hướng ngược lại, đó là lý do ông không ra cùng với con gái khi cô đi học, trừ phi đơn thuần là người cha và con gái không thích đi chung và lấy cớ này, hay chẳng có cớ nào cả, nhưng có một thỏa thuận ngầm nào đó giữa hai người, để láng giềng không nhận biết họ lãnh đạm với nhau. Bây giờ Senhor José cần kiên nhẫn lâu hơn chút nữa, đến khi người mẹ ra ngoài mua sắm như vẫn thường xảy ra trong các gia đình, bằng cách này anh sẽ biết mình nên hỏi thăm nơi nào, cơ sở thương mại gần nhất cách đó ba tòa nhà là hiệu thuốc tây, nhưng Senhor José lập tức ngờ rằng anh sẽ tìm được thông tin gì hữu ích nơi đó, người phụ tá là một thanh niên, trẻ tuổi đời và trẻ tuổi nghề, chính anh ta nói như thế, Cháu không biết, cháu mới làm ở đây được hai năm. Nhưng Senhor José không nản lòng vì vậy, anh đã đọc quá nhiều báo và tạp chí, chưa kể những bài học cuộc sống đã dạy anh, để biết rằng những cuộc điều tra theo kiểu cũ này phải làm lắm việc, bao gồm phải lợi bộ rất nhiều, nện gót trên phố phường và vỉa hè, lên thang lầu, gõ cửa, xuống thang, hỏi cùng câu hỏi một ngàn lần, cùng câu trả lời giống nhau, hầu như luôn luôn trong giọng nói dè dặt, Tôi không biết, Tôi chưa bao giờ nghe nói về người đó, rất hiếm khi xảy ra là từ căn phòng phía sau hiện ra một ông dượng sĩ già đã nghe câu chuyện và có bản tính cực kỳ tọc mạch, ông ta hỏi, Ông cần gì, Tôi tìm một người, Senhor José đáp, đồng thời đưa tay lên thò vào túi trong áo khoác để trình lá thư ủy quyền. Anh chưa làm xong động tác, bất chợt một cảm giác bần khoản ngưng anh lại, lần này không nhờ vị thần hộ mệnh nào, điều làm anh từ từ rút tay là cái nhìn trong mắt ông dượng sĩ, một cái nhìn như dao găm, như mũi khoan xuyên thủng, không ai nghĩ nổi với khuôn mặt nhăn nheo và mái tóc trắng của ông, nhưng tác động của cái nhìn đó sẽ khiến ngay cả một sinh vật ngây thơ nhất cũng phải lập tức đề phòng, có thể vì thế lòng tò mò của viên dượng sĩ không bao giờ được thỏa mãn, ông càng muốn biết, thiên hạ càng ít

kể cho ông. Senhor José cũng vậy. Anh thậm chí không trình ông lá thư ủy quyền, anh không nói anh đến nhân danh Phòng Đăng ký Trung ương, anh chỉ lấy trong túi áo bên kia tờ phiếu học bạ mới nhất của cô gái, may là anh đã nhớ mang theo mình, Trường chúng tôi cần tìm cô này để đưa bằng tốt nghiệp mà cô ta chưa đến lấy ở văn phòng thư ký, Senhor José cảm thấy chột thích thú, gần như hăng hái, với sự vận dụng khả năng sáng tạo mà anh chưa từng nghĩ mình có, tự tin ở chính mình đến nỗi anh thản nhiên trước câu hỏi của ông dược sĩ, Bây giờ anh mới tìm cô ấy à, sau bằng ấy năm, Rất có thể cô ta không quan tâm, anh đáp, nhưng nhà trường có nhiệm vụ cố hết sức để giao bằng tốt nghiệp, Và anh đợi cô ta bằng này năm, Thừa thật với ông, chúng tôi thậm chí không biết, đó là sự thiếu chu đáo một cách đáng tiếc về phần chúng tôi, một lỗi lầm quan liêu, thưa ông, nhưng sửa lỗi trễ còn hơn không, Chắc chắn là quá trễ nếu cô ta đã chết rồi, Chúng tôi có lý do tin là cô ta còn sống, Sao thế, Chúng tôi bắt đầu bằng cách tra hồ sơ, Senhor José cẩn thận không nhắc đến chữ Phòng Đăng ký Trung ương, điều đó cứu nguy cho anh, vì ít nhất vào lúc này có nghĩa là ông dược sĩ không chột nhớ rằng một viên phó phòng của cái Phòng Đăng ký Trung ương đó là một trong những khách hàng của ông và ông ta sống cách đây ba tòa nhà. Lần thứ nhì Senhor José thoát khỏi sự trừng phạt tối thượng. Đúng là viên phó phòng hiếm khi đến cửa hiệu của ông dược sĩ, những việc mua bán và thật ra mọi việc mua bán đều do vợ ông làm, ngoại trừ bao ngừa thai mà ông phó phòng đủ thận trọng một cách đạo đức để đi mua nơi khác, vì thế không dễ tưởng tượng một cuộc đối thoại giữa viên dược sĩ và ông, mặc dù ta không thể loại trừ khả năng có một cuộc trò chuyện khác, ông dược sĩ kể cho bà vợ phó phòng, Có một nhân viên trường học đến đây tìm một người nào đó dạo trước sống trong tòa cao ốc bà đang sống, có một lúc anh ta nhắc tới việc tham khảo hồ sơ, khi anh ta đi khỏi tôi mới thấy lạ là anh ta nói tới hồ sơ thay vì Phòng Đăng ký Trung ương, hình như tôi thấy anh ta có cái gì muốn giấu, thậm chí có lúc anh ta đưa tay vào túi trong của áo khoác như thể sắp cho tôi xem cái gì, nhưng anh ta nghĩ lại rồi lấy một tờ phiếu học sinh trong túi khác, tôi đang nặn óc nghĩ xem là chuyện gì, tôi nghĩ bà nên nói chuyện với chồng bà, biết đâu có

tụi quái gở lảng vảng, Có lẽ cùng là cái anh chàng tôi thấy hôm kia, vừa đứng trên vỉa hè vừa nhìn lên cửa sổ nhà chúng tôi, Một tay trung niên, hơi trẻ hơn tôi, nom như anh ta mới ốm khỏi phải không, Đúng anh ta, Bà biết tôi có linh tính mấy chuyện này, chưa từng sai, chưa có mấy người che mắt tôi được, Tiếc là anh ta không gõ cửa nhà tôi, tôi sẽ bảo anh ta đến chiều quay lại, lúc chồng tôi có nhà, rồi chúng ta sẽ biết anh ta là ai và muốn gì, Tôi sẽ để mắt trông chừng xem anh ta có chường mặt lại nữa không, Còn tôi sẽ nhớ kể cho chồng tôi. Và bà ta kể, nhưng không kể hết chuyện, bà vô tình bỏ quên chi tiết quan trọng nhất, có lẽ quan trọng hơn tất cả, bà không nói cái gã la cà xung quanh tòa nhà nom như hăn vừa mới khỏi bệnh. Đã quen với việc liên kết giữa nguyên nhân và hậu quả, vì đó là rường cột chống đỡ hệ thống lực điều hành Phòng Đăng ký Trung ương từ thuở ban đầu, nơi mọi thứ đã, đang và sẽ tiếp tục liên kết mãi mãi với mọi thứ khác, từ thứ còn sống tới thứ đã chết, từ thứ hấp hối tới thứ sắp ra đời, từ mọi sinh vật tới tất cả sinh vật khác, từ tất cả đồ vật tới tất cả đồ vật khác, ngay cả khi điểm có vẻ chung duy nhất của chúng, của cả sinh vật lẫn đồ vật, thoạt nhìn lại có vẻ làm chúng khác biệt, viên phó phòng thông thái sẽ lập tức nghĩ tới Senhor José, gã thư ký đã có hành vi rất lạ lùng dạo gần đây với sự ưng thuận nhân từ không thể giải thích được của Trưởng phòng. Tìm ra đầu mối rồi tháo gỡ toàn bộ cuộn len chỉ là một bước. Tuy nhiên, điều đó sẽ không xảy ra, sẽ không ai gặp lại Senhor José ở khu đó. Trong mười cửa hiệu anh vào hỏi, kể cả hiệu thuốc, chỉ có ba nơi anh thấy có người nói họ nhớ cô gái và cha mẹ cô, bức ảnh trong phiếu học bạ khởi dậy ký ức của họ, tất nhiên nó chỉ chiếm chỗ trong ký ức họ, trừ phi rất có thể người được hỏi chỉ muốn tỏ ra tử tế và không muốn làm thất vọng anh chàng nom như thể vừa mới khỏi một trận cúm ác hiểm và nói với họ về tấm bằng tốt nghiệp hai mươi năm trước mà chưa từng được phát. Khi Senhor José về đến nhà, anh cảm thấy kiệt sức và chán nản, giai đoạn đầu trong đợt điều tra mới của anh không cho thấy con đường để tiếp tục theo, ngược lại, hình như nó đặt anh trước một bức tường không thể leo qua. Anh chàng đáng thương ném mình xuống giường, tự hỏi vì sao anh đã không làm như lời ông dượng sĩ đề nghị với vẻ mỉa mai không che đậy, Nếu tôi là anh, tôi đã

giải quyết xong vấn đề, Cách nào, Senhor José hỏi, Tôi sẽ xem trong cuốn danh bạ điện thoại, hồi này đó là cách tìm người dễ nhất, Cảm ơn lời đề nghị của ông, nhưng tôi đã làm rồi, và tên cô ta không có trong đó, Senhor José đáp, nghĩ sẽ cảm miệng ông ta lại, nhưng viên được sĩ tiếp tục tấn công, Vậy thì tới sở thuế, họ biết hết trơn hết trọi về mọi người. Senhor José vừa đứng nhìn đăm đăm gã phá bình này, vừa cố che đậy sự lúng túng của mình, bà cụ trong căn chung cư tầng trệt đã không nghĩ tới chuyện đó, rồi anh xoay xở lăm bẫm một câu trả lời, Ý hay, tôi sẽ nói với thầy hiệu trưởng. Anh vừa rời hiệu thuốc vừa cảm thấy giận chính mình, như thể vào phút cuối anh đã thiếu suy nghĩ trả lời một câu sỉ nhục, anh đã định về nhà mà không hỏi thêm câu nào, nhưng rồi nhượng bộ, anh nghĩ, Rượu đã rót, mình phải uống, anh không nói như kẻ khác, Mang cái ly này đi chỗ khác, ông muốn giết tôi hả. Cửa tiệm thứ nhì là hiệu bán đồ dùng trong nhà, thứ ba là hàng thịt, thứ tư là hiệu văn phòng phẩm, thứ năm là cửa hàng đồ điện, thứ sáu là cửa hàng kim chỉ, một tập hợp thường thấy ở ngoại ô, và cứ thế đến cửa hiệu thứ mười, may mắn thay, vận hên của anh còn, sau ông được sĩ không ai nhắc đến sở thuế hay cuốn danh bạ điện thoại. Bây giờ, năm ngửa, tay đan sau đầu, Senhor José nhìn lên trần nhà rồi hỏi, Bây giờ ta nên làm gì, và trần nhà trả lời, Không làm gì cả, địa chỉ cuối cùng của cô ấy mà anh biết, tôi muốn nói địa chỉ cuối cùng nơi cô ấy sống hồi đi học, không cho anh manh mối nào để tiếp tục cuộc tìm kiếm của anh, dĩ nhiên, anh có thể đến các địa chỉ trước đó, nhưng chỉ phí thì giờ, nếu những chủ hiệu gần đây nhất đã không thể giúp anh, những kẻ khác chắc chắn sẽ không giúp được, Thế anh nghĩ tôi nên bỏ cuộc à, Có lẽ anh không còn cách nào khác, trừ phi anh đến sở thuế với lá thư ủy quyền anh có chắc sẽ không khó khăn gì, vả lại họ là công chức như anh, Thư giả, ừ, anh nói đúng, có lẽ tốt hơn anh không nên dùng nó, tôi không muốn đội lốt của anh nếu có ngày anh bị họ bắt quả tang, Anh không thể đội lốt của tôi được, anh chỉ là cái trần thạch cao, Tôi biết, nhưng anh nhìn tôi cũng chỉ thấy một lớp bên ngoài, vả lại, chúng ta chỉ muốn kẻ khác nhìn thấy lớp bên ngoài của mình, bên dưới nó ngay cả chúng ta cũng không biết mình là ai, Tôi sẽ giấu lá thư, Nếu tôi là anh, tôi sẽ xé hay đốt nó đi, Tôi sẽ cất nó trong hồ sơ của

ông giám mục, nơi lúc trước tôi cất, Ôi dào, tùy anh, Tôi không thích giọng anh nói, nó không báo điềm nào tốt cả, Sự thông thái của trần nhà là vô tận, Nếu anh là cái trần thông thái như thế, anh cho tôi ý kiến xem nào, Thì cứ nhìn tôi, đôi khi được việc.

Trần nhà cho Senhor José ý tưởng cắt ngắn ngày nghỉ phép của mình và trở lại làm việc, Anh nói với sếp là bây giờ anh đã khỏe hơn nhiều và xin ông ta để dành những ngày nghỉ kia cho dịp khác, nếu lúc đó anh tìm được cách ra khỏi cái hố anh tự chui vào, không một cửa ra và không một manh mối nào để bám, Ông Trưởng phòng sẽ thấy lạ nếu nhân viên đến làm việc khi không bị bắt buộc và không bị triệu đến, Đạo gần đây anh còn làm những thứ lạ hơn nữa mà, Tôi sống một cuộc sống yên bình trước khi có nỗi ám ảnh vô lý này, đi tìm một người phụ nữ mà thậm chí cô ấy không biết có tôi hiện hữu, Nhưng anh biết cô ta hiện hữu, thế mới rắc rối, Tốt hơn tôi nên bỏ cuộc cho rồi, Có lẽ, có lẽ, à này, nên nhớ là không những sự thông thái của trần nhà là vô tận, mà cả những bất ngờ của cuộc sống cũng vô tận, Anh định nói gì với câu nói sáo mòn cũ phát chán đó, Rằng thời gian trôi qua không bao giờ trở lại, Lại một câu sáo ruỗng còn chán hơn nữa, đừng nói với tôi là sự thông thái của trần nhà chỉ gồm trong khuôn sáo như thế, Senhor José khinh miệt nói, Anh không biết gì về cuộc đời nếu anh nghĩ là có nhiều thứ đáng biết hơn thế, trần nhà trả lời rồi lặng im. Senhor José ra khỏi giường, giấu lá thư trong tủ áo giữa hồ sơ của vị giám mục, rồi đi lấy quyển sổ tay và bắt đầu mô tả những biến cố bực mình hồi sáng, nhấn mạnh đặc biệt đến thái độ khó ưa của ông dược sĩ và con mắt soi mói của ông ta. Cuối bản tường thuật anh viết, như thế ý tưởng là của anh, Tôi nghĩ tốt nhất mình nên trở lại làm việc. Khi cất quyển sổ tay dưới nệm giường, anh nhớ mình chưa ăn trưa, cái đầu nhắc anh chứ không phải bao tử, nếu người ta cứ quên ăn hoài, đến một lúc nào đó họ sẽ mất thói quen lắng nghe cái đồng hồ đói. Nếu Senhor José còn tiếp tục nghỉ phép, anh sẽ mặc kệ vào giường ngủ cho hết ngày, bỏ ăn trưa và ăn tối, ngủ suốt đêm nếu được, hay trốn trong trạng thái lơ đãng tự nguyện của một kẻ quyết định quay lưng lại với thực tế bất ưng của cuộc đời. Nhưng anh phải nuôi

thân mình để làm việc hôm sau, anh sẽ ghét sự suy nhược nếu nó làm anh toát mồ hôi lạnh lần nữa và chịu chứng chóng mặt lỗ bịch để bị chào đón bằng lòng thương xót giả vờ của các đồng nghiệp và sự sốt ruột của cấp trên. Anh đánh hai quả trứng, thêm vài lát xúc xích cay, một nhúm lớn muối biển, đổ ít dầu vào chảo, và đợi đến khi chảo nóng đúng mức, đó là tài nấu nướng của anh, nếu không anh đã mở đồ hộp. Anh ăn món trứng tráng một cách chậm rãi, từng miếng nhỏ vuông vắn, hết sức kéo dài bữa ăn, không vì niềm vui ẩm thực nào, mà chỉ để giết thời giờ. Trên hết, anh không muốn suy nghĩ. Cuộc đối thoại tưởng tượng và siêu hình của anh với trần nhà đã giúp che giấu tâm trí mất định hướng hoàn toàn của anh, cảm giác hốt hoảng bị đẩy lên vì ý nghĩ bây giờ anh sẽ không còn gì để làm trong đời, nếu cuộc tìm kiếm người phụ nữ vô danh đã chấm dứt như anh có lý do để sợ. Anh cảm thấy nghẹn trong cổ họng, như hồi còn nhỏ anh bị mắng và sắp khóc, và cưỡng lại, cưỡng lại, đến khi cuối cùng chảy nước mắt, như lúc này. Anh đẩy cái đĩa ra xa, gục đầu vào cánh tay rồi khóc không ngưng ngừng, ít nhất lúc này không có ai ở đây cười anh. Trong những dịp như vậy, trần nhà không thể làm gì để giúp người đang đau khổ, chúng chỉ phải đợi trên đó đến khi cơn bão qua đi, đến khi tâm hồn tự cất đi gánh nặng, đến khi cơ thể nghỉ ngơi. Sự thể xảy ra như thế với Senhor José. Một lúc sau, anh cảm thấy đỡ hơn, anh chùi nước mắt một cách thô lỗ bằng cánh tay áo của mình rồi đi rửa đĩa và dao nĩa. Anh có cả buổi chiều trước mặt và không có việc gì làm. Anh nghĩ tới việc đi thăm bà cụ trong căn chung cư tầng trệt, để kể cho bà đại khái sự việc đã xảy ra, nhưng rồi anh nghĩ không đáng, bà ta đã bảo anh mọi điều bà biết, và có lẽ cuối cùng bà sẽ hỏi anh rằng Phòng Đăng ký Trung ương định làm cái quái gì mà phải rắc rối quá lắm về một người, một phụ nữ không quan trọng, nếu bảo bà rằng chúng ta đều bình đẳng dưới mắt Phòng Đăng ký Trung ương, như mặt trời mỗi lần mọc lên đều ở đó cho mọi người, thì đó sẽ là một điều dối trá khiếm nhã cũng như ngu xuẩn thậm tệ, có những điều ta nên tránh nói với người lớn tuổi hơn nếu chúng ta không muốn bị họ cười vào mặt. Senhor José đi tới góc nhà để lấy một mớ tạp chí và báo cũ mà anh đã cắt các bài báo và hình ảnh, có thể anh đã bỏ sót cái gì lý thú, hay có thể có bài

viết về một người có vẻ là ứng viên hứa hẹn trên con đường gập ghềnh tới danh vọng. Senhor José trở về với bộ sưu tập của mình.

Người có vẻ ít ngạc nhiên nhất là Trưởng phòng. Như thông lệ, ông đến khi mọi người đã ngồi vào chỗ làm việc, ông dừng lại ba giây bên cạnh bàn của Senhor José, nhưng ông không nói một lời. Senhor José dự đoán sẽ bị trải qua một cuộc thẩm vấn tỉ mỉ về lý do anh trở lại làm việc sớm, nhưng Trưởng phòng chỉ nghe lời giải thích từ viên phó phòng chịu trách nhiệm bộ phận đó, sau đó ông xua ông ta đi bằng cái quơ đột ngọt của bàn tay phải, ngón trỏ và ngón giữa của ông kẹp chặt với nhau, các ngón kia hơi cong, mà theo điều lệ về cử chỉ của Phòng Đăng ký Trung ương nghĩa là ông không buồn nghe thêm một lời nào về sự việc đó nữa. Lúng túng giữa dự đoán ban đầu là sẽ bị thẩm vấn và nổi nhẹ nhõm vì được để yên, Senhor José cố gắng làm sáng tỏ những ý nghĩ của mình, cố tập trung tất cả tri giác vào công việc do viên thư ký thâm niên đã đặt lên bàn anh, chừng hai mươi tờ giấy khai sinh để chép lại dữ kiện của từng tờ qua các tấm phiếu lý lịch rồi sắp xếp cất đi trong bộ phiếu danh mục dưới quây theo đúng thứ tự mẫu tự. Công việc đơn giản nhưng đầy trách nhiệm, may mắn cho Senhor José, chân và đầu anh còn yếu, ít nhất anh có thể ngồi làm việc. Lỗi lầm của người sao chép ít được tha thứ nhất, không có lý do gì để họ đến gặp chúng ta rồi nói, Tôi bị lơ đãng, ngược lại, nhìn nhận rằng mình lơ đãng cũng giống như thú nhận mình đang nghĩ chuyện khác thay vì hoàn toàn chú tâm vào những cái tên và ngày tháng, mà trong trường hợp này, điểm quan trọng tối thượng của chúng nằm ở sự kiện là chính những cái tên và ngày tháng đó đem lại tính hiện hữu hợp pháp cho sự hiện hữu thực tại. Nhất là tên của người được sinh ra. Một lỗi nhỏ trong bản sao, một thay đổi trong chữ đầu của tên họ chẳng hạn, có nghĩa là phiếu danh mục sẽ bị đặt sai chỗ, có thể xa chỗ phải có của nó, như không thể tránh khỏi xảy ra trong Phòng Đăng ký Trung ương này, nơi có rất nhiều tên, thật vậy nơi có mọi cái tên. Nếu viên thư ký trong quá khứ sao chép tên của Senhor José vào phiếu đã viết là Xosé, trí óc ông ta lẫn lộn vì cách phát âm tương tự gần như trùng hợp, thì sẽ có vô số việc liên quan tới cố gắng tìm tờ phiếu lý lịch thất lạc

để viết vào đó ba điều thường xảy ra nhất, hôn nhân, ly dị, khai tử, hai điều có thể tránh khỏi không nhiều thì ít, điều kia vô phương. Vì thế Senhor José sao chép rất cẩn thận, từng chữ từng chữ, những bằng chứng hiện hữu của những sinh vật mới này được giao phó cho anh, anh đã sao lại mười sáu tờ khai sinh, bây giờ anh cầm đến tờ thứ mười bảy, khi anh chuẩn bị phiếu lý lịch, tay anh bỗng nhiên run rẩy, mắt anh hoa, những giọt mồ hôi hiện lên trên trán anh. Cái tên trước mặt anh của một người phái nữ, hầu như giống từng chi tiết với tên của người phụ nữ vô danh, chỉ có tên họ là khác, và đầu vậy ngay cả mẫu tự đầu cũng giống. Rất có thể tờ phiếu này, mang cái tên đó, sẽ phải được sắp xếp ngay sát sau cái tên kia, vì thế Senhor José, như một kẻ không thể kiểm soát sự nồn nóng của mình khi giây phút gặp gỡ chờ đợi từ lâu đã đến, đứng lên khỏi ghế ngay sau khi anh đã sao chép xong, chạy đến ô kéo thích hợp trong bộ phiếu danh mục, bồn chồn lật nhanh các tờ phiếu, lục lọi và tìm đến chỗ. Tờ phiếu của người phụ nữ vô danh không có đó. Những lời tai họa lập tức lóe lên trong đầu Senhor José, những lời tóe lửa, Cô ta đã chết. Vì Senhor José biết rằng sự vắng mặt của một tờ phiếu trong bộ phiếu danh mục chắc chắn có nghĩa là người có tên trên phiếu đã chết, trong hai mươi lăm năm làm công chức của mình, anh không nhớ bao nhiêu phiếu chính anh đã lấy ra khỏi bộ danh mục và mang vào văn khố của người chết, nhưng bây giờ anh từ chối chấp nhận đó có thể là lý do biến mất tờ phiếu, một đồng nghiệp bất cẩn, thiếu trình độ nào đó chắc đã đặt sai chỗ tờ phiếu, có lẽ nó nằm trước một chút, sau một chút, Senhor José trong tình thế tuyệt vọng muốn tự lừa dối mình, chưa bao giờ, trong bao thế kỷ hiện hữu của Phòng Đăng ký Trung ương, có một tờ phiếu trong bộ danh mục này bị đặt sai chỗ, chỉ có một khả năng duy nhất, chỉ một, để người phụ nữ có thể còn sống, đó là nếu tờ phiếu của cô ta tạm thời trong tay của một thư ký khác vì có một số thông tin mới cần chép thêm, Có lẽ cô ta lại lập gia đình, Senhor José nghĩ, và trong một tích tắc, nổi bực bội bất ngờ do ý nghĩ này gây nên làm lắng dịu mọi lo lắng của anh. Rồi gần như không biết mình đang làm gì, anh đặt tấm phiếu mà anh đã sao chép các chi tiết từ tờ khai sinh vào chỗ của tấm phiếu đã biến mất, và chân anh run rẩy, anh trở lại bàn làm việc của mình. Anh không thể hỏi các đồng

nghiệp rằng họ có ngẫu nhiên đang giữ tờ phiếu của người phụ nữ, anh không thể đi khắp các bàn làm việc của họ để thử liếc lên hồ sơ họ đang làm, anh chỉ có thể nhìn cái ngăn kéo trong bộ phiếu danh mục để xem liệu có ai cất lại tấm bìa nhỏ hình chữ nhật đã bị lấy đi khỏi chỗ đó vì lầm lẫn hay vì một lý do ít đều đặn hơn là chết. Nhiều giờ trôi qua, buổi sáng nhường lối cho buổi chiều, Senhor José cố sức ăn một món gì giấc trưa, cố hòng anh chắc có gì không ổn vì dễ đau bởi những cái thắt này, những cái nghẹn này, những cái lo âu này. Suốt cả ngày, không một đồng nghiệp nào đến mở cái ngăn kéo đó, không một tờ phiếu thất lạc nào tìm lại đường về của nó, người phụ nữ vô danh đã chết.

Tối hôm đó Senhor José trở lại Phòng Đăng ký Trung ương. Anh mang theo đèn pin và cuộn dây tốt dài một trăm mét. Anh đã thay pin mới vào chiếc đèn của mình đủ để dùng liên tục vài tiếng, nhưng thay vì bị kiềm chế do những khó khăn anh buộc phải đương đầu trong lần đột nhập hiểm nghèo và ăn trộm ở trường học, Senhor José đã biết rằng trong cuộc sống dù ta thận trọng bao nhiêu cũng không đủ, nhất là khi ta từ bỏ con đường ngay thẳng của cách ứng xử lương thiện và lạc xuống những lối tắt quanh co của tội phạm. Chuyện gì xảy ra nếu cái bóng đèn nhỏ bị cháy, chuyện gì xảy ra nếu mặt kính để bảo vệ và làm tăng ánh sáng rời khỏi vỏ đèn pin, chuyện gì xảy ra nếu chiếc đèn pin còn nguyên pin, mặt kính và bóng đèn rơi xuống một cái lỗ mà anh dùng cánh tay hay ngay cả một cái móc cũng không thể với tới nó được, rồi không dám dùng sợi chỉ Ariadne chân chính, mặc dù ngăn kéo chứa nó cùng với chiếc đèn pin mạnh nơi bàn của Trưởng phòng không bao giờ khóa, thay vào đó Senhor José sẽ dùng một cuộn dây bình thường, thô sơ mua ở cửa hiệu bán đồ dùng trong nhà, và sợi dây đó sẽ dẫn kẻ trong giây phút này đang chuẩn bị đi vào vương quốc của người chết trở ngược về thế giới của người sống. Là một nhân viên của Phòng Đăng ký Trung ương, Senhor José được phép tìm đến bất cứ văn kiện nào trong sổ hộ tịch, chúng ta có cần nhắc lại chẳng, sổ đó là cốt lõi trong công việc của anh, vì thế một số người có thể cho là lạ khi anh thấy mất tờ phiếu, anh đã không nói cho viên thư ký thâm niên cấp trên anh, Tôi sẽ tìm tờ phiếu của một người phụ nữ đã chết. Vì nói như thế vẫn không đủ, anh sẽ phải đưa ra lý do vừa có cơ sở hành chính lẫn lý lẽ quan liêu, viên thư ký thâm niên sẽ phải hỏi, Anh cần tờ phiếu đó làm gì, và Senhor José khó có thể trả lời, Để biết chắc cô ta đã chết thật, chuyện gì sẽ xảy ra cho Phòng Đăng ký Trung ương nếu mọi người bắt đầu muốn thỏa mãn trí tò mò tương tự như vậy, không những thiếu lành mạnh mà còn phi sản xuất. Điều tệ hại nhất trong chuyến mạo hiểm đêm của Senhor José có thể gây ra là anh không tìm được hồ sơ của người phụ nữ vô danh trong sự hỗn độn của văn khố người chết. Trước tiên, vì chúng ta đang bàn về một cái chết mới

gần đây, tất nhiên hồ sơ phải để ở nơi thường được gọi là lối vào, một chỗ rất mơ hồ vì không thể biết chính xác nơi nào là lối vào văn khố người chết. Một số kẻ lạc quan bướng bỉnh sẽ nói một cách đơn giản là chỗ dành cho người chết dĩ nhiên bắt đầu ở cuối chỗ dành cho người sống, và ngược lại, có lẽ nên nói thêm rằng nơi thế giới bên ngoài sự việc được thu xếp theo kiểu cách tương tự, theo đó, ngoài những biến cố ngoại lệ, mặc dù cũng chẳng ngoại lệ lắm, như thiên tai hay chiến tranh, ta thường không thấy người chết trà trộn ngoài đường phố với người sống. Ôi dào, vì những lý do thuộc về tổ chức lẫn phi tổ chức, sự trà trộn này thực ra có thể xảy tới ở Phòng Đăng ký Trung ương. Nó có thể và đang xảy ra. Như chúng tôi đã giải thích ở đôi chỗ, khi tắc nghẽn gây ra vì sự chồng chất liên tục và khôn cưỡng của người chết bắt đầu cản lối đi của nhân viên dọc theo các hành lang, và hậu quả là gây trở ngại cho việc nghiên cứu tài liệu, họ không còn lựa chọn nào khác ngoài cách phá đổ bức tường phía sau và xây lại cách xa thêm vài thước. Tuy nhiên, qua sự sơ suất vô tình của chúng tôi, chúng tôi đã quên nhắc đến hai hậu quả éo le của sự tắc nghẽn này. Thứ nhất, trong khi đang xây bức tường, vì thiếu chỗ ở phía sau tòa nhà nên không thể tránh khỏi việc những tờ phiếu và hồ sơ của người mới chết tiến sát tới một cách nguy hiểm, và ở chỗ gần, thậm chí còn đụng vào hồ sơ của người sống nơi cuối hàng kệ riêng của họ, dẫn tới đường ranh hỗn độn rắc rối giữa những người còn sống và những người đã chết. Thứ nhì, khi bức tường được xây xong và mái nhà đã nối thêm, và việc lưu trữ người chết rốt cuộc có thể trở lại bình thường, chính cuộc xung đột biên giới đó, vì nó đúng như vậy, sẽ ngăn cản hay ít nhất cũng cho thấy sự thiệt hại cực kỳ trong việc di chuyển những kẻ xâm lấn đã chết, nếu ta tha thứ cho cách diễn đạt này, vào vùng tăm tối xa hơn. Thêm vào các bất tiện không nhỏ này là sự kiện – Trưởng phòng và đồng nghiệp của họ đều không biết – hai thư ký trẻ nhất không có chút bản khoăn gì, vì không được huấn luyện thích đáng hoặc vì thiếu đạo đức nghiêm trọng, khi họ cứ nhét đại người chết vào bất cứ chỗ nào mà không chịu khó tìm xem liệu có thể còn chỗ trống bên trong văn khố người chết hay không. Nếu Senhor José lần này không gặp may, nếu số mệnh không hậu hĩ với anh, thì cuộc phiêu lưu đột nhập vào trường

học, dù rủi ro đến mấy, cũng sẽ chỉ là trò trẻ con so với điều đang đợi anh nơi đây.

Người ta có thể hỏi tại sao Senhor José cần sợi dây dài một trăm mét nếu chiều dài Phòng Đăng ký Trung ương không hơn tám mươi mét, mặc dù nhiều lần nói thêm liên tục. Đó là câu hỏi của một người tưởng tượng rằng ta có thể làm mọi thứ trên đời bằng cách cứ đi theo một đường thẳng, luôn luôn có thể tiến từ một chỗ tới một chỗ khác bằng đường ngắn nhất, có lẽ một số người nơi thế giới bên ngoài tin rằng họ đã làm thế, nhưng ở đây, nơi người sống và người chết chia sẻ chung một không gian, đôi khi để tìm một người trong số họ, ta phải rẽ qua quẹo lại nhiều lần, ta phải đi vòng vo hàng núi bó giấy, hàng cột hồ sơ, hàng đồng thẻ, hàng mớ tàn tích cổ xưa, ta phải đi xuống những rãnh tối đen, giữa các bức tường giấy mốc thối giao nhau tít trên cao, phải tháo từ thước dây này đến thước dây khác, để lại phía sau một vết ngoằn ngoèo huyền ảo trên lớp bụi, không có cách nào khác để biết nơi ta sắp phải đến, không có cách nào khác để ta tìm đường quay về. Senhor José cột một đầu dây vào chân bàn của Trưởng phòng, không phải vì thiếu tôn kính, mà chỉ để lợi thêm vài mét, và buộc đầu kia vào cổ chân anh, rồi đặt cuộn dây trên sàn nhà, nó sẽ tháo ra theo từng bước chân của anh, anh lên đường dọc theo một trong các hành lang chính giữa chất đầy hồ sơ người sống. Kế hoạch của anh là bắt đầu tìm kiếm từ tận phía cuối, nơi có thể có hồ sơ và tờ phiếu của người phụ nữ vô danh, mặc dù vì lý do đã được giải thích, rất khó có khả năng chúng được lưu trữ đúng chỗ. Vì Senhor José là một công chức thuộc thời đại khác, được huấn luyện theo những phương pháp và trường phái cũ, cá tính nghiêm ngặt của anh sẽ cự tuyệt mọi toa rập với thói vô trách nhiệm của thế hệ mới bằng cách bắt đầu cuộc tìm kiếm tại một nơi mà người chết đã bị cất giữ trái với những quy tắc văn khố cơ bản một cách cố tình và đáng hổ thẹn. Anh biết khó khăn chính mà anh sẽ phải đương đầu là thiếu ánh sáng. Ngoài bàn giấy của Trưởng phòng, bên trên treo ngọn đèn bất khả lãng tránh đang tỏa ánh sáng mờ nhạt thường lệ của nó, toàn bộ Phòng Đăng ký Trung ương lao vào cảnh tối tăm, vào bóng tối đậm đặc. Bật các ngọn đèn khác trong

tòa nhà, dù chúng mờ đến mấy, sẽ quá liều lĩnh, một viên cảnh sát nhạy bén đi tuần trong khu vực, hay một công dân tốt, loại người quan tâm đến an ninh của cộng đồng, có thể phát hiện ánh sáng chiếu qua các ô cửa sổ cao và lập tức báo động. Do đó, Senhor José sẽ chỉ có vòng ánh sáng mờ, dao động phía trước anh cùng với nhịp bước, nhưng cũng vì bàn tay cầm đèn pin đang run rẩy. Có một khác biệt rất lớn giữa việc viếng thăm văn khố người chết vào giờ làm việc bình thường, với sự hiện diện của các đồng nghiệp phía sau, tuy họ chẳng giúp đỡ gì cụ thể như chúng ta đã thấy, nhưng họ sẽ chạy đến nếu có nguy hiểm nào hoặc nếu thần kinh ta bỗng dưng sụp đổ khôn cưỡng, nhất là nếu Trưởng phòng nói, Đi xem anh ta bị chuyện gì, giữa việc đó với việc mạo hiểm một mình trong đêm đen vào lòng hầm mộ của loài người, bị những cái tên vây bủa, nghe tiếng thì thầm của giấy tờ, hay tiếng lẩm bẫm của các giọng nói cho những ai có tai để nghe.

Senhor José đã đi đến xa tận cuối hàng kệ của người sống, bây giờ anh tìm một hành lang để dọc theo đó anh có thể đến cuối của Phòng Đăng ký Trung ương, trên lý thuyết và theo cách bố trí của nơi này, nó phải theo đường cắt dọc trên đồ án, đường kẻ tưởng tượng chia bản vẽ hình chữ nhật của tòa nhà thành hai phần bằng nhau, nhưng hàng thác hồ sơ, một điều luôn luôn xảy ra dù cho khối giấy tờ được nén chặt thế nào, đã biến ý định tạo một lối vào trực tiếp và nhanh chóng trở thành một mạng lưới các hành lang và lối đi phức tạp, nơi ta phải đương đầu liên tục với các chướng ngại vật và ngõ cụt. Lúc ban ngày tất cả các ngọn đèn bật sáng, nhà nghiên cứu còn tương đối dễ đi thẳng lối, ta chỉ phải chú ý, cảnh giác, thận trọng đi theo các con đường ít bụi nhất, dấu hiệu cho thấy chúng hay được lai vãng nhất, và cho đến nay, ngoài một vài hoang mang và một số chậm trễ đáng lo, chưa có một trường hợp nào các nhân viên không quay lại được sau một chuyến thám hiểm. Nhưng ánh sáng từ chiếc đèn pin bỏ túi không làm ta tự tin, hình như nó tạo ra bóng tối của chính nó, vì Senhor José không dám dùng đèn pin của Trưởng phòng, điều lẽ ra anh nên làm là mua cái đèn tối tân thật mạnh, loại có thể rọi sáng mọi thứ tới tận cùng trái đất. Thật ra nổi

lo sợ bị lạc không gây rắc rối lắm cho anh, trong một chừng mực nào đó, sức căng đều của sợi dây buộc quanh cổ chân đã xoa dịu anh, nhưng nếu anh bắt đầu lang thang, đi vòng vòng, vướng trong tổ kén, cuối cùng anh sẽ không thể bước thêm được một bước, và sẽ phải quay về rồi bắt đầu lại. Anh đã phải làm thế vì một lý do khác nữa, khi sợi dây mỏng, thật ra quá mỏng, vướng vào những bó giây và đứt phụt ở góc 101 đi, khi đó ta không thể tiến tới hay thụt lùi. Với tất cả những khó khăn và vướng mắc này, ta có thể hiểu bất cứ bước tiến nào cũng sẽ chậm, và kiến thức của Senhor José về địa hình của nơi này sẽ chẳng giúp anh được mấy, nhất là vì một đồng hồ sơ khổng lồ, cao bằng người, cản không cho thấy lối đi thẳng, đang ném tung một đám bụi mù giữa bầy bướm đêm hoang sợ vỡ những cặp cánh hầu như trong suốt dưới tia chiếu của ngọn đèn pin. Senhor José ghét lũ bướm này, thoát nhìn ta nói chúng được sinh ra trên thế gian để làm vật trang hoàng, cũng như anh ghét lũ bọ nhậy sinh sôi nảy nở nơi đây, chúng là bọn phạm ăn, thủ phạm phá hoại biết bao ký ức, gây cho biết bao đứa trẻ không cha mẹ, biết bao tài sản rơi vào bàn tay ham hố của Nhà nước vì thiếu chứng từ pháp lý, dù người ta thề thốt mãnh liệt rằng văn kiện có liên quan đã bị loài thú lúc nhúc trong Phòng Đăng ký Trung ương ăn mất, bôi bẩn, nhai nuốt và ngẫu nhiên, và vấn đề đáng lẽ phải được xét đến nếu theo nhân tính thông thường, than ôi, không ai có thể thuyết phục được luật sư của các góa phụ và bầy con cô, lẽ ra luật sư nên đứng về phía họ, nhưng không, hoặc là đưa ra giấy tờ, hoặc là không có gia tài. Còn lũ chuột, ta không cần kể chúng phá hoại ra sao. Tuy nhiên, dù chúng gây thiệt hại to lớn, lũ gặm nhấm này cũng có mặt tích cực, nếu chúng không hiện hữu, Phòng Đăng ký Trung ương sẽ nứt căng, hay sẽ dài gấp đôi hiện tại. Một người quan sát thiếu cảnh giác có thể ngạc nhiên rằng các đàn chuột đã không gia tăng số lượng để ngẫu nhiên mọi tờ hồ sơ, nhất là khi xét đến chương trình diệt chuột bọ hiển nhiên không thể hiệu quả một trăm phần trăm. Lời giải thích, mặc dù có kẻ nuôi lòng hoài nghi về tính xác đáng của nó, phải là sự thiếu nước hay không đủ độ ẩm trong khí quyển, trong chế độ ăn uống khô khan của loài sinh vật thấy mình bị kẹt trong chỗ chúng chọn để sống hoặc vì phận rui đã đưa chúng vào, dẫn đến teo cơ sinh dục với hậu

quả rất tiêu cực trong việc giao cấu. Kẻ khác không đồng ý với cách giải thích này và nhất định rằng bấp thịt chẳng dính dáng gì, và thế là tranh cãi bùng lên dữ dội.

Trong khi đó, bụi phủ đầy người, những miếng mạng nhện dày bám trên tóc và vai, Senhor José rất cuộc tới khoảng trống giữa những hồ sơ mới lưu trữ và bức tường phía sau, vẫn còn cách chừng ba mét và tạo thành một hành lang không đều, mỗi ngày mỗi hẹp hơn, nối hai bức tường bên hông. Bóng tối nơi đây là tuyệt đối. Ánh nắng ban ngày yếu ớt cố xuyên qua lớp cấu bản che phủ cửa sổ cả trong lẫn ngoài, nhất là những cửa sổ cuối cùng ở hai bên, chỗ gần anh nhất, tia sáng nơi đây không chiếu xa vì những đồng tài liệu bó lại ngồn ngộn hầu như đùng trần nhà. Còn bức tường phía sau, nó hoàn toàn trụi không thể giải thích, không có cả một cửa sổ tròn để phụ thêm vào tia sáng yếu đuối của chiếc đèn pin. Không ai hiểu nổi tại sao ban kiến trúc sư đã viện dẫn một lý do thẩm mỹ khá khó tin để bướng bỉnh từ chối sửa đổi bản sơ đồ xưa cũ và cho phép xây các cửa sổ trên tường mỗi khi cần dời bức tường lùi ra xa hơn, bất chấp quan điểm của người thường chỉ muốn thỏa mãn một nhu cầu thực tế. Bọn họ đáng lẽ nên có mặt ở đây lúc này, Senhor José lẩm bẩm, khi ấy họ sẽ biết khó khăn chừng nào. Những đồng giấy tờ ngồn ngang cao thấp hai bên lối đi giữa, hồ sơ và thẻ của người phụ nữ vô danh có thể ở một trong hai bên, mặc dù rất có khả năng nằm trong một đồng thấp, nếu viên thư ký chịu trách nhiệm cất chúng thích theo quy luật ít gắng sức nhất. Bất hạnh thay, trong xã hội mất phương hướng của chúng ta, không thiếu những đầu óc méo mó, và không có gì ngạc nhiên nếu viên thư ký đến cất hồ sơ và thẻ của người phụ nữ vô danh, nếu quả thật anh ta đã đến nơi đây, có ý tình nghịch nảy sinh từ sự ác ý hoàn toàn, dựng cái thang gấp khổng lồ dùng cho mục đích này bên cạnh đồng giấy tờ cao nhất và leo lên để đặt hồ sơ và thẻ ngay trên đỉnh. Chuyện trên đời này là như thế.

Trong cung cách từ tốn và có phương pháp, như thế anh đang nhớ lại những cử chỉ và động tác tối hôm anh ở trong tầng gác sát mái của trường học, khi người phụ nữ vô danh có thể còn sống, Senhor José bắt đầu cuộc

tìm kiếm của mình. Nơi đây giấy tờ ít bị phủ bụi hơn, cũng dễ hiểu nếu ta nhớ rằng không một ngày nào trôi qua mà không có hồ sơ và phiếu của người mới qua đời được mang vào đây, cũng giống như nói một cách giàu tưởng tượng, nhưng rõ ràng thiếu tế nhị, rằng người chết luôn luôn sạch sẽ trong chốn sâu thẳm của Phòng Đăng ký Trung ương. Chỉ trên cao tít, như chúng ta đã nói, nơi giấy tờ dường như đọng trần nhà, bụi bặm được thời gian sàng sảy lặng lẽ phủ trên lớp bụi bặm đã được sàng sảy bởi thời gian, nhiều đến nỗi với những hồ sơ tìm thấy trên đó, ta phải vỗ những tờ bìa vào nhau để phủi bụi nếu muốn biết hồ sơ thuộc về ai. Nếu Senhor José không tìm thấy hồ sơ anh muốn tìm trên những ngăn kệ dưới thấp, anh sẽ lại phải hy sinh thân mình và leo chiếc thang gấp, nhưng lần này anh chỉ phải chênh vênh trên đó một phút, thậm chí anh sẽ không có thời giờ để chóng mặt, ánh đèn pin sẽ cho anh thấy, bằng một cái liếc mắt, nếu một hồ sơ vừa mới được để vào đó. Nếu cái chết của người phụ nữ vô danh rất có thể xảy ra trong khoảng thời gian cực ngắn, theo Senhor José ước lượng là sai biệt một ngày, tương ứng với một trong hai thời điểm anh vắng mặt tại chỗ làm là trong tuần anh bị cúm và trong kỳ nghỉ phép ngắn nhất của anh, việc kiểm tra tài liệu trong mỗi đồng có thể làm khá nhanh, và ngay cả nếu người phụ nữ đã chết trước đó, ngay sau cái ngày đáng nhớ mà tấm phiếu đã rơi vào tay Senhor José, thì thời gian trôi qua cho đến nay cũng chẳng bao lâu để tài liệu bị xếp dưới một số lượng lớn hồ sơ khác. Việc đánh giá liên tục các tình huống đang xảy ra, những suy ngẫm không ngớt, những trầm tư tỉ mỉ về ánh sáng và bóng tối, về đường thẳng và mê cung, về sạch sẽ và dơ bẩn, tất cả đều xảy ra trong đầu Senhor José đúng như chúng ta đã mô tả. Nhưng lượng thời gian cần để giải thích chúng, hay nói chính xác hơn, để tái tạo chúng, bị thổi phồng thấy rõ, là hậu quả tất nhiên không những vì sự phức tạp cả về hình thức lẫn nội dung của các yếu tố nêu trên, mà còn vì bản chất rất đặc biệt trong mạng thần kinh của viên thư ký này của chúng ta, người sắp bị thử thách tới mức tận cùng. Tiến tới từng bước dọc theo hành lang hẹp, như đã nói, vì những đồng tài liệu và vì bức tường phía sau, Senhor José dần dần di chuyển gần hơn tới một trong hai bức tường bên hông. Trên nguyên tắc, và nói một cách hoàn toàn trừu tượng,

không ai nghĩ đến việc mô tả một hành lang như thế là hẹp, với bề ngang thoải mái gần ba mét, nhưng nếu ta xét nó trong mối tương quan với chiều dài thực tế của hành lang, mà chúng tôi lặp lại, kéo dài từ bức tường bên này sang bức tường bên kia, khi ấy quả thật chúng ta sẽ hỏi làm sao Senhor José, người mà chúng ta biết là bị những lo sợ nghiêm trọng về mặt tâm lý, chẳng hạn như bị chóng mặt vì chiều cao và chứng mất ngủ, cho đến lúc này anh vẫn chưa bị chứng sợ tù túng trong không gian đóng kín và ngột ngạt này tấn công dữ dội. Lời giải thích có lẽ được tìm thấy một cách chính xác qua sự kiện rằng bóng tối không cho phép anh nhận ra được những giới hạn của không gian này, cả ở đây hay đằng đó, và điều anh chỉ có thể thấy trước mắt mình là khối giấy tờ quen thuộc, êm đềm. Senhor José chưa bao giờ ở nơi đây lâu như thế, thông thường ta chỉ đến đó, cất tài liệu của một cuộc đời đã hết rồi quay lại chốn an toàn nơi bàn làm việc của mình, và nếu đúng là trong trường hợp này, từ lúc bước vào văn khố của người chết, anh không thể giữ bỏ cảm giác bất an về một sự hiện diện xung quanh mình, anh đã xem nó như nỗi khiếp sợ thường có về cái ẩn khuất và cái không biết mà ngay cả kẻ can đảm nhất của loài người cũng có quyền sợ. Senhor José không cảm thấy sợ hãi, như kiểu sợ hãi ta thường nói, đến khi anh tới cuối hành lang và đối diện với bức tường. Anh cúi xuống để xem xét một số giấy tờ rơi trên sàn và rất có thể là hồ sơ của người phụ nữ vô danh do một viên thư ký thờ ơ làm rơi rớt nơi đây, rồi bất chợt, ngay cả trước khi anh có thời giờ để xem xét chúng, anh không còn là Senhor José, viên thư ký ở Phòng Đăng ký Trung ương, anh không là năm mươi tuổi nữa, bây giờ anh là một José rất trẻ vừa mới bắt đầu đến trường, anh là đứa trẻ ghét đi ngủ vì đêm nào anh cũng có cùng một cơn ác mộng ám ảnh, một bức tường đá khổng lồ, một bức tường không có cửa, một nhà tù, và ở phía đó, ở xa cuối hành lang, ẩn trong bóng tối, có một viên đá nhỏ nhoi. Một viên đá nhỏ chậm chạp lớn dần mà bây giờ anh không thể thấy bằng mắt mình, nhưng ký ức về các giấc mơ anh đã nói cho anh biết nó ở đó, một viên đá đang lớn dần kích thước và đang di chuyển như thể nó sống, một viên đá đang nở ngang ra và cao lên, leo lên các bức tường và đang kéo lê về phía anh, cuộn tròn trong chính nó, như thể nó không phải bằng đá mà bằng bùn

đất, như thế nó không là bùn đất mà là máu đặc. Đứa bé bật dậy la hét ra khỏi giấc mơ khi một đồng bần thiêu đùng vào chân anh, khi sợi dây thòng lọng sợ hãi siết chặt hầu như làm anh nghẹt thở, nhưng Senhor José đáng thương không thể tỉnh dậy khỏi giấc mơ không còn là của anh nữa. Co rúm lại sát tường như một con chó hoảng sợ, bàn tay run rẩy của anh rọi chiếc đèn pin tới đầu bên kia của hành lang, nhưng ánh đèn không đi xa đến đó, nó ngưng lại giữa đường, đến khoảng tìm thấy lối vào khu văn khố của người sống. Anh nghĩ nếu chạy nhanh anh có thể tránh thoát viên đá đang tiến tới, nhưng nỗi sợ bảo anh, hãy cẩn thận, biết đâu nó không đợi mày phía đó, mày sẽ bước thẳng vào hang cọp. Trong giấc mơ, viên đá tiến tới cùng với tiếng nhạc lạ lùng như từ không trung toả xuống, nhưng nơi đây im lặng tuyệt đối, hoàn toàn, đậm đặc đến nỗi nó nuốt chửng hơi thở của Senhor José, như bóng tối nuốt chửng ánh đèn pin, và nó nuốt chửng toàn bộ. Bóng tối như bỗng nhiên tiến tới và như cái ống giác phủ chụp lấy khuôn mặt Senhor José. Tuy nhiên, cơn ác mộng con trẻ chấm dứt. Đối với đứa bé, ồ, ai có thể hiểu được lòng người, sự kiện nó không thể thấy những bức tường nhà tù, cả gần lẫn xa, là đồng nghĩa với các bức tường biến mất, như thể không gian quanh nó bỗng nhiên lớn hơn, tự do hơn, dẫn ra đến vô tận, như thể những viên đá chỉ là do chất khoáng trở tạo thành, như thể nước chỉ là thành phần cơ bản của bùn, như thể máu chỉ chảy trong mạch máu của nó, không ra ngoài. Giờ đây không phải cơn ác mộng thời thơ ấu làm Senhor José hoảng sợ, điều làm anh tê liệt vì sợ một lần nữa lại là ý nghĩ anh có thể chết trong chỗ này, đúng như anh đã thường tưởng tượng rằng anh có thể ngã khỏi chiếc thang nào đó và nằm chết nơi đây, không được ghi nhận giữa đồng tài liệu của người chết, bị nghiền nát bởi bóng tối, bởi trận lở sấp từ trên cao đổ xuống, rồi ngày mai họ sẽ đến tìm anh, Senhor José không tới làm việc, tôi không hiểu anh ta ở đâu, Anh ta sẽ xuất hiện, và khi một đồng nghiệp đến để chuyển dời các hồ sơ và thẻ phiếu khác, ông ta sẽ tìm thấy anh ở đó, bị phơi ra ánh sáng của một ngọn đèn pin mạnh hơn cái đèn đã phục vụ anh một cách tồi tệ khi anh cần đến nó nhất. Nhiều phút trôi qua đã phải trôi qua trước khi Senhor José có thể dần dần bắt đầu nghe bên trong mình một giọng nói, Nào, ngoài việc sợ hãi, chưa có

gì tệ hại thật sự xảy ra cho anh, anh đang ngồi đây hoàn toàn lạnh lặn, ừ thì đèn pin của anh bị tắt, nhưng anh cần đèn pin làm gì, anh có sợi dây buộc quanh cổ chân anh, đầu kia cột vào chân bàn của Trưởng phòng, anh an toàn như một đứa trẻ chưa sinh được gắn liền với cuống nhau trong bào thai mẹ, nói thế không phải Trưởng phòng là mẹ anh hay cha anh, nhưng mối liên hệ giữa con người ở đây phức tạp, anh phải nhớ rằng cơn ác mộng tuổi thơ không bao giờ thành sự thực, huống chi các giấc mơ, cái chuyện viên đá đó thật là khủng khiếp, nhưng có thể có cách giải thích khoa học, giống như khi anh vẫn hay mơ anh bay trên các căn nhà và vườn tược, bốc lên, nhào xuống, cánh tay anh xoải ra lượn lờ, anh nhớ chứ, đó là dấu hiệu anh đang lớn, có thể viên đá cũng có một chức năng nào đó, nếu anh phải trải qua khiếp đảm, thì thà sớm còn hơn muộn, vả lại, anh biết rõ hơn ai hết rằng người chết ở đây không thật là chết, gọi nơi này là văn khố của người chết là cách nói cường điệu quái gở, nếu các giấy tờ anh có trong tay là của người phụ nữ vô danh thì chúng chỉ là giấy, chứ nào phải xương, chúng là giấy, nào phải thịt da thối rữa, đó là phép lạ do Phòng Đăng ký Trung ương của anh làm ra, biến sự sống và sự chết thành giấy đơn thuần, ừ đúng là anh muốn tìm người phụ nữ đó, nhưng anh không xoay xử đúng lúc, thậm chí anh không thể, hoặc đúng hơn, anh muốn tìm và không muốn tìm, anh do dự giữa ước muốn và sợ hãi, điều ấy xảy ra cho nhiều người, xét cho cùng có lẽ anh chỉ cần đến phòng thuế, như có người đã bảo anh, hết rồi, tốt nhất là thôi đi, thời hạn của cô ấy đã hết và thời của anh cũng sẽ chấm dứt không xa.

Nép sát vào bức tường bấp bênh do đồng hồ sơ tạo thành, Senhor José đứng dậy, rất chậm và thận trọng để hồ sơ đứng đổ lên người anh. Giọng nói đã thuyết giảng cho anh bây giờ nói những điều như sau, Đừng sợ, bóng tối bao phủ anh không lớn hơn bóng tối bên trong cơ thể anh, chúng là hai bóng tối được tách biệt bằng một làn da, tôi đánh cuộc là anh chưa bao giờ nghĩ đến điều ấy, anh luôn mang theo một bóng tối với mình mà nó không làm anh sợ, vừa mới rồi anh suýt nữa thét lên chỉ vì anh tưởng tượng ra một mối nguy hiểm nào đó, chỉ vì anh nhớ tới cơn ác mộng anh thường

có khi còn bé, anh bạn thân mến của tôi ơi, anh phải học sống với bóng tối bên ngoài cũng như anh đã học sống với bóng tối bên trong, nào, làm ơn đứng dậy rồi cất cái đèn pin vào túi trở lại, bây giờ nó vô dụng, và vì anh kiên quyết mang hồ sơ theo, hãy nhét nó vào giữa áo khoác và sơ mi của anh, hay để an toàn hơn, giữa áo sơ mi và làn da của anh, nắm chặt sợi dây, vừa cuộn nó lại vừa đi để khỏi bị vướng vào chân, và cất bước lên nào, anh không muốn là thằng tồ đầy chửi, đồ chết nhát. Vai anh cọ nhẹ bức tường giấy, Senhor José rụt rè đi hai bước. Bóng tối mở ra như nước đen rồi đóng lại phía sau anh, một bước rồi một bước nữa, anh đã nâng năm mét dây lên khỏi sàn và cuộn nó lại, lẽ ra Senhor José đã có thể dùng bàn tay thứ ba để sờ soạng không gian phía trước, nhưng có một biện pháp khá đơn giản, anh chỉ phải giơ hai tay lên ngang mặt, một tay cuộn, tay kia làm ống, theo nguyên tắc ống dây. Senhor José gần ra khỏi hành lang, vài bước nữa anh sẽ an toàn xa khỏi bất cứ cuộc tấn công mới nào của hòn đá ác mộng, sợi dây hơi căng lại, nhưng đó là dấu hiệu tốt, có nghĩa là nó vướng dưới sàn, chỗ góc lối đi dẫn tới văn khố của người sống. Thật kỳ lạ, trong suốt chuyến đi đó, đến tận lúc cuối, như thể có người từ trên cao ném xuống, giấy đổ xuống đầu Senhor José mỗi lúc mỗi nhiều, chầm chậm, từ đầu, rồi từ sau và từ nữa, như tạm biệt. Và rồi cuộc anh đến bàn giấy của Trưởng phòng, thậm chí trước khi anh tháo sợi dây, anh lấy trong áo sơ mi của mình ra tập hồ sơ anh đã nhét trên sàn, rồi khi anh mở nó và thấy nó là hồ sơ của người phụ nữ vô danh, anh phấn khởi đến nỗi không nghe tiếng cửa Phòng Đăng ký Trung ương đóng lại, như thể có người vừa rời tòa nhà.

Thời gian tâm lý không như thời gian toán học, sự kiện này Senhor José đã học được bằng cách giống y như cách anh đã thu nhận các loại kiến thức hữu dụng khác trong suốt đời mình, tất nhiên là trước hết rút ra từ kinh nghiệm bản thân, vì mặc dù chưa bao giờ lên cao hơn chức thư ký, nhưng anh không phải là kẻ chỉ biết đi theo sau kẻ khác, mà còn học từ ảnh hưởng tích cực của một vài cuốn sách và tạp chí có tính khoa học mà ta có thể tín nhiệm hay tin tưởng, tùy theo cảm nghĩ lúc ấy, và, tại sao không, từ cả một số tác phẩm tiểu thuyết phổ biến thuộc loại nội tâm có đà động đến vấn đề đó, mặc dù tiểu thuyết dùng những phương pháp khác cộng thêm một chút tưởng tượng. Tuy nhiên, chưa lúc nào anh có cảm giác thật sự khách quan, và cũng cụ thể như một cú vọp bẻ bất ngờ, về sự bất khả trong việc đo lường cái thời gian mà chúng ta có thể gọi là thời gian của tâm hồn, như khi trở lại căn nhà của anh, nhìn một lần nữa ngày chết của người phụ nữ vô danh, anh cố gắng một cách mơ hồ để đặt nó vào quãng thời gian đã trôi qua từ lúc anh bắt đầu đi tìm nàng. Đối với câu hỏi, Hôm đó anh làm gì, hầu như anh có thể trả lời ngay, anh chỉ phải đi xem tấm lịch, và suy nghĩ một cách đơn giản như anh chàng Senhor José chất phác, anh thư ký Phòng Đăng ký Trung ương bị ốm nghỉ việc, anh sẽ nói, Hôm đó tôi bị cúm nằm trên giường, tôi không đi làm, nhưng nếu người ta hỏi tiếp, Bây giờ liên hệ nó vào phạm vi hoạt động như một nhà nghiên cứu của anh rồi thuật lại cho tôi là lúc nào, khi ấy anh sẽ phải đi tra cứu lại quyển sổ tay mà anh giữ dưới nệm giường, anh sẽ trả lời, Hai hôm sau khi tôi đột nhập vào trường. Giả sử rằng ngày chết viết trên tấm phiếu là đúng, người phụ nữ vô danh quả thật đã chết hai ngày sau khi biến cố đáng tiếc biến đổi một Senhor José vốn dĩ lương thiện thành kẻ tội phạm, nhưng câu nói chòng chéo này, rằng viên thư ký cũng là nhà nghiên cứu, rằng nhà nghiên cứu cũng là viên thư ký, hiển nhiên quá đủ để khớp thời gian tâm lý của người này với thời gian toán học của người kia, đã không xóa bỏ cảm giác mất phương hướng chóng mặt trong cả hai câu nói. Senhor José lúc này không đứng trên đỉnh của chiếc thang thật cao, nhìn xuống và thấy những bậc thang càng lúc

càng hẹp hơn đến khi chúng trở thành một điểm chạm đất, nhưng thay vì thấy thân thể mình như một đơn vị trọn vẹn, hiện hữu trong mỗi khoảnh khắc trôi qua, anh lại thấy thân anh rạn vỡ như trong mấy ngày vừa rồi, trong quãng thời gian vừa phi thực tế hay phi toán học đó, mà cả thời gian vừa tâm hay chủ quan, như thể nó co giãn cùng với chính thời gian. Mình cực kỳ vô lý, Senhor José nghiêm khắc tự nhủ, một ngày đã có hai mươi bốn giờ khi người ta quy định nó nên có bao nhiêu giờ, một giờ vẫn có sáu mươi phút từ xưa tới nay, và sáu mươi giây mỗi phút đã ở đó từ đời nào đời nao, nếu một chiếc đồng hồ bắt đầu chạy nhanh hay chậm thì máy móc nó hỏng chứ không phải vì thời gian, Có lẽ một trong mấy cái lò xo của mình bị đứt. Ý nghĩ khiến môi anh mỉm một nụ cười yếu ớt, Vì theo mình biết thì lỗi không do bộ máy của thời gian thật, mà do bộ máy tâm lý đo lường nó, mình nên tìm một nhà tâm lý có thể chữa cái bánh xe tuột ra của mình. Anh lại mỉm cười, rồi nghiêm trang, Vẫn để có thể được giải quyết dễ dàng hơn như thế, và lại, thiên nhiên đã định như thế, người phụ nữ đã chết, chẳng còn làm sao hơn, mình sẽ giữ hồ sơ và tấm phiếu trong trường hợp mình muốn có một vật kỷ niệm có thể sờ mó được về cuộc mạo hiểm này, đối với Phòng Đăng ký Trung ương coi như người đó chưa bao giờ sinh ra, mình không nghĩ rằng sẽ có ai cần đến những tờ giấy này, nếu không mình cứ để nó lại một nơi nào đó trong văn khố của người chết, ở lối vào, cùng với những hồ sơ cũ nhất, chỗ này hay chỗ khác chẳng thành vấn đề, họ đều có chung một câu chuyện, họ đã sinh ra, họ đã chết đi, bây giờ còn ai chú ý đến cô ấy là ai, cha mẹ cô ấy nếu thương yêu sẽ khóc cho cô ấy một thời gian, rồi họ sẽ khóc ít hơn, rồi họ sẽ thôi khóc, thường là như thế, đối với người đàn ông mà cô ấy đã ly dị thì chẳng tác động gì, cũng có thể cô ấy đang có một mối tình nào đó, cô ấy có thể đang sống với một người, hay sắp lập gia đình một lần nữa, nhưng đó sẽ là câu chuyện của một tương lai không thể thực hiện, không có ai khác trên thế gian quan tâm đến trường hợp lạ lùng của người phụ nữ vô danh. Anh có trước mặt mình tập hồ sơ và tấm phiếu, anh cũng có mười ba tờ học bạ, cùng một cái tên lặp lại mười ba lần, mười hai tấm ảnh khác nhau của cùng một khuôn mặt, một tấm được lặp lại, nhưng mỗi tấm đã chết trong quá khứ, đã chết trước khi người phụ

nữ mà sau này họ trở thành đã chết, những bức ảnh cũ rất giả dối, chúng cho chúng ta ảo tưởng rằng chúng ta đang sống trong đó, và điều đó không đúng, người mà chúng ta đang nhìn không còn hiện hữu nữa, và nếu người đó có thể nhìn chúng ta, anh ta hoặc cô ta sẽ không nhận ra chính họ trong chúng ta, anh ta hoặc cô ta sẽ nói, Ai đang nhìn mình một cách buồn thảm như thế. Khi ấy, bỗng nhiên Senhor José nhớ rằng còn một tấm ảnh khác, tấm ảnh mà bà cụ trong căn chung cư tầng trệt đã cho anh. Anh vừa bất ngờ tìm thấy lời giải đáp cho câu hỏi có còn ai là người quan tâm đến trường hợp lạ lùng của người phụ nữ vô danh.

Senhor José không đợi đến thứ Bảy. Ngày hôm sau lúc văn phòng đóng cửa, anh đến hiệu giặt để lấy áo quần anh đã bỏ giặt tại đó. Anh lơ đãng nghe người phụ tá tận tâm nói, Nào bây giờ thử xem miếng mạng này, xem này, xoa ngón tay ông lên rồi cho tôi biết ông có thấy khác biệt gì không, thậm chí ông không biết có cái gì ở đó, đó là cách nói của người tự mãn với vẻ bề ngoài. Senhor José trả tiền cho bà ta, kẹp cái gói dưới cánh tay rồi về nhà thay y phục. Anh sẽ đi thăm bà cụ ở căn chung cư tầng trệt và anh muốn có một bề ngoài sạch sẽ và thơm tất, để lợi dụng không những công trình hoàn hảo đáng ca ngợi của người thợ mạng vô hình, mà cả nếp ủi miết trên ống quần, chất hồ lấp lánh trên áo sơ mi, vẻ phục hồi kỳ diệu của chiếc cà vạt. Khi anh sắp ra đi, một ý nghĩ không lành mạnh thoáng qua trong óc, như ta biết, bộ óc là cơ quan suy nghĩ duy nhất phục vụ cơ thể, Nếu bà cụ trong căn chung cư tầng trệt cũng chết thì sao, bà ấy rõ ràng không dồi dào sức khỏe, vả lại, để chết ta chỉ cần còn sống, nhất là ở tuổi của bà, anh hình dung mình cứ bấm chuông nhiều lần, rồi một lúc lâu sau, nghe cánh cửa căn chung cư tầng trệt phía đối diện mở ra và một phụ nữ xuất hiện, cúi kính vì tiếng ồn ào, và nói, Bấm chuông làm gì vô ích, không có ai ở đó đâu, Bà ấy ra ngoài à, Bà ấy chết rồi, Chết, Đúng vậy, Chết khi nào, Nửa tháng trước, và ông là ai, Tôi làm ở Phòng Đăng ký Trung ương, Ôi dào, xem bộ ở đảng ấy các ông làm việc không được tốt, ông bảo ông làm ở Phòng Đăng ký Trung ương, nhưng thậm chí ông không biết bà ấy chết rồi. Senhor José tự nhủ mình bị ám ảnh, nhưng anh thà là làm sáng tỏ sự việc

ngay tại chỗ, để khỏi phải chịu đựng sự lỗ mãng của người đàn bà trong căn chung cư tầng trệt bên kia. Anh sẽ vào Phòng Đăng ký Trung ương và chưa đến một phút anh sẽ kiểm tra tấm phiếu của bà cụ, lúc này hai bà lao công quét dọn chắc đã xong việc, công việc chẳng lâu gì, họ chỉ đổ thùng đựng giấy rác, quét và lau qua sàn nhà đến chỗ ngăn kệ ngay phía sau bàn làm việc của Trưởng phòng, không thể nào thuyết phục họ đi xa hơn, dù bằng lời lẽ tử tế hay cộc cằn, họ sợ, họ nói họ không muốn bị chết chệt trong ấy, họ cũng là loại người tự mãn với vẻ bề ngoài, họ chỉ là như thế mà thôi. Sau khi nhìn tấm phiếu của người phụ nữ vô danh để xem tên của bà cụ trong căn chung cư tầng trệt, mẹ đỡ đầu của cô ấy, Senhor José rón rén mở cửa và hé nhìn ra. Như anh đã tiên đoán, các bà quét dọn không còn ở đó. Anh đi vào, bước nhanh tới bộ phiếu danh mục và tìm tên bà, anh nói, Bà ấy đây rồi, và thở dài nhẹ nhõm. Anh đi về nhà, mặc cho xong áo quần rồi ra ngoài. Để đi chuyển xe buýt sẽ thả anh xuống gần nơi bà cụ sống, anh phải đi tới quảng trường đối diện Phòng Đăng ký Trung ương, nơi có trạm xe. Mặc dù trời đã khá tối, ánh nắng nấn ná giữa bầu trời vẫn còn lơ lửng trên thành phố, còn ít nhất hai mươi phút nữa đèn đường mới bật lên. Senhor José đợi xe buýt với vài người nữa, có thể anh sẽ không xoay sở lên được chuyến xe buýt đầu tiên. Và thật thế. Nhưng chiếc xe buýt thứ nhì xuất hiện ngay sau đó, và chiếc này không đầy. Senhor José lên xe đúng lúc để có một chỗ bên cạnh cửa sổ. Anh nhìn ra ngoài, nhận thấy vì một ảnh hưởng quang học bất thường nào đó, ánh sáng khuếch tán trong bầu khí quyển làm mặt tiền của các tòa nhà rực lên một sắc đỏ, như thể mặt trời sắp lên cao vào đúng khoảnh khắc đó cho mỗi tòa nhà. Phòng Đăng ký Trung ương nằm kia, với cánh cửa cổ xưa và ba bậc đá đen dẫn lên, và năm ô cửa sổ hẹp phía trước, toàn bộ tòa nhà mang dáng vẻ của một tàn tích đồ nát tro gan với thời gian, như thể nó đã được ướp xác hơn là được phục hồi khi tình trạng vật liệu hư nát đòi hỏi. Lưu thông tắc nghẽn khiến chiếc xe buýt không tiến tới được. Senhor José cảm thấy bồn chồn, anh không muốn đến thăm bà cụ trong căn chung cư tầng trệt trễ quá. Mặc dù họ đã có buổi trò chuyện trọn vẹn và thẳng thắn, mặc dù một số tâm sự đã giải bày, trong số đó có những tâm sự bất ngờ đối với hai người chỉ vừa mới gặp nhau, họ

vẫn không đủ thân để anh có thể gõ cửa nhà bà bất cứ giờ phút nào lúc ban ngày hay đêm khuya. Senhor José lại nhìn quảng trường. Ánh sáng đã thay đổi, mặt tiền của Phòng Đăng ký Trung ương bỗng đổi sang màu xám, tuy nhiên nó là một màu xám rực rỡ dường như rộn ràng, run rẩy, và đúng lúc chiếc xe buýt chuyển bánh, chậm chạp lăn vào dòng xe, một người đàn ông cao lớn, vạm vỡ bước lên những bậc thềm của Phòng Đăng ký Trung ương, mở cửa và đi vào. Ông Trưởng phòng, Senhor José lăm lăm, ông ấy làm gì ở Phòng Đăng ký Trung ương vào giờ này. Bị thúc đẩy vì nỗi hốt hoảng bất chợt không thể giải thích, anh thành linh đứng lên khỏi ghế ngồi, như thể muốn xuống xe, khiến người hành khách bên cạnh nhìn một cách ngạc nhiên và khó chịu, rồi anh lại ngồi xuống, bối rối vì cách cư xử của chính mình. Anh nhận ra rằng thôi thúc chạy về nhà, như thế để bảo vệ nó khỏi mối nguy nào đó, dĩ nhiên là phi lý một cách lỗ bịch. Kẻ trộm, cứ giả sử, thật thế ư, nhưng lại là một sự phi lý lỗ bịch nữa, rằng ông sếp là kẻ trộm, một kẻ trộm sẽ không vào bằng cửa trước của Phòng Đăng ký Trung ương để đến cửa trước của Senhor José. Nhưng cũng gần như vô lý nếu Trưởng phòng muốn quay lại đó sau khi văn phòng đã đóng cửa, vì như chúng ta đã nói, chẳng có việc gì đợi ông, Senhor José có thể đánh cuộc mạng sống của anh về điều đó. Tưởng tượng thủ trưởng Phòng Đăng ký Trung ương làm thêm giờ cũng giống như cố tưởng tượng một hình tròn vuông góc. Chiếc xe buýt đã rời quảng trường, và Senhor José vẫn cố tìm những nguyên do sâu xa đã khiến anh cư xử mất định hướng như thế. Cuối cùng anh quyết định rằng nguyên do phải là, sau nhiều năm là người cư trú duy nhất, anh đã quen dần với việc mình là kẻ độc nhất tá túc ban đêm của khối dinh thự gồm có Phòng Đăng ký Trung ương và nhà anh, nếu nhà anh xứng đáng với cái tên dinh thự, tất nhiên xứng đáng trên quan điểm ngôn ngữ nghiêm ngặt, vì một dinh thự có thể là bất cứ loại tòa nhà nào, nhưng tất nhiên không xứng đáng khi so sánh với phẩm giá kiến trúc tỏa ra từ chính chữ đó, nhất là khi được phát biểu thành lời. Anh nghĩ rằng thấy ông sếp đi vào Phòng Đăng ký Trung ương cũng có tác động giống như khi về nhà, anh thấy ông đang ngồi trên ghế của anh. Nghĩ rằng Trưởng phòng bằng xương bằng thịt vào phòng riêng của cấp dưới và thậm chí ngồi trên cái ghế của

anh đã là ý tưởng bất khả, không nói đến những suy xét thích hợp và đáng ngưỡng về mặt đạo đức, ý nghĩ này khiến cho Senhor José tương đối bình tĩnh, sự bình tĩnh tương đối này lập tức tan biến khi anh nhớ tới những tờ học bạ của người phụ nữ vô danh và tự hỏi liệu anh đã cất chúng dưới nệm giường chưa hay cầu thả để chúng trên bàn. Ngay cả nếu nhà anh an toàn như hầm nhà băng, với khóa số đặc biệt, nền và tường và trần được gia cố, những tờ phiếu đó không bao giờ và chẳng bao giờ được để ra ngoài. Dù không có ai ở đó để xem chúng, ta cũng không bào chữa được cho lỗi bất cẩn nghiêm trọng, làm sao chúng ta, những kẻ dốt nát, biết khoa học tiến bộ đến cỡ nào, chẳng hạn như sóng vô tuyến, không ai nhìn thấy, mang âm thanh và hình ảnh qua không khí và gió, vượt qua núi non và sông ngòi, băng qua đại dương và sa mạc, thì chẳng có gì lạ lắm nếu sóng quét hình và sóng chụp ảnh chưa được khám phá hay phát minh, hay sẽ được khám phá ra ngày mai, các thứ sóng có khả năng xuyên qua vách tường rồi ghi chép và chuyển ra thế giới bên ngoài những hành vi, những bí ẩn và những ô nhục của cuộc đời chúng ta mà chúng ta nghĩ là đã thận trọng giữ kín. Cất giấu chúng, những hành vi, những bí ẩn và những ô nhục đó dưới nệm giường, vẫn là cách cất giấu an toàn nhất, nhất là khi chúng ta biết rằng ngày càng khó cho thói quen của thời nay hiểu thói quen của thời trước. Dù cho sóng quét hình hay sóng chụp ảnh có tinh thông đến mấy, nó sẽ không bao giờ nghĩ đến gì mũi vào giữa nệm và sàn giường.

Như mọi người đều biết, những suy nghĩ của chúng ta, cả những suy nghĩ khắc khoải và hạnh phúc, lẫn những suy nghĩ không thể này cũng chẳng thể kia, sớm muộn gì tự chúng cũng sẽ mệt mỏi và chán nản, vấn đề là cứ để thời gian làm việc của nó, vấn đề là cứ để mặc chúng cho mơ mộng hão huyền biếng nhác đến với chúng một cách tự nhiên, không cần đồ thêm những suy tưởng sinh sự hay khiêu khích mới vào ngọn lửa, mà trên hết nên thận trọng tối đa đừng can thiệp mỗi khi có một nhánh rẽ, ngộ ngang, hay chỗ ngoặt hấp dẫn xuất hiện trước một suy nghĩ đã sẵn sàng đi vào quên lãng. Hoặc hơn nữa, ta có thể can thiệp, nhưng chỉ thúc nhẹ phía sau nó, nhất là nếu nó là một suy nghĩ phiến hà, như thế chúng ta nói, Nào,

cứ đi đi, được mà. Đó là điều Senhor José đã làm khi trí tưởng tượng lo xa rồ dại về sóng chụp ảnh và sóng quét hình đó đến với anh, anh lập tức để mặc cho tưởng tượng của mình lôi cuốn, để nó cho anh thấy những làn sóng xâm lấn sục sạo tìm các tấm phiếu ấy khắp phòng, mà thật ra anh không để quên trên bàn, chúng lúng túng và ngượng ngập vì không thể thi hành những mệnh lệnh mà chúng đã nhận, Hãy nhớ, hoặc các người tìm ra các tấm phiếu ấy, đọc chúng và chụp ảnh chúng, hoặc là chúng ta trở lại với hoạt động gián điệp kiểu cũ. Senhor José vẫn nghĩ về viên Trưởng phòng, nhưng chỉ là một suy nghĩ còn rơi rớt lại, một suy nghĩ giúp anh tìm ra lời giải thích khả dĩ chấp nhận được cho việc ông quay lại Phòng Đăng ký Trung ương ngoài giờ làm việc thông thường, Ông ấy chắc để quên cái gì ông ấy cần, chứ còn lý do nào khác nữa. Anh vô thức lặp lại lớn tiếng phần cuối của câu nói, Chứ còn lý do nào khác nữa, và lại khơi dậy lòng ngờ vực của người hành khách bên cạnh, ý nghĩ của ông ta lập tức trở nên rõ ràng và dứt khoát khi ông ta đổi chỗ ngồi, Thăng cha này điên, chúng ta chắc chắn rằng ông ta đã dùng những lời này hoặc tương tự. Senhor José không nhận ra người đàn ông ngồi bên cạnh anh bỏ đi, anh nghĩ liền sang bà cụ trong căn chung cư tầng trệt, bà ta đón anh ở cửa, Bà có nhớ tôi không, tôi làm ở Phòng Đăng ký Trung ương, Dĩ nhiên tôi nhớ, Tôi đến đây về vấn đề chúng ta đã thảo luận hôm nọ, Anh đã tìm thấy con gái đỡ đầu của tôi, Không, tôi chưa gặp, hay đúng hơn là, vâng, tôi muốn nói, tôi muốn thưa ít chuyện với bà, nếu bà không phiền lòng, nếu bà có chút thời giờ, Mời anh vào, tôi cũng có ít chuyện muốn nói cùng anh. Đại khái là Senhor José và bà cụ trong căn chung cư tầng trệt đã nói như thế khi bà mở cửa gặp anh, À, ra là anh, bà thốt lên, vì thế anh không cần phải hỏi, Bà có nhớ tôi không, tôi là Senhor José làm ở Phòng Đăng ký Trung ương, nhưng mặc dù vậy, anh không thể cưỡng không hỏi câu hỏi đó, câu hỏi bất biến, độc đoán, yêu sách đến nỗi dường như nó là nhu cầu của chúng ta phải đi đây đi đó trên thế gian tuyên bố mình là ai, ngay cả khi chúng ta vừa nghe người khác nói, À, ra là anh, như thế chỉ vì họ đã nhận ra chúng ta, họ biết chúng ta và không cần biết thêm gì về chúng ta nữa, hay như thế cái không biết nhỏ nhoi còn lại đó không đáng để nỗ lực đặt thêm một câu hỏi nữa.

Phòng khách nhỏ không có gì thay đổi, chiếc ghế Senhor José đã ngồi lần đầu vẫn ở chỗ cũ, vẫn cách cái bàn một quãng bằng ấy, màn cửa vẫn treo như trước, cùng những nếp gấp, bà cụ có cùng một cử chỉ khi bà đặt hai tay lên vạt áo, bàn tay phải trên bàn tay trái, chỉ có ánh sáng trên trần dường như hơi mờ nhạt hơn, như thể bóng đèn bị cháy. Senhor José hỏi, Từ hôm tôi đến thăm lần trước tới nay cụ thế nào, và khi ấy anh tự trách mình vì thiếu nhạy cảm, tệ hơn nữa, vì sự thô kệch cực độ mà anh đã tỏ ra, đáng lẽ anh nên biết rằng ta không nhất thiết phải theo đúng từng chữ trong phép lịch sự sơ đẳng, ta phải nghĩ đến từng hoàn cảnh, ta phải cân nhắc từng trường hợp, thử tưởng tượng bây giờ bà cụ trả lời bằng một nụ cười toe toét, Tôi rất khỏe, cảm ơn anh, sức khỏe tôi rất tốt, tôi rất phấn khởi, bao lâu nay tôi không đau gì, rồi khi ấy anh thốt ra, Ồ, tôi rất tiếc phải thưa với bà điều này, nhưng con gái đỡ đầu của bà đã chết, thế thì bà làm sao. Nhưng bà cụ không trả lời câu hỏi của anh, bà chỉ nhún vai hờ hững, rồi bà nói, Anh biết không, có hôm tôi định gọi điện thoại cho anh ở Phòng Đăng ký Trung ương, rồi tôi quyết định thôi, tôi nghĩ sớm muộn gì anh cũng sẽ đến thăm tôi, Bà không gọi điện là tốt, ông Trưởng phòng không thích chúng tôi nhận điện thoại, ông ấy bảo nó quấy rầy công việc, Tất nhiên, nhưng không phải phiền toái gì đâu, tôi chỉ cần nói cho ông ấy những thông tin tôi có, ông ấy không phải gọi anh đến. Mồ hôi hột túa ra trên trán Senhor José. Anh vừa khám phá ra rằng trong nhiều tuần không biết đến nguy cơ, không ý thức về mối đe dọa treo lơ lửng trên đầu mình, anh đã sống trên bờ vực của thảm họa không thể chối cãi là bị phơi bày ra công chúng hành động đi ngược quy tắc đạo đức nghề nghiệp của anh, sự lảng mạn cố tình và liên tục mà anh đã làm khi vi phạm quy tắc đạo lý thiêng liêng của Phòng Đăng ký Trung ương, các chương, các điều khoản, các đoạn và các câu văn của Phòng, dù cho phức tạp đến mấy vì ngôn ngữ cực kỳ cổ xưa, rốt cuộc nhờ kinh nghiệm của hai thế kỷ đã được rút lại còn chín chữ thực tế, Đừng chõ mũi vào chỗ không được yêu cầu. Trong một thoáng, Senhor José chán ghét và ghê tởm bà cụ trước mặt anh, anh thầm lảng mạn bà, anh gọi bà là bà già nhu nhược, đần độn, cả đần, và cũng như những kẻ không thể tìm được cách nào hay hơn để vượt qua cú sốc bất thần

và mãnh liệt, anh suýt đến mức bảo bà, Ôi dào, thử nghe đây này, con gái đỡ đầu của bà, cái cô trong ảnh đây, đã chết nghèo rồi. Bà cụ hỏi, Anh ốm đấy à, Senhor José, anh dùng nước nhé, Không, tôi khỏe, đừng lo, anh trả lời, ngượng vì nỗi thôi thúc xấu xa đó, Tôi đi pha trà cho anh, Không cần đâu, thật đấy, tôi không muốn làm phiền cụ, lúc ấy Senhor José cảm thấy hèn hạ và khiêm tốn như bụi đường, bà cụ đã rời khỏi phòng, anh nghe bà lách cách đĩa tách trong bếp, vài phút trôi qua, trước tiên bà phải đun nước, Senhor José nhớ đã đọc đâu đó, có lẽ trên một trong mấy tờ tạp chí anh cắt những bài báo về các danh nhân, trà nên pha với nước mới sôi nhưng không hãm sôi già, anh chỉ cần một ly nước lạnh cũng vui, nhưng trà sẽ khiến anh khỏe hơn nhiều, ai cũng biết rằng không có gì hơn một tách trà ngon để nâng cao tinh thần, mọi cuốn cẩm nang đều nói như thế, cả ở phương Đông lẫn phương Tây. Bà cụ chủ nhà xuất hiện với chiếc khay, bà cũng mang ra một đĩa bánh quy, cùng với ấm trà, tách và hũ đường. Bà nói, Tôi đã không hỏi anh có thích trà không, tôi vừa mới chợt nghĩ ra có lẽ anh thích cà phê hơn, Không, tôi thích trà, thật đấy, Anh dùng đường chứ, Thưa không, bỗng nhiên anh xanh mặt và bắt đầu toát mồ hôi, anh nghĩ anh nên giải thích, Chắc là bệnh cúm còn sót lại của tôi, Thế thì nếu tôi gọi điện, có thể anh cũng không có mặt ở đây, và nhất định là tôi phải kể cho ông sếp của anh chuyện gì đã xảy ra. Lần này mồ hôi chỉ làm ướt lòng bàn tay của Senhor José, nhưng dù vậy cũng may là tách của anh trên bàn, nếu lúc này anh cầm nó thì nó đã rơi xuống sàn, hay đổ trà nóng bỏng lên khắp đôi chân của người thư ký khốn khổ, với hậu quả không thể tránh khỏi, thứ nhất là phỏng, sau đó là mang quần trở lại hiệu giặt. Senhor José lấy một miếng bánh trên đĩa, nhắm nháp nó một cách chậm rãi, bơ phờ, và giấu nỗi khó khăn để tìm chữ của mình trong lúc nhai, anh xoay xử hỏi câu hỏi bị trì hoãn đã lâu, Bà cần đưa tôi thông tin gì. Bà cụ nhấp một chút trà, bàn tay lưỡng lự với tới đĩa bánh, nhưng rồi thôi. Bà nói, Anh có nhớ tôi đề nghị với anh lúc cuối cuộc viếng thăm, ngay khi anh sắp về, rằng anh nên tìm tên con gái đỡ đầu của tôi trong cuốn danh bạ điện thoại, Vâng tôi nhớ, nhưng tôi quyết định không theo lời khuyên của bà, Sao thế, Thật hơi khó giải thích, Ôi dào, chắc anh có lý do của anh, Cũng dễ tìm lý do cho việc

chúng ta làm hay không làm, khi thấy mình không có lý do hay không đủ lý do, lúc ấy chúng ta cố bịa ra, trong trường hợp con gái đỡ đầu của bà chẳng hạn, bây giờ tôi có thể nói tôi thích đi con đường dài nhất, phức tạp nhất, Và đó là một trong những lý do thực sự hay lý do bịa đặt, Hãy cứ nói rằng trong đó thật và giả đều bằng nhau, Và điều gì là giả, Tôi giả vờ rằng lý do tôi đưa cho bà là hoàn toàn thật, Và nó không thật, vâng, vì tôi đã không nói tới lý do tại sao tôi thích con đường đó mà không thích con đường trực tiếp nào khác, Anh chán công việc đều đặn thường ngày của anh, Cũng có thể là một lý do, Việc điều tra của anh đi đến đâu rồi, Trước tiên bà hãy kể cho tôi chuyện gì đã xảy ra, giả vờ rằng tôi đang ở Phòng Đăng ký Trung ương lúc bà nghĩ đến gọi điện cho tôi lần đầu tiên và ông sếp không bực mình vì chúng tôi nhận điện thoại. Bà cụ lại nâng tách lên môi, đặt nó xuống đĩa mà không gây một tiếng động nhỏ nào rồi nói, trong lúc hai tay bà xếp lại vào lòng, một lần nữa tay phải phủ lên tay trái, Tôi đã làm điều tôi bảo anh làm, Bà gọi điện thoại cho cô ấy, Ủ, Bà nói chuyện với cô ấy, Ủ, Hồi nào, Vài ngày sau khi anh đến đây, tôi không chịu nổi những nhớ nhung, tôi không ngủ được, Và chuyện gì xảy ra, Chúng tôi nói chuyện, Cô ấy chắc phải ngạc nhiên, Nó không có vẻ ngạc nhiên, Nhưng đáng lẽ phản ứng bình thường sau bằng ấy năm xa cách và im lặng là phải ngạc nhiên, Anh rõ ràng không biết gì nhiều về phụ nữ, nhất là khi họ không vui, Thế cô ấy không vui, Chẳng phải đợi lâu lắc gì đến khi cả hai chúng tôi đều khóc, như thể chúng tôi ràng buộc với nhau bằng dòng nước mắt, Rồi sau đó thế nào, Anh bảo gì, Cô ấy có nói với bà điều gì về cuộc đời cô ấy không, Rất ít, chỉ nói là nó đã lấy chồng, nhưng bây giờ đã ly dị, Chúng tôi biết rồi, trên tấm phiếu của cô ấy có ghi, Chúng tôi thỏa thuận là nó sẽ đến thăm tôi ngay khi nó rảnh rỗi, Cô ấy có đến không, Không, chưa đến, Bà bảo gì, Thì nó chưa đến thế thôi, Và cô ấy cũng không điện thoại, Không, nó không gọi, Chuyện này cách đây lâu chưa, Khoảng hai tuần, Hơn hay kém, Tôi nghĩ là chưa tới, ừ, chưa tới hai tuần, Và bà làm gì, Thoạt tiên, tôi nghĩ nó đổi ý, nó không muốn nối lại tình thân cũ, nó không muốn gần gũi, những giọt nước mắt đó chắc chỉ là giây phút yếu lòng thế thôi, chuyện rất thường xảy ra, có những lúc trong đời mình buông lỏng, mình có thể nói

với người lạ mới gặp lần đầu về nỗi đau khổ và buồn phiền của mình, anh có nhớ lần trước anh ở đây chứ, Tất nhiên tôi nhớ, và tôi chưa cảm ơn đúng mức lòng tin của bà đã có đối với tôi, Không phải là vấn đề lòng tin, mà là tuyệt vọng, Thì gì đi nữa, tôi xin hứa là bà sẽ không bao giờ hối tiếc, bà có thể tin tôi, tôi rất kín đáo, Ủ, tôi chắc chắn tôi sẽ không hối tiếc, Cảm ơn bà, Nhưng lý do tôi biết tôi sẽ không hối tiếc là vì chẳng có gì quan trọng đối với tôi nữa, À. Không dễ gì chuyển từ câu tán thán phiền muộn như thế sang câu hỏi trực tiếp thuộc loại, Thế thì bà làm gì, nó đòi hỏi thời gian và tế nhị, vì vậy Senhor José lặng im, đợi xem việc gì sẽ xảy ra kế tiếp. Như thế cũng nhận thấy như thế, bà cụ hỏi, Anh dùng thêm trà, anh nhận lời, Vâng, xin bà, và đưa tách của anh ra. Khi ấy bà cụ nói, Mấy hôm trước tôi gọi điện thoại nhà nó, Rồi sao, Không ai trả lời, tôi nghe máy trả lời, Bà chỉ gọi có một lần, Hôm đầu tiên chỉ một lần, ừ, nhưng những hôm sau tôi thử gọi vài lần vào những giờ khác nhau, tôi gọi buổi sáng, tôi gọi buổi chiều, tôi gọi sau bữa ăn tối, thậm chí tôi gọi lúc nửa đêm, Và không có ai trả lời, Không, tôi nghĩ có lẽ nó đi vắng, Cô ấy có nói với bà nơi cô ấy làm việc không, Không. Cuộc chuyện trò không thể tiếp tục vòng quanh giấu giếm sự thật được nữa, sẽ đến lúc Senhor José nói Con gái đỡ đầu của bà đã chết, đúng ra, anh nên nói cho bà ngay lúc anh đến, đó cũng là điều bà cụ sẽ lập tức bảo anh, Tại sao anh không nói cho tôi ngay, tại sao anh hỏi những câu đó nếu anh biết là nó đã chết, và anh sẽ không thể nói dối viện lẽ anh im lặng vì anh không muốn bất ngờ cho bà biết tin buồn mà không chuẩn bị, không tôn trọng thích đáng, thật ra, lý do duy nhất cho cuộc đối thoại dài và chậm này là những lời bà đã nói ngay lúc đầu, Tôi cũng có ít chuyện muốn nói cùng anh, lúc đó Senhor José đánh mất sự thanh thản cam chịu đã khiến anh khước từ cảm dỗ muốn biết về điều nhỏ nhặt vô ích ấy, bất kể nó là gì, anh thiếu sự cam chịu thanh thản cần thiết để nói, Vô ích, cô ấy đã chết. Như thế điều bà cụ trong căn chung cư tầng trệt phải kể cho anh vẫn có thể, ai biết đâu, làm thời gian quay ngược lại và trong khoảnh khắc cuối cùng cướp lại người phụ nữ vô danh khỏi tay thần chết. Một mỗi, lúc này không còn ước muốn nào khác hơn là trì hoãn thêm vài giây nữa điều tất yếu phải xảy ra, Senhor José hỏi, Bà không nghĩ đến việc tới nhà cô ấy, hỏi lắng

giềng xem họ có thấy cô ấy không, Tất nhiên tôi có nghĩ đến, nhưng tôi không đi, Sao thế, Vì như thế có vẻ như tôi quấy rầy, nó có thể không thích, Nhưng bà gọi điện thoại, Việc đó khác. Rồi im lặng, rồi vẻ mặt bà cụ bắt đầu thay đổi, trở thành nghi vấn, và Senhor José biết bà sẽ hỏi, rốt cuộc, những câu hỏi liên hệ đến vấn đề của người con gái đỡ đầu đã khiến anh tới đây hôm nay, anh đã tìm cách nói chuyện với cô ấy chưa và khi nào, vấn đề của Phòng Đăng ký Trung ương đã được giải quyết chưa và thế nào, Tôi rất tiếc thưa với bà rằng con gái đỡ đầu của bà đã chết, Senhor José nói. Bà cụ mở to mắt, bàn tay trong lòng đưa lên che miệng, Cái gì, Con gái đỡ đầu của bà đã chết, Làm sao anh biết, bà cụ hỏi mà không suy nghĩ, Đó là nhiệm vụ của Phòng Đăng ký Trung ương, Senhor José nói, rồi anh hơi nhún vai như thể để nói, Đâu phải lỗi của tôi, Nó chết khi nào, Tôi có tấm phiếu đây, nếu bà muốn xem. Bà cụ đưa tay ra, cầm tấm phiếu lên gần mắt rồi đưa nó ra xa, lăm băm, Kính của tôi, nhưng bà không đi tìm, bà biết cặp kính sẽ vô ích, vì ngay cả nếu muốn bà vẫn không đọc được những gì viết trên đó, nước mắt bà làm nhòe chữ. Senhor José nói, Tôi rất tiếc. Bà cụ ra khỏi phòng và đi khuất một thoáng ngắn, lúc quay lại bà chặm nước mắt bằng chiếc khăn tay. Bà ngồi xuống, rót trà cho mình, rồi hỏi, Anh đến đây chỉ để nói cho tôi biết con gái đỡ đầu của tôi đã chết, Vâng, Anh thật tử tế, Thật ra tôi nghĩ đó là bổn phận của mình, Tại sao, Vì tôi nghĩ tôi nợ bà, Tại sao, Vì cách bà tiếp đãi tử tế và giúp tôi, cách bà trả lời các câu hỏi của tôi, Bây giờ hoàn cảnh bắt anh làm việc người ta giao phó cho anh đã hết, anh không phải vất vả đi tìm đứa con gái đỡ đầu đáng thương của tôi nữa, Vâng, tôi không còn phải làm nữa, Có lẽ Phòng Đăng ký Trung ương đã chỉ thị cho anh khởi sự tìm một người khác, Không, không, những trường hợp như thế này rất hiếm, Chết đi cũng hay, nó chấm dứt mọi việc, Không hẳn luôn luôn như thế, đó là lúc những người thừa kế bắt đầu tranh nhau, chia chác đã man chiến lợi phẩm, rồi phải trả thuế thừa kế, Tôi muốn nói là chấm dứt cho người chết, À vâng, bà nói đúng, về mặt đó thì mọi thứ chấm dứt, Lạ thật, anh chưa bao giờ giải thích cho tôi vì sao Phòng Đăng ký Trung ương tìm con gái đỡ đầu của tôi, tại sao họ quan tâm đến nó như thế, Như bà nói, cái chết giải quyết mọi vấn đề, Thế thì đã có vấn đề à, Vâng,

Vấn đề gì, Chẳng có gì đáng nói, bây giờ vấn đề chẳng còn quan trọng nữa, Vấn đề gì, Xin bà đừng cố hỏi, việc bí mật, Senhor José nói một cách liêu lĩnh. Bà cụ giận dữ đặt tách và đĩa xuống, nhìn thẳng vào anh, rồi nói, Cả bấy lâu anh và tôi ngồi với nhau ở đây, cả hôm nọ lẫn hôm nay, ngay từ đầu, một trong hai người chúng ta luôn nói sự thật và người kia chỉ nói dối, Nhưng lần trước tôi không nói dối và bây giờ tôi không nói dối, Anh phải công nhận rằng tôi luôn luôn nói với anh một cách thẳng thắn, rõ ràng, tách bạch, rằng chưa bao giờ anh nghĩ có thể có một lời nói dối nào trong điều tôi nói, Tuyệt đối không, Vậy thì nếu có một kẻ nói dối trong căn phòng này, vì tôi biết là có, thì kẻ đó dứt khoát không phải là tôi, Tôi không phải là kẻ nói dối, Không, tôi chắc chắn bản chất anh không phải là kẻ nói dối, nhưng anh đã nói dối khi anh đến đây lần đầu, và sau đó anh tiếp tục nói dối, Bà không hiểu, Tôi đủ hiểu để không tin rằng Phòng Đăng ký Trung ương cử anh đến đây tìm con gái đỡ đầu của tôi, Bà lầm, họ cử tôi đến, Thế thì nếu anh không còn gì thêm để nói với tôi, nếu đó là lời nói cuối cùng của anh, xin mời anh ra khỏi nhà tôi ngay lúc này, ngay bây giờ, bà cụ hầu như quát những lời cuối, và khi ấy bà bắt đầu khóc. Senhor José đứng dậy, đi một bước ra cửa, rồi lại ngồi xuống, anh nói, Xin bà tha thứ cho tôi, đừng khóc, tôi sẽ kể hết cho bà.

Khi tôi nói xong, bà cụ hỏi tôi, Rồi bây giờ anh nghĩ anh sẽ làm gì, Chẳng làm gì cả, tôi nói, Anh định trở lại với bộ sưu tập các danh nhân của anh chứ, Tôi không biết, có thể, tôi phải tìm cách nào đó cho hết thời giờ, tôi lặng yên suy nghĩ, rồi nói, Không, tôi không nghĩ tôi sẽ quay lại với bộ sưu tập, Sao thế, Ôi dào, bà nghĩ xem, cuộc sống của họ cứ như vậy, họ chẳng bao giờ thay đổi, họ xuất hiện, họ nói, họ khoe khoang, họ mỉm cười với thợ chụp ảnh, họ cứ đến hoặc đi, Cũng như mình, Không như tôi, Như anh và tôi và mọi người, chúng ta đều khoe khoang ở nhiều chỗ khác nhau, chúng ta nói, chúng ta ra khỏi nhà rồi trở về, đôi khi chúng ta còn mỉm cười, điều khác biệt là chẳng ai chú ý đến chúng ta, Chúng ta không thể đều nổi tiếng cả, Cũng tốt thôi, thử tưởng tượng bộ sưu tập của anh lớn như Phòng Đăng ký Trung ương, Nó còn phải lớn hơn nữa, vì Phòng Đăng ký Trung ương chỉ muốn biết khi nào chúng ta sinh ra và khi nào chúng ta chết, vậy thôi, Chúng ta lập gia đình, ly dị, góa bụa hay tái giá, những lúc đó Phòng Đăng ký Trung ương tuyệt đối không quan tâm xem chúng ta hạnh phúc hay bất hạnh, Hạnh phúc và bất hạnh cũng chỉ giống như các danh nhân, đến rồi đi, điều tệ nhất về Phòng Đăng ký Trung ương là họ không quan tâm chúng ta là gì, đối với họ chúng ta chỉ là một mảnh giấy có vài cái tên và ngày tháng trên đó, Như tấm phiếu của đứa con gái tôi đỡ đầu, Hay của bà, hay của tôi, Anh sẽ làm gì nếu anh gặp nó, Tôi không biết, có lẽ tôi sẽ nói chuyện với cô ấy, có lẽ không, thực sự tôi chưa bao giờ nghĩ tới việc đó, Và có bao giờ anh nghĩ rằng vào lúc nó thực sự đứng trước mặt anh, anh sẽ biết về nó y như ngày anh bắt đầu quyết định tìm nó, nghĩa là không biết gì cả, và nếu anh muốn biết nó là ai, anh sẽ phải bắt đầu tìm lại, rồi từ đó về sau sẽ khó khăn hơn rất nhiều, nếu nó không thích bị người ta tìm thấy, không như những người nổi tiếng thích khoe khoang, Bà nói đúng, Nhưng vì nó đã chết, anh có thể tiếp tục tìm nó, bây giờ nó sẽ không nề hà, Tôi không hiểu, Cho đến lúc này, mặc dù bao nhiêu cố gắng của anh, điều duy nhất anh tìm thấy là nó đi học, thật ra, đúng cái điều tôi đã kể cho anh, Tôi có mấy tấm ảnh, Anh cũng chỉ là những mẫu giấy, Chúng ta có thể

cho nhau xem ảnh, Và chúng ta sẽ tưởng tượng mình đang chia sẻ nó, một mẫu cho anh, một mẫu cho tôi, Chẳng còn gì để làm nữa, lúc ấy tôi nói như thế, nghĩ rằng bà cụ xem như chuyện đã xong, nhưng bà hỏi tôi, Sao anh không đi nói chuyện với cha mẹ nó, với chồng cũ của nó, Để làm gì, Để cố biết thêm về nó, nó sống ra sao, nó làm gì, Chồng cô ấy có thể sẽ không muốn nói về cô ấy, nước đã chảy qua cầu, Nhưng cha mẹ nó sẽ rất muốn, bậc cha mẹ không bao giờ bỏ lỡ cơ hội để nói về con cái họ, ngay cả khi chúng đã chết, ít nhất đó là kinh nghiệm của tôi, Trước kia tôi đã không đi gặp họ và chắc chắn bây giờ tôi sẽ không gặp, lúc trước tôi có thể nói tôi được Phòng Đăng ký Trung ương cử đến, Con gái đỡ đầu của tôi vì sao chết, Tôi không biết, Sao thế được, cái chết của nó phải đăng ký ở Phòng Đăng ký Trung ương, Trên tờ phiếu chúng tôi chỉ ghi ngày chết, không ghi nguyên nhân, Nhưng phải có giấy chứng nhận, luật pháp buộc bác sĩ phải chứng nhận cái chết, khi nó chết, họ không chỉ viết Cô ta chết, Giấy khai tử không nằm trong hồ sơ tôi tìm thấy trong văn khố của người chết, Tại sao, Tôi không biết, chắc họ làm rơi lúc họ mang hồ sơ cô ấy cất đi, hay tôi làm rơi, dù sao đi nữa nó đã thất lạc, giống như đáy biển tìm kim, bà không thể tưởng tượng nơi đó ra sao, Theo lời anh kể thì tôi hình dung được, Bà không thể, không thể nào, bà phải thực sự ở đó mới biết, Trong trường hợp như vậy anh càng có lý do hoàn hảo để đi nói chuyện với cha mẹ của nó, bảo họ rằng đáng tiếc là giấy khai tử của nó tại Phòng Đăng ký Trung ương bị thất lạc, anh phải hoàn tất hồ sơ nếu không ông sếp của anh sẽ phạt anh, cho họ thấy anh khiêm tốn và lo lắng chừng nào, hỏi tên người bác sĩ, nơi nó chết, và vì lý do gì, xảy ra ở nhà hay tại bệnh viện, hỏi mọi thứ, tôi chắc anh vẫn còn giữ lá thư ủy quyền, Vâng, nhưng đừng quên đó là lá thư giả, Nó đánh lừa được tôi, có thể nó cũng sẽ lừa được họ, không cuộc đời nào mà không có sự dối trá của nó, có lẽ trong cái chết này cũng có sự giả dối nào đó, Nếu bà làm việc ở Phòng Đăng ký Trung ương, bà sẽ biết không có cái chết giả mạo nào. Bà cụ chắc đã nghĩ rằng câu bình phẩm của tôi không đáng trả lời, và bà hoàn toàn đúng, vì điều tôi vừa nói thật ra chỉ là ấn tượng, một trong những câu nói thực chất trống rỗng, bề ngoài có vẻ sâu sắc nhưng bên trong rỗng tuếch. Chúng tôi lặng yên khoảng hai phút, bà

nhìn tôi quở trách, như thế tôi đã long trọng hứa với bà rồi thất hứa ở giây phút cuối cùng. Tôi không biết trốn vào đâu, tôi chỉ muốn chào từ biệt rồi ra về, nhưng như thế vừa ngu xuẩn vừa khiếm nhã, thiếu sự quan tâm mà bà cụ đáng thương hiển nhiên phải có, bản tính của tôi không làm một việc như thế, tôi được dạy dỗ như vậy, thật ra tôi không nhớ đã bao giờ đến uống trà tại nhà ai hồi tôi còn nhỏ, nhưng cũng thế thôi. Tôi đang ngẫm nghĩ tốt nhất là làm theo ý của bà và bắt đầu tìm kiếm một lần nữa, chỉ khác là lần này theo hướng ngược lại, từ cái chết sang sự sống, đúng lúc ấy bà nói, Đừng quan tâm, thỉnh thoảng tôi có những ý nghĩ ngớ ngẩn, khi anh già và nhận thấy thời gian đang cạn kiệt, anh bắt đầu tưởng tượng rằng anh có trong tay cách chữa trị mọi thứ bệnh tật trên thế giới, và cái kính vì không ai chú ý đến anh, Tôi chưa từng có ý nghĩ như thế, Rồi đến lúc anh sẽ có, anh vẫn còn rất trẻ, Tôi, còn trẻ, tôi gần năm mươi một, Anh đang vào thời kỳ đẹp nhất trong đời, Xin đừng chế giễu tôi, Anh chỉ trở nên sáng suốt sau tuổi bảy mươi, và khi ấy nó chẳng còn ích lợi gì cho anh nữa, cho anh hoặc cho bất cứ ai. Vì còn lâu tôi mới tới tuổi đó, tôi không biết có nên đồng ý hay không, vì thế tôi nghĩ tốt nhất là đừng nói gì. Đến lúc tôi chào từ biệt, vì thế tôi nói, Tôi sẽ không làm phiền bà nữa, cảm ơn lòng kiên nhẫn và tử tế của bà, và xin thứ lỗi cho tôi về ý nghĩ điên rồ đã đưa tôi vào việc này, thật là quá sức ngớ ngẩn, trong khi bà ngồi mãi nguyện trong nhà bà, rồi tôi đến mang theo những lời dối trá, những câu chuyện lừa bịp, tôi ngượng đỏ mặt khi nghĩ đến một số câu tôi đã hỏi bà, Ngược lại với điều anh vừa nói, tôi không ngồi đây mãi nguyện, tôi cô đơn, được kể với anh một số chuyện buồn đã xảy ra trong đời tôi cũng giống như trút đi một gánh nặng lớn, Ồ, nếu bà cảm thấy như thế thì tôi rất mừng, Đúng thế và tôi không muốn anh về mà không yêu cầu anh vài điều, Bà cứ nói, miễn là trong khả năng tôi có thể giúp, Anh là người duy nhất có thể giúp, điều tôi muốn yêu cầu anh rất đơn giản, thỉnh thoảng đến gặp tôi, khi nào anh nhớ hay cảm thấy thích đến thăm, dù cho không phải là nói chuyện về đứa con gái đỡ đầu của tôi, Vì sao tôi muốn đến thăm bà, Lúc nào cũng có sẵn một tách cà phê hay trà đợi anh, Như thế cũng đủ để đến, nhưng còn có rất nhiều lý do khác, Cảm ơn anh, à này, đừng quan tâm đến ý kiến của tôi, nó

cũng điên rồ như ý của anh, Tôi sẽ nghĩ xem sao. Tôi hôn tay bà như lần gặp gỡ đầu tiên, nhưng lúc ấy một điều bất ngờ xảy ra, bà giữ lấy tay tôi và đưa nó lên môi bà. Chưa từng có người phụ nữ nào làm như thế đối với tôi, tôi cảm thấy như một cú sốc trong tâm hồn, một cái run rẩy trong tim, và thậm chí cho đến lúc này, lúc này trời đã sáng, và nhiều giờ đã trôi qua, trong khi tôi viết lại những biến cố trong ngày vào cuốn sổ ghi chép, tôi nhìn bàn tay phải của tôi và dường như nó khác lạ đối với tôi, mặc dù tôi không thể nói là khác thế nào, chắc phải là khác bên trong chứ không phải bên ngoài. Senhor José ngừng viết, đặt bút xuống, cẩn thận cất những tờ học bạ của người phụ nữ vô danh vào cuốn sổ ghi chép, mà quả thật là anh đã để chúng trên mặt bàn, và đi giấu chúng một lần nữa giữa nệm và sàn giường. Rồi anh đun nóng món hầm còn thừa từ buổi ăn trưa và ngồi xuống ăn. Sự im lặng hầu như tuyệt đối, ta khó có thể nghe tiếng vài chiếc xe vẫn còn chạy quanh trong thành phố. Rõ nhất là tiếng tắc nghẽn rồ lên rồi hạ xuống, như tiếng ống bễ xa xa, nhưng Senhor José đã quen với nó, đó là tiếng của Phòng Đăng ký Trung ương đang thở. Senhor José vào giường, nhưng anh không buồn ngủ. Anh nhớ những biến cố trong ngày, nổi ngạc nhiên bồn chồn khi thấy ông sếp của mình vào Phòng Đăng ký Trung ương ngoài giờ làm việc, và cuộc đối thoại rắc rối với bà cụ trong căn chung cư tầng trệt mà anh đã viết lại trong cuốn sổ ghi chép, trung thực theo ý nghĩa, kém trung thực xét về hình thức, một điều hiểu được cũng như tha thứ được, vì trí nhớ rất nhạy cảm và ghét bị thiếu sót, có khuynh hướng điền vào chỗ trống bằng những sáng tạo không xác thực của chính nó, nhưng không nhiều thì ít phù hợp với những sự kiện mà nó chỉ có một ký ức mơ hồ, như những gì còn lại sau khi một chiếc bóng chợt thoáng qua. Đối với Senhor José, dường như anh vẫn chưa đi đến một kết luận hợp lý về việc đã xảy ra, anh vẫn còn phải quyết định, nếu không những lời cuối cùng của anh với bà cụ trong căn chung cư tầng trệt, Tôi sẽ nghĩ xem sao, sẽ không hơn một lời hứa hão huyền, một thứ luôn luôn nảy ra trong lúc đối thoại và không ai mong đợi sẽ giữ lời. Senhor José tuyệt vọng cố ngủ, nhưng bất ngờ, từ chốn sâu thẳm khôn lường, giải pháp mong đợi từ lâu chợt vụt lên trong anh, như đầu một sợi chỉ Ariadne mới, Thứ Bảy mình sẽ ra nghĩa

trang, anh nói lớn. Niềm phấn khởi khiến anh ngồi dậy trên giường, nhưng tiếng nói điềm tĩnh của tri thức can thiệp vào bằng lời khuyên, Bây giờ anh đã quyết định anh sẽ làm gì, hãy nằm xuống ngủ đi, đừng trẻ con, anh dứt khoát không muốn đi tới đó vào lúc đêm khuya này chứ, rồi nhảy qua bờ tường nghĩa trang, tất nhiên đó chỉ là cách nói thể thôi. Ngoan ngoãn, Senhor José trườn xuống giữa tấm trải giường, kéo nó lên mũi rồi nằm một phút, mắt anh mở, suy nghĩ, Mình sẽ không thể ngủ nổi. Một phút sau anh ngủ.

Anh thức dậy trễ, không lâu trước khi Phòng Đăng ký Trung ương đến giờ mở cửa, thậm chí anh không có cả thời giờ cạo râu, anh khoác vội y phục và phóng như điên ra khỏi nhà, Tất không thích hợp với tuổi tác và sức khỏe của anh. Tất cả nhân viên, từ tám viên thư ký tới hai viên phó phòng đều đang ngồi, mắt họ dán vào chiếc đồng hồ treo tường, đợi đến khi kim chỉ phút nằm đúng vào số mười hai. Senhor José chào viên thư ký thâm niên phụ trách bộ phận của mình, ông ta trông đợi anh đưa ra câu bào chữa đầu tiên, và anh xin lỗi vì đến trễ, Tôi mất ngủ, anh nói, mặc dù anh biết qua nhiều năm kinh nghiệm rằng lời giải thích như thế là vô ích, Ngồi xuống, câu trả lời cộc lốc. Lập tức ngay sau đó, kim chỉ phút trượt tới để biểu thị sự chuyển tiếp từ thời gian chờ đợi tới giờ làm việc, khi ấy anh vấp sợi dây giày mà anh đã quên buộc, Senhor José vẫn chưa đến bàn làm việc của anh, một sự việc được viên thư ký thâm niên lạnh lùng quan sát rồi ghi sự kiện đáng chú ý này xuống sổ nhật ký. Hơn một giờ trôi qua trước khi Trưởng phòng đến. Ông nom có vẻ khá lãnh đạm, hầu như ủ rũ, và điều này khiến nhân viên khiếp sợ, thoạt nhìn mọi người sẽ nói ông cũng mất ngủ, nhưng ông vẫn là con người điềm tĩnh thường lệ, râu cạo nhẵn, không một nếp nhăn trên bộ áo vét hay một sợi tóc rối. Ông dừng một thoáng bên cạnh bàn giấy của Senhor José và nhìn anh nghiêm khắc, mặc dù không nói một lời. Lúng túng, Senhor José làm một cử chỉ dường như theo bản năng nam giới, đó là đưa tay lên xoa má để xem râu anh có mọc dài, nhưng anh ngừng lại nửa chừng, như thế nếu làm thế là anh che đậy một điều hiển nhiên đối với mọi người, vẻ bề ngoài lôi thôi không thể tha thứ của anh.

Mọi người nghĩ rằng lời quở trách chẳng mấy chốc sẽ đến. Trưởng phòng đi tới bàn giấy của ông, ngồi xuống và gọi hai viên phó phòng. Cảm tưởng chung là sự việc có vẻ rất tồi tệ cho Senhor José, nếu không ông sếp đã không triệu tập cả hai thuộc cấp trực tiếp của mình, ông chắc muốn nghe ý kiến của họ về hình phạt nặng nề mà ông định đưa ra, Ông ấy hết kiên nhẫn rồi, các viên thư ký kia hân hoan nghĩ ngợi, vì họ đã thấy ngứa mắt vì hành động thiên vị không xứng đáng gần đây của ông sếp với Senhor José, Cũng tới lúc rồi, họ vênh váo tự nhủ. Tuy nhiên, họ sớm nhận ra rằng không phải chuyện đó. Khi một trong hai phó phòng ra lệnh cho mọi người, thư ký thâm niên và thư ký, quay lại đối diện với Trưởng phòng, viên phó phòng kia đi vòng qua quầy rồi đóng cửa ra vào, sau khi dán tờ yết thị bên ngoài ghi Tạm đóng cửa vì công việc. Chuyện quái gì thế này, các nhân viên tự hỏi, kể cả hai phó phòng cũng chỉ biết như người khác, hoặc có lẽ chỉ nhiều hơn một chút là Trưởng phòng đã bảo họ rằng ông sẽ có đôi lời. Điều đầu tiên ông nói là Ngồi xuống. Mệnh lệnh truyền từ hai phó phòng tới các thư ký thâm niên, từ các thư ký thâm niên tới thư ký, có tiếng động không thể tránh khỏi vì kéo ghế xoay lưng lại bàn làm việc của mỗi người, nhưng tất cả đều được làm nhanh chóng, chưa tới một phút sau Phòng Đăng ký Trung ương tuyệt đối im lặng. Ta có thể nghe tiếng con ruồi, mặc dù mọi người đều biết chúng đang ở đây, có con đậu nơi an toàn, con khác chết trong mạng nhện bắn thiu treo trên trần. Trưởng phòng chậm rãi đứng lên, ông thăm dò các nhân viên cũng chậm rãi như thế, từng người một, như thể ông đang nhìn họ lần đầu, hoặc như thể ông đang cố nhận ra họ sau một kỳ đi vắng lâu, thật lạ lùng, vẻ mặt của ông không còn ủ rũ, hoặc đúng ra, trong một nghĩa khác, nó như thể ông đang bị dẫn dắt vì một nỗi đau tinh thần nào đó. Rồi ông nói, Này các ông, trong vai trò của tôi là thủ trưởng Phòng Đăng ký Trung ương, người cuối cùng trong bao nhiêu Trưởng phòng kể từ hồi những tài liệu cũ xưa nhất lần đầu tiên được thu thập trong văn khố của chúng ta, để làm tròn trách nhiệm giao phó cho tôi và để noi gương các vị tiền nhiệm, tôi đã cực kỳ thận trọng tuân theo và khiến người khác tuân theo những luật lệ thành văn chi phối công việc của chúng ta, không bao giờ xao lãng, thật vậy, từng phút giây, luôn luôn lưu tâm đến truyền thống.

Tôi biết rằng thời đại đã thay đổi, tôi biết rằng nhu cầu của xã hội đòi hỏi cập nhật hóa liên tục các phương pháp và quy trình làm việc, nhưng tôi hiểu, như các vị chỉ huy Phòng Đăng ký Trung ương trước tôi, rằng duy trì tinh thần, tinh thần của cái tôi gọi là tính liên tục và bản sắc hữu cơ, phải đứng trên mọi cân nhắc khác, vì nếu chúng ta không đi theo con đường đó, chúng ta sẽ chứng kiến sự sụp đổ của tòa nhà đạo đức, nơi cất giữ đầu tiên và cuối cùng của sự sống và sự chết, mà chúng ta hiện tiếp tục là đại biểu. Tất nhiên sẽ có người phản đối vì không tìm thấy một cái máy đánh chữ nào trong Phòng Đăng ký Trung ương, càng không có một thiết bị hiện đại hơn, vì tủ hồ sơ và ngăn kệ làm bằng gỗ, hay vì nhân viên vẫn phải nhúng ngòi bút vào bình mực và dùng giấy thấm, sẽ có người xem chúng ta là cổ hủ một cách ngớ ngẩn, họ yêu cầu nhà nước nhanh chóng đưa vào công việc của chúng ta những kỹ thuật tiến bộ, nhưng đúng là trong khi luật pháp và điều lệ có thể biến đổi và thay thế bất cứ lúc nào, thì truyền thống không thể như vậy, về cả hình thức lẫn nội dung, không thể thay đổi. Không ai có thể đi ngược thời gian để thay đổi một truyền thống đã phát sinh trong quá khứ và được nuôi dưỡng và gìn giữ với thời gian. Không ai nói được với chúng ta rằng cái hiện hữu đã không hiện hữu, không bao giờ có ai dám, như một đứa trẻ, muốn điều đã xảy ra đã không xảy ra. Và nếu họ dám, họ sẽ phí thời giờ của họ. Đây là nền tảng của lý lẽ và sức mạnh của chúng ta, đây là bức tường mà chúng ta cho đến ngày nay đứng sau nó để có thể bảo vệ cả bản sắc lẫn quyền tự quản của mình. Do đó chúng ta đã tiếp tục truyền thống và do đó chúng ta sẽ tiếp tục nếu những tư tưởng mới không xuất hiện để vạch cho chúng ta biết nhu cầu tìm những lộ trình mới.

Cho đến lúc này chưa có điều gì mới trong bài diễn văn của Trưởng phòng, mặc dù quả thật đây là lần đầu tiên có người trong Phòng Đăng ký Trung ương được nghe một điều tương tự như bản tuyên ngôn long trọng về nguyên tắc. Tâm lý đồng bộ của nhân viên bắt nguồn từ việc cung ứng dịch vụ theo quy định nghiêm ngặt và chặt chẽ từ những ngày đầu, nhưng có lẽ vì cơ chế bị xơ cứng theo thời gian đến một mức độ nào đó, đã cho phép các thể hệ gần đây có những hành động xao lãng trầm trọng và liên

tục nêu trên, và chúng đáng bị chỉ trích ngay cả từ cái nhìn rộng lượng nhất. Lương tâm cùn nhụt của họ bị đụng chạm, các nhân viên cho rằng đây là đề tài chính của bài thuyết trình bất ngờ, nhưng chẳng mấy chốc họ giác ngộ. Hơn nữa, nếu họ chú tâm hơn một chút đến vẻ mặt của Trưởng phòng, họ sẽ nhận ra lập tức đối tượng của ông không phải là về vấn đề kỷ luật, nó không phải là lời khiển trách chung chung, khi đó lời nói của ông sẽ nghe như những cú đâm sắc bén và toàn bộ khuôn mặt ông chứa đầy một vẻ lãnh đạm khinh miệt. Những dấu hiệu này không bày tỏ ra một cách rõ ràng trong thái độ của Trưởng phòng, nó chỉ là cảm tưởng của những kẻ đã quen chiến thắng và thấy mình lần đầu tiên trong đời phải đương đầu với một lực lớn hơn. Và vài người, cụ thể là hai phó phòng và một viên thư ký thâm niên lẻ loi, những kẻ đã suy luận từ những lời vừa nói của Trưởng phòng rằng ông sắp tuyên bố lập tức mở đầu hiện đại hóa, một từ mới đặt ra gần đây bên ngoài các bức tường của Phòng Đăng ký Trung ương, chẳng mấy chốc họ buộc phải sửng sốt nhận ra rằng họ đã sai lầm. Trưởng phòng tiếp tục nói, Tuy nhiên, đừng tưởng tượng rằng những ý nghĩ tôi vừa nêu đơn thuần là những ý nghĩ sẽ dẫn chúng ta tới mở cánh cửa cho các phát minh hiện đại, thậm chí nó không đòi hỏi một suy nghĩ nào, chúng ta chỉ cần mời đúng chuyên gia và trong vòng hai mươi bốn giờ chúng ta sẽ có một chỗ đầy máy móc đủ loại. Tôi đau lòng mà nói ra điều này và dù nó hình như gây xôn xao cho các ông, vấn đề mà những suy nghĩ của tôi đặt ra, thật ngạc nhiên cho tôi, là một trong những mặt cơ bản của truyền thống Phòng Đăng ký Trung ương, đó là sự phân bố chỗ của người sống và người chết, sự ngăn cách tất yếu của họ, không những thành các khu lưu trữ văn thư khác nhau, mà cả trong các khu khác nhau của tòa nhà. Có tiếng xì xào yếu ớt, như thể suy nghĩ chung của các nhân viên bị kinh ngạc đã phát thành tiếng, ngoài ra không có cách giải thích nào khác, vì không ai trong số họ dám thốt lên một lời. Trưởng phòng nói tiếp, Tôi nhận thấy điều này làm các ông băn khoăn, vì lần đầu tiên nghĩ đến nó, tôi cũng cảm thấy gần như tôi đã phạm tội dị giáo, tệ hơn nữa, tôi cảm thấy xúc phạm đến kỷ niệm của những người đã giữ chức vụ này trước tôi, và chống lại những người đã làm việc tại các bàn giấy mà bây giờ các ông đang ngồi, nhưng áp lực khôn

cưỡng của thực tế đã buộc tôi phải đương đầu với sức nặng của truyền thống, một truyền thống mà suốt đời tôi đã xem như bất di bất dịch. Nhận thức được những sự kiện này không phải nhờ tình cờ hay là hệ quả của mặc khải chợt đến. Trong hai dịp từ khi tôi làm thủ trưởng Phòng Đăng ký Trung ương, tôi đã nhận được hai điều cảnh báo, lúc đó tôi không xem là quan trọng gì lắm, ngoại trừ rằng tôi đã phản ứng lại theo một chiều hướng mà chính tôi chỉ có thể mô tả là ấu trĩ, nhưng bây giờ tôi hiểu rằng nó đã dọn đường cho tôi hoan nghênh với tấm lòng rộng mở một lời cảnh cáo thứ ba gần đây hơn, mà tôi sẽ không nói ra trong dịp này, vì những lý do tôi tin rằng nên giữ bí mật. Dịp thứ nhất, hẳn nhiên tất cả các ông còn nhớ, là khi một trong hai phụ tá của tôi có mặt ở đây đề nghị rằng văn khố của người chết nên được sắp xếp ngược lại, đó là người chết từ lâu nhất được để xa nhất và người mới chết để gần nhất. Vì khối lượng công việc liên quan đến thay đổi đó và nên nhớ tới số nhân viên ít ỏi chúng ta có để tùy nghi sử dụng, đề nghị đó rõ ràng không thực tế, và tôi đã chuyển những cảm tưởng đó đến người đề nghị, tuy nhiên, tôi đã chuyển ý mình bằng những lời mà bây giờ tôi muốn quên nó đi và tôi cũng muốn ông ta quên nó đi. Viên phó phòng được nhắc đến đỏ mặt thỏa mãn và quay một vòng để phô trương mình, trước khi quay lại đối diện với cấp trên của ông, khẽ gật đầu, như thể ông đang nghĩ, Thấy chưa, nếu ông chịu chú ý thêm một chút tới điều người khác nói với ông. Trưởng phòng tiếp tục, Khi ấy tôi không hiểu rằng phía sau một ý tưởng vô lý hiển nhiên, nhìn từ quan điểm điều hành quả thật là vô lý, lại có một trực giác cách mạng toàn diện, đúng là một trực giác vô tình, vô thức, nhưng không ít hiệu quả. Tất nhiên, ta không thể trông đợi gì hơn ở bộ óc của một phụ tá quen, nhưng là Trưởng phòng, tôi có bốn phạm, cả những bốn phạm do chức vụ đặt cho tôi lẫn do kinh nghiệm, phải hiểu lập tức tính phù phiếm bề ngoài mà ý tưởng đó đã che giấu. Lần này viên phó phòng không quay một vòng, và nếu ông ta đỏ mặt vì lòng tự trọng bị tổn thương thì không ai thấy vì ông cúi gục đầu. Trưởng phòng ngừng lại để thở một hơi dài sâu lắng rồi tiếp tục, Dịp thứ nhì là khi nhà nghiên cứu lạc lối trong văn khố của người chết và chỉ được phát hiện ra một tuần sau, hầu như đang ở ngưỡng cửa của tử thần, khi chúng ta gần

hết hy vọng tìm được ông ấy còn sống. Vì trong một mức độ nào đó chuyện đi lạc rất thường xảy ra, vì tôi không tin rằng có ai ở đây chưa lạc trong đó ít nhất một lần trong đời mình, tôi chỉ đưa những biện pháp đề phòng cần thiết, ra lệnh bắt buộc dùng sợi chỉ Ariadne, một mô tả cổ điển, và tôi có thể nói là mĩa mai, của cuộn dây tôi cắt trong ngăn kéo. Từ đó không còn sự kiện tương tự nào xảy ra nữa, vì thế đó là bằng chứng cuộn dây hữu dụng. Dưới ánh sáng của đường hướng tôi đang nói, người ta có thể hỏi tôi nên rút ra kết luận gì từ vụ nhà phá hệ học bị lạc, tôi sẽ nói, bằng tất cả sự khiêm tốn, rằng tuy có những biến cố khác nào đó gần đây và những suy nghĩ mà các biến cố đó gợi lên trong tôi, tôi không bao giờ hiểu được sự vô lý gấp đôi của việc tách biệt người chết khỏi người sống. Ngay từ đầu nó đã vô lý trong quan điểm lưu trữ hồ sơ, khi ta cân nhắc kỹ thì thấy rằng cách tìm người chết dễ nhất sẽ là tìm họ giữa người sống, vì người sống luôn luôn ở trước mặt chúng ta, bởi vì họ đang còn sống, và nó cũng vô lý không kém từ quan điểm ký ức, vì nếu người chết không được giữ giữa người sống, sớm muộn gì họ cũng sẽ bị quên lãng và khi ấy, các ông thứ lỗi cho lời nói khá khiếm nhã, khi chúng ta cần tìm họ thì đúng là việc ma chê quỷ hờn, mà xin nhắc lại là sớm muộn gì chúng ta cũng phải làm. Với tất cả các ông đang lắng nghe tôi, bất kể cấp bậc hay hoàn cảnh cá nhân, hiển nhiên tôi chỉ nói về Phòng Đăng ký Trung ương chứ không phải thế giới bên ngoài, ngoài đó để giữ gìn vệ sinh thân thể và sức khỏe tâm thần của người sống, chúng ta luôn luôn chôn người chết. Nhưng trong một chừng mực nào đó, tôi cũng muốn nói rằng nhu cầu tương tự về vệ sinh thân thể và sức khỏe tâm thần khiến chúng ta ở Phòng Đăng ký Trung ương, chúng ta những người viết và lèo lái hồ sơ của sinh và tử, nên tái hợp người chết và người sống vào một văn khố độc nhất mà chúng ta sẽ gọi là văn khố lịch sử, và ở đó họ sẽ không bị chia lìa, một trường hợp mà luật pháp, phong tục và sự sợ hãi ở bên ngoài bức tường này không cho phép. Tôi sẽ ban một chỉ thị minh định rõ ràng, trước nhất, từ hôm nay trở đi, người chết sẽ ở lại cùng chỗ mà họ chiếm ngự trong văn khố khi họ còn sống, thứ nữa, dần dần chúng ta sẽ dời chỗ, từng hồ sơ, từng tài liệu, từ cái mới nhất tới cái xưa cũ nhất, theo hướng tái hội nhập những người đã chết trong quá khứ

vào văn khố, nơi sẽ cùng có mặt tất cả mọi người. Tôi biết phần việc sau sẽ mất vài thập niên để thực hiện, lúc đó chúng ta sẽ không còn sống, hay có thể cả thế hệ tiếp theo, khi bộ hồ sơ cuối cùng của người chết, bị rách nát, mỗi ăn, đen bụi thời gian, trở về với thế giới mà chúng đã bị lấy đi bằng một hành động bạo lực vô cớ cuối cùng. Cũng như cái chết tất yếu là hệ quả tối hậu của ước muốn được lãng quên, vì thế ước muốn được tưởng nhớ sẽ làm cuộc sống của chúng ta bất diệt. Nếu tôi trông đợi các ông phát biểu ý kiến, có lẽ các ông sẽ cãi bằng lập luận mà các ông tưởng một cách ngây ngô là tinh tế, rằng sự vĩnh cửu kiểu đó là vô ích đối với những người đã chết. Đó là luận cứ của kẻ thấy không xa hơn đầu mũi của mình. Trong trường hợp đó, và cứ giả sử rằng tôi chịu khó trả lời, tôi sẽ phải giải thích với các ông rằng tôi chỉ đang nói về sự sống ở đây, chứ không phải sự chết, và nếu các ông trước đây không hiểu, đó là vì các ông chẳng bao giờ có khả năng hiểu bất cứ điều gì.

Sự im lặng tôn kính lắng nghe đoạn kết bài diễn văn của ông bị lung lay một cách thô bạo vì sự mỉa mai của những lời cuối cùng đó. Trưởng phòng đã trở lại là ông sếp mà họ vẫn biết, kiêu ngạo và châm biếm, không nhân nhượng trong phán xét, nghiêm khắc khi nói tới kỷ luật, như ông lập tức tiếp tục bày tỏ, Hoàn toàn vì lợi ích của các ông, chứ không phải của tôi, tôi phải làm rõ với các ông rằng các ông sẽ gây lỗi lầm lớn nhất đời các ông nếu các ông cho rằng việc tôi đã nói với các ông bằng bộ óc và con tim cởi mở là dấu hiệu yếu lòng hay suy giảm quyền lực. Lý do tôi không cử việc ban chỉ thị tái hội nhập hay thống nhất hai văn khố mà không cần giải thích gì cả, như tôi có toàn quyền làm, là tôi muốn các ông hiểu những lý do sâu xa hơn phía sau quyết định đó, lý do là vì tôi muốn các ông làm công việc đang đợi các ông trong tinh thần của một người cảm thấy mình được tham gia vào việc xây dựng một điều gì, chứ không phải với ý nghĩ lãnh đạm quan liêu của kẻ chỉ tuân lệnh cất một bộ hồ sơ vào với một bộ khác. Kỷ luật trong Phòng Đăng ký Trung ương sẽ tiếp tục như cũ, không xao lãng, không mơ mộng hảo huyền, không nói chuyện gì không trực tiếp liên quan tới công việc, không trễ nãi, không cầu thả trong tư cách, cả về lối cư xử

hay vẻ bề ngoài. Senhor José nghĩ, Ông ta chắc ám chỉ mình, vì mình không cạo râu, nhưng điều này không làm anh lo ngại, câu ám chỉ có thể định nói chung, nhưng nhớ ra, anh cúi thấp đầu thật chậm, như một đứa học trò không học bài và muốn tránh bị gọi lên bảng đen. Dường như bài diễn văn đã đến đoạn kết, nhưng không ai cử động, họ phải đợi lệnh trở về làm việc, vì thế tất cả đều giật mình khi Trưởng phòng nói bằng một giọng lớn và sắc, Senhor José. Senhor José đứng vội lên, Ông ấy muốn gì mình, anh không còn nghĩ rằng lý do bị gọi đến bất thần có thể vì bộ râu chưa cạo của anh, mà sẽ phải là việc nghiêm trọng hơn một lời khiển trách đơn thuần, hay như anh phán đoán từ vẻ gay gắt trên khuôn mặt của Trưởng phòng, ít nhất đó là nỗi sợ hãi khủng khiếp đang bắt đầu quất tháo trong đầu khi anh thấy Trưởng phòng tiến tới, ngừng trước mặt anh, Senhor José hầu như nghẹn thở, anh đợi lời nói mở đầu như một kẻ bị kết tội chờ cho lưỡi dao rơi xuống, cho sợi dây thừng thắt lại hay cho đội hành quyết nổ súng, khi ấy Trưởng phòng nói, Bộ râu. Rồi ông quay gót và ra hiệu cho các phụ tá của ông bắt đầu làm việc lại. Mặt ông lúc này có một vẻ điềm tĩnh thanh thản nào đó, một vẻ yên bình lạ lùng, như thể ông cũng đã làm hết việc trong ngày. Trước tiên, không ai chia sẻ ấn tượng này với Senhor José để khỏi làm đầu óc anh hoang tưởng thêm, thứ nữa, vì lệnh đã rõ ràng, Không nói chuyện gì không trực tiếp liên quan tới công việc.

Người ta vào nghĩa trang xuyên qua một tòa nhà cổ có mặt tiền giống như chị em sinh đôi của mặt tiền Phòng Đăng ký Trung ương. Cũng ba bậc thềm đá đen, cũng cánh cửa cổ xưa ở giữa, cũng năm cửa sổ hẹp phía trên. Ngoài khung cửa hai cánh lớn dọc theo mặt tiền, khác biệt duy nhất có thể nhận ra là tấm bảng bên trên lối vào, cùng kiểu chữ sơn men, ghi Nghĩa trang. Cánh cửa lớn đã đóng nhiều năm trước, khi người ta thấy rõ rằng đi qua đó đã trở nên không thực tế, rằng nó không còn thỏa mãn mục đích được dự tính, đó là tạo một lối đi dễ dàng không những cho người chết và thân bằng quyến thuộc, mà cả cho những ai sẽ đến thăm người chết sau đó. Như mọi nghĩa trang trên cõi trần này hoặc cảnh giới nào khác, lúc khởi đầu nó nhỏ bé, một mảnh đất nhỏ ở vùng ven của một thành phố còn trong trứng nước, hướng ra cánh đồng thoáng đãng, nhưng sau đó, chao ôi, với thời gian trôi qua, điều không thể tránh đã xảy ra, nó cứ lớn dần và lớn dần và lớn dần, đến khi trở thành bãi tha ma khổng lồ ngày nay. Thoạt tiên, nó có một bức tường bao quanh, và sau nhiều thế hệ, mỗi khi áp lực bên trong bắt đầu gây trở ngại cả cho việc thu xếp chỗ một cách có trật tự cho người chết lẫn sự đi lại tự do cho người sống, họ làm giống như Phòng Đăng ký Trung ương, họ sẽ phá các bức tường và xây lại hơi xa hơn. Một hôm, chắc là gần bốn thế kỷ trước, người quản lý nghĩa trang khi ấy có ý kiến để ngỏ mọi phía, trừ mặt hướng ra đường, viện lẽ đây là cách duy nhất để khơi lại mối quan hệ thăm thiết khi đó đã giảm bớt rất nhiều giữa kẻ bên trong và kẻ bên ngoài, như ai cũng có thể thấy chỉ cần nhìn tình trạng bị bỏ bê của các ngôi mộ, nhất là những ngôi mộ cổ nhất. Ông ta tin rằng tuy các bức tường đáp ứng được mục đích tích cực là vệ sinh và lịch thiệp, rồi cuộc chúng gây hậu quả éo le là giúp cho sự xao lãng, cũng chẳng có gì đáng ngạc nhiên, vì từ thuở khai thiên lập địa tục ngữ đã nói rằng xa mặt cách lòng. Chúng ta có nhiều lý do để nghĩ rằng động cơ đằng sau quyết định của Trưởng phòng muốn cắt đứt với truyền thống và thói thường để thống nhất hai văn khố của người chết và người sống, do đó tái hội nhập xã hội loài người trong lãnh vực tài liệu đặc thù thuộc phạm vi quyền hạn của ông

là việc nội bộ hoàn toàn. Vì thế, chúng ta càng khó hiểu hơn tại sao không ai lập tức áp dụng bài học ngày trước của viên quản lý nghĩa trang khiêm tốn và thô thiển, một người hiển nhiên không được học hành gì nhiều, một điều tự nhiên đối với loại việc của ông và ta hãy nhớ tới thời đại ông sống, nhưng lại là một người có bản năng cách mạng, và rất tiếc phải nói ra rằng thậm chí ông ta không được ai xây cho tấm bia mộ tươm tất để các thế hệ tương lai biết đến. Ngược lại, trong bốn thế kỷ qua, những lời nguyện rửa, sỉ nhục, vu khống và lăng mạ chất đống lên ký ức về nhà cải cách bất hạnh, vì ông bị xem là kẻ chịu trách nhiệm lịch sử cho tình trạng hiện thời của bãi tha ma, mà nó được mô tả là thảm họa và hỗn độn, phần lớn không chỉ vì Nghĩa trang vẫn không có bức tường bao quanh mà vì nó không thể nào xây tường bên ngoài được nữa. Xin cho phép chúng tôi có lời giải thích. Chúng tôi đã nói ở trên rằng nghĩa trang lớn lên, tất nhiên không vì năng lực tái sinh sản nội tại nào của chính nó, như thế, nếu bạn cho phép chúng tôi đưa ra một thí dụ khá rùng rợn, người chết sinh ra thêm người chết, nhưng chỉ vì dân số thành phố gia tăng và do đó tầm vóc của nghĩa trang cũng lớn lên. Ngay cả khi Nghĩa trang vẫn còn các bức tường bao quanh, một số việc đã xảy ra, trong ngôn ngữ của bộ máy quan liêu thành phố gọi là bùng nổ dân số đô thị, và điều này xảy ra nhiều lần và trong nhiều thời đại kế tiếp. Dần dần, người ta đến sống trên các mảnh đất rộng phía sau nghĩa trang, những nhóm nhà nhỏ xuất hiện, làng mạc, thôn xóm, những căn nhà nghỉ hè lần lượt mọc ra, đôi khi kế cận nhau, nhưng vẫn chừa khoảng trống lớn ở giữa để dùng làm đất trồng trọt hay lấy củi hay chăn nuôi hay cho cỏ đại mọc. Đó là những chỗ Nghĩa trang tràn tới khi các bức tường của nó bị phá bỏ. Như nước lụt bắt đầu xâm lấn vùng đất thấp, uốn khúc theo các thung lũng, rồi từ từ bò lên sườn đồi, các ngôi mộ lấn đất như thế thường gây thiệt hại cho nông nghiệp, vì những chủ nhân bị vây bủa không còn cách nào khác hơn là bán quách các dải đất, những lúc khác, các ngôi mộ vòng quanh những vườn cây, các cánh đồng lúa mì, các sân đập lúa và chuồng gia súc, luôn luôn trong tầm mắt căn nhà, và ta có thể nói là thường ngày bên cạnh cửa. Nhìn từ trên không trung, Nghĩa trang trông như một cái cây khổng lồ bị đốn ngã, với khúc thân to ngấn là chỗ tập trung

của các ngôi mộ ban đầu, từ đó bốn cành cây vạm vỡ vươn ra, tất cả từ cùng một điểm sinh sôi, nhưng sau đó những nhánh rẽ kế tiếp vươn xa như ta thấy, tạo thành, theo lời của một nhà thơ đa cảm, một vòng lá trong đó sự sống và sự chết hòa lẫn, giống như chim chóc và hoa lá hòa vào nhau trên cây cối. Đó là lý do cánh cửa chính của Nghĩa trang không còn được dùng làm lối đi cho các đám tang. Nó chỉ được mở ra rất thất thường, khi một nhà nghiên cứu đá cổ đã nghiên cứu một trong những bia mộ buổi ban đầu tại đó, xin phép đục khuôn nó, với các nguyên vật liệu tất nhiên phải triển khai, như thạch cao, sợi bố và dây kẽm, và một món bổ sung không phải hiếm hoi là những tấm ảnh chụp tinh vi, chính xác, loại đòi hỏi đèn pha, màn phản quang, bình điện, dụng cụ đo ánh sáng, ô dù và các vật dụng khác, không thứ nào được phép đi qua cánh cửa nhỏ dẫn từ tòa nhà vào trong nghĩa trang vì nó sẽ quấy rầy công việc hành chính nơi đó.

Mặc dù đã tích lũy thấu đáo hết mọi chi tiết này, mà một số người có thể xem là không quan trọng, giống như, ta hãy dùng cách so sánh thực vật một lần nữa, là trường hợp thấy cây mà không thấy rừng, rất có thể một số người thận trọng lắng nghe chăm chú câu chuyện này, những người chưa đánh mất ý thức về chuẩn mực, một thứ được thừa hưởng từ quá trình tâm linh và được định đoạt trước hết bởi logic đạt được từ tri thức, rất có thể người đang lắng nghe đó sẽ quyết liệt tuyên bố chống lại sự hiện hữu, và còn đang lan tràn thêm, của các nghĩa trang hoang dã vô chính phủ như nơi này, nó đã lớn tới mức vai kề vai với những chỗ người sống đã dự tính dành riêng cho họ, đó là nhà ở, đường sá, quảng trường, vườn tược và những công trình công ích khác, nhà hát và rạp xi nê, quán cà phê và hiệu ăn, bệnh viện, dưỡng trí viện, trạm cảnh sát, vườn chơi, sân thể thao, bãi họp chợ và khu triển lãm, bãi đậu xe, đại thương xá, hiệu buôn nhỏ, đường ngang, ngõ tắt, đại lộ. Vì trong khi biết đến nhu cầu phát triển khôn cưỡng của Nghĩa trang, trong sự cộng sinh với việc phát triển của thành phố và dân số gia tăng, họ cho rằng khu vực dành cho nơi an nghỉ cuối cùng vẫn nên được giữ trong vòng giới hạn chặt chẽ và tuân theo những luật lệ chặt chẽ. Một vòng tường cao hình tứ giác bình thường là quá đủ, không trang trí hay hoa

văn kiến trúc lõi lõi hão huyền, thay vì là con bạch tuộc khổng lồ này, nó giống con bạch tuộc hơn cái cây, tuy như thế đau lòng cho những tưởng tượng thơ phú, nó vươn tám, mười sáu, ba mươi hai, sáu mươi bốn cái vòi ra, như để ôm lấy cả thế giới. Trong các quốc gia văn minh, cách thực hành đúng đắn, với những thuận lợi đã được chứng minh qua kinh nghiệm, là để thân xác nằm dưới đất vài năm, thường là năm năm, đến cuối thời hạn đó, ngoài trường hợp hy hữu của những xác không thối rữa một cách thần diệu, những gì ít ỏi còn sót lại sau khi chất vôi gặm mòn và dò bọ tiêu hóa sẽ được đào lên để lấy chỗ cho người mới tới. Trong các quốc gia văn minh, họ không có cái lệ vô lý là đất chôn vĩnh viễn, cái ý tưởng xem bất cứ ngôi mộ nào cũng mãi mãi không được đụng đến, như thế vì sự sống không thể vĩnh cửu thì sự chết phải được. Điều này dẫn đến những hậu quả hiển nhiên, cánh cửa chốt chặt, hệ thống lưu thông bên trong hỗn loạn, các đám tang phải đi con đường vòng quanh Nghĩa trang ngày càng dài trước khi đến nơi mãi tận cuối của một trong sáu mươi bốn chiếc vòi bạch tuộc, họ sẽ không bao giờ tìm thấy đường nếu không có một người hướng dẫn đi cùng. Tuy vậy, giống như Phòng Đăng ký Trung ương, vì một xao lãng đáng tiếc nào đó, thông tin này không được đưa ra đúng lúc, khẩu hiệu bất thành văn của Nghĩa trang là Mọi Cái Tên, mặc dù đúng ra nên nói rằng ba chữ này vừa khít khao với Phòng Đăng ký Trung ương như đeo găng tay, vì nơi đó người ta tìm thấy mọi cái tên, cả tên người chết lẫn tên người sống, trong khi nghĩa trang với vai trò là chốn đến cuối cùng và nơi cất giữ cuối cùng phải đành chấp nhận chỉ có tên của người chết. Tuy nhiên, chứng cứ chính xác này không đủ để làm im tiếng những người quản lý Nghĩa trang, phải đối diện với điều họ gọi là sự thua kém hiển nhiên về số lượng của mình, họ luôn nhún vai và cãi, Với thời gian và nhẫn nại mọi người rồi sẽ kết thúc ở đây, theo quan điểm này Phòng Đăng ký Trung ương chỉ là một nhánh của Nghĩa trang. Không cần phải nói, đối với Phòng Đăng ký Trung ương gọi nó là một nhánh là một điều sỉ nhục. Mặc dù sự kình địch này, sự cạnh tranh nghề nghiệp này, mối liên hệ giữa những người làm ở Phòng Đăng ký Trung ương và những người làm ở Nghĩa trang là thân thiện cởi mở và hoàn toàn tương kính lẫn nhau, vì rất ráo ra, ngoài mỗi cộng tác nghề

nghiệp không thể tránh khỏi giữa họ, với nét giống nhau về hình thức và sự gần gũi về nội dung trong các quy chế riêng của họ, họ biết rằng họ đang sống dựa vào hai đầu của cùng một cây nho, cây nho tên gọi cuộc đời và nằm giữa hai khoảng hư không.

Đây không phải là lần đầu tiên Senhor José đến Nghĩa trang. Việc hành chính đòi hỏi kiểm tra một vài số liệu, làm sáng tỏ những dị biệt, so sánh các sự kiện, xóa bỏ những khác biệt, khiến những người làm việc trong Phòng Đăng ký Trung ương phải đến Nghĩa trang tương đối thường xuyên, một công việc gần như luôn luôn rơi vào các viên thư ký, khó bao giờ đến tay các thư ký thâm niên, và có cần phải nói là không bao giờ tới các phó phòng hay Trưởng phòng. Đôi khi, vì những lý do tương tự, các thư ký, rất hiếm khi có các cấp trên, từ Nghĩa trang đến Phòng Đăng ký Trung ương, ở đó họ được tiếp đãi thân mật như Senhor José sẽ được đón tiếp nơi đây. Tương tự như mặt tiền, bên trong tòa nhà là bản sao đúng y của Phòng Đăng ký Trung ương, mặc dù tất nhiên ta phải lưu ý rằng những người làm việc ở Nghĩa trang luôn luôn nói rằng Phòng Đăng ký Trung ương là bản sao đúng y của tòa nhà Nghĩa trang, thật ra là một bản sao không đầy đủ, vì nó thiếu cánh cửa lớn, để đáp lại những người ở Phòng Đăng ký Trung ương trả lời rằng đó chỉ là cánh cửa to đùng vô tích sự, vì nó lúc nào cũng đóng. Tuy vậy, ở đây chúng ta cũng thấy cái quây dài kéo suốt chiều ngang căn phòng khổng lồ, cũng những ngăn kệ cao ngất, cũng cách xếp đặt nhân viên thành một hình tam giác với tám thư ký ở dãy đầu, bốn thư ký thâm niên phía sau họ, rồi hai viên phụ tá quản lý, vì đó là cách họ gọi ở đây, chứ không phải phó phòng, cũng như người quản lý ngồi ở đỉnh không phải là trưởng phòng, mà là người quản lý. Tuy nhiên, nghĩa trang còn có các nhân viên khác ngoài các viên thư ký. Ngồi trên hai băng ghế nối dài ở hai bên cửa ra vào, đối diện với cái quây, là các hướng dẫn viên. Một số người cứ lố mẫm gọi họ là phu đào huyệt như thời xưa, nhưng chức vụ nghề nghiệp của họ ghi trong công báo thành phố là hướng dẫn viên nghĩa trang, trái với điều ta có thể nghĩ hay tưởng tượng, nó không chỉ là một uyển ngữ với hảo ý nhằm che giấu hành động hung bạo đau đớn của cái xẻng đào một lỗ hình

chữ nhật trên mặt đất, mà đúng hơn nó mô tả chính xác một vai trò không chỉ là vấn đề hạ người chết xuống huyết sâu, mà cả việc dẫn dắt họ trên mặt đất. Những người này làm việc từng cặp, im lặng đợi đám tang đến, rồi tay cầm giấy phép đã được viên thư ký phụ trách vụ việc điền vào, họ lên một trong những chiếc xe đang đợi nơi bãi đậu xe, những chiếc có đèn hiệu tỏa sáng nhấp nháy phía sau và nói Theo tôi, giống như những chiếc xe dừng ở phi trường, ít nhất viên quản lý Nghĩa trang rất đúng về mặt này, khi ông nói rằng họ tiến bộ hơn trong những vấn đề kỹ thuật hiện đại so với Phòng Đăng ký Trung ương, nơi mà truyền thống vẫn còn buộc các viên thư ký dùng quản bút và lọ mực lỗi thời. Khi thấy chiếc xe tang và những người bên trong ngoan ngoãn theo sau các hướng dẫn viên trên những con đường được chăm sóc cẩn thận của thành phố và trên các con lộ gồ ghề ở ngoại ô, với ánh đèn nhấp nháy suốt quãng đường tới mộ, Theo tôi, ta không thể không đồng ý rằng không phải mọi thay đổi trên thế giới đều dở. Và mặc dù tiểu tiết có thể không quan trọng gì cho việc hiểu tổng thể câu chuyện, nhưng cũng đáng để giải thích một đặc điểm nhân cách rõ rệt của các hướng dẫn viên này là họ tin rằng vũ trụ quả thật được điều khiển bởi một quá trình tư duy ưu việt thường xuyên lưu tâm tới những nhu cầu của nhân loại, vì họ cãi, nếu không như thế xe cộ đã không được phát minh ra đúng vào thời điểm mà người ta cần chúng nhất, đó là khi Nghĩa trang đã trở nên mênh mông đến nỗi đúng là một cực hình nếu phải mang người chết tới đồi Golgotha của họ bằng những phương pháp truyền thống,^[6] là dùng gậy và dây thừng hay một chiếc xe hai bánh. Khi người ta nhắc khéo họ nên cẩn thận hơn trong cách dùng chữ, vì Golgotha và calvary nguyên thủy có cùng một nghĩa, và chẳng có nghĩa lý gì khi dùng những thuật ngữ biểu thị sự đau đớn và buồn khổ để chỉ việc chuyên chở một người không còn bao giờ đau khổ nữa, ta có thể bảo đảm rằng họ sẽ khiêm nhã trả lời là ai tự biết người ấy, nhưng chỉ có Thượng đế biết tất cả mọi người.

Senhor José đi vào và tiến thẳng đến quây, ném một cái nhìn lạnh lùng lên bọn hướng dẫn viên đang ngồi, anh không ưa họ vì sự hiện diện của họ làm nghiêng cán cân số lượng nhân viên về phía Nghĩa trang. Vì các nhân

viên ở đó biết anh, anh không cần trình thẻ chứng minh anh là nhân viên Phòng Đăng ký Trung ương, còn tờ thư ủy nhiệm lừng danh anh không mấy may nghĩ đến việc mang nó theo, vả lại, ngay cả một viên thư ký ít kinh nghiệm nhất chỉ liếc mắt qua là thấy nó giả mạo từ đầu đến cuối. Đối với tám viên thư ký xếp hàng sau quầy, Senhor José chọn người mà anh hợp ý nhất, một ông hơi lớn tuổi hơn anh, có dáng vẻ miệt mài của một người không còn trông đợi gì nữa từ cuộc đời. Giống như các viên thư ký kia, ông ta có vẻ như ở đó quanh năm suốt tháng. Hồi đầu, Senhor José nghĩ rằng những người làm việc ở nghĩa trang không bao giờ nghỉ ngày nào hay nghỉ lễ, họ làm việc quanh năm, đến khi có người bảo anh rằng không phải như vậy mà có một nhóm nhân viên ngoài biên chế làm hợp đồng ngày Chủ nhật, mình đâu còn sống ở thời nô lệ nữa đâu Senhor José. Không cần phải nói, các thư ký ở Nghĩa trang từ lâu đã hy vọng rằng những nhân viên ngoài biên chế nói trên có thể làm luôn chiều thứ Bảy, nhưng vì những lý do ngân sách và tài chính, yêu cầu đó chưa được đáp ứng, và thật là vô ích nếu nhân viên nghĩa trang viện dẫn thí dụ nhân viên Phòng Đăng ký Trung ương chỉ làm việc sáng thứ Bảy, vì theo bản thông cáo thần bí từ trên ban hành xuống từ chối yêu cầu của họ, Người sống có thể đợi, nhưng người chết thì không. Dù thế nào đi nữa, người ta chưa bao giờ nghe nói có một nhân viên Phòng Đăng ký Trung ương xuất hiện ở đó vì lý do công việc vào chiều thứ Bảy, lúc mọi người nghĩ rằng anh ta đang vui hưởng thời gian nhàn rỗi mỗi tuần với gia đình, làm một chuyến đi về thôn quê, hay bận rộn vì những việc nhà đang chờ đợi đến khi anh có một chút thời giờ rảnh, hay chỉ là vô công rồi nghề, hoặc thậm chí đang tự hỏi có thời giờ rảnh rỗi để làm gì nếu chúng ta không biết làm gì với nó. Để tránh bất cứ câu hỏi rầy rà nào có thể dễ dàng gây lúng túng, Senhor José khéo léo chặn trước lòng tò mò của người kia, đưa ra lý do anh đã chuẩn bị, Đây là trường hợp đặc biệt, rất khẩn, phó phòng của tôi cần thông tin này ngay sáng sớm thứ Hai, vì vậy ông ấy yêu cầu tôi đến Nghĩa trang hôm nay, trong giờ nghỉ của tôi, À ra thế, vậy anh cho tôi biết chuyện gì, Đơn giản thôi, chúng tôi chỉ muốn biết người phụ nữ này được chôn cất hồi nào. Người đàn ông cầm tấm phiếu Senhor José đưa cho ông, ghi lại tên và ngày chết trên một mảnh

giấy, rồi đi hội ý với viên thư ký thâm niên liên hệ. Senhor José không nghe được họ nói gì, nơi đây cũng như tại Phòng Đăng ký Trung ương, ta chỉ có thể nói thấp giọng, và họ cũng cách anh khá xa, nhưng anh thấy viên thư ký thâm niên gật đầu, và xét đoán theo môi ông ta, anh đoán chắc ông ta đã nói, Được, cứ làm. Người đàn ông đi tra bộ phiếu danh mục dưới quầy, nơi cất tất cả các tấm phiếu của những người đã chết năm mươi năm qua, những phiếu khác chất đầy các hàng kệ cao kéo dài vào bên trong tòa nhà, ông ta mở một ngăn kéo, tìm tấm phiếu của người phụ nữ, ghi ngày được hỏi xuống và quay lại nơi Senhor José đang đứng, ông nói, Đây này, và nói thêm, như thế ông nghĩ thông tin này có thể hữu ích, Cô ta trong khu những người tự tử. Senhor José bỗng cảm thấy nhói trong lồng ngực, mà theo một bài viết anh đã có lần đọc trên tạp chí khoa học phổ thông, đó là khoảng chỗ ngôi sao nhiều cánh của hệ thần kinh, chỗ gặp nhau tỏa ra gọi là cụm thần kinh bụng, tuy nhiên, anh cố giấu nỗi ngạc nhiên của mình sau chiếc mặt nạ lãnh đạm máy móc, dĩ nhiên nguyên nhân của cái chết có ghi trên tờ khai tử bị thất lạc mà anh chưa bao giờ nhìn thấy, nhưng là một thư ký trong Phòng Đăng ký Trung ương, nhất là đến Nghĩa trang vì công việc như anh, anh không thể để lộ ra rằng anh không biết. Anh gấp mảnh giấy lại rất cẩn thận và cất vào ví rồi cảm ơn viên thư ký, không quên nói thêm, như một viên chức đối với một viên chức khác, mặc dù đơn thuần chỉ là cách nói, vì cả hai đều là thư ký quèn, rằng anh luôn luôn sẵn sàng phục vụ ông ta trong quyền hạn của anh nếu ông ta cần gì ở Phòng Đăng ký Trung ương. Khi đã đi hai bước ra hướng cửa, anh quay lại, Nhân thể đang ở đây, tôi chợt có ý sẽ tản bộ chiều nay trong nghĩa trang, nếu ông có thể cho tôi băng qua chỗ này thì tôi không phải đi vòng xa, Đợi đây, để tôi đi hỏi, viên thư ký nói. Ông ta mang lời yêu cầu đến viên thư ký thâm niên mà ông vừa nói chuyện trước đó, nhưng thay vì trả lời, ông này đứng lên và đi tới viên phụ tá quản lý phụ trách phần vụ của ông. Tuy lần này ông ta còn ở cách xa hơn, Senhor José có thể thấy cái gật đầu của viên phụ tá quản lý và cử động đôi môi của ông ta cho biết anh sẽ được phép dùng cánh cửa bên trong. Viên thư ký không trở lại quầy ngay, trước tiên ông mở tủ lấy một tấm bìa lớn rồi ông đặt dưới nắp một bộ máy có những bóng đèn màu nhỏ. Ông ấn

một nút, có tiếng máy kêu, nhiều ngọn đèn sáng lên, và khi ấy một mẫu giấy nhỏ chạy ra cái khe bên hông. Viên thư ký cất tấm bìa vào tủ rồi quay lại quầy, Anh nên mang theo bản đồ, đã có nhiều vụ người ta bị lạc, và tìm lại họ khó không thể tưởng, các hướng dẫn viên phải đi xe ra tìm họ khiến cho công việc bị đình trệ, trong khi các đám tang dồn ứ bên ngoài, Người ta dễ phát hoảng, họ chỉ cần đi thẳng một hướng thì sẽ đến một chỗ nào đó, đạo này văn khố của người chết ở Phòng Đăng ký Trung ương thật phức tạp vì không có đường thẳng, Trên lý thuyết ông nói đúng, nhưng đường thẳng ở đây giống như đường thẳng trong hành lang mê hồn trận, chúng liên tục gãy góc, đổi hướng, ông bước vòng một ngôi mộ rồi bỗng nhiên ông không biết mình đang ở đâu, Trong Phòng Đăng ký Trung ương, chúng tôi dùng sợi chỉ Ariadne, chưa bao giờ thất bại, Có đạo chúng tôi cũng dùng nó, nhưng không được lâu, nhiều khi sợi chỉ bị cắt và không tìm ra thủ phạm là ai hay tại sao họ cắt, Chắc chắn không phải là người chết, đứt khoát như vậy, Ai mà biết, Những người bị lạc là những người không có sáng kiến, đáng lẽ họ có thể tự định hướng bằng mặt trời, Có thể một số người cũng dùng mặt trời nếu họ không xui xẻo bị lạc vào một ngày u ám, Ở Phòng Đăng ký Trung ương chúng tôi không có cái máy đó, Chúng tôi thấy nó rất hữu ích. Cuộc đối thoại không thể kéo dài thêm nữa, viên thư ký thâm niên đã nhìn họ hai lần, và lần thứ nhì ông ta nhăn mặt, Senhor José là người thấp giọng nhận xét, Ông thư ký thâm niên đã nhìn mình hai lần, tôi không muốn ông gặp rắc rối vì tôi, Tôi sẽ chỉ cho ông chỗ chôn người phụ nữ, thấy cuối con đường này không, đường gợn sóng ở đây là dòng suối, đến nay vẫn còn dùng làm đường ranh giới, ngôi mộ trong góc đó, ông có thể nhận ra nó bằng số, Và bằng tên, Vâng, nếu có ai đề tên ở đó, nhưng con số mới đáng kể, tên không vừa vào bản đồ, nếu ghi tên ông sẽ cần tấm bản đồ to cỡ thế giới, Tỉ lệ một trên một, ừ, tỉ lệ một trên một, và dù vậy tên sẽ phải viết chồng lên nhau, Bản đồ này cập nhật chứ, Chúng tôi cập nhật nó mỗi ngày, À, sao ông nghĩ là tôi muốn thấy ngôi mộ của người phụ nữ, Chẳng có lý do gì, có lẽ vì nếu ở địa vị của ông thì tôi cũng làm vậy, Vì sao, Cho đích xác thôi, Là cô ta chết, Không, cho đích xác là cô ta đã sống. Viên thư ký thâm niên nhìn họ lần thứ ba, làm một cử động như thể ông ta

sắp đứng lên, nhưng rồi thôi, Senhor José vội vàng chào từ giã người thư ký, Cảm ơn ông, cảm ơn ông, anh nói, đồng thời anh khẽ gật đầu về hướng ông quản lý nghĩa trang, một người mà ta nên luôn luôn cúi chào, như ta cảm ơn thiên đường, ngay cả khi nó bị mây che, với một điểm khác biệt quan trọng là khi cảm ơn thiên đường ta không cúi thấp đầu mà ngẩng đầu lên.

Khu đất cổ nhất của Nghĩa trang, nằm cách phía sau tòa nhà hành chính vài chục mét, là khu được các nhà khảo cổ thích nghiên cứu. Những phiến đá cổ, một số bị mòn nhẵn vì thời gian đến nỗi ta chỉ thấy được vài vết mờ có thể dễ dàng nhận ra là những chữ còn lại từ các nét nguệch ngoạc của một cây đục không khéo, vẫn tiếp tục là đối tượng tranh cãi và bút chiến gay gắt, mà trong đa số trường hợp không hy vọng gì biết ai đã được chôn bên dưới, các nhà khảo cổ chỉ thảo luận ngày tháng khả dĩ của các ngôi mộ, như thể nó là vấn đề có tầm quan trọng sống còn. Những sai biệt không đáng kể vài trăm năm chỗ này chỗ nọ đã là động cơ cho những cuộc tranh cãi dài dài, cả trong công chúng lẫn giới hàn lâm, hầu như luôn dẫn đến đổ vỡ thô bạo trong mối liên hệ cá nhân và thậm chí biến thành mối thù chí tử. Sự việc còn tệ hại hơn, nếu có thể tệ hơn, khi các sử gia và các nhà phê bình nghệ thuật quyết định chõ mũi vào, vì trong nhiều trường hợp, trong khi ủy ban các nhà khảo cổ tương đối dễ đạt đến thỏa thuận về một khái niệm rộng rãi về tính cổ xưa khả dĩ chấp nhận được cho mọi người, bỏ ra ngoài những niên đại thực, thì vấn đề sự thật và vẻ đẹp đã tạo ra cảnh kéo co giữa các ông và các bà chuyên về thẩm mỹ và lịch sử, mỗi bên kéo về phía mình, và không phải là hiếm thấy một nhà phê bình bỗng nhiên đổi ý chỉ vì ý kiến thay đổi của một nhà phê bình khác làm cho cả hai bây giờ đều đồng ý. Qua nhiều thế kỷ, vẻ yên bình khôn tả của Nghĩa trang, với những hàng cây tự phát, bông hoa, cây leo, bụi rậm, vòng lá và tràng hoa, cây gai và bụi dại, cây cổ thụ cường tráng lan rể xô ngã các bia mộ và đẩy lên ánh mặt trời một vài khúc xương hoang hốt, vừa là mục tiêu vừa là chứng nhân của các cuộc đấu khẩu dữ dội và của một hai vụ bạo động. Mỗi khi các biến cố loại này xảy ra, trước tiên viên quản lý sẽ ra lệnh cho các

hướng dẫn viên có mặt tách rời các đối thủ lừng lẫy ra, và khi một tình huống khó khăn đặc biệt nào đó nổi lên, ông sẽ đích thân ra tới nơi để mĩa mai nhắc nhở các kẻ kình địch rằng không có lý gì để vò đầu bứt tóc vì những vấn đề nhỏ nhặt như thế trong cuộc đời họ, vì chẳng sớm thì muộn họ sẽ cùng kết thúc tại nghĩa trang trọc lóc như sư cụ. Cũng giống như Trưởng phòng, viên quản lý Nghĩa trang rất có tài mĩa mai, do đó xác nhận giả thuyết chung là cá tính tiêu biểu này không thể thiếu trong quá trình leo lên cấp cao của họ, dĩ nhiên là với kiến thức thành thạo về kỹ thuật văn khố, cả về thực tế lẫn lý thuyết. Tuy nhiên, các sử gia, nhà phê bình nghệ thuật và nhà khảo cổ đều đồng ý trên một vấn đề, một sự kiện hiển nhiên rằng Nghĩa trang là bảng danh mục hoàn hảo, một phòng trưng bày, một bản tóm tắt của mọi phong cách, nhất là về kiến trúc, điêu khắc và trang trí, và vì thế là một bản kiểm kê mọi cách nhìn, cách ở và cách sống đã có từ xưa tới nay, từ hình vẽ nguệch ngoạc đầu tiên đường nét bên ngoài của thân thể con người, sau đó được khắc và chạm lên đá thô, cho tới thép mạ kền, bảng phản chiếu, sợi tổng hợp và gương soi đang được dùng hằm bà lằng trong thời đại gần đây.

Các đài lễ tang đầu tiên là những bàn mộ đá, vòng mộ đá và cột mộ đá thời tiền sử, sau đó, như một trang phù điêu để trống khổng lồ, xuất hiện những hốc tượng, án thờ, hòm thánh, bát đá hoa cương, quách cấm thạch, bia đá láng và chạm trổ, các cột trụ kiểu Dorian, Ionian, Corinthian và kiểu hỗn hợp, cột tượng người nữ, trụ gạch, lá ô rô trang trí, mũ cột và trán tường, vòm giả, vòm thật, cũng như những vách tường gạch kéo dài, đầu hồi của bức tường kiểu Cyclopean, cửa sổ nhọn đầu, cửa sổ tròn hoa hồng, miệng máng xối, cửa sổ lồi tầng trên, hốc gờ mái, tháp nhọn, đá lát sàn, giàn chống, cột chống, trụ bổ tường, tượng người đàn ông năm nghiêng đội mũ sắt, cầm gươm và mặc áo giáp, đầu cột có và không có trang trí, quả lựu, hoa huệ, cúc trường sinh, gác chuông, vòm bát úp, tượng người đàn bà năm nghiêng có bầu vú nhỏ cứng, tranh, vòm, con chó trung thành đang nằm, đứa trẻ quấn tã, người bưng phẩm vật, người khóc đội khăn, cột tháp, đường gờ, cửa sổ kính mờ, bệ đài, bực giảng, ban công, lại thêm tháp nhọn,

thêm hốc gờ mái, thêm đầu cột, thêm vòm, thiên thần xoải cánh, thiên thần xếp cánh, tranh hình tròn, bình đựng cốt rỗng, hay bình đựng cốt đầy lửa giả bằng đá hay có một miếng băng tang bơ phờ quấn xung quanh, sần khỗ, nước mắt, đàn ông uy nghi, đàn bà trắng lợt, trẻ con xinh đẹp vẽ hoa đời, đàn ông già nua và đàn bà già nua chán chường, cây thánh giá nguyên và cây thánh giá gãy, bậc thềm, đỉnh, vòng gai, cây giáo, hình tam giác bí ẩn, bồ câu cầm thạch lạ khác thường, hàng đàn bồ câu thật bay lượn trên nghĩa trang. Và im lặng. Một sự im lặng chỉ đôi lúc bị phá vỡ vì những bước chân của kẻ yêu cô đơn thỉnh thoảng thờ dãi bị lôi cuốn đến đây vì nỗi buồn bất chợt từ vùng ven biển xào xạc, nơi ta có thể vẫn nghe tiếng khóc bên một ngôi mộ mà họ đã đặt những bó hoa tươi còn đẫm nhựa sống, có thể nói là làm nhức nhối con tim thời gian, ba ngàn năm mộ chí đủ hình dáng, đủ ý nghĩa và diện mạo, hợp nhất trong cùng một sự lãng quên, cùng một niềm cô đơn, vì nỗi buồn đã từng có lần dành cho họ, nay đã quá cũ đối với bất cứ kẻ thừa kế còn sống sót nào. Tự định hướng bằng bản đồ, tuy đôi lúc anh ước gì có một chiếc la bàn, Senhor José bước tới khu dành riêng cho những người tự tử, nơi chôn người phụ nữ có tên trên tấm phiếu, nhưng bước chân anh lúc này chậm hơn, ít thôi thúc hơn, thỉnh thoảng anh dừng lại ngắm một chi tiết điêu khắc bị vấy bẩn vì nấm hay bạc màu vì mưa, một vài người xót xa than khóc, vài nét lắng đọng trang nghiêm, vài nếp áo thầy tu, hay anh cố giải đoán một câu viết mà nét chữ tình cờ lôi cuốn anh, ta có thể hiểu được rằng ngay dòng đầu tiên cũng khiến anh rất lâu mới giải đoán được, vì tuy đôi lúc đã phải khảo sát các bản viết cổ vào khoảng cùng thời kỳ với những câu này trong Phòng Đăng ký Trung ương, viên thư ký này không thông thạo các dạng chữ viết cổ, đó là lý do anh không bao giờ lên cao hơn bậc thư ký. Trên đỉnh một gò đất tròn nhỏ, trong bóng râm của một cột tưởng niệm có thời là cột mốc đo đạc, Senhor José nhìn ra xa quanh mình, và anh không thấy gì ngoài những nấm mồ nhấp nhô theo đường cong của khu đất, các ngôi mộ lơ lửng trên mép dốc đứng đó đây rồi trải rộng ra trên các khu đất phẳng, anh lẩm bẫm, Có đến hàng triệu ngôi mộ, rồi anh nghĩ về khoảng đất bao la có thể tiết kiệm nếu người chết được chôn đứng, sát cạnh nhau, khít hàng, như quân lính đứng nghiêm, và dẫu

hiệu duy nhất về sự hiện diện của họ nơi đó là trên đầu họ đặt một khối đá vuông ghi các sự kiện chính về cuộc đời của người quá cố trên cả năm mặt, năm mặt đá vuông như năm trang giấy, tóm tắt cả một cuốn sách đã từng chứng tỏ là bất khả viết ra. Xa như đến tận chân trời, xa, xa vào khoảng không, Senhor José thấy những ngọn đèn đang di chuyển chậm chạp, như tia chớp vàng, nhấp nháy bật tắt đều đặn, đó là những chiếc xe của hướng dẫn viên gọi những người phía sau, Theo tôi, Theo tôi, một chiếc bỗng dừng lại, ngọn đèn biến mất, nghĩa là nó đã đến nơi. Senhor José nhìn lên mặt trời, rồi nhìn đồng hồ của mình, ngày đã muộn, anh sẽ phải bước nhanh nếu muốn đến chỗ người phụ nữ vô danh trước hoàng hôn. Anh tham khảo tấm bản đồ, dò ngón tay trở trên nó để tái dựng một cách phỏng chừng con đường anh đã đi từ tòa nhà hành chính tới chỗ anh đang đứng, so sánh nó với khoảng cách còn phải đi, và hầu như nản chí. Đường thẳng theo tỉ lệ là khoảng ba dặm, nhưng như chúng ta đã nói, trong Nghĩa trang đường thẳng liên tục không bao giờ kéo dài, ba dặm đường chim bay đó phải cộng thêm hai hay có thể ba dặm nữa khi đi trên mặt đất. Senhor José tính toán số thời gian còn lại và sức lực còn trên đôi chân mình, anh nghe một tiếng nói thận trọng bảo anh hãy để hôm khác, khi anh có nhiều thời giờ hơn để viếng mộ của người phụ nữ vô danh, vì bây giờ anh biết nàng ở đâu, bất cứ chiếc taxi hay xe buýt nào cũng có thể chạy bọc vòng ngoài nghĩa trang để thả anh xuống gần địa điểm hơn, như các gia đình vẫn làm khi họ đến than khóc bên người thương và cắm hoa mới vào lọ hay thay nước, nhất là vào mùa hè. Senhor José vẫn cân nhắc vấn đề rắc rối này khi anh nhớ vụ mạo hiểm ở trường học, đêm mưa tầm tã, mái bao lơn dốc đứng như triền núi trơn trượt, và khi ấy ướt sũng từ đầu đến chân, đầu gối anh bị xước và cạ đau đớn vào quần, cuộc tìm kiếm nôn nóng của anh bên trong tòa nhà, rồi nhờ kiên trì và khôn khéo, anh đã xoay sở chiến thắng nỗi sợ hãi của chính mình và vượt qua muôn vàn khó khăn ngăn lối, đến khi anh khám phá ra và rớt cuộc vào được tầng gác bí ẩn sát mái nhà, đương đầu với một bóng tối còn đáng sợ hơn trong văn khố của người chết. Bất cứ ai đã đủ can đảm để làm tất cả những việc đó sẽ không có quyền cảm thấy nản lòng vì ý nghĩ phải đi bộ, dù xa đến mấy, nhất là khi đi dưới ánh rực rỡ thẳng thắn của mặt trời tươi

sáng, người bạn của những đấng anh hùng, như chúng ta đều biết. Nếu bóng hoàng hôn đến trước khi anh tới nắm mồ của người phụ nữ vô danh, nếu đêm đến cắt mọi lối về, gieo rắc nỗi kinh hoàng vô hình và ngăn anh đi xa hơn, anh có thể nằm xuống trên một trong những phiến đá rêu phong này, với một thiên thần đá buồn bã canh chừng giấc ngủ của anh, rồi đợi một ngày mới ra đời. Hoặc anh có thể trú dưới một giàn chống như cái giàn đằng kia, Senhor José nghĩ, nhưng rồi anh chợt biết rằng mình sẽ không tìm thấy giàn chống nào xa hơn chỗ này. Nhờ các thể hệ chưa ra đời và sự phát triển tất yếu của kỹ thuật xây cất, chẳng mấy chốc người ta sẽ phát minh ra những cách ít tốn kém hơn để chống đỡ một bức tường, thật vậy, Nghĩa trang là nơi trưng bày những kết quả của tiến bộ trước con mắt của các nhà nghiên cứu hay những người chỉ tò mò, thậm chí có kẻ nói nghĩa trang kiểu này là một loại thư viện không chứa sách mà là chứa người, thật ra đâu có sao, ta có thể học rất nhiều từ người cũng như từ sách vở. Senhor José ngoái nhìn lại, từ nơi anh đứng anh chỉ thấy chóp mái của tòa nhà hành chính trên những đài tang lễ cao, anh lẩm bẫm, Mình đâu ngờ là đã tới chỗ này, và nói câu đó như thể để đi tới một quyết định, anh chỉ cần nghe tiếng nói của chính mình, một lần nữa anh lại tiếp tục con đường của anh.

Cuối cùng anh đến khu dành cho những người tự tử, bầu trời đã rắc những đám tro trắng tinh mịn của hoàng hôn, anh nghĩ chắc mình đã đi nhầm đường hay tấm bản đồ có gì sai. Trước mặt anh là dải đất bao la, cây cối rậm rạp, gần như khu rừng, các nấm mồ giống như những búi cây cỏ thiên nhiên, ngoại trừ các bia mộ lẫn khuất. Từ nơi đó ta không thể thấy dòng suối, nhưng có thể nghe tiếng rì rào rất nhỏ trượt trên những phiến đá, và trong bầu khí quyển giống như tấm kính xanh, hơi mát bay lơ lửng khác với khí mát thông thường vào lúc đầu giờ hoàng hôn. Vì mới chôn, chỉ vài ngày qua, nấm mộ của người phụ nữ vô danh phải nằm trên mép ngoài khu đất, vấn đề là hướng nào. Senhor José nghĩ để khỏi bị lạc, tốt nhất là đi tới dòng suối nhỏ rồi khi ấy men theo bờ tới khi tìm thấy những ngôi mộ mới nhất. Bóng cây lập tức phủ lên anh, như thể đêm đã xuống bất chợt. Mình không nên sợ hãi, Senhor José lẩm bẫm, giữa sự im lặng này, giữa những

nấm mồ này, với cây cối bao quanh, thay vào đó mình cảm thấy điềm tĩnh như đang ở nhà, ngoại trừ chân đau vì đi bộ quá nhiều, dòng suối đây rồi, nếu sợ, mình có thể rời nơi đây ngay giây phút này, mình chỉ cần băng qua dòng suối, mình chỉ phải cởi giày vớ và xắn ống quần lên, đeo giày quanh cổ rồi lội qua, nước chưa tới đầu gối, chẳng mấy chốc mình sẽ trở về lại với vùng đất của người sống, với những ngọn đèn phía đó vừa mới bật lên. Nửa giờ sau, Senhor José tới cuối khu đất, mặt trăng gần rằm, hầu như tròn hẳn, vừa lên khỏi chân trời. Những nấm mồ nơi đây chưa khắc bia cũng chưa có bất cứ trang trí điêu khắc nào, chúng được nhận ra chỉ nhờ những con số trắng sơn trên tấm nhãn đen gắn ở đầu mộ, như những con bướm đang bay lượn. Ánh trăng trải dần trên khu đất, từ từ xuyên qua cây lá như một bóng ma quen thuộc và nhân từ. Trong khoảng đất trống, Senhor José tìm thấy nấm mồ anh đang tìm. Anh không lấy trong túi ra mẫu giấy viên thư ký nghĩa trang đã đưa anh, anh đã không cố nhớ con số, nhưng anh biết nó khi anh cần đến, và bây giờ nó ở ngay trước mặt anh, sáng rực rỡ, như thể được viết bằng sơn lân quang. Cô ấy đây rồi, anh nói.

Senhor José bị lạnh suốt đêm. Sau khi thốt lên những lời thừa thãi vô ích đó, Cô ấy đây rồi, anh không chắc mình nên làm gì. Thật vậy, sau nỗ lực miệt mài và gian khổ, cuối cùng anh đã xoay sở tìm thấy người phụ nữ vô danh, hay đúng hơn, nơi nàng nằm, hai thước dưới mặt đất đang chờ anh, nhưng anh tự nhủ phản ứng bình thường là cảm thấy sợ hãi, sợ chỗ này, giờ này, cây cối xào xạc, ánh trăng huyền bí, và nhất là nghĩa trang xa lạ vây quanh, nơi tụ hội của những người tự tử, nơi tập trung của im lặng, chưa biết lúc nào có thể bắt đầu thét lên, Chúng tôi đến trước khi hết hạn, tự chúng tôi muốn đến nơi đây, nhưng trong lòng anh cảm thấy dường như do dự, hoài nghi, như thế ngay khi anh nghĩ anh đã đi đến tận cùng mọi việc, anh nhận thức rằng cuộc tìm kiếm của anh chưa hoàn tất, như thế đến đây chỉ là một điểm nữa trong cuộc hành trình, không quan trọng hơn căn chung cư tầng trệt của bà cụ, hay ngôi trường, hay cửa hiệu của ông dược sĩ mà anh đã đến để hỏi, hay văn khố trong Phòng Đăng ký Trung ương nơi giữ hồ sơ của người chết. Anh bị choáng ngợp vì cảm nghĩ này đến nỗi thậm chí anh lẩm bẩm như cố tự thuyết phục mình, Cô ấy đã chết, mình đâu còn làm gì được nữa, không ai có thể làm gì được nữa với sự chết. Anh đã bước đi nhiều giờ qua Nghĩa trang, anh đã đi qua nhiều thời đại, kỷ nguyên, triều đại, qua những vương quốc, đế quốc và các nền cộng hòa, qua những cuộc chiến tranh và bệnh dịch, qua vô số cái chết đủ loại, khởi sự bằng nỗi buồn đầu tiên của loài người và chấm dứt bằng người phụ nữ đã tự tử chỉ vài ngày qua, vì thế Senhor José biết rất rõ rằng không ai có thể làm gì được nữa với sự chết. Trong chuyến đi đó, qua bao nhiêu người chết, không ai trong số họ ngời dậy khi nghe anh đi ngang, không ai cầu xin anh giúp họ hợp nhất cát bụi rải rác của da thịt họ lại với xương tàn rơi khỏi hốc xương, không ai nhờ anh, Đến đây thối vào mắt tôi hơi thở của sự sống, họ đều biết quá rõ rằng không ai có thể làm gì được nữa với sự chết, họ biết, chúng ta đều biết, nhưng trong trường hợp này kiến thức đó từ đâu đến, cảm giác bứt rứt này làm nghẹn cổ Senhor José, tâm trí bản khoăn này, như thể anh đã hèn nhát bỏ dở một việc chưa hoàn tất và bây giờ không còn mặt

mũi nào để trở lại với nó. Bên kia dòng suối, không xa lắm, ta có thể thấy vài căn nhà với cửa sổ sáng đèn, ánh lập lòe của ngọn đèn đường ở ngoại ô, tia sáng lướt qua của chiếc xe đang chạy trên đường. Và ngay phía trước, chỉ cách ba mươi bước chân, như sớm muộn phải xảy ra, một chiếc cầu nhỏ nối liền hai bờ suối, vì thế Senhor José sẽ không phải cởi giày và xắn ống quần lên nếu anh muốn băng qua bên kia.

Trong tình huống bình thường anh đã làm thế từ lâu, nhất là vì chúng ta biết anh không phải là kẻ can đảm lắm, sự can đảm anh sẽ cần nếu anh muốn sống sót vô sự suốt cả đêm trong nghĩa trang, với một người chết nằm dưới chân anh và một ánh trăng có khả năng làm bóng hình di chuyển. Tuy nhiên, tình huống là như thế này chứ không phải như thế khác, đây không phải là vấn đề can đảm hay hèn nhát, đây là vấn đề giữa sống và chết, vì thế Senhor José mặc dù biết rằng anh sẽ thường xuyên cảm thấy sợ hãi suốt đêm, mặc dù biết rằng tiếng gió thổi dài sẽ khiến anh kinh hoàng, rằng lúc bình minh khí lạnh trên bầu trời chụp xuống sẽ hợp sức với khí lạnh từ đất dâng lên, Senhor José sẽ ngồi xuống dưới một gốc cây, rúc vào chỗ trú của một thân cây rộng trời ban. Anh kéo cổ áo khoác lên, thu mình thật nhỏ để giữ hơi ấm của cơ thể, khoanh tay để bàn tay vào nách, và chuẩn bị đợi ngày lên. Anh có thể cảm thấy bao tử mình đòi ăn, nhưng anh không thèm chú ý, chẳng ai chết vì không ăn gì giữa hai bữa ăn, trừ phi bữa ăn sau được dọn ra quá trễ đến nỗi nó không cần dọn ra nữa. Senhor José muốn biết nếu quả thật là đã hết, hay nếu ngược lại, vẫn còn gì anh quên làm, hay quan trọng hơn, còn gì anh thậm chí chưa bao giờ nghĩ đến trước kia và có thể rất cuộc là thực chất của cuộc phiêu lưu kỳ lạ mà số mệnh đã đẩy anh vào. Anh đã tìm người phụ nữ vô danh khắp nơi, và đã tìm thấy nàng ở đây, dưới mô đất nhỏ này chẳng mấy chốc sẽ mọc kín cỏ dại, nếu người thợ đá không kịp đến để san bằng và đặt lên phiến đá cẩm thạch với dòng chữ thường lệ về ngày tháng đầu tiên và cuối cùng, và tên họ, mặc dù gia đình có thể thuộc loại thích một khung chữ nhật đơn giản, sau này ở chính giữa họ sẽ trông cổ trang trí, một giải pháp tiện lợi hai mặt, vừa ít tốn kém vừa làm chỗ trú ngụ cho lũ côn trùng sống trên mặt đất. Người phụ nữ

ở đây rồi, tất cả con đường trên thế gian đã đóng lại đối với nàng, nàng đã đi phần con đường nàng phải đi và dừng lại nơi nàng muốn, hết chuyện, nhưng Senhor José không thể rũ bỏ ý nghĩ ám ảnh rằng anh là kẻ duy nhất có thể đi quân cờ cuối cùng trên bàn cờ, quân cờ dứt khoát, quân cờ nếu đi đúng hướng thì ván cờ sẽ có ý nghĩa thật, với rủi ro là nếu không đúng hướng thì anh sẽ đặt ván cờ vào thế bí vĩnh viễn. Anh không có ý niệm gì về nước đi huyền bí, nhưng anh quyết định ở qua đêm nơi này không phải vì hy vọng sự im lặng sẽ đến thì ào vào tai anh hay ánh trăng sẽ ân cần trải ra cho anh giữa các bóng cây, anh chỉ như kẻ đã leo một ngọn núi để đến nhìn phong cảnh đằng xa, và không muốn trở về dưới thung lũng khi cặp mắt bàng hoàng của mình chưa ngắm đầy hình ảnh chân trời bao la.

Cái cây Senhor José đã trú là một cây ôliu già cỗi, dân địa phương vẫn đến hái trái của nó tuy rằng vườn ôliu bây giờ đã trở thành nghĩa trang. Qua nhiều năm tháng của đời nó, một bên thân cây dần dần tách ra, từ ngọn đến gốc, như gốc rễ đứng chống ngược để choán ít chỗ, và ở đó Senhor José cố chập chờn thiếp ngủ, ở đó anh giật mình tỉnh giấc, bàng hoàng vì gió vùi dập mặt mình hoặc khi sự im lặng và tĩnh mịch của không gian trở nên sâu thẳm đến nỗi tâm hồn chìm đắm của anh bắt đầu mơ về những tiếng khóc của một thế giới đang trượt vào hư vô. Có lúc như người quyết chữa trị vết chóc cắn bằng sợi lông của con chó đã cắn mình, dĩ độc trị độc, Senhor José quyết định dùng trí tưởng tượng để tái tạo trong tâm hồn tất cả nỗi ghê rợn cổ điển thích hợp với chốn anh đang ngồi, cuộc diễu hành của các linh hồn vất vưởng quân trong vải trắng, *danses macabres*^[7] của các bộ xương lách cách lắc theo điệu nhạc, hình dáng thần chết gớm ghiếc bay là đà trên mặt đất với chiếc lưỡi hái đâm máu để chắc rằng người chết cam chịu chết, nhưng vì những điều này không thật sự xảy ra trong thực tế vì nó chỉ là tác phẩm trong trí tưởng tượng của anh, Senhor José bắt đầu dần dần trôi dạt vào chốn an bình nội tâm bao la, chỉ thỉnh thoảng bị quấy rầy vì tiếng vỗ cánh vô trách nhiệm của lũ ma trời, đủ để đẩy thần kinh của hầu hết mọi người tới bờ vực thẳm, dù cho họ có thể cứng rắn đến mấy hay dù họ có thể hiểu biết tường tận những nguyên lý cơ bản của hóa hữu cơ.

Thật vậy, anh chàng Senhor José sợ hãi của chúng ta đang bày tỏ lòng can đảm, mà bao nhiêu khổ sở và tai họa chúng ta đã thấy anh trải qua trước kia sẽ khiến chúng ta bất ngờ, mà một lần nữa cho thấy rằng tinh thần sẽ chứng tỏ tầm vóc vĩ đại của nó vào những lúc cực kỳ câu thúc. Tới bình minh, giờ đây hầu như không còn biết sợ, được sự ấm áp dịu dàng của cây cối bảo bọc ru ngủ, Senhor José thiếp đi trong niềm an lạc khác thường, trong khi thế gian xung quanh anh chậm rãi trôi dạt khỏi bóng đêm hung ác và vẻ rực rỡ mơ hồ của vầng trăng đang già biệt. Khi Senhor José mở mắt, trời đã sáng rõ. Anh lạnh tới xương, sự bảo bọc thân thiện của cây cối chắc chỉ là một giấc mơ đối trá khác, nhưng hãy xét rằng nó đã làm trọn nhiệm vụ hiếu khách mà bản năng mọi cây ôliu đều phải làm, trừ phi cây đã buông anh ra quá sớm và bỏ rơi anh, vô phương tự vệ, cho hơi lạnh của sương mù là đà, mịn màng lơ lửng trên nghĩa trang. Senhor José cố đứng lên, cảm thấy mọi khớp xương trên thân thể mình kéo kẹt, và vừa lão đảo về hướng mặt trời, vừa đập mạnh tay quanh mình để làm ấm người. Bên cạnh nấm mồ của người phụ nữ vô danh, một con cừu trắng đang gặm cỏ ướm. Đây đó khắp chung quanh, cừu đang ăn cỏ. Và một ông lão tay cầm gậy chặn cừu đang tiến về phía Senhor José. Theo sau ông là một con chó bình thường, không lớn cũng không nhỏ, tuy nó không tỏ dấu hiệu gây hấn, nhưng trông rất có vẻ như nó chỉ đợi một lời của chủ để tấn công. Người đàn ông dừng bên kia nấm mồ, với vẻ dò xét của một kẻ không hỏi nhưng rõ ràng tin rằng người ta nợ mình một lời giải thích, Senhor José nói, Chào ông, người kia chỉ đáp, Chào anh, Hôm nay trời đẹp, Không tệ, Tôi thiếp ngủ, Senhor José nói, À, anh thiếp ngủ, người đàn ông nói bằng giọng ngờ vực, Tôi đến đây thăm mộ một người bạn, tôi ngồi xuống nghỉ dưới cây ôliu rồi thiếp ngủ, Anh ở suốt đêm nơi này, Vâng, Đây là lần đầu tiên tôi gặp người ở đây vào giờ này, vào lúc tôi mang cừu tới ăn cỏ, Senhor José hỏi, Vậy ông không ở đây cả ngày, Đâu có coi được, như vậy tỏ ra thiếu kính trọng, nếu cừu làm vướng lối đám tang hay phóng uế lúc người ta đến đây để tưởng nhớ người thân, đi loanh quanh cầu nguyện và khóc lóc, và lại, bọn hướng dẫn viên không muốn bọn tôi làm vướng víu lúc họ đào huyệt, vì vậy tôi không có cách nào khác ngoài cách thỉnh thoảng mang cho

tụi nó một ít phó mát để tụi nó dùng đi than phiền với ông quản lý, Vì bốn bề Nghĩa trang trống trơn, ai cũng vào được, kể cả thú vật, tôi thật ngạc nhiên không thấy một con mèo hay con chó nào lúc tôi đi bộ từ văn phòng tới đây, Không thiếu chó mèo hoang đâu, Ôi dào, tôi không thấy con nào, Anh nói anh đi suốt từ đằng đó, Vâng, Đáng lẽ anh có thể đi xe buýt, hay taxi, hay đi ô tô của anh tới, nếu anh có xe, Tôi không biết mộ nằm nơi nào, vì thế tôi phải đi hỏi trước ở văn phòng, rồi vì trời đẹp quá, tôi quyết định đi bộ, Lạ thật, họ không bảo anh đi vòng như thông lệ, Tôi xin họ cho tôi vào, Anh là nhà khảo cổ, Không, Sử gia, Không, Phê bình nghệ thuật, Chắc chắn là không, Nhà phá hệ học, Xin ông đừng hỏi nữa, Thế thì tôi không hiểu tại sao anh muốn đi một chuyến quá dài như thế, và cũng không hiểu làm sao anh xoay sở ngủ giữa đám mộ này, tôi khá quen thuộc với nơi đây, nhưng tôi sẽ không ở lại đây một phút nào sau khi mặt trời lặn, Ôi dào, thì như thế, tôi ngồi xuống rồi thiếp ngủ, Anh là người gan dạ, Không, tôi cũng chẳng phải gan dạ gì, Anh có tìm được người anh muốn tìm không, Ngay đó, ngay bên cạnh ông, Đàn ông hay đàn bà, Đàn bà, Cô ấy vẫn chưa có tên, Tôi đoán gia đình lúc này đang chọn mộ bia, Tôi để ý thấy gia đình của những người tự tử thường xao lãng nhiệm vụ cơ bản đó hơn các gia đình khác, có lẽ họ ăn năn hối tiếc, họ có thể nghĩ là tại họ, Có thể, Kể ra mình không biết nhau, nhưng sao anh lại trả lời mọi câu hỏi của tôi, phần lớn người ta bảo tôi đừng xen vào việc của họ, Tôi chỉ vậy thôi, tôi luôn luôn trả lời khi người ta hỏi tôi, Anh là một thuộc cấp, một nhân viên cấp dưới, một thuộc hạ, một đầy tớ, hay một thằng sai vặt, Tôi là thư ký Phòng Đăng ký Trung ương, Vậy anh là người sẽ được nghe kể sự thật về khu đất của những người tự tử, nhưng trước nhất anh phải long trọng thề rằng anh sẽ không bao giờ tiết lộ bí mật cho bất cứ ai, Tôi thề trên tất cả những gì tôi cho là linh thiêng nhất, Thế nói chính xác thì anh cho cái gì là linh thiêng nhất, Tôi không biết, Mọi thứ, Hay chẳng có cái gì, Anh có nghĩ là lời thề như thế hơi mơ hồ không, Tôi không tìm được lời thề nào hay hơn, Thề trên danh dự của anh, lời thề đó thường là chắc chắn nhất, Được rồi, tôi thề trên danh dự của mình, nhưng ông à, vị thủ trưởng Phòng Đăng ký Trung ương sẽ chết vì cười nếu ông ấy nghe một thư ký của ông ấy thề thốt trên

danh dự của hẳn, Giữa một kẻ chần cừ và một viên thư ký thì lời thề đó đủ nghiêm trang, chẳng có gì đáng cười, vì vậy mình cứ giữ nguyên thế, Vậy thì sự thật về khu đất của những người tự tử là gì, Senhor José hỏi, Mọi thứ ở đây chẳng có gì là đúng như mình tưởng, Nó là cái nghĩa trang, nó là Nghĩa trang chung, Nó là mê hồn trận, Khi nào thấy mê hồn trận là người ta biết ngay, Không hẳn, Chuyện này vô hình, tôi không hiểu, Chẳng hạn, người nằm đây không phải là người mà anh nghĩ, người chần cừ vừa nói, vừa dùng đầu gậy chỉ mô đất. Thành linh, đất bắt đầu rung chuyển dưới chân Senhor José, quân cờ còn lại trên bàn cờ, điều chắc chắn cuối cùng của anh, người phụ nữ vô danh rất cuộc đã được tìm thấy, lại vụt biến mất. Ông định bảo rằng con số này sai, anh vừa hỏi vừa run rẩy, Một con số là một con số, con số không bao giờ sai, người chần cừ đáp, nếu anh lấy con số này từ đây rồi đặt nó chỗ khác, ngay cả để ở tận cùng trái đất, nó vẫn cứ là con số của nó, Tôi không hiểu, Anh sẽ hiểu, Ông làm ơn nói rõ, tôi hoàn toàn rồi mù, Không có cái xác nào chôn ở đây tương ứng với cái tên anh thấy trên các phiến đá cẩm thạch, Tôi không tin, Ôi dào, sự thật là vậy, Còn các con số thì sao, Bị tráo hết, Tại sao, Vì có người tráo nó trước khi các phiến đá có tên được mang tới đặt vào chỗ, Ai, Tôi, Nhưng như vậy là tội ác, Senhor José cảm phẫn phản đối, Chẳng có luật lệ gì ngăn cản, Tôi sẽ lập tức báo cáo ông với nhân viên nghĩa trang, Anh đã thề danh dự, Tôi rút lại lời thề, tình huống này vô hiệu nó, Anh có thể thay một lời xấu bằng một lời nói đẹp, nhưng không lời nào có thể rút lại được, lời anh nói là lời anh nói, lời thề là lời thề, Sự chết là linh thiêng, Sự sống mới là linh thiêng, thưa ông Thư ký, ít ra người ta đã nói như thế, Nhưng theo đúng khuôn phép, tối thiểu ông nên tôn trọng người đã chết, người ta đến đây để tưởng nhớ họ hàng và thân hữu, để tĩnh tâm hay cầu nguyện, để đặt hoa hay để khóc trước một cái tên thương mến, rồi bây giờ, vì một gã chần cừ tình quái, người nằm đó có một cái tên hoàn toàn khác, những thân xác thiêng liêng này không thuộc về người mà người ta nghĩ họ là, như vậy ông làm sự chết thành một trò hề, Đối với riêng tôi, tôi tin rằng không gì có thể tỏ sự kính trọng hơn là khóc cho một người xa lạ, Nhưng chết, Rồi sao, Cái chết nên được kính trọng, Vậy theo ý anh kính trọng cái chết là làm gì, Trước

tiên là đừng xúc phạm nó, Tự cái chết không thể bị xúc phạm, Ông biết rất rõ tôi đang nói về người chết, chứ không phải bản thân cái chết, Thế anh có thấy một dấu hiệu nhỏ nào xúc phạm ở đây không, Tráo đổi tên khó có thể nói là một xúc phạm nhỏ, Ôi dào, một viên thư ký ở Phòng Đăng ký Trung ương có ý nghĩ như vậy về tên họ thì tôi hiểu được. Người chặn cừ ngừng nói, ra hiệu cho con chó đi tìm một con cừ đã lang thang ra xa, rồi tiếp tục, Tôi chưa kể cho anh lý do tại sao tôi bắt đầu tráo số trên các năm mồ, Tôi nghĩ tôi chẳng cần biết, Tôi chắc chắn anh muốn biết, Vậy thì cứ nói đi, Như tôi tin, nếu đúng là người ta tự tử vì họ không muốn bị tìm thấy, thì những người ở nơi này, nhờ kẻ mà anh gọi là một gã chặn cừ tinh quái, bây giờ họ vĩnh viễn không bị khách viếng thăm quấy rầy nữa, thật ra thậm chí nếu có muốn, tôi cũng không thể nhớ chỗ các con số, tôi chỉ biết tôi nghĩ gì khi tôi đi ngang qua những phiến đá cẩm thạch này với đầy đủ tên và đúng ngày sinh và tử của một người, Ông nghĩ gì, Tôi nghĩ ta có thể không thấy một điều dối trá ngay cả khi nó ở ngay trước mắt chúng ta. Sương mù đã tan biến từ lâu, lúc này ta có thể thấy đàn cừ rất lớn. Người chặn cừ dùng gậy làm một cử chỉ trên đầu, ra lệnh cho con chó gom cừ lại. Người chặn cừ nói, Đến giờ tôi dắt đàn cừ ra, bọn hướng dẫn viên có thể thấy tôi ở đây, tôi đã thấy ánh đèn của hai chiếc xe, nhưng họ không đi hướng này, Senhor José nói, Tôi sẽ ở lại một lúc nữa, người chặn cừ nói, Anh có báo cáo tôi thật không, Tôi là người giữ lời, cái gì đã thề là đã thề, Có thể họ sẽ bảo anh câm miệng lại, Tại sao thế, Cứ tưởng tượng việc quật mồ tất cả những người này để nhận dạng họ, nhiều người trong số họ bây giờ chẳng còn gì hơn là cát bụi. Cừ đã được gom hết lại, ngoại trừ lác đác vài con đi sau nhanh nhẹn nhảy qua các ngôi mộ để trốn con chó và nhập với đàn. Người chặn cừ hỏi, Anh là bạn hay thân nhân của người mà anh đến viếng, Tôi thậm chí chẳng biết cô ta, Và dù vậy anh vẫn đến tìm cô ta, Đúng ra là vì tôi không biết cô ta nên tôi mới đến tìm, Anh thấy tôi đúng chưa, khi tôi nói không ai có thể chứng tỏ lòng kính trọng hơn là khóc cho một người xa lạ, Từ biệt ông, Chúng ta có thể gặp nhau lại vào lúc khác, Tôi không nghĩ vậy, Biết đâu đấy, Ông là ai, Tôi là người chặn đàn cừ này, Thế thôi à, Thế thôi. Một ngọn đèn nhấp nháy đằng xa, Senhor José nói,

Chiếc xe đó đang đi tới đây, người chẵn cừu nói, Có vẻ vậy. Với con chó giục già, đàn cừu bắt đầu di chuyển tới cầu. Trước khi biến mất sau hàng cây bên kia bờ, người chẵn cừu quay lại vẫy chào. Senhor José vẫy lại. Anh có thể thấy ánh đèn nhấp nháy của chiếc xe hướng dẫn lúc này rõ hơn. Thình thoảng nó biến mất vào một hốc hay khuất vài giây sau những kiến trúc tạp nham đủ loại trong nghĩa trang, tháp, cột kỷ niệm, kim tự tháp, rồi lại xuất hiện, sáng hơn, gần hơn, và nó đến nhanh, dấu hiệu hiển nhiên rằng không có nhiều người tháp tùng. Khi anh nói với người chẵn cừu, Tôi sẽ ở lại một lúc nữa, ý định của Senhor José chỉ là ở lại một mình vài phút trước khi ra về. Anh chỉ muốn suy ngẫm cảm tưởng của chính mình một chút, để đánh giá chiều sâu thực sự của nỗi thất vọng, để chấp nhận nó, để tâm hồn anh yên nghỉ, để nói một lần nữa, Hết rồi, nhưng giờ đây anh có một ý khác. Anh đi tới một trong các ngôi mộ và đứng ở tư thế một người đang tĩnh tâm sâu lắng về tính bất bệnh không thể cứu vãn của hiện hữu, về sự vô nghĩa của mọi giấc mơ và mọi niềm hy vọng, về sự mỏng manh tuyệt đối của những hào quang trần thế và linh thiêng. Anh trầm tư đến nỗi thậm chí anh không tỏ vẻ nhận ra các hướng dẫn viên đã đến nơi và khoảng dăm người, nhiều hơn một ít, đang tháp tùng quan tài. Anh không cử động suốt quãng thời gian mở huyệt, hạ quan tài, lấp hố, đắp nấm mộ thường lệ bằng đất dư. Anh không cử động khi một trong các hướng dẫn viên đặt ở đầu mộ đất miếng kim loại đen ghi số trắng của năm mồ. Anh không cử động lúc chiếc xe của các hướng dẫn viên và xe tang lái đi, anh không cử động suốt hai phút ngăn ngui người ta nấn ná bên cạnh nấm mồ thốt lên những lời vô ích và lau giọt nước mắt lè loi, anh không cử động khi hai chiếc xe họ đã lái đến chạy qua cầu, anh không cử động đến khi anh còn lại một mình. Anh lấy con số thuộc về người phụ nữ vô danh và đặt nó lên nấm mồ mới. Rồi anh lấy con số trên đó đặt lên một ngôi mộ khác. Tráo đổi đã xong, sự thật đã trở thành dối trá. Và lại, rất có thể ngày mai người chẵn cừu thấy một ngôi mộ mới nơi đó, ông sẽ vô tình mang con số sai trên đó về ngôi mộ của người phụ nữ vô danh, một khả năng đáng mĩa mai, khi đó gian dối, hiển nhiên tự lập lại mình, sẽ lại trở thành sự thật. Bàn tay của ngẫu nhiên

là vô tận. Senhor José về nhà. Trên đường về, anh vào quán ăn, gọi cà phê và bánh mì nướng, Anh không thể xua đuổi cái đói lâu hơn chút nào nữa.

Quyết tâm ngủ bù, Senhor José lên giường ngay khi anh về đến nhà, nhưng chỉ hai giờ sau anh lại thức dậy. Anh đã có một giấc mơ lạ lùng, bí ẩn trong đó anh thấy mình ở giữa nghĩa trang, giữa đàn cừu đông vô kể đến nỗi anh hầu như không thấy các nấm mồ, và mỗi con cừu có một số cứ thay đổi liên tục trên đầu, nhưng vì cừu đều giống nhau, ta không thể nói rằng cừu đang thay số hay số đang thay cừu. Anh nghe một giọng gọi lớn, Tôi đây, Tôi đây, không thể cừu nói vì chúng đã thôi nói từ lâu, cũng không thể các ngôi mộ nói vì không có sổ sách nào ghi lại ngôi mộ đã từng nói, nhưng giọng nói cứ dai dẳng gọi, Tôi đây, Tôi đây, Senhor José nhìn về hướng đó và chỉ thấy những cái mồm thú ngược lên, rồi cùng câu nói lại vang lên phía sau anh, hay bên phải, hay bên trái, Tôi đây, Tôi đây, rồi anh quay nhanh, nhưng anh không biết nó từ đâu đến. Senhor José bắt đầu càng lúc càng tuyệt vọng, anh muốn thức dậy nhưng không thể, giấc mơ tiếp tục, bây giờ người chăn cừu có mặt ở đó với con chó của ông ta, và Senhor José nghĩ, Không có gì người chăn cừu này không biết, ông ta sẽ bảo mình giọng nói đó của ai, nhưng người chăn cừu không nói, ông chỉ dùng cây gậy làm một cử chỉ trên đầu, con chó chạy đi gom đàn cừu, lừa chúng tới một chiếc cầu có những chiếc xe lạng lẽ chạy ngang mang tấm bảng làm bằng bóng đèn nhấp nháy, và nói Theo tôi, Theo tôi, Theo tôi, trong khoảnh khắc đàn cừu biến mất, con chó biến mất, người chăn cừu biến mất, tất cả chỉ còn lại nền nghĩa trang vương vãi các con số, những con số trước đó trên đầu cừu, nhưng vì bây giờ chỉ còn các con số với nhau, tất cả nối đuôi nhau thành một vòng xoắn ốc liên tục mà anh là trung tâm, anh không thể nói nơi nào bắt đầu và nơi nào chấm dứt. Khắc khoải, đăm mồ hôi, Senhor José thức dậy nói, Tôi đây. Mắt anh nhắm, nửa mê nửa tỉnh, nhưng anh nói lớn tiếng hai lần, Tôi đây, Tôi đây, rồi mở mắt thấy chốn nhỏ bé tầm thường nơi anh đã sống bao nhiêu năm, anh thấy trần nhà thấp, vôi vữa nứt nẻ, ván sàn cong vênh váo, chiếc bàn và hai ghế ở giữa phòng khách, nếu gọi chỗ đó là phòng khách, tủ anh cất những mẫu cắt báo và hình ảnh những người danh tiếng, góc xa là gian bếp, chỗ ngách hẹp dùng làm phòng

tâm, khi ấy anh nói, Mình phải tìm cách thoát khỏi cảnh điên rồ này, hiển nhiên anh muốn nói đến người phụ nữ giờ đây sẽ vĩnh viễn vô danh, chứ không phải khiến trách căn nhà, của đáng tội, nó chỉ là một căn nhà buồn. Sợ rằng giấc mơ sẽ trở về, Senhor José không cố ngủ lại. Anh nằm ngửa, nhìn lên trần, đợi nó hỏi anh, Tại sao anh nhìn tôi, nhưng trần nhà làm ngơ anh, nó chỉ quan sát anh, vô cảm. Senhor José không còn hy vọng nó giúp nữa, anh sẽ phải tự giải quyết vấn đề, và cách tốt nhất vẫn là tự thuyết phục là không có vấn đề, Khi con thú chết đi, chất độc mất theo nó, câu tục ngữ khá bất kính từ môi anh thốt ra, gọi người phụ nữ vô danh là con thú độc hại, tạm quên rằng có những chất độc tác động chậm đến nỗi nó chỉ gây hậu quả khi chúng ta đã quên nguồn gốc của nó từ lâu. Rồi chợt tỉnh, anh lẩm bẩm, Cần thận, cái chết thường là liều thuốc độc chậm, rồi anh tự hỏi, Khi nào và tại sao cô ấy bắt đầu chết. Đúng lúc đó, không có một liên hệ rõ ràng nào, trực tiếp hay gián tiếp, với điều nó vừa nghe, trần nhà ra khỏi sự lãnh đạm của nó để nhắc nhở anh, Có ít nhất ba người mà anh chưa nói chuyện với họ, Ai, Senhor José hỏi, Cha mẹ cô ấy và chồng cũ cô ấy, Đi nói chuyện với cha mẹ cô ấy không phải là ý dở, khi trước tôi đã nghĩ đến, nhưng tôi quyết định để một dịp khác, Nếu không làm ngay bây giờ, anh sẽ không bao giờ làm, trong khi đó anh có thể tự tiêu khiển bằng cách đi xa thêm xuống con đường này, đến khi rớt cuộc anh đâm sầm mũi vào tường, Nếu anh không là cái trần nhà, suốt đời dính trên đó, anh sẽ biết chuyện đó không thú vị, Nhưng nó là thú tiêu khiển, Vậy sao, Đi tra từ điển đi, để từ điển đó làm gì, Tôi chỉ hỏi thôi, mọi người đều biết một trò tiêu khiển không hẳn là một việc vui nhộn, Còn người kia thì sao, Người nào, Người chồng cũ, biết đâu ông ta là kẻ có thể kể cho anh nhiều nhất về người phụ nữ vô danh của anh, tôi hình dung cuộc sống hôn nhân, một cuộc sống chung, chắc phải giống như một thứ kính lúp, tôi không nghĩ bất cứ một sự dè dặt hay bí mật nào có thể cưỡng lại được chiếc kính hiển vi quan sát liên tục, Nhưng ngược lại, có người nói rằng nhìn càng nhiều anh thấy càng ít, nhưng dù chân lý là gì đi nữa, tôi không nghĩ là đáng để đi nói chuyện với ông ta, Anh sợ ông ấy sẽ nói về những lý do ly dị, anh không muốn nghe bất cứ điều gì xấu về cô ta, Người ta nói chung ít khi công bằng, với chính

họ hay với kẻ khác, và ông ta rất có thể kể cho tôi câu chuyện có vẻ như ông ta lúc nào cũng đúng, Anh phân tích thông minh lắm, Tôi không ngu, Không, anh không ngu, chỉ là phải rất lâu anh mới hiểu ra sự việc, nhất là những việc đơn giản, Chẳng hạn, Chẳng hạn không có lý do gì để anh đi tìm người phụ nữ này, trừ phi, Trừ phi cái gì, Trừ phi anh làm vì yêu, Chỉ có trần nhà mới đi đến một ý nghĩ ngu xuẩn như vậy, Tôi tin rằng có lần tôi đã nói với anh rằng trần nhà là con mắt khác của Thượng đế, Tôi không nhớ, Tôi có thể đã không nói đúng những chữ đó, nhưng bây giờ tôi nói, Vậy thì nói xem làm sao tôi có thể yêu một phụ nữ mà thậm chí tôi không biết và ngay cả chưa bao giờ gặp, Hỏi khá lắm, chẳng việc gì phải nghi ngờ, nhưng chỉ có anh mới trả lời được, Ý nghĩ đó không có chân đứng, Không cần biết nó có chân đứng hay không, tôi đang nói về một bộ phận rất khác của cơ thể, trái tim, vật mà người ta nói là bộ máy và chỗ đứng của tình cảm, Tôi nhắc lại tôi không thể yêu một phụ nữ mà tôi không biết, tôi chưa từng thấy, ngoại trừ trong vài tấm ảnh cũ, Anh muốn gặp cô ta, anh muốn biết cô ta, và như thế là yêu, chẳng cần biết anh có chịu hay không, Đây là tưởng tượng của một cái trần nhà, Đây là tưởng tượng của anh, tưởng tượng của một người đàn ông, không phải của tôi, Anh kiêu căng lắm, anh nghĩ anh biết mọi điều về tôi, Tôi không biết hết mọi thứ, nhưng tôi chắc đã học được một hai điều sau bằng ấy năm sống với nhau, tôi đánh cuộc là anh chưa bao giờ cho rằng anh và tôi sống chung với nhau, sự khác biệt lớn giữa chúng ta là anh chỉ lưu ý đến tôi khi anh cần lời cố vấn và đưa mắt nhìn lên, trong khi tôi sống cả đời nhìn anh, Con mắt của Thượng đế, Anh có thể dùng ẩn dụ của tôi một cách đứng đắn nếu anh thích, nhưng đừng lặp lại nó như thể nó là ẩn dụ của anh. Sau câu nói này, trần nhà quyết định giữ im lặng, nó nhận ra rằng suy nghĩ của Senhor José đã quay sang cuộc viếng thăm mà anh sẽ có với cha mẹ người phụ nữ vô danh, bước cuối cùng trước khi anh đâm sầm mũi vào tường, một ẩn dụ nữa có nghĩa tương tự như, Anh đã tới cuối đường.

Senhor José ra khỏi giường, tắm gội hết sức sạch sẽ, chuẩn bị thức ăn, do đó phục hồi sinh lực thể chất của mình, rồi anh dồn hết sinh lực tinh thần

để gọi điện thoại, với giọng lạnh lùng quan liêu thích hợp, tới cha mẹ của người phụ nữ vô danh, trước tiên để xem họ có nhà hay không, thứ nữa để hỏi họ hôm nay có đồng ý cho một nhân viên của Phòng Đăng ký Trung ương đến thăm vì cần nói chuyện với họ về một vấn đề liên quan đến người con gái đã khuất của họ. Nếu là một cú gọi nào khác, Senhor José sẽ ra ngoài dùng điện thoại công cộng bên kia đường, tuy nhiên, trong trường hợp này có nguy cơ là khi họ nhắc điện thoại lên, họ sẽ nghe tiếng đồng xu rơi vào máy, và ngay cả một người ít đa nghi nhất cũng sẽ muốn biết vì sao một nhân viên Phòng Đăng ký Trung ương lại điện thoại từ phòng gọi công cộng, nhất là vào Chủ nhật, về những vấn đề liên can đến công việc của anh ta. Giải pháp cho khó khăn đó hình như không xa, anh chỉ phải một lần nữa rón rén vào Phòng Đăng ký Trung ương và dùng điện thoại trên bàn của Trưởng phòng, nhưng làm như thế cũng rủi ro không kém, vì tổng đài hàng tháng gửi tới bản liệt kê chi tiết những cú điện thoại, và chính Trưởng phòng sẽ kiểm tra từng số, chắc chắn bản kê sẽ ghi lại cú gọi bí mật vào một ngày Chủ nhật, Cú gọi gì đây, Trưởng phòng sẽ hỏi phó phòng, rồi không đợi trả lời, ông sẽ nói, Mở cuộc điều tra việc này ngay lập tức. Giải quyết bí ẩn của cú điện thoại bí mật là việc dễ nhất đời, ông ta chỉ phải quay con số khả nghi và sẽ được nghe nói, Vâng, thưa ông, có người ở Phòng Đăng ký Trung ương đã điện cho chúng tôi hôm ấy, và anh ta không chỉ gọi, mà còn đích thân tới đây, anh ta muốn biết tại sao con gái chúng tôi đã tự tử, anh ta nói để cho thống kê của quý ông, Thống kê, Vâng, thống kê, anh ấy nói như thế mà, Tốt, bây giờ lắng nghe cho thật cẩn thận, Ông cứ nói, Để làm rõ toàn bộ vấn đề này, tôi phải tùy thuộc vào sự cộng tác của bà và chồng bà với Phòng Đăng ký Trung ương, Chúng tôi phải làm gì, Đến Phòng Đăng ký Trung ương và nhận diện viên chức đã đến thăm ông bà, Chúng tôi sẽ đến, Sẽ có xe tới đón ông bà. Tưởng tượng của Senhor José không ngừng lại ở việc tạo ra cuộc đối thoại đáng ngại này, khi nó đã dứt, anh tiếp tục diễn trong trí mình chuyện gì sẽ xảy ra sau đó, cha mẹ của người phụ nữ vô danh đến Phòng Đăng ký Trung ương và chỉ, Đúng ông đó, hay lúc họ vẫn còn ngồi trong chiếc xe cử đến đón, họ nhìn các nhân viên đang đi vào và đột ngột chỉ, Đúng ông đó. Senhor José lẩm bẩm, Mình

chịu thua, không còn cách nào. Ừ, có cách, một cách đơn giản và dứt khoát, hoặc anh có thể bỏ ý định đi gặp cha mẹ của người phụ nữ vô danh, hoặc anh có thể đến đó mà không báo trước rồi cứ gõ cửa và nói, Chào ông bà, tôi làm cho Phòng Đăng ký Trung ương, tôi xin lỗi đã quấy rầy ông bà vào ngày Chủ nhật, nhưng công việc dồn đống dạo gần đây ở Phòng Đăng ký Trung ương, với quá nhiều người sinh ra và chết đi, đến nỗi chúng tôi phải thường xuyên làm thêm giờ. Như thế chắc chắn là cách thông minh nhất để bắt tay vào việc, bảo đảm an toàn tối đa trong tương lai cho Senhor José, nhưng dường như vài giờ vừa qua anh đã sống qua cảnh nghĩa trang mênh mông với những chiếc vôi bạch tuộc vươn dài, đêm trắng mờ đục và những chiếc bóng chập chờn, điệu vũ ma trơi náo động, người chần cừu già và đàn cừu của ông, con chó câm nín như đã bị cắt thanh quản, những ngôi mộ bị đổi số, dường như tất cả những cảnh này đã xáo trộn trí óc anh, bình thường bộ óc đủ sáng và minh mẫn để giúp anh đối phó với cuộc sống, nếu không làm sao ta hiểu được vì sao anh tiếp tục bướng bỉnh bám lấy ý gọi điện thoại, càng khó hiểu khi anh cố tự biện minh bằng lý lẽ trẻ con rằng một cú điện thoại sẽ giúp anh thu lượm tin tức dễ dàng hơn. Thậm chí anh còn nghĩ anh có một cách xua tan lập tức mọi nghi ngờ, anh sẽ nói, như thật sự anh đã nói lúc ngồi trên ghế của Trưởng phòng, Tôi nhân danh ban đặc nhiệm của Phòng Đăng ký Trung ương, anh nghĩ chữ ban đặc nhiệm là chiếc chìa khóa vạn năng sẽ mở mọi cánh cửa cho anh, và hình như anh đúng, bên kia đầu dây một giọng nói cất lên, Tất nhiên, thưa ông, ông có thể đến bất cứ lúc nào ông muốn, chúng tôi ở nhà cả ngày. Vết tích cuối cùng của trí tuệ gợi lên ý nghĩ thoáng qua rằng có thể anh đã thắt nút trên sợi dây treo cổ anh, nhưng nỗi điên rồ trấn an anh, nó bảo anh rằng tổng đài sẽ không trình bản liệt kê các cú điện thoại trong vài tuần nữa, và biết đâu, Trưởng phòng khi đó có thể nghỉ phép, hoặc có thể ốm ở nhà, hoặc ông ấy có thể chỉ yêu cầu một trong hai phó phòng xác nhận các số điện thoại, đây không phải là lần đầu, nghĩa là tội phạm hầu như chắc chắn không bị khám phá, hãy nhớ rằng chẳng ông phó phòng nào thích việc này, vì thế trước khi ngọn roi quất xuống lần nữa, lưng người tù có thể nghỉ ngơi, Senhor José lăm lăm kết luận, phó mặc cho số phận đưa đẩy. Anh đặt cuốn danh bạ

điện thoại lại vào đúng chỗ của nó, sắp cẩn thận thẳng hàng với góc bàn, anh dùng khăn tay lau ống nghe để chùi dấu tay rồi quay về nhà. Anh bắt đầu bằng cách đánh giầy, rồi anh chải bộ vét, mặc chiếc sơ mi sạch, đeo chiếc cà vạt đẹp nhất, và đúng lúc sắp mở cửa anh nhớ đến lá thư ủy nhiệm của mình. Tới nhà cha mẹ của người phụ nữ vô danh mà chỉ nói, Tôi là người đã gọi điện từ Phòng Đăng ký Trung ương, chắc chắn sẽ không đủ sức thuyết phục và uy quyền bằng gì dưới mũi họ một mảnh giấy đóng dấu, in triện và ký tên, cho người cầm giấy đầy đủ quyền hạn và sức mạnh để thực thi nhiệm vụ của mình và để làm tròn thích đáng sứ mệnh mà hẳn đã được giao phó. Anh mở tủ, mang tập hồ sơ của vị giám mục ra và lấy lá thư, tuy nhiên, khi anh liếc qua nó, anh nhận thấy nó sẽ không được việc. Trước nhất, vì nó đề ngày trước vụ tự tử, và thứ nữa, vì cách dùng từ của nó, chẳng hạn, anh nhận lệnh và được giao trách nhiệm tìm hiểu và xác minh mọi việc về quá khứ, hiện tại và tương lai trong đời của người phụ nữ vô danh, Minh thậm chí không biết cô ấy bây giờ ở đâu, Senhor José nghĩ, còn đối với cuộc đời tương lai, trong khoảnh khắc đó anh nhớ đến một vần thơ quen thuộc, Sau sự chết là gì, chưa ai thấy và sẽ không bao giờ thấy, những người đã leo ngọn đồi ấy, chưa ai từng quay lại. Anh định cất lá thư về chỗ cũ, nhưng rốt cuộc, một lần nữa anh cảm thấy phải tuân theo cái tâm thái đang buộc anh tập trung vào một suy nghĩ ám ảnh và thi hành nó tới cùng. Bây giờ anh đã nghĩ đến lá thư, anh sẽ phải mang một lá theo. Anh đi thẳng trở lại vào Phòng Đăng ký Trung ương tới tủ đựng các mẫu hồ sơ, nhưng anh đã quên rằng từ sau cuộc điều tra tủ luôn luôn bị khóa. Lần đầu tiên trong cuộc đời bình lặng của anh, anh cảm thấy thôi thúc giận dữ, thậm chí anh định đập vỡ kính và mặc kệ hậu quả. May mắn thay, anh nhớ kịp rằng viên phó phòng phụ trách trông nom số lượng mẫu hồ sơ được dùng đã cất chìa khóa tủ trong ngăn kéo bàn làm việc của ông, và theo luật lệ nghiêm ngặt của Phòng Đăng ký Trung ương, các phó phòng không được khóa ngăn kéo bàn của họ, Người duy nhất ở đây có quyền giữ bí mật là tôi, Trưởng phòng đã nói, và lời nói của ông là luật, mà ít nhất lần này không áp dụng cho các viên chức và thư ký vì một lý do đơn giản là, như chúng ta đã thấy, họ làm việc trên những chiếc bàn đơn sơ, không ngăn

kéo. Senhor José quân bàn tay phải của mình vào khăn tay để không lưu lại vết dấu tay nhỏ nhoi nào có thể tố cáo anh, nhặt chiếc chìa khóa rồi mở tủ. Anh lấy một tờ giấy mang dấu Phòng Đăng ký Trung ương, khóa tủ rồi cất lại chiếc chìa khóa vào ngăn kéo bàn làm việc của phó phòng, đúng lúc đó, khóa cửa ngoài của tòa nhà kêu cọt két, anh nghe tiếng chốt xoay một lần, trong một tích tắc, Senhor José tê liệt, nhưng khi ấy, như trong những giấc mơ thời thơ ấu xa xưa của anh, trong đó anh bay lơ lửng trên vườn cây và mái nhà, anh nhẹ nhàng rón rén đi ra, và khi chốt cửa mở ra hoàn toàn, Senhor José đã lại an toàn trong nhà mình, thở hỗn hển, tim nghẹn lên tới cổ. Một phút sau, bên kia cánh cửa, anh nghe tiếng người ho, Trưởng phòng, Senhor José nghĩ, cảm thấy chân anh bủn rủn, Minh mới thoát trong gang tấc. Rồi anh lại nghe tiếng ho, lần này lớn hơn, có lẽ gần hơn, nhưng lần này dường như cố ý, chủ tâm, như thể người đã vào Phòng Đăng ký Trung ương đang tuyên bố sự hiện diện của ông ta. Kinh hoàng, Senhor José nhìn đăm đăm ổ khóa trên cánh cửa mỏng manh ngăn cách anh với Phòng Đăng ký Trung ương.

Anh không có thì giờ vặn chìa khóa, cánh cửa chỉ khép lại, Nếu ông ấy vào, nếu ông ấy xoay nắm cửa, nếu ông ấy vào đây, một giọng nói thét lên trong đầu Senhor José, ông ấy sẽ bắt quả tang mày với tờ giấy trong tay và lá thư ủy quyền trên bàn, giọng nói chỉ thốt lên như thế vì nó cảm thấy thương hại viên thư ký mà không nói cho anh hậu quả. Senhor José bước từ từ tới bàn, nhặt lá thư lên rồi đi giấu nó giữa tấm vải trải giường còn nhàu nát, cùng với tờ giấy vừa ăn cắp trong tủ. Rồi anh ngồi xuống đợi. Nếu hỏi anh đợi gì, anh sẽ không biết trả lời sao. Một giờ trôi qua và Senhor José bắt đầu cảm thấy sốt ruột. Bên kia cánh cửa không còn tiếng động nào nữa. Cha mẹ của người phụ nữ vô danh sẽ tự hỏi điều gì đã khiến cái ông ở Phòng Đăng ký Trung ương chưa đến, vì khẩn cấp là một trong những đặc tính cơ bản của các vấn đề do ban đặc nhiệm giải quyết, bất kể bản chất nó là gì, nước, ga, điện, hay tự tử. Senhor José đợi thêm mười lăm phút nữa mà không rời ghế. Sau khi quãng thời gian đó trôi qua, anh biết rằng anh đã quyết định, không phải chỉ là quyết định thường lệ để theo đuổi một mối

ám ảnh, nó đúng là một quyết định, mặc dù anh không thể giải thích làm sao anh đi đến quyết định ấy. Anh gần như nói lớn, Chuyện gì phải xảy ra, sẽ xảy ra, sợ sệt chẳng giải quyết được gì. Với lòng thanh thản lúc này không còn làm anh ngạc nhiên nữa, anh tìm lá thư ủy nhiệm và tờ giấy trắng, ngồi xuống bàn, đặt bình mực trước mặt, rồi sao chép, thu ngắn và cải biến cho hợp, để sáng chế một tài liệu mới, Với tư cách Trưởng phòng của Phòng Đăng ký Trung ương, tôi tuyên bố cho những ai thuộc tổ chức dân sự hay quân sự, tư nhân hay nhà nước, thấy, đọc và xem xét tài liệu này, biết rằng X nhận lệnh trực tiếp của tôi để tìm kiếm và xác định mọi sự kiện xung quanh vụ tự tử của Y, đặc biệt là những nguyên do của nó, cả gần lẫn xa, bản văn sau đó tiếp tục cùng một phong cách, tới tận lời tuyên bố rền vang cuối cùng, Thế thôi.

Chẳng may, tờ giấy không mang con dấu hợp thức, vì con dấu đã trở thành bất khả tiếp cận sau khi Trưởng phòng đến, nhưng điều quan trọng là uy quyền biểu thị trong từng chữ. Senhor José cất lá thư đầu tiên vào giữa những mẫu cắt báo của vị giám mục, cất lá thư anh vừa viết xong vào túi trong áo khoác và thách thức nhìn cánh cửa thông. Bên kia tiếp tục im lặng. Khi ấy Senhor José lăm băm, Tôi bắt cần ông có ở trong đó hay không. Anh đi tới cánh cửa và khóa nó lại, nhanh nhẹn, bằng hai cái xoay cổ tay dứt khoát, lách cách, lách cách.

Taxi chở anh tới căn nhà của cha mẹ người phụ nữ vô danh. Anh rung chuông, một phụ nữ nom khoảng sáu mươi ra mở cửa, bà trẻ hơn bà cụ trong căn chung cư tầng trệt, người mà chồng bà đã dan díu ba mươi năm trước, Senhor José nói, Tôi là người gọi điện từ Phòng Đăng ký Trung ương, Mời vào, chúng tôi đang đợi ông, Tôi xin lỗi không thể đến ngay được, vì tôi phải xử lý một vấn đề rất khẩn cấp khác, Không sao, đi lối này. Căn nhà có không khí ẩm đạm, màn cửa che các cửa sổ và cửa cái, bàn ghế nặng nề, vách tường treo những bức tranh phong cảnh xấu gở có lẽ chẳng bao giờ hiện hữu. Bà chủ nhà dẫn Senhor José vào một chỗ như phòng làm việc, nơi đó có một người đàn ông khá lớn tuổi hơn bà đang đợi, Đây là ông ở Phòng Đăng ký Trung ương, người đàn bà nói, Mời ngồi, người đàn

ông vừa nói vừa chỉ cái ghế. Senhor José lấy lá thư trong túi áo, cầm nó trong tay khi anh nói, Tôi thành thật xin lỗi đã quấy rầy ông bà vào lúc đau buồn này, nhưng công việc của tôi đòi hỏi như thế, tài liệu này sẽ cho ông bà biết rõ bản chất nhiệm vụ của tôi là gì. Anh đưa mảnh giấy cho người đàn ông, ông ta đọc nó, đưa thật sát lên mắt, rồi nói khi ông đã đọc xong, Nhiệm vụ của anh chắc phải cực kỳ quan trọng mới biện minh được cho một tài liệu viết bằng những ngôn từ này, Cách viết của Phòng Đăng ký Trung ương luôn luôn như vậy, ngay cả trong việc đơn giản như thế này, một cuộc điều tra nguyên nhân của một vụ tự tử, Việc đó khó nói là không quan trọng, Không, xin đừng hiểu lầm tôi, tôi muốn nói là bất cứ nhiệm vụ gì họ giao phó cho chúng tôi và thấy cần lá thư ủy nhiệm, nó luôn được viết trong cùng một phong cách, Phép tu từ của nhà cầm quyền, Ông nói như thế cũng được. Người đàn bà chen vào hỏi, Thế Phòng Đăng ký Trung ương muốn biết gì, Trước hết, nguyên do gần của vụ tự tử, Và thứ nữa, người đàn ông hỏi, Các sự việc trước đó, các tình huống, các dấu hiệu, bất cứ cái gì có thể giúp chúng tôi hiểu rõ hơn về việc đã xảy ra, Phòng Đăng ký Trung ương biết con gái tôi tự sát không đủ sao, Khi tôi nói tôi cần thừa với ông về vấn đề thống kê, tôi đã đơn giản hóa vấn đề, Bây giờ thì anh có dịp giải thích, Đối với chúng tôi thì các con số không còn đủ thỏa mãn nữa, bây giờ chúng tôi đang cố tìm hiểu càng nhiều càng tốt về bối cảnh tâm lý trong đó diễn ra quá trình dẫn đến tự tử, Vì sao, người đàn bà hỏi, điều đó không làm con gái tôi sống lại, Mục đích là đưa ra những thông số can thiệp, Tôi không hiểu, người đàn ông nói, Senhor José toát mồ hôi, rõ ràng phức tạp hơn anh nghĩ nhiều, Nóng quá nhỉ, anh nói, Anh dùng nước nhé, người đàn bà hỏi, Nếu không làm phiền bà quá, Tất nhiên là không, người đàn bà đứng lên đi ra, một phút sau bà trở lại. Trong lúc anh uống nước, Senhor José quyết định thay đổi chiến thuật. Anh đặt ly nước lên khay người đàn bà đang cầm rồi nói, Thử tưởng tượng con gái ông bà chưa tự tử, tưởng tượng là cuộc điều tra mà Phòng Đăng ký Trung ương hiện đang đảm trách đã soạn thảo xong một nguyên tắc hướng dẫn và gợi ý nào đó, nếu áp dụng đúng lúc sẽ có thể ngăn được điều tôi đã nói đến như quá trình dẫn đến tự tử lúc này, Anh nói thông số can thiệp là thế, người đàn ông hỏi,

Đúng vậy, Senhor José nói, và không để cho bình luận thêm nữa, anh đưa ra cú tấn công đầu tiên, Chúng tôi có thể đã không ngăn được con gái ông bà tự tử, nhưng với sự cộng tác của ông bà và của những người có cùng hoàn cảnh, có lẽ chúng ta có thể tránh được rất nhiều đau khổ và nước mắt. Người đàn bà vừa khóc, vừa thì thầm, Con ơi, trong khi người đàn ông quệt nước mắt bằng lưng bàn tay của ông. Senhor José hy vọng anh sẽ không buộc phải dùng tới mưu chước cuối cùng của mình, mà anh nghĩ là đọc lá thư ủy nhiệm bằng một giọng lớn, nghiêm nghị, từng chữ từng chữ, như lần lượt đóng các cánh cửa lại, đến khi chỉ còn một lối duy nhất cho người nghe là nói và làm theo yêu cầu. Nếu kế này thất bại, anh không có lựa chọn nào khác hơn là viện đến một cơ nào đó để rút lui một cách đẹp đẽ nhất. Rồi cầu nguyện rằng ông bố bướng bỉnh của người phụ nữ vô danh sẽ không nghĩ đến việc gọi điện thoại tới Phòng Đăng ký Trung ương yêu cầu giải thích về cuộc viếng thăm của một nhân viên tên là Senhor José chi chi đó, Tôi không thể nhớ hết tên của anh ta. Việc đó không cần thiết. Người đàn ông gấp lá thư rồi trả lại. Rồi ông nói, Chúng tôi có thể giúp ông được điều gì. Senhor José thở dài nhẹ nhõm, bây giờ con đường đã mở ra cho anh vào việc, Con gái ông bà có để lại bức thư nào không, Không thư từ, không một chữ, Ông muốn nói cô ấy chỉ tự tử thế thôi, Không hẳn xảy ra chỉ thế thôi, hiển nhiên nó có lý do của nó, nhưng chúng tôi không biết lý do gì, Con gái tôi không hạnh phúc, người đàn bà nói, Chẳng có ai hạnh phúc mà tự tử, người chồng nóng nảy của bà nói, Tại sao cô ấy không hạnh phúc, Senhor José hỏi, Tôi không biết, ngay từ hồi còn nhỏ nó đã buồn, tôi thường hỏi nó chuyện gì thì nó luôn luôn lặp lại, con khỏe, thưa Mẹ, Thế thì lý do tự tử không phải là vụ ly dị của cô ấy, Ngược lại, lần duy nhất tôi thấy con gái tôi hạnh phúc là khi nó ly thân với chồng, Vậy họ không hòa thuận, Tội nó không hòa thuận cũng chẳng xung khắc, chỉ là một cuộc hôn nhân khá trung bình, Ai yêu cầu ly dị, Con tôi, Có nguyên do cụ thể nào không, Chúng tôi không biết, không, hình như cả hai đứa đã đi đến cuối đường, Anh ta như thế nào, Khá bình thường, một người đứng đắn, anh ta không bao giờ để chúng tôi có lý do gì phải than phiền, Và anh ta yêu cô ấy, Ủ, tôi nghĩ vậy, Còn cô ấy thì sao, cô ấy có yêu anh ta không, Có, tôi

ngĩ vậy, Và dù vậy họ không hạnh phúc, Chúng nó chẳng bao giờ hạnh phúc, Lạ thật, Cuộc đời là lạ lùng, người đàn ông nói. Rồi im lặng, người đàn bà đứng lên đi ra. Senhor José ngưng nói, anh không biết tốt hơn nên đợi bà quay lại hay tiếp tục cuộc nói chuyện. Anh sợ sự gián đoạn có thể đưa cuộc dò hỏi đi sai đường, ta có thể hầu như cảm thấy sự căng thẳng trong căn phòng. Senhor José tự hỏi lời nói của người đàn ông, Cuộc đời là lạ lùng, có phải là tiếng vang của mối liên hệ trước kia của ông với bà cụ trong căn chung cư tầng trệt, và việc bà vợ ông bỗng dưng ra khỏi phòng có phải là câu đáp của một người vào lúc đó không thể có câu trả lời nào khác. Senhor José cầm ly lên, nhấp một tí nước để trì hoãn, rồi hỏi một câu vấn vợ, Con gái ông có đi làm không, Có, nó dạy toán, Ở đâu, Ở cùng trường nó học trước khi vào đại học. Senhor José lại cầm ly nước lên, suýt làm rơi nó trong lúc vội vã, anh lắp bắp một cách ngớ ngẩn, X-x- xin lỗi, rồi bỗng nhiên anh tắt giọng, trong lúc Senhor José uống nước, người đàn ông nhìn anh với vẻ tò mò khinh bỉ, đối với ông hình như Phòng Đăng ký Trung ương có ban nhân viên phục vụ khá tồi, ít nhất xét theo bằng chứng này, không có lý do gì xuất hiện được trang bị một lá thư ủy nhiệm như thế và rồi cư xử như một đứa cả đần. Người đàn bà trở vào đúng lúc chồng bà đang hỏi một cách mỉa mai, Anh có muốn tôi cho anh tên trường không, có thể có ích để giúp anh thành công trong nhiệm vụ, Ông tử tế quá. Người đàn ông cúi trên bàn, viết tên và địa chỉ trường học trên một mảnh giấy rồi cộc cằn đưa nó cho Senhor José, nhưng gã đàn ông đang ngồi trước ông ta lúc này không giống gã đàn ông vài giây trước, Senhor José đã lấy lại đủ tự chủ để nhớ rằng anh biết một bí mật về gia đình này, một bí mật cũ không ai trong họ có thể tưởng tượng anh biết. Ý nghĩ này ẩn sau câu hỏi kế tiếp của anh, Ông bà có biết con gái ông bà có giữ cuốn nhật ký nào không, Tôi không nghĩ con tôi có viết nhật ký, ít nhất chúng tôi không tìm thấy gì, người mẹ nói, Nhưng phải có giấy tờ, sổ tay, ghi chép, thế nào cũng có, có lẽ nếu ông bà cho phép tôi liếc qua, tôi có thể tìm thấy điều gì đáng lưu tâm, Chúng tôi chưa dọn đồ đạc trong chung cư của nó, người cha nói, và tôi không biết khi nào chúng tôi sẽ xoay sở dọn được, Chung cư của con gái ông bà thuê, Không, nó làm chủ, À thế. Lặng yên một lúc, Senhor José

từ từ mở lá thư ủy nhiệm, anh nhìn nó từ trên xuống dưới như thể đang kiểm xem có quyền hạn nào anh chưa khai triển, rồi anh nói, Xin ông bà cho phép tôi đến căn chung cư, tất nhiên trong sự hiện diện của ông bà, Không, câu trả lời sắc bén cắt ngang, Lá thư ủy nhiệm của tôi, Senhor José bắt đầu, Lá thư ủy nhiệm của anh cũng phải hài lòng với các thông tin anh đã có cho tới lúc này, người đàn ông nói, rồi thêm, Nếu anh muốn, ngày mai chúng ta có thể tiếp tục nói chuyện ở Phòng Đăng ký Trung ương, bây giờ xin anh tha lỗi, tôi có những việc khác phải giải quyết, Không cần đi đến Phòng Đăng ký Trung ương, những điều ông bà nói với tôi về hoàn cảnh trước vụ tự tử hình như khá đủ, Senhor José nói, nhưng tôi vẫn còn ba câu hỏi, Anh cứ nói, Con gái ông bà chết thế nào, Nó uống quá liều thuốc ngủ, Cô ấy ở nhà một mình, Ủ, Và ông bà đã thu xếp bia mộ, Chúng tôi đang thu xếp, tại sao anh hỏi, Ồ không có gì, chỉ tò mò thôi. Senhor José đứng lên. Để tôi tiễn anh ra, người đàn bà nói. Khi họ ra đến hành lang, bà đưa ngón tay lên môi ra hiệu cho anh đợi. Không một tiếng động, bà lấy chùm chìa khóa nhỏ trong ngăn kéo chiếc bàn nhỏ đặt dựa tường. Rồi trong lúc bà mở cửa, bà ấn chúng vào tay Senhor José. Chìa khóa của nó, bà thì thào, hôm nào tôi sẽ ghé Phòng Đăng ký Trung ương lấy lại, và tiến tới sát hơn, gần như thì thầm, bà nói cho anh địa chỉ.

Senhor José ngủ như khúc gỗ. Sau khi trở về từ chuyến đi nguy hiểm nhưng thành công viếng thăm cha mẹ của người phụ nữ vô danh, anh muốn chép lại các biến cố lạ thường của hai ngày cuối tuần vào cuốn sổ tay, nhưng anh quá mệt nên chỉ ghi tới đoạn đối thoại với viên thư ký ở Nghĩa trang. Anh đi ngủ mà không ăn tối, chưa tới hai phút anh đã ngủ, rồi khi mở mắt lúc ánh bình minh vừa chớm, anh khám phá ra, mà không biết làm sao hay khi nào, rằng anh đã quyết định không đi làm. Thứ Hai là ngày tệ hại nhất để nghỉ việc, nhất là nếu ta làm thư ký. Bất kể viện dẫn lý do nào, và dù cho lý do có thể đáng thuyết phục vào bất cứ dịp nào khác, nó luôn luôn bị nghi ngờ chỉ là một cớ, một cách biện minh để kéo dài sự biếng nhác của ngày Chủ nhật vào một ngày theo luật pháp và lẽ thường là phải cống hiến cho công việc. Sau những bất thường nghiêm trọng tái diễn ngày càng tăng trong cách hành xử của anh từ khi anh bắt đầu tìm người phụ nữ vô danh, Senhor José biết rằng không đi làm có thể là giọt nước làm tràn ly nước nhẫn nại của ông sếp. Tuy nhiên, viễn ảnh đáng sợ này không đủ lay chuyển lòng kiên quyết trong quyết định của anh. Có hai lý do quan trọng vì sao Senhor José không thể hoãn việc anh phải làm đến khi có một buổi chiều được nghỉ. Lý do thứ nhất là sẽ có ngày mẹ của người phụ nữ vô danh đến Phòng Đăng ký Trung ương để lấy lại chìa khóa, lý do thứ nhì, như Senhor José biết quá rõ qua kinh nghiệm xương máu, là trường học đóng cửa vào cuối tuần.

Tuy quyết định không đi làm, Senhor José thức dậy rất sớm. Anh muốn đi càng xa càng tốt trước khi Phòng Đăng ký Trung ương mở cửa, anh không muốn cấp trên trực tiếp đến gõ cửa để xem anh có ốm đau nữa hay không. Trong lúc cạo râu, anh tự hỏi tốt nhất là nên bắt đầu bằng cách đi tới căn chung cư của người phụ nữ vô danh, hay tới trường, nhưng anh chọn tới trường, anh là một trong rất nhiều người luôn luôn để việc quan trọng nhất lại cho tới cuối. Anh cũng tự hỏi có nên mang theo lá thư ủy nhiệm, hay ngược lại sẽ nguy hiểm nếu trình nó ra, nên nhớ rằng một người hiệu trưởng trong công việc của ông ta thường là một người có kiến thức, đọc

nhieu, được đào tạo, nếu những từ viết trong tài liệu gây cho ông ấn tượng bất thường, quá độ, vung vít, ông ta có thể đòi biết tại sao không có con dấu cơ quan, tính cần trọng bảo Senhor José để cả hai lá thư ủy nhiệm lại trong những mẫu báo vô tội về vị giám mục, Thẻ nhân viên là quá đủ để chứng tỏ mình làm việc cho Phòng Đăng ký Trung ương, Senhor José kết luận, và lại, mình chỉ đi xác minh một điều cụ thể, khách quan, có thực, rằng một phụ nữ đã tự tử là giáo viên toán ở trường. Anh rời nhà rất sớm, lúc các cửa hiệu còn đóng cửa, tắt đèn và khép cửa chớp, đường phố chẳng có mấy xe cộ, có thể ngay cả những người dậy sớm nhất trong số các nhân viên của Phòng Đăng ký Trung ương chỉ mới vừa ra khỏi giường. Để khỏi bị nhìn thấy trong vùng phụ cận, Senhor José đi trốn trong công viên cách đại lộ chính hai khu nhà, trên đường xe buýt đã đưa anh đến thăm bà cụ trong căn chung cư tầng trệt vào một buổi chiều tối khi anh thấy ông sếp đi vào Phòng Đăng ký Trung ương. Trừ phi ta thực sự biết anh ở đó, anh được các bụi rậm và cành cây thấp che khuất. Các băng ghế đều ướt sương đêm, vì thế Senhor José không ngồi, thay vào đó anh tản bộ cho qua thời giờ dọc theo những lối đi trong công viên, hưởng thú ngắm hoa và thăm hỏi tên của chúng là gì, chẳng có gì đáng ngạc nhiên khi anh biết rất ít về những chuyện cây cỏ, vì anh đã sống cả đời mình giữa bốn bức tường, hít thở mùi hăng của giấy cũ, còn hăng hơn nữa khi không khí nồng nặc mùi hoa cúc và hoa hồng đã nói đến trên trang đầu của câu chuyện này. Khi đồng hồ điểm giờ mở cửa Phòng Đăng ký Trung ương cho công chúng, Senhor José lúc này yên chí không còn bị xui xẻo bắt gặp, anh dẫn bước tới trường. Anh không vội, hôm nay là ngày của anh, vì thế anh quyết định đi bộ. Khi ra khỏi công viên, anh hồ nghi không rõ đi hướng nào, nếu anh đã mua tấm bản đồ thành phố, như anh đã có ý định, lúc này anh sẽ không phải hỏi đường một ông cảnh sát, nhưng sự kiện pháp luật giúp đỡ kẻ tội phạm là tình huống đã cho anh một niềm vui thú ngấm ngấm nào đó. Vụ việc người phụ nữ vô danh đã đến chỗ kết thúc, bây giờ tất cả chỉ là cần điều tra ở trường, rồi khám xét căn chung cư, và nếu có thời giờ, anh sẽ ghé qua bà cụ trong căn chung cư tầng trệt để kể cho bà về những diễn biến mới nhất, rồi thôi. Anh tự hỏi sau đó anh sẽ sống đời mình ra sao, liệu anh sẽ quay lại bộ

sưu tập các danh nhân của mình hay không, trong một vài giây ngắn ngủi anh hình dung mình ngồi ở bàn vào buổi chiều tối, với một đồng báo và tạp chí bên cạnh, vừa cắt ra những bài viết và hình ảnh vừa cố đoán xem một nhân vật nổi danh đang lên hay ngược lại sắp hết thời, thỉnh thoảng trong quá khứ anh đã tiên đoán số phận của một người nào đó sau này trở nên quan trọng, thỉnh thoảng anh là người đầu tiên nghi ngờ sự vinh hiển của ông này hay bà nọ đang bắt đầu phai mờ, nhăn nheo, sụp đổ thành cát bụi, Tất cả đều kết thúc trong thùng rác, Senhor José nói, mà không biết rõ vào đúng khoảnh khắc ấy anh muốn nói về những danh tiếng đã suy tàn hay bộ sưu tập các mẫu cắt báo của anh.

Mặt trời rơi trên mặt tiền, cây cối trong sân chơi nom xanh tươi và rậm lá và các luống hoa nở rộ, vẻ bên ngoài của ngôi trường không có gì gợi nhớ lại tòa nhà ảm đạm mà Senhor José đã vào trong một đêm mưa, bằng cách leo tường và đập kính. Bây giờ anh vào qua cửa chính, anh nói với một nhân viên, Tôi cần nói chuyện với hiệu trưởng, không, tôi không phải là phụ huynh và tôi không phải là người cung cấp học cụ, tôi làm việc cho Phòng Đăng ký Trung ương, đây là một vấn đề liên quan đến việc công. Người đàn bà gọi một số điện thoại nội bộ, bà bảo với một người nào đó về ông khách đến thăm, rồi bà nói, Mời lên lầu, ông hiệu trưởng đang ở trong văn phòng thư ký trên tầng hai, Cảm ơn, Senhor José nói, và điềm tĩnh bước lên thang, anh đã biết văn phòng thư ký trên tầng hai. Ông hiệu trưởng đang nói chuyện với một phụ nữ có vẻ là trưởng phòng, ông đang bảo bà ta, Tôi cần đồ biểu đó ngày mai, đừng sai, và bà ta nói, Tôi sẽ lưu tâm để chắc chắn ông sẽ nhận được, Senhor José đã dừng lại ở ngưỡng cửa, đợi họ nhận ra anh. Vị hiệu trưởng nói xong rồi nhìn anh, đến khi đó Senhor José mới nói, Chào ông hiệu trưởng, rồi với thẻ nhân viên trên tay, anh bước tới ba bước, Như ông thấy, tôi làm việc cho Phòng Đăng ký Trung ương, tôi đến vì việc công. Vị hiệu trưởng ra cử chỉ như gạt tấm thẻ nhân viên đi, rồi hỏi, Về việc gì, Về một trong các giáo viên của ông, Phòng Đăng ký Trung ương có việc gì với các giáo viên ở trường này, Không phải với các giáo viên, mà với người họ đã hay đang là, Anh có thể

giải thích anh nói thế có nghĩa là gì không, Chúng tôi đang tiến hành một cuộc điều tra về hiện tượng tự tử, cả về mặt tâm lý lẫn hàm ý xã hội học của nó, và tôi được giao phó trường hợp của một bà dạy toán ở trường này và bà ta mới tự tử gần đây. Mặt vị hiệu trưởng tỏ vẻ buồn rầu, Tôi nghiệp cô ấy, ông nói, câu chuyện rất buồn mà tôi không nghĩ bất cứ ai trong chúng tôi thật sự hiểu được, Việc đầu tiên của tôi, Senhor José nói, dùng ngôn ngữ trịnh trọng nhất của mình, là so sánh các dữ kiện lý lịch chúng tôi có trong văn khố Phòng Đăng ký Trung ương với sổ đăng ký nghề nghiệp của bà ấy, Tôi nghĩ anh muốn nói tới bản danh sách nhân viên, Vâng, thưa ông. Vị hiệu trưởng quay sang người phụ nữ trưởng phòng thư ký, Tìm cho tôi phiếu lý lịch của cô ấy nhé, Chúng tôi vẫn chưa lấy nó ra khỏi ngăn tủ, người phụ nữ vừa nói với giọng xin lỗi, vừa lật qua các tấm phiếu trong ngăn kéo, Đây rồi, bà ta nói. Senhor José cảm thấy lỡm thượng vị của mình thật mạnh, một cảm giác choáng váng lướt qua óc anh, nhưng may mắn thay nó không dẫn đến điều gì khác nữa, hệ thần kinh của người đàn ông này quả thật đang ở trong trạng thái rất tệ hại, chúng ta không thể trách anh trong tình huống này, chúng ta chỉ cần nhớ rằng tấm phiếu đưa cho anh bây giờ đã trong tầm tay anh tối hôm đó, vấn đề chỉ cần mở ngăn kéo, cái ngăn kéo có nhãn ghi Giáo viên, nhưng làm sao anh có thể tưởng tượng được rằng đứa bé gái anh tìm sẽ dạy toán trong đúng ngôi trường nó đã học. Che giấu tâm trạng bối rối của mình, nhưng không giấu được hai bàn tay anh run rẩy, Senhor José giả vờ so sánh tờ phiếu ở trường với bản sao tấm phiếu từ Phòng Đăng ký Trung ương, rồi anh nói, Cùng một người. Vị hiệu trưởng nhìn anh với vẻ quan tâm, Anh có khỏe không, ông hỏi, và anh chỉ trả lời, Chỉ là tôi không còn trẻ như trước nữa, Ừ, tôi đoán anh muốn hỏi tôi vài câu, Tôi sẽ hỏi, Vậy thì đi với tôi, chúng ta sẽ đến phòng làm việc của tôi. Senhor José thềm mỉm cười khi anh theo sau vị hiệu trưởng, Tôi không biết tấm phiếu của cô ấy ngay đó trong ngăn kéo, và ông không biết tôi đã ngủ qua đêm trên ghế sofa của ông. Họ đi vào phòng làm việc, vị hiệu trưởng nói, Tôi không có nhiều thời giờ, nhưng tôi sẽ làm mọi điều trong khả năng để giúp anh, mời ngồi, và ông chỉ chiếc sofa đã được dùng làm giường ngủ cho người khách, Senhor José nói, Tôi muốn biết có ai nhận

thấy bất cứ thay đổi nào trong tâm trạng bình thường của bà ta vào những ngày trước khi tự tử hay chẳng, Không, cô ấy luôn luôn là một người rất kín đáo, rất lặng lẽ, Bà ấy có là giáo viên giỏi không, Một trong các giáo viên giỏi nhất trường, Bà ấy có là bạn với đồng nghiệp nào không, Bạn theo nghĩa nào, Chỉ là bạn thôi, Cô ấy thân thiện, lịch sự với mọi người, nhưng tôi không nghĩ ở đây có ai có thể nói họ là bạn của cô ấy, Và học sinh có kính trọng bà ấy không, Rất trọng nề, Bà ấy có khỏe mạnh không, Theo tôi nhận xét thì có, Lạ thật, Lạ điều gì, Tôi đã nói chuyện với cha mẹ bà ấy, và mọi điều họ nói và mọi điều tôi đang nghe hiện thời hình như dẫn đến chỗ không có lời nào giải thích cho vụ tự tử này, Tôi tự hỏi, vị hiệu trưởng nói, tự tử có thể giải thích được hay không, Ông định nói đến vụ tự tử cụ thể này à, Tôi muốn nói tự tử nói chung, Đôi khi người ta để lại lá thư, Đúng vậy, nhưng tôi không chắc anh có thể bảo nội dung các bức thư đó là lời giải thích, không thiếu điều để giải thích trong đời, Đúng vậy, Chẳng hạn, có thể giải thích gì về những việc đã xảy ra ở đây vài ngày trước vụ tự tử, Việc gì thế, Trường bị trộm, Vâng, Sao anh biết, Tôi xin lỗi, câu vâng của tôi có ý hỏi, có lẽ tôi không phát âm đúng, nhưng dù sao đi nữa, những vụ trộm thường khá dễ giải thích, Ngoại trừ khi kẻ trộm leo lên mái, đập kính cửa sổ rồi leo vào, lang thang khắp nơi, ngủ trên ghế sofa của tôi, ăn thức ăn trong tủ lạnh, dùng hộp cứu thương rồi đi ra mà không lấy cái gì, Điều gì làm ông nghĩ hẳn ngủ trên ghế sofa của ông, Vì trên sàn có tấm chăn tôi hay phủ lên đầu gối để khỏi lạnh, như anh nói về anh lúc nãy, tôi không còn trẻ như trước nữa, Ông có báo cáo với cảnh sát không, Để làm gì, vì chẳng mất gì cả nên chẳng đáng, cảnh sát sẽ bảo tôi rằng họ đến để điều tra tội phạm, chứ không phải để giải thích các bí ẩn, Thật là lạ lùng, thật là lạ, Chúng tôi đã kiểm tra mọi nơi, tất cả dụng cụ còn đó, tủ sắt còn nguyên vẹn, mọi thứ đều ở đúng chỗ, Ngoại trừ tấm chăn, Đúng, ngoại trừ tấm chăn, bây giờ anh giải thích làm sao, Ông phải hỏi kẻ trộm, hẳn phải biết, nói xong những lời đó, Senhor José đứng lên, Tôi sẽ không làm mất thì giờ của ông thêm nữa, tôi rất cảm ơn sự giúp đỡ của ông trong vấn đề đáng tiếc đã khiến tôi đến đây, Tôi không biết tôi đã giúp được gì, Ông có thể đúng khi ông bảo có lẽ tự tử không thể giải thích được, Giải thích một cách hợp

lý, anh hiểu chứ, Như thế bà ấy mở một cánh cửa rồi đi ra, Hoặc đi vào, Vâng, hoặc đi vào, tùy theo quan điểm của mình, A, anh có một lời giải thích tuyệt vời, Chỉ là một ẩn dụ thôi, Ẩn dụ luôn luôn là cách giải thích sự việc hay nhất, Tạm biệt ông, và hết sức cảm ơn ông, Tạm biệt anh, rất vui được nói chuyện với anh, tất nhiên tôi không có ý nói về chuyện buồn này, tôi muốn nói về chính anh, Hẳn nhiên, đó chỉ là một cách nói, Tôi sẽ đưa anh ra thang lầu. Lúc Senhor José đang xuống dãy thang thứ hai, vị hiệu trưởng bỗng nhớ rằng ông đã không hỏi tên anh, ông nghĩ, Chẳng sao, chuyện đó qua rồi.

Đối với Senhor José thì khác, anh còn phải đi bước cuối cùng, lục lọi và tìm trong căn chung cư của người phụ nữ vô danh một bức thư, một cuốn nhật ký, một mảnh giấy nhỏ trên đó nàng có thể đã ghi lại cảm nghĩ, tiếng thét, “tôi không thể tiếp tục nữa” mà mọi người tự tử dưới trách nhiệm nghiêm ngặt đều để lại trước khi đi qua cánh cửa đó, để cho những người còn lại bên này có thể đỡ dành nỗi sợ hãi của lương tâm họ bằng câu nói, Tội nghiệp, cô ấy có lý do của cô ấy. Mặc dù, biết bao lần chúng ta cần phải nói điều này, tâm hồn con người là chỗ trú ưa thích của các mâu thuẫn, thật vậy dường như mâu thuẫn không sinh sôi hay ngay cả tìm được điều kiện sống tạm bên ngoài tâm hồn, và chắc đó là lý do Senhor José lang thang khắp thành phố, từ bên này sang bên kia, từ đầu trên xuống đầu dưới, như lạc lối mà không có một tấm bản đồ hay một người hướng dẫn, vì anh biết rất rõ điều anh phải làm ngày cuối cùng đó, anh biết ngày mai sẽ là một thời điểm khác, hay anh sẽ là một kẻ khác trong thời điểm đúng y như lúc này, và bằng chứng anh biết điều này là sự kiện anh nghĩ, Ngày mai ta sẽ là ai khi việc này chấm dứt, là loại thư ký nào Phòng Đăng ký Trung ương sẽ có. Hai lần anh đi ngang tòa chung cư của người phụ nữ vô danh, hai lần anh không dừng lại, anh sợ, đừng hỏi tại sao, đây là mâu thuẫn thông thường nhất trong các mâu thuẫn,

Senhor José vừa muốn vừa không muốn, vừa khát khao vừa sợ hãi điều anh khát khao, đó là cả đời anh đã là gì. Hiện thời, để kéo dài thời gian, để hoãn lại điều anh biết là không thể tránh khỏi, anh quyết định trước tiên sẽ

phải đi ăn trưa, trong một quán rẻ tiền vì túi tiền khiêm tốn của anh bắt buộc, nhưng dứt khoát phải ở nơi nào xa chỗ này, anh không muốn một kẻ lảng giềng tò mò nào nghi ngờ dự định của một gã đàn ông đã tạt ngang hai lần. Mặc dù vẻ bề ngoài của anh không có gì tách biệt anh với những người được xem là lương thiện khác, sự thật là không bao giờ có gì bảo đảm chắc chắn về điều ta thấy, vẻ bề ngoài rất dễ nhầm lẫn, đó là tại sao nó bị gọi là vẻ bề ngoài, mặc dù trong trường hợp này, với tuổi tác và thể tạng yếu ớt của anh, không ai nghĩ, chẳng hạn, rằng Senhor José kiếm ăn bằng cách đột nhập vào nhà người ta lúc ban đêm. Anh cố tâm nhai thật chậm bữa ăn trưa đạm bạc, sau ba giờ chiều khá lâu anh đứng lên rời bàn, và từ tốn như đang kéo lê chân, anh quay lại con đường nơi người phụ nữ vô danh đã sống. Trước khi rẽ sang góc đường cuối cùng, anh dừng lại rồi hít một hơi sâu, Mình không phải là đứa chết nhất, anh nghĩ để mang lại can đảm cho mình, nhưng như vẫn thường xảy ra với rất nhiều người gan dạ, anh dửng dưng về một số việc, hèn nhát về một số việc khác, sự kiện anh đã ở qua đêm trong nghĩa trang không ngăn chân anh run lập cập lúc này. Anh xỏ hai tay vào túi áo khoác, sờ chòm chìa khóa, chiếc chìa nhỏ và thon là cho hộp thư, và tất nhiên là còn lại hai chiếc chìa gần giống nhau, nhưng một chiếc cho cửa ngoài đường, chiếc kia cho cửa vào căn chung cư, anh hy vọng mình dùng đúng chìa ngay lần đầu tiên, nếu tòa nhà có người gác dan và bà ta thuộc loại người thò mũi ra khi có tiếng động nhỏ nhất, anh sẽ giải thích thế nào, anh có thể nói anh đến với sự ủy nhiệm của cha mẹ người phụ nữ đã tự tử, rằng anh đến để kiểm kê tài sản của cô ấy, Thừa bà, tôi làm việc cho Phòng Đăng ký Trung ương, thẻ của tôi đây, và như bà thấy, họ đưa tôi chìa khóa căn chung cư. Senhor José chọn đúng chìa khóa ngay lần thử đầu tiên, người gác cửa, nếu tòa nhà có gác dan, không xuất hiện và hỏi anh, Xin lỗi, ông đi đâu, người ta nói rất đúng khi bảo cách ngừa trộm cắp tốt nhất là làm chúng sợ có người gác, anh tự nhủ như thế để bắt đầu trấn áp nỗi sợ, rồi xem gác dan có xuất hiện. Tòa nhà cũ kỹ nhưng có thang máy, thật vừa đúng lúc, vì đôi chân của Senhor José bây giờ nặng nề đến mức anh sẽ chẳng bao giờ lên tới nổi tầng sáu, nơi người giáo viên toán đã sống. Cánh cửa kẽo kẹt lúc mở ra làm khách ngạc nhiên, bỗng nhiên anh ngờ vực hiệu

năng của cái cố anh nghĩ anh sẽ nói cho người gác đàn nếu bà ta can thiệp. Anh lách nhanh vào căn chung cư, rất thận trọng khép cửa, và thấy mình ở giữa bóng tối đậm đặc hầu như đen kịt. Anh sờ bức tường cạnh khung cửa, tìm thấy cái công tắc, nhưng thận trọng không bật lên, đèn sáng có thể nguy hiểm.

Dần dần, mắt Senhor José trở nên quen với bóng tối, ta có thể nói rằng trong một hoàn cảnh tương tự sự thể sẽ xảy ra như vậy với bất cứ ai, nhưng nói chung không mấy người biết rằng, sau một thời gian nào đó, các thư ký ở Phòng Đăng ký Trung ương vì nhiệm vụ phải thường xuyên viếng văn khố của người chết, đã đạt được một năng khiếu thích nghi thị giác đáng kể. Họ đáng lẽ đều sẽ có cặp mắt mèo nếu họ không đến tuổi về hưu trước.

Mặc dù sần trải thảm, Senhor José nghĩ tốt nhất nên cởi giày để tránh bất cứ sự va chạm hay rung động nào có thể tố cáo sự hiện diện của anh với những người cư ngụ ở tầng dưới. Cực kỳ thận trọng anh đẩy chốt cửa chớp bên trong của một trong các cửa sổ mở ra đường, nhưng chỉ đủ cho một ít ánh sáng lọt vào. Anh đang ở trong phòng ngủ. Có một bàn trang điểm, một tủ áo, một bàn ngủ. Chiếc giường hẹp, giường đơn, như người ta thường gọi. Bàn ghế kiểu nhẹ nhàng, giản dị, trái ngược với bàn ghế nặng nề, tối tăm trong nhà cha mẹ cô. Senhor José bước qua các phòng khác trong căn chung cư, gồm phòng khách với bộ sofa bình thường và một kệ sách chiếm hết một vách tường, một phòng nhỏ hơn nhiều dùng làm phòng làm việc, một gian bếp bé xíu và một phòng tắm rất nhỏ. Một phụ nữ sống nơi đây đã tự tử vì những nguyên do không rõ, đã lập gia đình rồi ly dị, đã có thể về sống với cha mẹ sau khi ly dị, nhưng chọn sống một mình, một phụ nữ như mọi phụ nữ đã có thời là đứa bé và đứa con gái, nhưng ngay cả lúc ấy, bằng một cách mơ hồ nào đó, đã là người phụ nữ nàng sẽ là, một giáo viên toán mà khi còn sống tên nàng có trong Phòng Đăng ký Trung ương, cùng với những cái tên của tất cả mọi người sống trong thành phố này, một phụ nữ mà cái tên đã chết của nàng trở về với thế giới người sống nhờ Senhor José đã giải thoát nàng khỏi thế giới người chết, chỉ cái tên của nàng, chứ không phải nàng, một thư ký chỉ có thể làm được đến thế. Khi tất cả cánh cửa bên

trong mở ra, ánh sáng từ bên ngoài đủ để có thể thấy toàn căn chung cư, nhưng Senhor José sẽ phải tiến hành tìm nhanh nếu không muốn phải bỏ dở nửa chừng. Anh mở một ngăn kéo bàn làm việc, liếc qua bên trong, chúng hình như là những bài toán số học trong trường, những phép tính, những phương trình, không điều gì có thể giải thích nguyên do của cuộc đời và cái chết của người phụ nữ thường ngồi trên chiếc ghế này, thường bật ngọn đèn này, thường cầm cây bút chì này và dùng nó để viết. Senhor José chậm rãi đóng ngăn kéo, anh gần như sắp mở hẳn một ngăn khác nhưng ngừng ngang, anh dừng lại để suy nghĩ một phút dài, hay có lẽ chỉ vài giây mà dường như là hàng giờ, rồi anh cương quyết đẩy ngăn kéo đóng lại, rời phòng làm việc và đi ra ngồi trên chiếc ghế sofa nhỏ trong phòng khách, anh ngồi lặng. Anh nhìn đôi vớ mạng cũ của mình, quần đã mất nếp ủi và hơi rút lên, ống chân xương xẩu trắng trẻo của anh có vài sợi lông thừa thớt. Anh cảm thấy thân mình chìm vào mặt lồi mềm mại do một thân người khác để lại trên nệm ghế và lò xo, Cô ấy sẽ không bao giờ ngồi đây nữa, anh thì thầm. Sự im lặng đối với anh dường như tuyệt đối, lúc này bị gián đoạn vì tiếng ồn trên đường phố, nhất là thỉnh thoảng một chiếc xe chạy ngang, nhưng trong không khí cũng có một hơi thở chậm, một nhịp đập chậm, có lẽ đó là cách các căn nhà thở khi chúng còn lại một mình, căn nhà này có thể thậm chí chưa biết rằng hiện thời đang có một người ở đây. Senhor José tự nhủ vẫn còn phải xem xét các ngăn kéo, những ngăn kéo bàn trang điểm, nơi người ta thường cất quần áo lót riêng tư của họ, ngăn kéo bàn ngủ, nơi thường cất những vật riêng tư thuộc loại khác, tủ áo, anh nghĩ nếu đi mở tủ áo anh sẽ không thể cưỡng được ước muốn lướt ngón tay mình lên y phục treo nơi đó, như thế này, như thế anh đang gõ những phím đàn của một chiếc dương cầm lặng lẽ, anh nghĩ anh sẽ nâng váy của một trong những bộ áo đó lên để hít mùi thơm, mùi nước hoa, mùi hương. Rồi có những ngăn kéo bàn làm việc anh vẫn chưa tìm, và cái tủ nhỏ trong kệ sách, vật anh đang tìm, lá thư, nhật ký, lời già biệt, dấu vết của giọt nước mắt cuối cùng, phải được cất giấu đâu đó. Tại sao, anh hỏi, giả sử một mảnh giấy như thế hiện hữu, giả sử mình tìm thấy nó, đọc nó, chỉ vì mình đọc nó không có nghĩa là y phục của cô ấy sẽ có người mặc, từ nay tất cả

những bài toán đó sẽ vẫn không được giải đáp, sẽ không ai khám phá ra đáp số của các ẩn số trong các phương trình, tấm vải giường sẽ không được cuộn lại, tấm chăn sẽ không được gấp gọn gàng trong tủ, ngọn đèn bàn ngủ sẽ không rọi sáng trang sách, điều gì đã hết là đã hết. Senhor José cúi người, tựa đầu lên bàn tay, như thể anh muốn tiếp tục suy nghĩ, nhưng không phải thế, anh đã hết ý nghĩ. Ánh sáng mờ đi trong khoảnh khắc, một cụm mây nào đó đang che ngang mặt trời. Đúng lúc ấy, điện thoại kêu. Trước đó anh không để ý, nhưng nó kìa, trên chiếc bàn nhỏ trong góc, như một vật ít khi dùng. Tiếng máy trả lời bật lên, một giọng nữ đọc số điện thoại, rồi nói thêm, Tôi không có ở nhà lúc này, nhưng xin nhắn lại sau tín hiệu. Người gọi gác máy, một số người ghét nói với máy, hay trong trường hợp này có lẽ là nhầm số, ồ, nếu ta không nhận ra giọng trên máy trả lời thì chẳng có lý do gì để nhắn lại. Điều này phải được giải thích cho Senhor José, trong đời anh chưa bao giờ thấy tận mắt một cái máy như thế này, nhưng có thể anh sẽ không chú ý tới lời giải thích, anh rất lúng túng vì vài lời anh đã nghe, Tôi không có ở nhà lúc này, nhưng xin nhắn lại sau tín hiệu, không, cô ấy không có ở nhà, cô ấy sẽ không bao giờ ở nhà nữa, chỉ còn lại giọng nói cô ấy, nghiêm nghị, khàn khàn, như thể lơ đãng, như thể cô ấy đang nghĩ gì khác lúc ghi âm. Senhor José nói, Họ có thể gọi nữa, và nuôi dưỡng hy vọng đó, anh ngồi trên ghế sofa thêm một giờ nữa, bóng tối trong căn nhà càng lúc càng dày đặc hơn và chiếc điện thoại không kêu nữa. Rồi Senhor José đứng lên, Mình phải ra về, anh lẩm bẫm, nhưng trước khi ra, anh đi thêm một vòng khắp căn nhà, anh vào phòng ngủ, nơi sáng sủa hơn, ngồi một lúc trên mép giường, chậm rãi xoa đi xoa lại hai tay lên tấm vải thô trải trên cùng, rồi anh mở tủ áo, nơi đó có những bộ áo của người phụ nữ đã nói những lời dứt khoát, Tôi không có ở nhà. Anh cúi người tới đến khi chạm mặt mình vào chúng, mùi chúng tỏa ra có thể tả là mùi của xa vắng, hay có lẽ là mùi hương hoa hồng và hoa cúc trộn lẫn đôi khi thoang thoảng qua Phòng Đăng ký Trung ương.

Người gác cửa không đến hỏi anh từ đâu nứt ra, tòa nhà lặng yên, dường như không người ở. Sự im lặng này gợi lên ý nghĩ, một ý nghĩ táo bạo nhất

anh chưa từng có, Nếu mình ở lại đây tối nay thì sao, nếu mình ngủ trên giường của cô ấy thì sao, sẽ không ai biết. Hãy bảo cho Senhor José biết rằng không có gì dễ dàng hơn, anh chỉ phải lên lại thang máy, vào lại căn chung cư, cởi giày, có thể một kẻ nhâm số lại gọi, nếu họ gọi, anh sẽ có niềm vui nghe lại giọng nói nghiêm nghị, khàn khàn của người giáo viên toán, cô ấy sẽ nói, Tôi không có ở nhà, và nếu trong đêm, nằm trên giường cô ấy, một giấc mơ dịu dàng nào đó kích thích tấm thân già của anh, thì anh biết phương thuốc tay, nhưng anh sẽ phải cẩn thận đừng làm bẩn vải giường. Những điều mĩa mai và tục tĩu này không xứng với Senhor José, ý nghĩ táo bạo của anh, lãng mạn hơn là táo bạo, mất đi cũng như khi nó đến, và anh không còn ở trong tòa nhà, mà ở ngoài, cái giúp anh đi ra hiển nhiên là ký ức đau đớn về đôi vợ mạng cũ và ống chân xương xẩu trắng trẻo của anh có vài sợi lông thừa thớt. Thế gian hoàn toàn vô nghĩa, Senhor José lầm bầm, và cất bước đến con phố nơi bà cụ trong căn chung cư tầng trệt sống. Buổi chiều đã tàn, Phòng Đăng ký Trung ương đã đóng cửa, người thư ký không còn nhiều giờ để bịa đặt một cơ bào chữa cho chuyện đã nghỉ cả ngày làm việc. Mọi người biết anh không có gia đình để anh phải chạy vội tới họ, và ngay cả nếu có, không có lý do gì trong trường hợp của anh, đang sống sát cạnh Phòng Đăng ký Trung ương, anh chỉ phải đi vào và đứng ở cửa rồi nói, Ngày mai tôi trở lại, một người anh họ của tôi đang hấp hối. Senhor José quyết định anh đã sẵn sàng cho mọi tình huống, họ có thể sa thải anh nếu họ muốn, trục xuất anh khỏi ngành công chức, có lẽ người chặn cừ cần một phụ tá để giúp ông ta tráo các con số trên những năm mộ, nhất là nếu ông nghĩ tới việc mở rộng vùng hoạt động, quả thật không lý do gì ông phải tự giới hạn vào những người tự tử, mọi cái chết đều bình đẳng, điều ta có thể làm cho một số người, ta có thể làm cho tất cả, đảo tung họ lên, làm họ xáo trộn, chẳng sao, dù thế nào đi nữa thế gian chẳng có nghĩa lý gì.

Khi Senhor José gọi cửa bà cụ trong căn chung cư tầng trệt, anh chỉ nghĩ đến tách trà anh sẽ có. Anh rung chuông một lần, hai lần, nhưng không ai trả lời. Bối rối, lo lắng, anh rung chuông căn chung cư đối diện. Một phụ

nữ xuất hiện hỏi anh một cách gay gắt, Anh muốn gì, Bên kia không có ai trả lời, Thì sao, Bà có biết chuyện gì xảy ra cho bà ấy không, Anh muốn nói gì, Một tai nạn, đau ốm, chẳng hạn, Có thể lắm, xe cứu thương đến chở bà ấy đi rồi, Hồi nào, Ba hôm trước, Rồi bà không nghe gì nữa à, bà có biết bà ấy ở đâu không, Không, tôi không biết, xin lỗi ông. Người phụ nữ đóng sập cửa, để Senhor José lại trong bóng tối. Anh nghĩ, Ngày mai mình sẽ tới tất cả các bệnh viện. Anh cảm thấy kiệt sức, anh đã đi bộ cả ngày từ nơi này sang nơi khác, suốt ngày dồn dập cảm xúc, và bây giờ cú sốc này trùm lên mọi thứ khác. Anh rời tòa nhà và đứng trên vỉa hè tự hỏi nên làm gì nữa, đi hỏi những người khác cư ngụ trong đó, có thể họ đều khó chịu như người phụ nữ đối diện, Senhor José quay vào tòa nhà lại, lên thang lầu tới tầng hai và rung chuông cửa nhà người mẹ với đứa con và ông chồng ghen tuông, lúc này chắc ông ta đã từ chỗ làm về, chẳng sao, Senhor José chỉ hỏi họ có biết gì về bà cụ trong căn chung cư tầng trệt. Đền cầu thang bật lên. Cánh cửa mở ra, người phụ nữ không bế đứa bé và không nhận ra Senhor José, Ông cần gì, cô ta hỏi, Tôi xin lỗi làm phiền cô, tôi đến thăm bà cụ trong căn chung cư tầng trệt, nhưng bà cụ không có nhà, và bà đối diện bảo tôi là xe cứu thương đã chở bà cụ đi ba hôm trước, Vâng, đúng vậy, Cô có biết cụ ấy ở đâu không, trong bệnh viện nào, hay nếu bà ấy đang ở với người thân nào. Trước khi người phụ nữ có thời giờ trả lời, một giọng đàn ông bên trong hỏi vọng ra, Chuyện gì đó, cô ta quay đầu lại, Có người hỏi về bà cụ trong căn chung cư tầng trệt, rồi cô nhìn Senhor José và nói, Không, chúng tôi không biết gì. Senhor José thấp giọng hỏi, Cô không nhận ra tôi à, cô ta lưỡng lự, Ồ, phải, bây giờ tôi nhận ra rồi, cô nói thì thầm và từ từ đóng cửa.

Ra tới ngoài đường, Senhor José gọi một chiếc taxi, Đưa tôi đến Phòng Đăng ký Trung ương, anh lơ đãng nói với tài xế. Đáng lẽ anh thích đi bộ hơn, để tiết kiệm số tiền ít ỏi anh có và để chấm dứt một ngày giống như cách anh đã bắt đầu, nhưng anh mệt mỏi không đi thêm được bước nào nữa. Hay anh nghĩ thế. Khi người tài xế nói, Tới rồi, Senhor José thấy anh không ở ngoài cửa nhà mình, mà ở cửa Phòng Đăng ký Trung ương. Thật

chẳng đáng giải thích với ông ta rằng nên đi vòng qua quảng trường và lên con đường ngang, anh chỉ phải đi bộ khoảng năm mươi mét, thậm chí chưa tới. Anh trả tiền bằng vài đồng cuối cùng, ra khỏi xe và khi đặt chân xuống vỉa hè rồi nhìn lên, anh thấy đèn sáng trong Phòng Đăng ký Trung ương, Không thể như thế nữa được, anh nghĩ, và anh lập tức quên mỗi quan tâm về số phận của bà cụ trong căn chung cư tầng trệt và sự kiện người mẹ của đứa bé đã nhớ ra anh, vấn đề bây giờ là tìm một cơ cho ngày hôm sau. Anh đi vòng qua góc đường, căn nhà của anh ở đó, thấp bé, gần như một tàn tích, bám lấy bức tường cao của tòa nhà dường như sắp đẽ nát nó. Đúng lúc đó những ngón tay tàn nhẫn chộp lấy trái tim Senhor José. Đèn sáng trong nhà anh. Anh chắc chắn mình đã tắt đèn lúc đi ra, nhưng nhớ tâm trạng hỗn loạn đã chế ngự nhiều ngày trong đầu anh hiện thời, anh đành nhận rằng có thể anh đã quên, trừ phi nó là ngọn đèn khác, ngọn đèn trong Phòng Đăng ký Trung ương, năm cửa sổ sáng rực. Anh nhét chìa khóa của mình vào cửa, anh biết mình sẽ thấy gì, nhưng anh dừng lại trên ngưỡng cửa như thể quy ước xã hội đòi hỏi anh phải ngạc nhiên. Ông sếp anh đang ngồi ở bàn, trước mặt ông là vài tờ giấy xếp ngay ngắn cẩn thận. Senhor José không cần đến gần mới biết chúng là gì, hai lá thư ủy nhiệm giả mạo, những tờ phiếu điểm của người phụ nữ vô danh, cuốn sổ tay của anh, bìa hồ sơ của Phòng Đăng ký Trung ương đựng các tài liệu nhà nước. Vào đi, ông sếp của anh nói, đây là nhà anh. Viên thư ký đóng cửa, đi tới bàn rồi dừng lại. Anh không nói, anh cảm thấy đầu mình như cơn lốc cuốn mất mọi suy nghĩ của anh. Ngồi xuống, như tôi đã bảo, đây là nhà anh. Senhor José nhận ra trên mặt của các tờ phiếu điểm có một chiếc chìa khóa như cái của anh. Trưởng phòng hỏi, Anh nhìn chiếc chìa khóa à, rồi tiếp tục một cách điềm tĩnh, đừng tưởng nó là chìa giả, các căn nhà của nhân viên hội còn nhà luôn luôn có hai chìa cho cánh cửa thông, một chìa dĩ nhiên để chủ nhà dùng, chìa kia do Phòng Đăng ký Trung ương giữ, mọi thứ đều ổn thỏa, như anh thấy, Ngoại trừ ông vào đây không được phép của tôi, Senhor José cố nói, Tôi không cần xin phép anh, chủ chìa khóa là chủ căn nhà, hãy xem như cả hai chúng ta là chủ căn nhà này, giống như anh dường như đã xem mình khá là chủ của Phòng Đăng ký Trung ương, đủ để lấy tài liệu nhà nước ra

khỏi văn khố, Tôi có thể giải thích, Không cần, tôi đã theo dõi đều đặn các hoạt động của anh, và lại, cuốn sổ tay của anh đã giúp tôi rất nhiều, nhân cơ hội này tôi xin chúc mừng anh đã có văn phong xuất sắc và ngôn ngữ thích đáng, Ngày mai tôi sẽ nộp đơn từ chức, Tôi sẽ không chấp nhận. Senhor José có vẻ ngạc nhiên, Ông sẽ không chấp nhận, Không, tôi không chấp nhận, Nếu được phép, tôi xin hỏi tại sao, Cứ hỏi, vì tôi là kẻ đồng lõa với những hành vi bất thường của anh, Tôi không hiểu. Viên Trưởng phòng cầm hồ sơ của người phụ nữ vô danh lên, rồi nói, Anh sẽ hiểu, tuy nhiên trước tiên hãy kể cho tôi biết chuyện gì xảy ra trong nghĩa trang, lời tường thuật của anh chấm dứt chỗ anh đối thoại với ông thư ký ở đó, Chuyện dài lắm, Cứ kể vắn tắt cho tôi thôi, để tôi hình dung được toàn bộ, Tôi đi qua Nghĩa trang tới khu dành cho những người tự vẫn, rồi tôi ngủ dưới một cây ôliu, và sáng hôm sau, khi tôi thức dậy, tôi ở giữa một bầy cừu, và khi ấy tôi khám phá ra người chăn cừu tiêu khiển bằng cách tráo con số trên các năm mồ trước khi được đặt bia, Tại sao, Thật khó giải thích, tất cả đều liên quan tới việc biết chỗ người mà chúng ta đang tìm thật ra ở đâu, ông ấy nghĩ chúng ta sẽ không bao giờ biết, Như người phụ nữ anh gọi là vô danh, Đúng, thưa ông, Hôm nay anh làm gì, Tôi đi tới trường cô ấy dạy học rồi tôi đến căn chung cư của cô ấy, Anh có tìm thấy gì không, Không, thưa ông, và tôi không nghĩ tôi đã muốn tìm. Trưởng phòng mở hồ sơ, lấy ra tờ phiếu lý lịch đã dính vào phiếu của năm danh nhân cuối cùng mà Senhor José quan tâm, Anh có biết tôi sẽ làm gì trong cương vị của anh không, ông hỏi, Không, thưa ông, Anh có biết kết luận hợp lý duy nhất cho mọi việc đã xảy ra đến nay là gì không, Không, thưa ông, Làm một phiếu mới cho người phụ nữ này, giống như tờ phiếu cũ, với tất cả thông tin chính xác, nhưng không có ngày chết của cô ta, Rồi sao nữa, Sau đó đi cất nó vào văn khố của người sống, như thế cô ta chưa chết, Như thế là gian lận, Ủ, gian lận, nhưng tất cả những gì chúng ta đã làm hay nói, anh và tôi, sẽ không có ý nghĩa gì cả nếu chúng ta không gian lận, Tôi vẫn chưa hiểu. Trưởng phòng ngửa người trên ghế, chậm chạp đưa tay lên mặt, rồi hỏi, Anh có nhớ tôi đã nói điều gì trong đó hôm thứ Sáu không, lúc anh đi làm mà không cạo râu, Có, thưa ông, Mọi điều, Mọi điều, Vậy anh nhớ rằng tôi đã nhắc

tới những sự kiện cụ thể mà không có chúng, tôi sẽ không bao giờ nhận ra sự vô lý của việc tách rời người chết khỏi người sống, Vâng thưa ông, Tôi có cần bảo anh tôi đã nhắc tới những sự kiện nào không, Không, thưa ông.

Trưởng phòng đứng lên, Tôi sẽ để lại chìa khóa ở đây, tôi không có ý định dùng nó nữa, rồi ông nói thêm trước khi Senhor José có thể nói được lời nào, vẫn còn một việc cuối cùng phải giải quyết, Việc gì, thưa ông, Không có giấy khai tử trong hồ sơ của người phụ nữ vô danh, Tôi không tìm được nó, chắc nó ở đâu đó trong văn khố, hay có lẽ tôi đã đánh rơi, Khi nào tờ khai tử còn thất lạc thì người phụ nữ đó sẽ chết, Cô ấy sẽ chết dù tôi có tìm được nó hay không, Trừ phi anh hủy tờ khai tử, Trưởng phòng nói. Nói xong, ông quay lưng, và một thoáng sau tiếng cửa Phòng Đăng ký Trung ương đóng lại. Senhor José đứng giữa gian phòng. Không cần phải điền tờ phiếu mới vì anh đã có một bản sao trong hồ sơ. Tuy nhiên, anh sẽ phải xé bỏ hoặc đốt bản chính có đăng ký ngày chết. Và tờ giấy khai tử vẫn còn đó. Senhor José đi vào Phòng Đăng ký Trung ương, bước tới bàn của Trưởng phòng, mở ngăn kéo nơi có chiếc đèn pin và sợi chỉ Ariadne đang đợi anh. Anh buộc đầu sợi chỉ quanh cổ chân và dẫn bước vào bóng tối.

HẾT.

[1] Theo Thần thoại Hy Lạp, Ariadne là con gái vua Minos xứ Crète. Minos xây một mê hồn trận để nhốt con quái thú Minotaur, và đòi thành Athens cống thanh niên và thiếu nữ cho nó ăn thịt. Theseus là công dân Athens, tình nguyện đi theo đoàn người triều cống. Ariadne yêu Theseus, đưa chàng sợi chỉ để vào mê hồn trận và giết con quái thú rồi sau đó tìm lại đường ra.

[2] Methuselah: tổ tiên của Noah trong Thánh kinh Do Thái, thọ ngàn tuổi, giống như ông Bành Tổ trong huyền thoại vùng Đông Á.

[3] Nguyên văn: “the history of the deleatur”, người dịch. Deleatur có thể là cách viết của dele (deletion, nghĩa là xóa bỏ), một dấu hiệu thường dùng trong quá trình đọc và sửa chữa bản in thử. Saramago cũng rất hay dùng từ deleatur trong các tác phẩm khác của ông.

[4] Ne plus ultra (tiếng Latinh): không đi xa hơn.

[5] Độ Fahrenheit. $100^{\circ}\text{F}=37,78^{\circ}\text{C}$.

[6] Nguyên văn “it would be a real calvary to bear the deceased to his or her particular Golgotha by the traditional methods”. Chữ calvary nghĩa là cực hình, và cũng là Golgotha, tiếng Hebrew, chỉ ngọn đồi bên ngoài thành Jerusalem thời xưa, nơi Jesus bị đóng đinh.

[7] Vũ điệu ma quái.